This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

TN
215
N37
1920

UC-NRLF

$B 79 761

YC 70030

MIJNBOUWPOLITIEK

DOOR

MR. F. H. NEISZEN

's-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1920

MIJNBOUWPOLITIEK

MIJNBOUWPOLITIEK

DOOR

MR. F. H. NEISZEN

's-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1920

LOAN STACK

TN 215
N37
1920

INHOUD.

I.	Inleiding	bl.	1
II.	Uit de geschiedenis van het mijnrecht tot aan de Fransche revolutie	„	11
III.	Geschiedenis van het mijnrecht in Frankrijk gedurende en na de revolutie	„	31
IV.	Het Duitsche mijnrecht na de Fransche revolutie	„	79
V.	Het Nederlandsche mijnrecht	„	85
VI.	Het eindverslag over de onderzoekingen en uitkomsten van den dienst der rijksopsporing van delfstoffen in Nederland 1903-1916	„	136
VII.	De resultaten der staatsexploitatie van mijnen in Pruisen	„	146
VIII.	De rapporten betreffende nationalisatie en socialisatie van mijnen in Engeland en Duitschland	„	164
IX	Slotbeschouwing	„	177
	Naschrift	„	187

012

I. INLEIDING.

In het complex van rechtsregels, dat met den naam van mijnrecht wordt betiteld, treft men bepalingen aan van allerhanden aard. Een groot aantal van deze voorschriften zijn reeds sinds onheugelijke tijden van zoodanig karakter, dat wij ze thans onder de sociaal administratieve wetten zouden rangschikken. Andere behooren thuis bij het privaatrecht, staatsrecht en strafrecht. Zij hebben echter dit gemeen, dat zij in meer of minder ver verwijderd verband staan met de bevoegdheid tot de ontginning van delfstoffen en met de wijze, waarop deze plaats heeft. Wat nu betreft de bepalingen van socialen aard, deze bieden niets bijzonders aan en zijn volkomen analoog aan die, welke wij gedurende de laatste eeuw op het geheele terrein van de industrie aantreffen. Het beroep van mijnwerker was evenwel zoo gevaarlijk, dat reeds in de middeleeuwen een soort ongevallenverzekering bestond [1]).

De bepalingen echter betreffende de bevoegdheid tot exploitatie van delfstoffen bieden een groot onderscheid aan met die, welke wij gewend zijn in het civiele recht te vinden. De kwestie komt in het kort hierop neer. „Is de eigenaar van den bovengrond ook eigenaar van den ondergrond?" Het in elk recht voorkomende beginsel wordt volgens Asser [2]) aangeduid door de spreekwijze Cujus est solum, ejus est coelum; la propriété comprend le ciel et les enfers."

Wij vinden dit terug in het eerste lid van Art. 552 Code en het eerste lid van Art. 626 B. W.

Evenwel brengt het derde lid van deze beide artikels eene beperking aan op het in het eerste lid aangegeven beginsel. Het

---

[1]) Nl. een soort onderlinge verzekerings- en ziekenfondsen met kerkelijk karakter, Knappschaften genaamd.

[2]) Mr. C. Asser, Handleiding tot de beoefening van het Nederlandsche Burgerlijke Recht, tweede deel, vierde druk, bl. 75.

luidt; „Onder den grond mag hij naar goedvinden bouwen en graven en uit dat graven alle vruchten trekken, welke het hem kan opleveren, behoudens de wijzigingen uit de wetten en verordeningen van politie op het stuk der mijnen, uitveening en andere dergelijke voorwerpen voortvloeiende."

Op welke wijze en hoever deze restrictie den wetgever machtigt, in te grijpen in het boven aangegeven algemeen geldende beginsel, hierop zal verder teruggekomen worden. Thans wensch ik alleen maar aan te toonen, dat zoowel de Code als het B. W. de mogelijkheid onderstellen van een mijnrecht, dat afwijkt van het algemeen beginsel van het eigendomsrecht. In verschillende landen en tijden treffen wij onderscheidene systemen van mijnrecht aan. Aguillon [1]) brengt deze terug tot drie systemen:

1e. dat van de accessie,

2e. dat van de domanialiteit,

3e. dat van de res nullius, dit laatste verdeeld in *a*. het occupatiestelsel, *b*. het stelsel van de concession de droit régalien,

Bij het systeem der accessie is eigenlijk van een afwijkend mijnrecht geen sprake. Hierbij wordt het algemeene beginsel van het eigendomsrecht namelijk „la propriété comprend le ciel et les enfers" ten volle doorgevoerd. Dit is het systeem, dat wij thans in Engeland vinden en in alle landen, die onder invloed staan van het Engelsche recht, zooals bijv. in het grootste gedeelte van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Ook in Rusland en het koninkrijk Saksen treffen wij het aan.

Bij het systeem der domanialiteit beschikt de Staat over de mijnen op dezelfde wijze als over een stuk grond, dat hij in vollen eigendom heeft. Hij kan het recht tot exploitatie verhuren, voor altijd, al dan niet om niet, afstaan, onder bepaalde voorwaarden afstaan, kortom er mede handelen, zooals hem zelven goeddunkt. Ook kan de Staat indien hij wil, zelf de mijn exploiteeren.

Als het beste voorbeeld van dit systeem noemt Aguillon Luxemburg terwijl volgens hem vele wetgevingen er sporen van vertoonen.

Als derde systeem vermeldt Aguillon dat, waarbij de delfstoflagen als res nullius beschouwd worden, waarop noch de Staat noch de eigenaar van de oppervlakte eenig recht kan laten

[1]) Aguillon, Législation des mines en France, n°. 5. Librairie Polytechnique. Ch' Béranger, éditeur. Paris 1912.

gelden. Een ieder, ook de Staat, kan het recht tot exploitatie verwerven op de door de wet aangewezen wijze.

De manieren, waarop men dit recht verkrijgt, vallen wederom in twee groote groepen uiteen n.l. door occupatie en door concession de droit régalien.

Het occupatiesysteem is in zooverre eene uitbreiding van daadwerkelijke occupatie, dat men niet alleen dat gedeelte verkrijgt, waarmede men de ontginning begint, maar bovendien een zekere zône, door de wet aangegeven, rondom het punt van aanvang. De praktijk maakt een dergelijke uitbreiding noodzakelijk, daar anders de exploitatie niet loonend is. Onder dit systeem van occupatie rekent Aguillon alle gevallen, waarin het recht tot ontginning verkregen wordt door ontdekking van de mijn of door prioriteit van aanvrage. Onder dit stelsel brengt hij het antieke en moderne Duitsche recht, het Spaansche recht, het Spaansch-Amerikaansche recht en gedeeltelijk ook het recht der Vereenigde Staten, dat geldt in de Far West, in de mining public lands, dat zijn aan den Staat behoorende terreinen, die nog niet in den eigendom van particulieren zijn overgegaan.

De tweede manier om de als res nullius beschouwde delfstoffen te verkrijgen, is door een concession de droit régalien. Dat wil zeggen, de Staat is hier vrij te bepalen, wie de bevoegdheid om te ontginnen zal krijgen en voor welke uitgestrektheid. Overigens zijn de rechten en verplichtingen van den conssissionaris in de wet vastgelegd en kunnen bij iedere concessieverleening slechts afwijkingen in de bepalingen gemaakt worden, voor zoover de wet er toe machtigt. Dit is volgens Aguillon het systeem van de Fransche mijnwet van 1810, die tevens geldt in andere landen o. a. Griekenland, Nederland en België.

Op een voornaam punt moet nog gelet worden. Bij het tweede en derde systeem wordt gesproken over de domanialiteit of het als res nullius beschouwen van delfstoffen. Dit nu moet beperkt opgevat worden en geldt slechts voor een bepaald aantal mineralen. De overige delfstoffen, die hetzij te zeer met de oppervlakte samenhangen, waarvan het moeielijk zou zijn ze te scheiden, hetzij zeer overvloedig zijn, waardoor het belang er van voor de gemeenschap niet groot is, blijven behooren aan den eigenaar van de oppervlakte.

Voor deze stoffen blijft dus gelden de regel, dat de eigendom van de oppervlakte, die van hemel en hel in zich sluit. Iedere wetgeving die niet het volledige accessiesysteem huldigt, kent dus eene classificatie van delfstoffen in tweeën, n.l. in die, welke niet losgemaakt zijn van de oppervlakte en waarover de eigenaar van deze laatste de volle beschikking heeft, en in die voor welke aparte regels gelden en welke Aguillon noemt substances réservées, of de droit régalien.

De Fransche wet van 1810 [1]) bijvoorbeeld somt in de titre premier deze beide reeksen van delfstoffen op.

Deze classificatie van delfstoffen is in verschillende tijden en landen niet steeds dezelfde, maar hangt af van de belangrijkheid van de delfstof.

Zoo behoorde in het oude Fransche recht steenkool oorspronkelijk tot de mineralen, waarover de eigenaar van de oppervlakte het vrije beschikkingsrecht had. Later, maar toch nog onder het ancien régime vinden wij het (althans gedeeltelijk) terug onder de substances réservées.

Deze indeeling van Aguillon lijkt mij zeer duidelijk om een overzicht te krijgen van de verschillende mijnrechtsystemen. Toch is zij m. i. zeer geschikt om den onderzoeker op een dwaalspoor te brengen en dat wel voornamelijk, omdat Aguillon een groote groep van mijnwetgevingen brengt onder zijn in de derde plaats genoemd systeem, n.l. dat, waarbij de delfstof als res nullius beschouwd wordt. Het is zeer de vraag, of dit wel in overeenstemming is met de werkelijkheid.

Wanneer hij, die de beschikking heeft over den ondergrond, eventueele delfstoffen tot ontginning wil brengen, kan hij daartoe verschillende wegen inslaan. Allereerst kan hij zelf gaan onderzoeken, of er ontginbare mineralen aanwezig zijn en zoo hij deze gevonden heeft, kan hij ze of zelf ontginnen of het ontginningsrecht verkoopen of verhuren.

Aan dit exploreeren en exploiteeren is evenwel groot risico verbonden en daarom zal vaak een anderen weg bewandeld worden, en wel deze: „Een ieder wordt vrij gelaten om naar delfstoflagen te zoeken en vindt hij deze, dan krijgt hij als belooning het recht

[1]) Loi du 21 Avril 1810 concernant les mines les minières et les carrières (Bulletin des lois no. 285).

van exploitatie. Het voordeel voor den oorspronkelijken rechthebbende is nu hierin gelegen, dat deze een deel van de opbrengst krijgt, of eene vergoeding ineens, welk voordeel hij geniet zonder eenig risico, door eventueel ongelukkige exploratie of exploitatie, te loopen. Is de Staat de oorspronkelijke rechthebbende, dan zal hij misschien totaal geen direct voordeel voor den fiscus verlangen, maar als behartiger van het algemeen belang zich tevreden stellen met op deze wijze de mijnbouwnijverheid en al wat daarmede samenhangt, tot bloei te brengen, om op die manier 's lands welvaart te bevorderen, wat natuurlijk van grooten invloed is op de opbrengst van de belastingen en zoo den fiscus toch ten goede komt.

M. i. hebben wij bijna altijd met een dergelijken stand van zaken te doen in de gevallen, waarin Aguillon beweert, dat de nog niet ontdekte delfstoflagen als res nullius beschouwd worden.

Zie allereerst wat Asser [1]) aangaande de res nullius zegt: „Oor„spronkelijk waren noch roerende noch onroerende zaken iemands „eigendom. Door toeëigening werden de rechten van bijzondere „personen op zaken geboren, naarmate de ontwikkeling der sa„menleving bescherming van de eenmaal verkregen heerschappij „noodig maakte. Res nullius zijn dus in de eerste plaats de zaken, „die nog aan geen bijzonderen eigendom zijn onderworpen en „derhalve nog steeds vatbaar voor toeeigening zijn.

„Verder kan men als zoodanig noemen de zaken, die door den „eigenaar opzettelijk verlaten zijn, waarvan hij zich ontdaan „heeft zonder aan een ander zijn recht over te dragen."

Men ziet dus: van res nullius is alleen daar sprake, waar zaken voorkomen, die nog niet aan een bijzonderen eigendom onderworpen zijn. In een onontwikkelde samenleving kan dat het geval zijn met onroerend goed, maar in onze Maatschappij is dat alleen denkbaar voor onbeheerd roerend goed. Nu is het wel degelijk waar, dat nog niet ontdekte delfstoflagen in een zelfden toestand verkeeren als in den ouden tijd nog niet ontgonnen landstreken en dus evenals deze in de termen vallen om als res nullius beschouwd te worden, maar dan zou dit voor alle mineralen het geval moeten zijn. Het gaat niet aan om te zeggen: „De onder het maaiveld gelegen kleilaag is van den eigenaar van de opper-

[1]) Mr. C. Asser, Handleiding tot de beoefening van het Nederlandsche Burgerlijke Recht, tweede deel, 4e druk, bl. 80.

vlakte, maar de dan komende bruinkool laag is een res nullius, terwijl de daarop volgende grindlaag weer eigendom van den oppervlakte-eigenaar is." Een andere wetgever beschouwt bruinkool wellicht niet als een res nullius en kent den eigenaar van de oppervlakte er den eigendom van toe. Een dergelijke handelwijze is dunkt mij in strijd met het wezen van de res nullius, dat eenigzins een onmogelijkheid van heerschappij in zich sluit. Wanneer dus gesproken wordt van het beschouwen van bepaalde delfstoflagen als res nullius, dan is dit m. i. meestal een verkeerde voorstelling geven van den werkelijken toestand en wil het eigenlijk zeggen: „De toestand is het gemakkelijkst voor te stellen door de bepaalde nog niet ontdekte delfstoffen te beschouwen, alsof zij res nullius waren, maar in werkelijkheid is het eene andere veel gecompliceerdere rechtsverhouding."

Het verschil met het werkelijke begrip res nullius ligt dan hierin, dat bij het mijnrecht de oorspronkelijk gerechtigde het volledige beschikkingsrecht over de nog niet ontdekte lagen kan terugnemen, zonder dat gezegd kan worden, dat hij zichzelf een bijzonder voordeel toekent. Het eenige is, dat er dan verandering plaats heeft van het systeem, volgens hetwelk de mijnen tot ontginning zullen gebracht worden.

Beschouwen we nu de door Aguillon gegeven voorbeelden van wetgevingen, waarbij de nog niet ontdekte mijnen als res nullius beschouwd worden, eens nader. Allereerst die, waar het systeem van de occupatie geldt. *Ten eerste in Amerika* in de Far West. In het algemeen geldt in de Vereenigde Staten het Engelsche recht, wordt dus het systeem van de accessie gehuldigd. Alleen in het „Verre Westen" in de mining public lands geldt het occupatiestelsel. Deze mining public lands nu zijn terreinen, die tot het staatsdomein behooren en nog niet in eigendom van particulieren zijn overgegaan. Zijn zij in particuliere handen gekomen, dan geldt wederom het recht van accessie (zie Aguillon) [1]). Het ligt m. i. voor de hand, dat wij hier te maken hebben met een toestand, waarbij de Staat als eigenaar van den bovengrond en dus volgens het Engelsche recht ook van den ondergrond, aan een ieder de bevoegdheid geeft om in het staatsterrein naar delf-

[1]) Aguillon, Législation des mines en France, bl. 6 noot 1. Librairie Polytechnique. Ch. Béranger, éditeur. Paris 1912.

stoffen te zoeken, terwijl de vinder als belooning het exploitatierecht verkrijgt. Verkoopt de Staat de terreinen, zoo verkoopt hij de eventueel voorkomende delfstoffen er bij, wat onmogelijk zou zijn, indien deze tot de res nullius behoorden [1]).

Een tweede voorbeeld, dat Aguillon van het occupatiestelsel geeft, is het antieke en moderne Duitsche recht. In beide vinden wij het systeem van de Bergbaufreiheit. De schrijvers O. Henry Gérard (L'exploitation des mines par l'état dans le royaume de Prusse, Paris Arthur Rousseau 1912) en Gothein: „Bergbau" im „Grundriss der Socialökonomik" Buch III Abt. VI, beschouwen de Bergbaufreiheit in het oude Duitsche recht niet anders dan een middel om de aan het domaniale rechtsbeginsel ontleende rechten op de delfstoffen uit te oefenen. *Bergbaufreiheit en domanialiteit* wisselden elkaar dan ook herhaaldelijk af.

Ook het moderne Pruisische mijnrecht, n.l. de op het grondbeginsel van de Bergbaufreiheit opgebouwde wet van 1865 is volgens Gothein geheel en al gegrondvest op het mijnregaal, d. w. z. de domanialiteit.

Het beste bewijs hiervan is wel, dat de Pruisische Staat in de laatste jaren gemeend heeft bevoegd te zijn om op de Bergbaufreiheit terug te komen en deze voor steenkolen en kali heeft opgeheven.

Beschouwen wij nu het stelsel van de Concession de droit régalien. De Staat is hier vrij in de keus van den concessionaris en van de grootte van de concessie. Maar de rechten en verplichtingen van den concessionaris zijn in de wet vastgelegd.

Dit systeem is allereerst vereenigbaar met de domanialiteit. Het is dan een beperking van dit principe. Verder is het ook in verband te brengen met het systeem der accessie, maar is dan

---

[1]) Het eenige geval, dat we m. i. met delfstoflagen te maken hebben, die werkelijk res nullius zijn, lijkt mij in het systeem, dat geïmmigreerde mijnarbeiders zelf in de zuidwestelijke staten van de Vereenigde Staten invoerden. Zij kwamen uit Mexico en brachten het Spaansche mijnrecht mede, dat feitelijk Duitsch mijnrecht is en wel de Bergbaufreiheit. Zelf verdeelden zij het nog aan niemand toebehoorende land in mijndistricten (uit welker vereeniging later de Staten ontstaan zijn). Hier gold het recht, dat indien iemand een delfstoflaag ontdekte, hij na aanvrage het recht tot de ontginning ervan verkreeg. Wij hebben dus te maken met een toestand dat de bovengrond nog van niemand is, de ondergrond dus evenmin. De toestand uit de oudheid toen men ook onroerend goed kende, dat res nullius was, herleeft hier. Toevallig had in die dagen in de zuidwestelijke staten van Amerika de ondergrond meer waarde dan de bovengrond en begon men dus met zich rechten op de eerste te verwerven. (Zie Gothein, im Grundriss der Socialökonomik, Buch III, Abt. VI, bl. 303).

eene zeer groote beperking ervan. De eigenaar van de oppervlakte wordt dan oorspronkelijk als eigenaar van de delfstoffen beschouwd. Hij mag er echter niet over beschikken. De Staat kiest hier den exploitant uit. Het systeem van de Concession de droit régalien is hier dus niet anders dan een algemeene onteigening.

Het geheele systeem, waarbij de delfstoflagen als res nullius beschouwd worden, valt dus grootendeels uiteen en blijkt onder te brengen te zijn deels onder het accessie- deels onder het domalianiteitsbegrip.

Twee stelsels blijven dus nog over, n.l. dat der accessie en dat der domanialiteit. Toch lijkt mij ook deze voorstelling van zaken verwarrend. Liever zou ik willen spreken van een *geheele reeks van stelsels*, waarvan het eene uiterste is de accessie, het andere uiterste de domanialiteit. Er tusschen in bevindt zich een groot aantal, die een overgang vormen van het eene systeem naar het andere. Het verschil zit in de mate van staatsbemoeiing. Bij het accessiestelsel heeft de eigenaar van den bovengrond den volledigen eigendom en het beschikkingsrecht over de delfstoflagen. De Staat evenwel begint er zich mee te bemoeien en verlangt als belasting een deel van de opbrengst, of wel maakt de ontginningsbevoegdheid afhankelijk van een vergunning, verbiedt alle andere ontginningen, behalve zijn eigene en verschaft zich op die manier een monopolie en kent zich ten slotte den eigendom van een bepaald aantal delfstoffen in zijn geheele gebied toe. Deze ontwikkelingsgang is in de geschiedenis van het mijnrecht waar te nemen. Van het oorspronkelijke Romeinsche recht af, dat het begrip van de accessie kende, tot aan het Duitsche mijnrecht in de middeleeuwen toe, dat het beginsel van de domanialiteit huldigde is die ontwikkelingsgang te volgen.

Van Duitschland uit verspreidde het zich over geheel Europa. Ook in Engeland heeft het gegolden. De toenemende macht van de grootgrondbezitters in dat land deed het evenwel weer verdwijnen en het stelsel van de accessie grootendeels herstellen.

Het stelsel van de *accessie* wil niet zeggen dat bovengrond en ondergrond onafscheidelijk zijn, maar alleen dat zij het in beginsel zijn. Het is er volstrekt niet mee in strijd, dat de eigenaar van

den bovengrond een in zijn terrein voorkomende delfstoflaag aan een ander overdraagt.

Of dit evenwel kan geschieden in vollen eigendom, zoodat dus twee verschillende eigendommen boven elkaar komen te liggen, dan wel in den vorm van een eeuwig durend of tijdelijk zakelijk recht, hierop wensch ik hier niet in te gaan. Het komt op dezelfde vraag neer of het volgens het B. W. mogelijk is, dat bijv. twee verdiepingen van een huis aan verschillende eigenaren toebehooren, een toestand, die o.a. in Frankrijk bij Art. 664 Code is geregeld.

Wij zien dit herhaaldelijk gebeuren. Aguillon bespreekt [1]) een systeem, volgens hetwelk in Pruisen te werk gegaan wordt ten opzichte van niet gereserveerde delfstoffen, waarvan dus het beginsel van de accessie is blijven gelden. Bijv. ten aanzien van bruinkool in Saksisch Pruisen: „Met toestemming van de eigenaren van den bovengrond en vaak nog een vergunning van de administratie worden ondergrond en bovengrond van elkaar gescheiden, waardoor dan een zelfde toestand ontstaat als voor de gereserveerde delfstoffen, maar nu niet krachtens de wet, maar tengevolge van den wil van den eigenaar van den bovengrond. Hetzelfde gebeurt in het koninkrijk Saksen, waar het stelsel van de accessie heerscht voor steenkool, en in Galicië voor petroleum."

Iets dergelijks geschiedt volgens Gothein (bld. 303) in Engeland, waar het ontginningsrecht door den eigenaar van den bovengrond op langen termijn verpacht wordt, bijv. zestig jaar.

Een analoge opmerking als gemaakt is naar aanleiding van de vraag, welke de aard is van het recht, dat degeen heeft, die van den eigenaar van den bovengrond, onder werking van het accessiesysteem, de bevoegdheid verkregen heeft tot ontginning van een in zijn terrein voorkomende delfstoflaag, is bij het domanialiteitssysteem op zijn plaats.

Volgens het stelsel van de domanialiteit n.l. heeft de Staat de beschikking over bepaalde delfstoffen. Wat is nu de aard van het beschikkingsrecht? Is het eigendom of een soort zakelijk recht, zoodat zich hier dus de zelfde vraag voordoet als hierboven, namelijk of denkbaar zijn twee verschillende eigendom-

---

[1]) Aguillon, Législation des mines en France n°. 16. Librairie Polytechnique .Ch. Béranger, éditeur. Paris 1912.

men boven elkaar. Met de oplossing van deze kwestie stel ik mij voor mij in dit geschrift niet bezig te houden. Het is zeer de vraag of oudtijds de wetgevers, die het domanialiteitsbegrip invoerden, er ooit hun aandacht aan gewijd hebben. Het kwam er op aan, dat de Staat of de vorst de volledige beschikking kreeg over een zeker aantal delfstoffen en dit is zoowel het geval bij eigendom als bij een zakelijk recht. Uit te maken, wat nu precies het rechtskarakter van dit beschikkingsrecht was, was dus slechts van secondair belang.

II. UIT DE GESCHIEDENIS VAN HET MIJNRECHT TOT AAN DE FRANSCHE REVOLUTIE [1]).

Het Romeinsche recht ten tijde van de republiek kende het begrip van de accessie; de eigenaar van de oppervlakte was tevens eigenaar van alle zich in den ondergrond bevindende mineralen. Hierover zijn alle schrijvers het eens. Evenwel vinden wij in de 4e eeuw n. Chr. een aantal rechtsregels die onder de auteurs tot veel oneenigheid aanleiding hebben gegeven. Aguillon gaat niet ver in op deze kwestie, die evenwel zeer uitvoerig behandeld wordt door J. B. Mispoulet „Le régime des mines à l'époque romaine et du moyen age d'après les tables d'Aljustrel. Paris 1908".

Mispoulet dan, begint met er op te wijzen, dat de Romeinen voor de ontginbare delfstoffen maar één woord kenden, n.l. *metalla*. Geen onderscheiding dus in mines of carrières wat onze Fransche wet van 1810 doet, om aan te duiden, dat wij te doen hebben met al of niet gereserveerde delfstoffen. Evenwel moet er toch een groote onderscheiding gemaakt worden, n.l. in metalla publica, d.w.z. de staatsmijnen, en metalla privata, de mijnen der particulieren. Mispoulet verwijt den schrijvers, dat zij dat niet steeds gedaan hebben, wat trouwens zeer moeielijk was, daar het er niet steeds

---

[1]) Dit hoofdstuk de geschiedenis betreffende, heeft niet de pretentie volledig te zijn, daar het slechts bedoeld is als inleiding op het hedendaagsch Nederlandsche mijnrecht. De bronnen waaruit geput is, zijn:

Louis Aguillon, Législation des mines en France. Librairie politechnique, Ch. Béranger, éditeur, Paris 1912.

J. B. Mispoulet, Le régime des mines à l'époque romaine et au moyenage d'après les tables d'Aljustrel. Paris 1908, Larose & Forcel.

E. Gothein, Im „Grundriss der Socialökonomik", drittes Buch, Abteilung VI, VIII, Bergbau. Tübingen, 1914, J. C. B. Mohr.

O. Henry-Gréard, L'exploitation des mines par l'état dans le royaume de Prusse, Arthur Rousseau, éditeur. Paris 1912.

Tevens dienen vermeld te worden een 3-tal Leidsche dissertaties het mijnrecht betreffende:

Mr. W. C. J. van der Moore; Historisch overzicht der wetgeving op de mijnen in de verschillende Staten van Europa, 1861.

Mr. A. F. C. Hupkens van der Elst, De Nederlandsche mijnwet, 1888.

Mr. B. F. Boekhold, Mijnrecht, 1912.

bij staat in de Latijnsche teksten en vaak gehaald moet worden uit het verband, waarin van het woord metalla gesproken wordt.

Deze onderscheiding in metalla publica en privata is daarom van zoo groot belang omdat de Romeinen uitgebreide staatsmijnen kenden. Om deze te beheeren was een groot corps ambtenaren noodig. Dezen hadden een uitgebreid aantal administratieve maatregelen toe te passen en op te volgen. Deze administratieve regelen nu zijn van grooten invloed geweest voor de ontwikkeling van het mijnrecht.

Wanneer wij te maken hebben met Romeinsche mijnrechtsregels, dan moeten wij ons afvragen, of dit soms administratieve regels zijn, van toepassing op staatsmijnen en dus in geen enkel opzicht van kracht voor de particuliere exploitaties. Verder moeten wij deze administratieve maatregelen niet gaan zoeken in het corpus juris, daar dit bestemd is voor het civiele recht, maar trachten ze op andere wijze te vinden. Het toeval is aan de wetenschap gunstig geweest, doordat te Aljustrel in Portugal in 1876 en 1906, bronzen tafels zijn gevonden, die een geheel systeem van administratieve wetten bevatten voor de exploitatie van Romeinsche staatskoper- en zilvermijnen in die streek.

Allereerst eene korte bespreking van deze mijnrechtsregels.

De mijn wordt eigendom van dengene, die ze het eerst in beslag neemt. Let wel, de inbeslagnemer wordt eigenaar, althans geniet een jus perpetuum, dat voor overdracht vatbaar is.

De uitgestrektheid van een dergelijke mijn stelle men zich niet te groot voor. De bedoeling was, dat een klein bedrijf zou ontstaan, geschikt voor iemand met een paar flinke armen aan het lijf en in het bezit van een klein kapitaaltje om mee te beginnen, Dus ongeveer dezelfde wijze van ontginning als we thans nog vinden in de Far West en in Australie. Van het mineraal, dat door hem wordt gedolven, moet hij de helft aan den fiscus afstaan. Hij is verplicht door te arbeiden; staakt hij de exploitatie, zoo treft hem dechéance en wordt hij van den eigendom vervallen verklaard.

Hij mag den eigendom van de mijn aan een ander overdragen, bijv. verkoopen of ten geschenke geven, maar onder deze beperkingen, dat ten eerste overdracht slechts plaats mag hebben aan eene bepaalde categorie van personen, (n.l. collega-ontginners ter plaatse) en verder dat de procurator, dat is de staatsambtenaar, die aan het hoofd der mijnen staat, zijne toestemming geeft.

Om de ontginning te vergemakkelijken en de continuïteit er van te verzekeren, wordt de occupator in de gelegenheid gesteld een soort vennootschap op te richten.

Deze vennootschap wijkt geheel af van die, welke wij in het Romeinsche recht gewoon zijn aan te treffen. Het Romeinsche recht laat n.l. aan de contractanten volledige vrijheid om te bepalen, hoe winst en verlies verdeeld zullen worden. Alleen is verboden vast te stellen, dat de een alle voordeelen zal genieten en de andere alle verliezen zal dragen. Met deze mijnvennootschap is het echter geheel anders gesteld. De uitgaven moeten pro parte verdeeld worden en waarschijnlijk de voordeelen ook.

Eindigt volgens het gemeene recht een sociëtas door den dood van één der vennooten, hier is dat niet het geval. Zijn erfgenaam volgt hem op. Ook bestaat waarschijnlijk de mogelijkheid een aandeel aan een ander over te dragen, echter weer in zooverre beperkt, dat de overdracht slechts aan een bepaalde categorie van personen kan geschieden (n.l. collega-ontginners) en onder goedkeuring van den procurator der mijnen.

Als verdere afwijking van het gemeene recht is ingesteld een speciale procedure tegen een der medevennooten, die weigert mee te betalen aan de uitgaven. De Staat treedt dan tusschenbeide tusschen de vennooten onderling, en verklaart den nalatigen vennoot van zijn aandeel in de mijn vervallen om het over te dragen aan de andere vennooten.

Bovendien kunnen de medevennooten hem volgens het gemeene recht dwingen te betalen, wat hij reeds schuldig was. Voor de toekomst is hij dus bevrijd door afstand van zijn deel; voor het verleden evenwel moet hij meebetalen.

Al deze van het gemeene recht afwijkende bepalingen dienden om de mijnvennootschap een lang leven te verzekeren.

Aldus het systeem volgens hetwelk de staatsmijnen te Aljustrel ontgonnen werden. De Staat verschafte aan particulieren den eigendom van een klein stuk mijn, dezen konden dit ieder voor zichzelf ontginnen, bijv. met een paar slaven, of wel zij konden een vennootschap oprichten tot ontginning ervan.

Staat en exploitant hadden beiden belang bij een goede ontginning, daar zij tezamen de opbrengst deelden. Een prikkel om het bedrijf niet te staken was de bij onderbreking der ontginning dreigende déchéance.

Door dit systeem trachtten dus de Romeinen het particuliere initiatief te prikkelen en tevens de belangen van den fiscus te dienen en de continuïteit van de ontginning te bevorderen.

Ziehier dus een geheel stel regels, volgens welke de Romeinsche Staat sommige staatsmijnen liet ontginnen. Men lette er nu goed op, dat wij hier te doen hebben met eene *wijze waarop* de mijn ontgonnen wordt. Omtrent de vraag of in beginsel onder en bovengrond bij elkander behooren, wordt hier geen uitspraak gedaan. De Staat heeft hier het beschikkingsrecht over de mijn. Mogelijk heeft hij dit in de kwaliteit van eigenaar van den bovengrond, misschien als veroveraar dezer gebieden; maar in het laatste geval is nog niet zeker of hij bij de verovering zich uitsluitend rechten op de mijnen heeft toegekend en dus eene scheiding van onder- en bovengrond heeft ingevoerd, dan wel of hij zich rechten op onder- en bovengrond tezamen heeft voorbehouden.

De Staat nu, het beschikkingsrecht over bepaalde mijnen hebbend, decreteert: „Tot exploitatie van deze mijnen voer ik bovengenoemd stelsel in. Ieder, die wil komen ontginnen, is welkom. Hij die het eerst een stuk in beslag neemt, mag dit als zijn eigendom beschouwen en onder bepaalde voorwaarden ontginnen. Wat doet de Staat nu feitelijk? Hij maakt gebruik van het systeem, dat Aguillon noemt dat van occupatie, n.l. de mijnen worden beschouwd als waren zij res nullius.

Heeft de Staat dit stelsel toegepast in de kwaliteit van eigenaar van bovengrond en ondergrond samen, dan heeft er dus door de occupatie scheiding van onder- en bovengrond plaats gehad, iets wat volstrekt niet in strijd is met het principe van de accessie, dat slechts in beginsel eenheid van onder- en bovengrond uitspreekt.

In hoeverre onder- en bovengrond bij elkaar behooren, wordt hier niet opgelost en daarom moeten wij eens nagaan, wat het Romeinsche privaatrecht over deze kwestie zegt.

Mispoulet neemt twee tijdperken aan, die hij afzonderlijk beschouwt, n.l. het eerste tijdperk loopend van het einde van de republiek tot aan de 4e eeuw en het tweede tijdperk van de 4e eeuw tot aan de regeering van Justinianus.

Eerste Tijdperk.

De eigendom van de metalla wordt beschouwd als behoorende

bij den eigendom van den bovengrond. Dig. 10, 3, 19. Paulus, begin derde eeuw.

De eigenaar, die een stuk grond zou willen verkoopen, terwijl hij het recht op een of meer groeven zou willen reserveeren zou dit niet kunnen doen, daar hij in dat geval ook vanzelf den eigendom van de oppervlakte zou reserveeren. Dig. 18.1.77. Javolenus 2e eeuw.

Het recht tot exploitatie komt toe aan den vruchtgebruiker en in beginsel aan allen, die recht op de vruchten der oppervlakte hebben. Dit laatste is in overeenstemming met de wetenschappelijke opvatting van die dagen, dat de mineralen zoo niet in alle dan toch in sommige mijnen zich vanzelf weer vernieuwden en dus evenals vruchten na een zeker tijdsverloop weer opnieuw geoogst konden worden. De juristen behandelden de mineralen analoog aan vruchten.

De juridische teksten maken geen onderscheid tusschen diverse deelen van het Romeinsche territoir. Wij moeten dus aannemen, dat ze voor het geheele Romeinsche gebied golden.

Langzamerhand komen de juristen er toe de mogelijkheid te erkennen, van scheiding van onder- en bovengrond. Dig. 8.4.13 § 1 Ulpianus, begin derde eeuw:

Ulpianus stelt eerst het beginsel, dat niemand tegen den wil van den eigenaar van de oppervlakte materialen uit de mijn mag halen maar erkent, dat dit recht kan bestaan krachtens gewoonte en onder betaling van een vergoeding aan den eigenaar van de oppervlakte.

Op eene andere plaats Dig. 27.9.3 en 5, verbiedt Ulpianus den voogd een groeve of een mijn te vervreemden op grond, dat de voogd ook niet een recht van vruchtgebruik of erfpacht mag verleenen. Het staat dus vast, dat volgens Ulpianus het recht om een mijn te exploiteeren, wel afgezonderd kon worden van den eigendom van de oppervlakte, maar dat het toch meer naderde tot erfpacht, (dus een zakelijk recht) dan tot een stuk van den eigendom (dus een nieuwen eigendom).

In de 3e eeuw is men er dus toe gekomen de mogelijkheid te erkennen van scheiding van onder- en bovengrond. Waarschijnlijk is deze opvatting uit de staatsmijnen, zooals we die te Aljustrel hebben leeren kennen, het privaatrecht binnen gedrongen.

Overigens is echter het oude recht blijven gelden, voor zoover

het de particuliere mijnen betreft. De eigenaar, die in zijn grond een groeve of een mijn heeft, geniet hiervan het vrije genot en de Staat treedt niet tusschenbeide om de uitoefening te beperken of te regelen. Voor de exploitatie is geen autorisatie noodig, evenmin behoeft belasting betaald te worden. Mispoulet verwerpt verre de stelling van vele schrijvers, dat in de eerste eeuwen van het keizerschap de Staat een droit régalien bezeten zou hebben op alle mijnen en dus eigenaar geweest zou zijn, zoowel van de particuliere als van de staatsmijnen. Dit zou zich niet rijmen met de juridische teksten, die in beginsel eenheid van onder- en bovengrond uitspreken.

Mispoulet ziet echter de mogelijkheid onder oogen, al acht hij het niet waarschijnlijk, dat de Staat reeds in de eerste eeuw van het keizerschap de bevoegdheid had om aan particulieren de een of andere industrie en dus ook mijnbouw te verbieden, met het doel om een staatsmonopolie te scheppen. Verder stelt hij de vraag, of het waar is, dat particulieren, die mijnen in eigen terrein ontgonnen, de verplichting hadden een zekere schatting aan den Staat te betalen. Sommige schrijvers beweren dit. Mispoulet ontkent het echter, en beweert, dat de juridische teksten, waaruit dit geput wordt, (Dig. 39.4. Gajus[1]) en Dig. 50.16. 17 § 1 Ulpianus) op metalla publica betrekking hebben. Bovendien, indien een dergelijke belasting voor de particuliere mijnen bestaan had, zou er door de juristen over gesproken moeten zijn, b.v. naar aanleiding van de vraag, wie ze moest betalen, de eigenaar of de vruchtgebruiker.

Er waren verschillende manieren om staatsmijnen te exploiteeren. De oudste was het verpachten aan de in corporaties georganiseerde belastingpachters tegen betaling van een bepaalde schatting (vectigal). Onder het keizerschap vinden wij tevens de directe staatsexploitatie en het gemengde bedrijf door middel van kleine mijnvennootschapjes, zooals wij te Aljustrel bijv. hebben gevonden. De laatste twee schijnen goed voldaan te hebben en sinds de 3e eeuw is er geen sprake meer van het verpachten van de mijnen, zoodat de Staat het dus kon stellen zonder de machtige syndicaten der belastingpachters, welker bestaan moeielijk vereenigbaar was met het keizerlijk absolutisme. De kleine vennootschapjes van het

[1]) Tweede eeuw.

gemengde bedrijf waren natuurlijk in staatkundig opzicht ongevaarlijk.

Mispoulet acht het niet onwaarschijnlijk, dat ook particulieren voor de exploitatie van hunne mijnen van het systeem van het gemengde bedrijf hebben gebruik gemaakt.

Tweede Tijdperk.

Van de 4e eeuw tot aan Justinianus.

Ook thans moet een streng onderscheid gemaakt worden tusschen de particuliere en de staatsmijnen. Wat deze laatste betreft, kan men niets vinden in de wetten en compilaties van het privaatrecht en zou men de administratieve reglementen van die dagen moeten kennen. Wat de eerste aangaat heeft er een belangrijke verandering plaats gegrepen in de wetgeving. De particulieren zijn niet meer vrij, zooals in de vorige eeuwen, om de in hun grond gelegen metalla te ontginnen. De Staat reserveert zich het monopolie, maar laat van tijd tot tijd daarop eene uitzondering toe, hetzij tegen betaling van eene schatting, hetzij om niet. Deze schatting bedroeg gewoonlijk $^{1}/_{10}$ van de opbrengst. Waarschijnlijk gold het monopolie niet voor alle mineralen, maar alleen voor marmer en goud en was voor de overige delfstoffen de exploitatie vrij. Marmer en goud waren in de oudheid de twee belangrijkste delfstoffen en vandaar is het zoowel duidelijk, dat de Staat ze voor een monopolie geschikt vond als dat hij in tijden van groote behoefte er aan, tijdelijk eene uitzondering maakte en het particuliere bedrijf toeliet. Wanneer dit monopolie ontstaan is, is onbekend. Mispoulet meent, dat het langzamerhand geschied is om de staatsbedrijven tegen concurrentie te beschermen. De belangrijkste bedrijven behoorden reeds lang aan den Staat, die ten slotte van een feitelijk monopolie een wettelijk gemaakt zou hebben.

Moesten dus particulieren, die verlof hadden om delfstoffen te ontginnen, eene schatting van $^{1}/_{10}$ aan den fiscus betalen, tevens bestond er nog eene bepaling, die geheel afweek van het R.R. in eene vorige periode. Ze moesten n.l. ook een schatting van een tweede tiende deel betalen aan den eigenaar van den bovengrond. Dit is een bepaling van verstrekkende beteekenis en het in de wet vastleggen van het bedrag van de schadevergoeding wijst er op, dat de eigenaar van den bovengrond over sommige delfstoffen

niet meer het vrije beschikkingsrecht had en blijkbaar in sommige gevallen gedwongen kon worden, aan een derde tegen een door de wet vastgestelde vergoeding het ontginningsrecht af te staan; een soort onteigening dus.

M. i. hebben we hier te doen met een geval van algemeene onteigening. Dit zou volkomen passen in het betoog van Mispoulet, dat, ingeval van schaarschte aan de door den Staat gemonopoliseerde delfstoffen, particulieren verlof tot ontginning kregen; onwillige grondeigenaren moesten nu ook gedwongen kunnen worden hun terrein in exploitatie af te staan.

Zooals Mispoulet ons dus het Romeinsche recht voorlegt, beginnen we met te hebben het stelsel van de accessie. Spoedig reeds heeft in zooverre een scheiding van onder- en bovengrond plaats, dat een soort zakelijk recht van mijnontginning op andermans grond mogelijk is. De Staat bezit reeds vroeg staatsmijnen en streeft in later dagen naar eene monopolie in bepaalde delfstoffen. Wij vinden tengevolge daarvan eene indeeling der delfstoffen in tweeën, n.l. die, waarvan de Staat een monopolie heeft en de overige.

Van de gemonopoliseerde delfstoffen is aan particulieren de ontginning verboden, uitzonderingen zijn evenwel toegestaan, maar dan betaalt de particulier eene schatting van $^1/_{10}$ aan den fiscus en is waarschijnlijk bevoegd om tegen den wil van den eigenaar van de oppervlakte deze bepaalde gereserveerde delfstoffen te ontginnen, mits hij ook hem $^1/_{10}$ deel van de opbrengst afdraagt.

Er is dus volgens Mispoulet geen sprake *van het domanialiteitsbeginsel,* dat wij in de middeleeuwen aantreffen.

Beschouwen we nu het middeleeuwsche mijnrecht, dan vinden we als uitgangspunt het regaal, d.w.z.: de koning is uitsluitend eigenaar van die mineralen, die hij zich voorbehouden heeft. (Gothein, im Grundriss der Sozialökonomik Buch III, Abteilung VI, bl. 298.) dus wat in het eerste hoofdstuk betiteld is als het domanialiteitsbeginsel.

Gothein acht het evenwel aan twijfel onderhevig, of het regaal reeds in het begin der middeleeuwen in vollen omvang bestond en acht het waarschijnlijk, dat gedurende geruimen tijd naast het regaal ook de grondeigenaar aanspraken op de mineralen liet gelden. Deze laatste voorstelling zou in het midden der middeleeuwen door het regaalbeginsel geheel verdrongen zijn, dat van dien

tijd af onaangevochten gegolden zou hebben en van Duitschland uit, zijn zegetocht door geheel Europa ondernomen zou hebben.

Waar is evenwel dit regaalbegrip (of het domanialiteitsbeginsel) vandaan gekomen? Sommigen zoeken het reeds in het latere Romeinsche recht. Wij hebben evenwel in het vorige hoofdstuk gezien, dat Mispoulet aantoont, dat hierin van het domanialiteitsbegrip geen spoor te vinden is.

Anderen achten het gegrond op het Germaansche recht. Hoe dan evenwel te verklaren, dat in het begin der middeleeuwen in Duitschland nog de voorstelling gevonden wordt, dat de grondeigenaar tot de mineralen gerechtigd is?

Weer anderen geven het een Slavischen oorsprong.

Mispoulet evenwel meent, dat het zich geleidelijk uit het Romeinsche recht ontwikkeld zou hebben.

Een vaststaand feit is, dat wij in de middeleeuwen met het regaal en als uitvloeisel daarvan de Bergbaufreiheit vinden. Dit laatste is niets anders dan het occupatiestelsel, d.w.z. het exploitatierecht is vrij en komt toe aan dengene, die het eerst de mijn in beslag neemt.

Verder heeft ook in de middeleeuwen de exploitatie plaats door kleine corporaties, voorloopers van de latere Gewerkschaften, die zeer veel overeenkomst vertoonen met de mijnvennootschappen, die wij in het Romeinsche administratieve recht gevonden hebben. Gothein en O. Henry Gréard (l'exploitation des mines par l'état dans le royaume de Prusse) zien in het Bergregal en in de Bergbaufreiheit geen tegenstelling en achten de laatste juist op de eerste gegrond.

De Bergbaufreiheit is dan niets anders dan een middel om de delfstoflagen, waarover de vorst het beschikkingsrecht heeft, tot ontginning te brengen. De vorst krijgt een deel van de opbrengst, hetwelk vaak zeer aanzienlijk is, meestal een tiende deel soms veel meer.

Op deze wijze hadden de mijnwerkers-corporaties belang bij het bestaan van het mijnregaal en stonden zij dus aan de zijde van den vorst tegenover de aanspraken van den bodemeigenaar. Te meer, omdat zij van den souverein allerlei privileges kregen, die hun bestaan veiliger en aangenamer maakten dan dat van de overige burgers in die dagen.

Bijv. de vorst waarborgt den mijnwerkers persoonlijke vrijheid en dezen sluiten zich nauw te zamen om het gevaar tè ontgaan van onder den boerenstand gerekend te worden en op die wijze tot hoorigheid te geraken. Want vrijheid van beweging hebben de mijnwerkers noodig om te kunnen gaan, waar zij willen, ingeval een ontginning niet meer loonend is en zij een nieuwe moeten zoeken. Ook genieten zij een eigen rechtspraak.

Wanneer wij nu het rechtssysteem, dat bij de Bergbaufreiheit behoort, nader beschouwen, dan zien wij dat het in onderdeelen nauwkeurig overeenkomt, met dat wat gegolden heeft te Aljustrel in den Romeinschen tijd.

Wij vinden ook bij de Bergbaufreiheit den plicht om door te werken op straffe van déchéance. Eveneens is het recht van vervreemden van de mijn vaak aan beperkende voorwaarden onderworpen. Verder geldt voor de mijnwerker-corporaties der middeleeuwen ongeveer hetzelfde recht als voor de mijnvennootschappen te Aljustrel. Evenals daar vinden wij in de middeleeuwen dezelfde speciale wijze van executie ten aanzien van een van de vennooten die nalatig blijft aan zijne verplichtingen te voldoen. Hij wordt vervallen verklaard van zijn aandeel, dat aan de anderen vervalt, maar moet tot aan den dag van de sommatie in de onkosten meebetalen. Dus ook hier bevrijding voor de toekomst tegen verlies van zijn aandeel, maar geen bevrijding ten aanzien van het verleden.

De overeenkomst met het te Aljustrel gevonden systeem is te groot dan dat deze slechts aan het toeval toe te schrijven zou zijn en de conclusie is dan ook gewettigd, dat het door den Romeinschen staat bij de exploitatie van de staatsmijnen toegepaste systeem tot in de middeleeuwen heeft door gewerkt.

Niet onwaarschijnlijk is het door particulieren ook gebruikt, zij het ook met kleine wijzigingen, noodig omdat de particuliere eigenaar niet dezelfde bevoegdheden bezat als de Romeinsche staat, bijv. ten aanzien van die speciale executie.

In de middeleeuwen vinden wij de Bergbaufreiheit toegepast, in verband met het mijnregaal, maar *ook door particulieren*, bijv. in 1185 door den bisschop van Trente, Albrecht, die den 25sten Maart van dat jaar een contract sloot met mijncorporaties tot ontginning. Dat het hier particuliere mijnen betrof, volgt uit het feit, dat de bisschop van Trente eerst in 1189 met het mijnregaal bekleed werd (Mispoulet bld. 76.)

Stamt dus het systeem van de Bergbaufreiheit (of wel het occu-

patiestelsel) reeds uit de oudheid, evenals de mijnvennootschappen, het mijnregaal (of wel domanialiteitsbeginsel) is niet zoover terug te voeren. Dit laatste stelsel verdringt in den loop van de middeleeuwen het recht van den bodemeigenaar geheel en al.

Mispoulet meent, dat het zich ontwikkeld zou hebben uit het occupatiestelsel, waarbij langzamerhand het recht van den bodemeigenaar ondergeschikt gemaakt zou zijn aan dat van den fiscus.

Men vond in de eerste periode van de middeleeuwen eensdeels de wetgeving betreffende het civiele recht, die de mijn beschouwde als accessie van den bodem en anderdeels de administratieve praktijk, die het occupatiestelsel toepaste, en dat wellicht ook door particulieren nagevolgd werd.

Verder kende het latere Romeinsche recht een belasting van een tiende van de opbrengst, aan den Staat te betalen door den bodemeigenaar, die een mijn exploiteerde, in eigen bodem gelegen. Mispoulet nu veronderstelt, dat men in de middeleeuwen op grond van dit belastingrecht de theorie van het mijnregaal zou hebben opgebouwd, in de meening, dat de *belasting gegrond was op staatseigendomsrecht op de mijnen.*

Men zou daarna, na de overwinning van het domanialiteitsbeginsel, het recht van den bodemeigenaar ondergeschikt hebben weten te maken aan het belang van den fiscus om het ten slotte totaal te verdringen. Mispoulet bl. 87.

M. i. vergeet Mispoulet nog een belangrijk argument, dat hij evenwel besproken heeft bij de behandeling van het latere Romeinsche recht, nl. dat de particulieren niet alleen aan den Staat eene schatting van een tiende betaalden, maar dat ook waarschijnlijk exploitatie tegen den wil van den bodemeigenaar mogelijk was onder betaling van een tweede tiende deel van de opbrengst aan dezen laatste. Nemen wij nu aan, dat dit systeem zich in de middeleeuwen heeft weten te handhaven, dan krijgen wij dus een toestand, dat exploitatie van bepaalde delfstoffen ook onder andermansgrond vrij was onder betaling van een schatting van een tiende deel van de opbrengst zoowel aan den Staat als aan den grondeigenaar. De rechtsgronden, waarop deze schattingen berustten, was men in de middeleeuwen reeds lang vergeten (dat tiende deel van den Staat was beoeld als vergoeding voor het feit, dat de Romeinsche Staat een uitzondering op zijn monopolie toeliet en dus particulieren van de door dit monopolie geschapen hooge prijzen liet profiteeren en dat tiende deel voor den grondeigenaar als vergoeding voor het ontnemen van zijn eigendomsrecht op de delfstoffen). De Staat ziet nu kans den grondeigenaar te verdringen en diens recht

aan het fiscaal belang ondergeschikt te maken en beschouwt daarna zijn heffingsrecht, waarvan de oorsprong totaal in het vergeetboek geraakt was als gebaseerd op het eigendomsrecht op de mijn en meent nu bevoegd te zijn deze op te eischen, indien hij dit begeert. Hij kan nu naar verkiezing het occupatiestelsel voortzetten en zelf de geheele schatting innen, of wel de Bergbaufreiheit afschaffen en de exploitatie zelf ter hand nemen of verhuren, kortom er zoo mede handelen als hem zelf het raadzaamst voorkomt. Hiermede is dan het domanialiteitsstelsel geboren.

In verband hiermede is interessant een artikel van *Adolf Arndt* in het *Zeitschrift fur Bergrecht*, 59. Jahrgang, Drittes und Viertes Heft getiteld: „Das Verhaltnis des Sachsenspiegels zur Bergbaufreiheit". Arndt bespreekt hierin de quaestie of de Sachsenspiegel al dan niet het mijnregaal kende of dat de grondheer eigenaar van den ondergrond was. Arndt meent, dat het eerste het geval is en dat de Bergbaufreiheit een middel tot exploitatie was. Merkwaardig is echter, wat hij van het Freiberger Bergrecht vertelt nl. (op bl. 333) dat volledige Bergbaufreiheit bestond, maar dat de eigenaar van den bovengrond voor 1/32 *in winst en verlies* mee kan doen en op bl. 329 dat de grondeigenaar voor het verlies aan grondwater en hout (noodig voor de mijngangen) een schadevergoeding kreeg „bald eine Quote vom Ertrage bald einen Teil der landesherrlichen Abgabe". De grondheer kreeg dus als schadevergoeding niet vergoed de werkelijk geleden schade maar een deel van de *opbrengst* en was daardoor dus bij de mijnexploitatie geïnterresseerd.

M. i. wijzen deze bepalingen er op, dat in de dagen van het Freibergerrecht en den Sachsenspiegel er nog sterke herinneringen bestonden aan vroegere toestanden toen de *grondheer op een deel van de opbrengst recht had*, welke aanspraken hij echter langzamerhand steeds meer en meer heeft moeten opgeven tegenover den machtigen vorst.

De volledige overgang van het accessiesysteem naar het domanialiteitssysteem was daarmede voltrokken.

Het domanialiteitssysteem was voor de vorsten zeer voordeelig, van daar dat zij zich beijverden het zooveel mogelijk in toepassing te brengen. Het verspreidde zich over geheel Duitschland en van daaruit over het overige gedeelte van Europa.

Het komt hierop neer, dat de vorst zich die mineralen kan reserveeren, waarvan het voorbehoud hem het meest raadzaam voorkomt, bijv. door hun groote kostbaarheid en schaarschte. Waren in de oudheid goud en marmer voor het menschdom van groote waarde, in de middeleeuwen en in Duitschland heeft marmer niet meer die beteekenis en vinden wij voornamelijk metalen als gereserveerde delfstoffen.

Van den kant van de grondeigenaren heeft het mijnregaal steeds tegenwerking ondervonden. Gothein (im Grundriss der

Sozialökonomik Buch III Abt. VI bl. 290) vemeldt dit reeds voor wat betreft Duitschland in het begin van de middeleeuwen.

Het mijnregaal is spoedig den weg van het leenwezen opgegaan en in handen van de beleenden overgegaan. Later hebben de vorsten wederom geprobeerd het in hun handen te vereenigen.

Oorspronkelijk blijft de vorst het occupatiesysteem toepassen, evenals dat van de kleine mijnvennootschappen (Gothein bld. 299).

Deze mijnvennootschappen ondergingen in de 13e eeuw eene verandering in kapitalistischen zin, daar de gunstige terreinen uitgeput raakten en minder voordeelige in exploitatie genomen moesten worden, die in den aanvang veel kapitaal vergden, om het bedrijf aan den gang te brengen en waarvan de baten eerst veel later begonnen te vloeien.

Kapitaal en arbeid worden gescheiden. Het eerste wordt in een soort aandeelen (Kuxe) verdeeld; de eigenaars hiervan zijn niet verplicht terstond geld te storten, maar moeten beloven dit te zullen doen, naarmate het bedrijf dit vordert. Deze plicht tot betalen kan de eigenaar echter ontgaan door zijn aandeel op te geven. Eene dergelijke onderneming heet „ „Gewerkschaft" en de eigenaren van de aandeelen „Gewerken".

Bij kleine en risquante ondernemingen, zooals bij den kalimijnbouw, komen deze Gewerkschaften thans nog voor.

De mijnwerkers en regaalrechtbezitters trachten zooveel mogelijk den invloed van de „Gewerken" op het bedrijf uit te sluiten. Zij hebben slechts te betalen of hun winst in ontvangst te nemen; verder niets; hebben dus niets te zeggen over de mijnwerkers en den gang van het bedrijf.

Dezelfde moeilijkheden, die oorzaak waren, dat meer kapitaal in den mijnbouw gestoken moest worden, brachten de vorsten in later eeuwen er toe, zich meer direct met de exploitatie te bemoeien. Deze toch hadden groot belang bij een welvarenden mijnbouw, daar krachtens het regaal de delfstoflagen hun in oppereigendom toebehoorden en zij van de door de Gewerkschaften verkregen opbrengst een behoorlijk deel kregen. Waren de financieele en technische moeilijkheden dus zoo groot, dat de Gewerkschaften gedrongen waren hun bedrijf te staken, dan hielden de baten voor de houders der regaalrechten ook op te vloeien.

Dit ingrijpen (ongeveer vanaf de 16e eeuw) had op twee ver-

schillende wijzen plaats. Allereerst door voor groote terreinen af te zien van de Bergbaufreiheit en de ontginning in eigen beheer te nemen, zoogenaamde „Feldesreservationen". Zoo ontstonden de staatsmijnen o.a. te Saarbrücken.

Het tweede middel was, de Gewerkschaften meer onder staatsinvloed te brengen en het technisch en financieel beheer er van onder strenge controle te plaatsen. De particuliere mijnbouw werd geheel onder staatsvoogdy gebracht, welk systeem betiteld wordt met den naam van „Direktionssystem".

In beginsel bleef de Bergbaufreiheit bestaan, maar het verkrijgen van eene mijn om te ontginnen was heel wat minder gemakkelijk dan vroeger en eene aanvrage daartoe werd op geheel en al bureaucratische wijze behandeld. De staatsambtenaren hadden er voor te zorgen, dat alle reeds bestaande mijnen konden blijven rendeeren en een aanvrage tot het openen van eene nieuwe mijn, waarvan voor de reeds bestaande concurrentie te vreezen was, werd zooveel mogelijk geweigerd. Ook zorgde de Staat voor constante prijzen en een behoorlijk afzetgebied. Om dit laatste uit te breiden, werd de Ruhr bevaarbaar gemaakt, waarbij de heffing van de kanaalgelden zoo geregeld was, dat de eene mijn geen voorsprong verkreeg op de andere mijn. In Saksen genoten zelfs afgelegen mijnen een bijslag op de vracht. De verkoopsprijzen werden van overheidswege zoo vastgesteld, dat ook de onder ongunstige omstandigheden werkende exploitaties bestaan konden.

De staatsambtenaren regelden het geheele bedrijf en alle arbeiders waren van hen afhankelijk. Uiterst klein was de invloed van de Gewerkschaften, die deze staatsvoogdij, ofschoon ze hun eene groote som aan belasting kostte, toch nog als een weldaad ondervonden, daar zij op zichzelf te kleine ondernemingen waren om goed geschoold technisch personeel te kunnen betalen.

De arbeiders bleven onder het Direktionssystem direct onder de regaalrechtbezitters staan en waren evenals vroeger onafhankelijk van de Gewerken. De staatsambtenaren benoemden en ontsloegen de werklieden, die vele voordeelen genoten, bijv. vrijdom van dienstplicht, broodzetting, en vele andere. De vrijheid van beweging ontbrak den mijnwerker in deze periode evenwel. Hij was het type van den staatsarbeider.

Het Direktionssysteem is zich beginnen te ontwikkelen in het begin der 16e eeuw en heeft in Pruisen stand gehouden tot aan de

wet van 1865 toe. Het kwam geheel overeen met het regeeringsstelsel van de verlichte despoten en van het mercantilisme en vond in Frederik den Groote een ijverig voorstander. In het midden van de 19e eeuw had het zichzelf overleefd. De techniek was enorm vooruit gegaan, de kapitaalsmiddelen waren veel grooter geworden en voor de kleine ondernemingen was er geen plaats meer. Bovenal werkte het voorbeeld van Engeland, waar zonder staatstoezicht groote mijnbouwondernemingen ontstaan waren evenals het Fransch mijnrecht, dat ook gold aan den linker-Rijnoever en bracht Pruisen er toe totaal van systeem te veranderen. Zie bl. 79.

Het in den loop der middeleeuwen in Duitschland ontstane domanialiteitsbeginsel breidde zich vandaar over geheel Europa uit. Dit laat zich gemakkelijk begrijpen, daar het voor den fiscus zeer voordeelig was.. Het ondervond echter groote tegenwerking van den kant van de grondeigenaren, die echter overal definitief overwonnen werd, behalve in Engeland. Hier zegevierde de machtige landheer en moest het in de middeleeuwen ook aldaar bestaande mijnregaal wijken. Willem III hief het op. Alleen voor edele metalen bleef het bestaan, evenals gedeeltelijk voor tin; het werkt nog thans na in allerlei bijkomstige regels van het gewoonterecht en in het woord *royalty*.

Wat Frankrijk betreft is niet veel bekend omtrent het mijnrecht vóór de ordonnantie van 1413 van Karel VI.

Voor de geschiedenis van het Fransche mijnrecht onder het ancien régime, verwijs ik naar Aguillon, Législation des mines en France, Paris 1912 en een Leidsche dissertatie door Mr. B. F. Boekhold, 1912.

Hierbij werd uitdrukkelijk het beginsel der Bergbaufreiheit erkend, onder voorwaarde, dat de eigenaar van den bovengrond schadeloos gesteld moest worden. Nu werd niet gezegd, waarvoor die schadeloosstelling gegeven moest worden. Voor de door de exploitatie geleden schade aan de oppervlakte of als vergoeding voor het ontnomen ontginningsrecht?

Aguillon meent, dat uitsluitend bedoeld was vergoeding voor de geleden schade aan de oppervlakte en grondt dit op de latere wetgeving, die geen vergoeding voor het ontnomen ontginningsrecht kende.

Mij lijkt dit een volkomen onjuist argument, omdat hier als bewezen wordt aangenomen wat juist bewezen moet worden, n.l. dat vroeger dezelfde rechtsbeginselen golden als later.

Boekhold heeft de ordonnanties uit dien tijd aan eene scherpe critiek onderworpen en komt tot de slotsom, dat de eigenaar van de oppervlakte wel degelijk eene vergoeding ontving in de kwaliteit van eigenaar der delfstoffen. In de dagen van Karel VI bestond dus nog het accessiesysteem, althans was de herinnering er aan nog zeer sterk. Dit zou volkomen overeenkomen met wat wij gezien hebben, dat in Duitschland het geval was, waar de grondeigenaren in het begin der middeleeuwen nog steeds hun aanspraken lieten gelden en eerst langzamerhand voor het mijnregaal moesten bukken.

Tevens herinnert het aan het latere Romeinsche recht, dat in sommige gevallen exploitaties tegen den wil van de eigenaren van de oppervlakte kende onder de verplichting van het betalen van eene vergoeding van $^1/_{10}$ van de opbrengst aan die grondeigenaren en eene belasting van $^1/_{10}$ aan den Staat.

Dat de ordonnantie van Karel VI nieuw recht schiep, is niet waarschijnlijk. Eerder is dit het vaststellen van begrippen die reeds lang golden.

Met de ordonnantie van Lodewijk XI van 1471 verdween de Bergbaufreiheit, om plaats te maken voor het systeem, waarbij door den koning concessies konden worden verleend met eene zekere preferentie voor de grondeigenaren.

Ook volgens deze ordonnantie was het niet onwaarschijnlijk, dat de grondeigenaren, indien een ander het exploitatierecht kreeg, als vergoeding voor het gemis daarvan een deel van de opbrengst ontvingen.

Bij de ordonnantie van Frans I. van 1520 werd het recht van den koning om concessies te geven, bevestigd en vastgesteld, dat uitsluitend aan den koning eene schatting van een tiende moest betaald worden. Hiermede was dus het *recht van den eigenaar van de oppervlakte geheel verdrongen* en had dus het mijnregaal geheel en al overwonnen.

Dit eenmaal vaststaande, kon de koning nu van dat oogenblik af, op zoodanige wijze over de mijnen beschikken, als hem het meest raadzaam voorkwam, en *heerschte dus het domanialiteitsbeginsel.*

De koning gaf tijdelijk concessies uit, die met zijn dood zoowel als met dien van den begunstigden afliepen.

Vanaf 1548 tot 1597 vinden wij, dat algemeene concessies verleend werden, d.w.z. aan één persoon werd gedurende bepaalden tijd het exploratie- of exploitatierecht gegeven voor geheel Frankrijk of voor eenige provincies.

Zoo bijv. verleende Hendrik II in 1548 aan den Seigneur de Roberval voor een tijd van negen jaren het uitsluitende recht om te exploreeren en te exploiteeren alle mijnen in het koninkrijk en verbood het aan ieder ander, behalve aan degenen, die reeds een vroeger verkregen recht hadden.

De Roberval behoefde slechts aan de grondeigenaars te vergoeden; „le préjudice dû aux propriétaires du sol, pour le regard de la valeur desdites terres seulement en non des mines y étant". Hieruit volgt dus ten duidelijkste, dat er van het recht van den grondeigenaar op de opbrengst van de mijn niets meer over was.

Het merkwaardige van het privilege aan den Seigneur de Roberval verleend, is, dat het zich uitstrekte, niet alleen over de metaalmijnen, maar ook over brandstoffenbeddingen, die hier voor het eerst in de Fransche mijnwetgeving onder de gereserveerde delfstoffen voorkomen.

De koning ontving van den Sieur de Roberval een tiende van de opbrengst.

Nog meerdere van dergelijke privileges worden door Aguillon opgesomd voor de periode van 1548 tot 1587, die, wat de voorwaarden betreft, onderling meer of minder verschilden, maar *alle uitdrukkelijk* vaststelden, dat den grondeigenaren uitsluitend vergoeding toekwam voor de aan de oppervlakte toegebrachte schade, maar dat zij niet het minste recht hadden op de in den *grond voorkomende mijnen*, (d.w.z. van de gereserveerde delfstoffen). M. i. volgt uit deze uitdrukkelijke en telkens herhaalde bepaling, dat het domanialiteitsbeginsel toen ten dage lang niet ieders instemming had en dat in vroegere perioden de grondeigenaren wel degelijk rechten konden doen gelden. (Aguillon meent evenwel, dat uit dit latere recht blijkt, dat het vroeger juist zoo was).

Van de periode van 1597 tot 1791 zegt Aguillon „Bien que le principe du droit régalien continue à dominer on y trouve des traces incontestables de la liberté de recherche."

M. i. staan zooals reeds boven in de inleiding betoogd werd [1], het droit régalien en de liberté de recherche niet tegenover elkaar, maar is deze laatste slechts eene wijze van ontginning, die zoowel in het accessiestelsel als in dat van de domanialiteit past. In dit tijdperk dan van 1597 tot 1791 vinden wij een edict van 1601, dat aan ieder toestond de mijnen op te sporen, maar alvorens de exploitatie te beginnen, was het noodig een contract aan te gaan met den „grand maitre", een hoogen staatsambtenaar. Maar, ondanks het bestaan van die „Bergbaufreiheit", ging de koning door met het verleenen van concessies. Eene merkwaardigheid van dit tijdperk was, dat wat steenkool betreft, er min of meer sprake was van toepassing van het accessiesysteem, n.l. van 1698 tot 1744 kregen de grondeigenaren het recht de in hun terreinen aanwezige steenkolen te exploiteeren.

M. Lamé Fleury beschouwt dit niet als een zuivere toepassing van het accessiesysteem, maar de koning geeft z.i. krachtens zijn regaalrecht den grondeigenaren bij wijze van gunst het exploitatierecht. Hij behield zich evenwel het recht voor, het ontginningsrecht aan een derde te geven, indien de grondeigenaren niet exploiteerden. In den Centre en den Midi bevonden zich bovendien rijke steenkoolbeddingen, die tot aan de oppervlakte reikten. Deze werden sinds de 13e eeuw door de grondeigenaren ontgonnen, en ofschoon de steenkool later onder de gereserveerde delfstoffen begrepen werd, zijn toch de grondeigenaren van deze terreinen doorgegaan ze zelf te exploiteeren, als behoorende bij de oppervlakte en zijn daarmede doorgegaan zoowel vóór 1698 als na 1744 en werden hierin door de rechtspraak gehandhaafd

Waaraan was nu die afwijkende regeling voor zoover steenkool betreft, te danken? Aan het feit, dat het eerst in lateren tijd eene waardevol mineraal werd en later gereserveerd werd en dus als het ware opnieuw op de grondeigenaren veroverd moest worden? Indien dit het geval was, wijst het op een van de *zwakste punten* van het domanialiteitsbeginsel. Immers, volgens dit stelsel behooren aan den Staat niet alleen een bepaald aantal mineralen, maar is juist de Staat vrij vast te stellen, welke dit zullen zijn.

Vinden wij in het latere Romeinsche recht een staatsmonopolie waarschijnlijk alleen voor goud en marmer, en tengevolge daarvan

[1]) Zie bl. 7.

voor particulieren eene afwijkende regeling ten opzichte van die mineralen, in de ordonnantie van Karel VI van 1413 is reeds sprake van toutes substances métalliques en in 1548 vinden wij voor het eerst steenkool opgenomen onder de gereserveerde brandstoffen.

Het reserveeren van een aantal delfstoffen wordt door de grondeigenaars natuurlijk als een onrecht gevoeld en wij hebben gezien, dat het veel strijd heeft gekost en eerst langzamerhand zijn beslag heeft kunnen krijgen. Is het eenmaal gebeurd, dan weten volgende generaties niet beter, of het behoort zoo. Als het ware door verjaring wordt als recht gevoeld een toestand, die vorige geslachten als onrecht uitkreten (De grond is misschien allang in andere handen overgegaan en de nieuwe eigenaars hebben bij het koopen ervan rekening kunnen houden met het feit, dat indien zekere mineralen in hun terrein aangetroffen werden, deze niet aan hen maar aan den Staat zouden toebehooren.) De Staat profiteert van de gereserveerde mijnen en de grondeigenaars ontginnen hun steengroeven, pottebakkerskleilagen en ook steenkolenputten en niemand weet beter, of het behoort zoo. Nu wordt opeens steenkool zoo belangrijk, dat de Staat die gaat reserveeren. Opnieuw voelen de grondeigenaars zich terecht zeer verongelijkt en de strijd ontbrandt opnieuw.

Het domanialiteitsbeginsel geeft dus aanleiding tot steeds nieuwe rechtskrenkingen naarmate de belangrijkheid van sommige mineralen stijgt.

Indien we nu de geheele mijnwetgeving onder het ancien régime nog even overzien, dan vinden we dat in Frankrijk in den loop van eenige eeuwen het mijnregaal overwonnen heeft evenals in Duitschland een paar eeuwen vroeger was geschied. Allereerst voor de metalen, het laatst voor steenkool met uitzondering van de ontginningen aan de oppervlakte in le Centre en le Midi, die bleven geschieden door de eigenaren van de oppervlakte. En hoezeer het domanialiteitsbeginsel zich vastgeworteld had, blijkt wel uit het feit, dat op het eind van de 18e eeuw de algemeene overtuiging was, dat het altijd gegolden had tijdens het ancien régime. Tenminste de rapporteur van de wet van 1791 Regnault d'Epercy beschouwt in zijn rapport de mijnen als „royales" et „dominales" (zie de *archives parlementaires* serie 1, deel XXIV, bl. 227 e.v.)

En wanneer Napoleon bij de totstandkoming van de wet van 1810 een onderzoek verlangt naar het in diverse landen geldende mijnrecht, wordt hierover een rapport uitgebracht door den graaf Regnaud de Saint-Jean-d'Angely. Deze beweert, dat in de oudste ordonnanties van Frankrijk de mijnen beschouwd werden als royales en dominiales.

Eveneens kwam onder de bemerkingen van de commissie uit het corps législatief van den 19 Maart 1810 deze voor: „la législation de la France a toujours envisagé les mines de toute genre comme la proprieté de l'état.

Nogmaals wil ik er op wijzen,dat ik in het geheel geen uitspraak doe over de vraag wat de aard van het mijnregaal hier is. Is de eigendom bij den grondeigenaar gebleven en is slechts het beschikkingsrecht overgegaan op den Staat zonder vergoeding voor de grondheeren of heeft de Staat den geheelen eigendom over de gereserveerde delfstoffen verkregen?

Dit op te lossen stel ik mij niet ten doel; ik wil slechts constateeren, dat het uit het eigendomsrecht voortvloeiende *genot* op den Staat is overgegaan en daarom was het deze te doen.

III. GESCHIEDENIS VAN HET MIJNRECHT IN FRANKRIJK GEDURENDE EN NA DE REVOLUTIE.

De Fransche revolutie, die in alle opzichten tegen het ancien régime reageerde, bracht ook eene geheele verandering in het mijnrecht. Dat de koning het recht had om over de delfstoflagen naar welgevallen te beschikken, strookte niet met den tijdgeest en leidde tot een wet, die in een tegenovergesteld uiterste verviel, n.l. de wet van 1791. [1])

In art. 1 en 2 van den eersten titel werd eene strenge onderscheiding gemaakt tusschen de niet en wel gereserveerde mineralen. De eerste werden niet losgemaakt van den bodem en stonden ter beschikking van den grondheer, slechts onder deze beperking, dat zij met een servituut belast werden ten bate van werken van publieken aard, wat onder de monarchie ook reeds het geval was en tevens met een nieuw servituut ten bate van „tous établissements et manufactures d'utilité générale". De oppervlakte-eigenaar werd in beide gevallen schadeloos gesteld, zoowel voor aan de oppervlakte geleden schade als voor de waarde der materialen.

Voor de gereserveerde mineralen bestond een eenigszins meer gecompliceerde regel.

Meegesleept door de laatste, eenige dagen vóór zijn dood uitgesproken, woorden van de Mirabeau schreef de Assemblée op het titelblad van de wet: „Les mines sont à la disposition de la nation". Dit moest echter allerminst beteekenen, dat de Staat eigenaar van de mijnen was en dus het domanialiteitsprincipe gehandhaafd werd. Verre van dien; de wet bevoordeelde juist in het oogloopend den eigenaar van de oppervlakte.

---

[1]) Zie voor de totstandkoming: Archives parlementaires 1787—1860, M.M. Mavidal et E. Laurent, 1e serie, Deel XXIV, enz., rapport Regnault d'Epercy 20 Maart 1791, discussie 21 en 27 Maart, 15 Juni, 12 en 14 Juli.

De Mirabeau zeide hieromtrent „Ce serait une absurdité de dire que les mines sont à la disposition de la nation, dans ce sens qu'elle peut ou les vendre ou les faire administrer pour son compte ou les régir à l'instar des biens dominaux ou les concéder arbitrairement. Personne n'a proposé cela; il était donc inutile de le combattre (Archives parlementaires serie I deel XXIV blz. 411)".

En verder „La nation a droit à l'exploitation des mines; si elles ne sont pas exploitées, la nation doit en provoquer l'exploitation."

De Mirabeau wilde dus blijkbaar met zijn leuze „les mines sont à la disposition de la nation" slechts dit zeggen, dat de Staat er recht op heeft, dat de mijnen ontgonnen worden. Hij vreesde m.i. n.l. dat wanneer het voorstel Heurtault—Lamerville werd aangenomen, dat nagenoeg het volledige accessiestelsel huldigde, dit niet zou leiden tot eene algemeene, krachtige exploitatie, daar vele grondheeren niet tot ontginning genegen zouden zijn, hetzij uit laksheid, hetzij uit angst voor het te loopen risico. Nochtans zag hij volkomen terecht in, dat eene ontwikkelde mijnindustrie eene bron van groote welvaart voor de gemeenschap zou kunnen worden en zocht dus naar een correctief op het accessiestelsel, daar dit volgens zijne meening den grondeigenaren niet alleen het recht zou geven over de mijnen te beschikken, maar ook om er niet over te beschikken.

Als reactie tegen het ancien régime heeft de Fransche revolutie den nadruk gelegd op de rechten der individuën en deze zeer sterk gemaakt. Het eigendomsrecht omvatte dus ten volle het jus utendi et abutendi. Tegenwoordig is men hier een heel stuk op teruggekomen en wint meer en meer de overtuiging veld, dat op het absolute recht van den eigenaar eene correctief gewenscht is. Bijv. eene ruimere toepassing van de onteigening, om op die wijze de eigendommen in die handen te brengen, waarin ze, uit het oogpunt van het algemeen belang beschouwd, het best zijn.

Heurtault-Lamerville, die het ontwerp (dat slechts weinig gewijzigd, wet geworden is) bestreed, heeft met deze kwestie wel degelijk rekening gehouden. Het voorstel, dat hij indiende, bevatte als beginsel den regel, dat de grondeigenaar ook eigenaar van alle mineralen was. Maar wilde hij niet exploiteeren, dan zou door de overheid het ontginningsrecht verhuurd worden onder verplichting om den eigenaar eene schadevergoeding te betalen.

De overheid stelde daartoe de grootte van een mijnveld vast, dat de gronden van meerdere eigenaren kon omvatten. De grondheeren hadden nu de voorkeur om te exploiteeren en deden zij dit niet, dan moesten zij tegen een vergoeding dulden, dat de Staat het aan een ander verhuurde. (Ontwerp H. L. zie A. P. bld. 245).

de Mirabeau achtte dit niet vereenigbaar, ja zelfs in strijd met het beginsel van den individueelen eigendom. Blz. 413[6]. „Mais je demande comme il est possible de concilier cet article avec le système des propriétes individuelles? Quoi! la mine fait partie de chaque propriété et cependant il faut circonscrire une foule de propriétés.

Une mine est une propriété individuelle et l'on est forcé d'en faire une propriété commune; cette contradiction n'est certainement pas échappée à l'auteur du projet."

de Mirabeau's meening overwon en de wet van 1791 kende den grondeigenaren den eigendom van de mijnen niet uitdrukkelijk toe. Desondanks werden den landheeren evenwel groote voordeelen toegekend, zoo groot, dat ze neerkwamen op „eigendom onder verplichting tot exploitatie".

De Mirabeau en Heurtault-Lamerville verschillen au fond zoo weinig, dat de laatste verklaarde genoegen te nemen met het ontwerp Regnault d'Epercy, mits naast het voorkeursrecht voor den grondeigenaar voor dezen laatste een recht op vergoeding zou bestaan, ingeval de exploitatie aan een ander gegeven werd.

Tot op eene diepte van 100 voet kon de eigenaar van de oppervlakte naar welbehagen over de gereserveerde delfstoffen beschikken.

De gereserveerde delfstoffen, die op eene grootere diepte dan 100 voet voorkwamen, konden niet ontgonnen worden dan krachtens eene concessie door het gouvernement te verleenen. De eigenaar van de oppervlakte echter had een recht van voorkeur. Na dezen had de inventeur een voorkeursrecht. Begeerden deze beiden de concessie niet, dan had verder het gouvernement de vrije keus wat den concessionaris betreft.

Zoover ging zelfs het recht van den eigenaar van de oppervlakte, dat alle vroeger verleende concessies aan andere personen dan den inventeur ingetrokken konden worden, om toegekend te worden aan de eigenaars van de oppervlakte. Deze behoefden den

vroegeren concessionarissen slechts te vergoeden de installatie, die de nieuwe concessionarissen zelf gebruikten.

Na afloop van iedere concessie, die vijftig jaar duurde, had de concessionaris, die bij zijne exploitatie het algemeen belang goed gediend had, bij het verleenen van nieuwe concessies de voorkeur, evenwel met deze uitzondering, dat de *grondeigenaar* een recht van voorkeur had boven alle anderen, ook boven den vroegeren concessionaris, die geen eigenaar van de oppervlakte was.

De concessionaris, niet grondeigenaar, moest een schadevergoeding betalen aan de landheeren voor in beslag genomen deelen van de oppervlakte en deze vergoeding moest bedragen het dubbele van de waarde.

De grondeigenaar had evenwel geen recht op eene jaarlijksche bijdrage, bestaande uit een deel van de opbrengst.

Om geregelde exploitatie te verzekeren, bevatte de wet van 1791 de bepaling, dat de concessie ingetrokken kon worden, indien zonder wettige reden de werkzaamheden niet binnen zes maanden begonnen waren, of eenmaal begonnen, langer dan gedurende een jaar onderbroken werden.

Zooals men ziet, verschaft de wet van 1791 den grondeigenaren enorme voordeelen. Waarop berusten deze echter? Dat wordt nergens uitdrukkelijk gezegd. Noch in het rapport van Regnault d'Epercy noch in de redevoeringen van de Mirabeau.

Wat betreft de groeven, zegt d'Epercy, dat men deze aan de grondheeren overliet, omdat door den grooten overvloed van die soort delfstoffen men nooit bevreesd behoefde te zijn voor onvoldoende exploitatie en wat betreft het laten van de mines superficielles aan de grondeigenaren, zegt hij (bld. 231) dat dit geschiedt, omdat de ontginning van deze zeer gemakkelijk en weinig kostbaar is en dus gerust aan den grondeigenaar gelaten kan worden.

En de Mirabeau zeide bij de bestrijding van H. L., dat de grondeigenaren toch werkelijk tevreden konden zijn (blz. 249). Zij hebben immers een recht van voorkeur (zoodat zijne opvatting slechts in zooverre van die van H. L. verschilt, dat deze verlangt een recht van voorkeur plus schadevergoeding indien de

concessie aan een ander gegeven wordt, en de Mirabeau in dit laatste geval van geen schadevergoeding wil weten) [1]).

Regnault d'Epercy en de Mirabeau erkenden dus beide, dat de grondheeren meer aanspraken op de delfstoffen hadden dan ieder ander.

M. i. erkenden zij hiermede, zonder het uitdrukkelijk te zeggen, ja zelfs uitdrukkelijk te ontkennen, dat zij hen wel degelijk als rechthebbenden op den ondergrond beschouwden. Merkwaardig is de verschillende oordeelen van schrijvers na te gaan.

Laurent, principes de droit civil français deel VI n°. 245—249 zegt van de wet van 1791: L'état intervenait non pour dépouiller le propriétaire (zooals vroeger was geschied) mais pour sauvegarder l'interet general. Hij komt tot de conclusie, dat de wet van 1791 den eigenaar als het ware recht op den ondergrond toekent.

Daarentegen ziet Arndt, Archiv für Recht und Wirtschaftsphilosophie Band I bl. 75, 1907—1908 in de uitdrukking van de Mirabeau: „les mines sont à la disposition de la nation" een verklaring dat de mijnen nationaal eigendom zijn.

De weg, die het mijnrecht sinds het Romeinsche recht ten tijde van de republiek en de eerste dagen van het Keizerrijk tot aan de Fransche revolutie toe langzaam doorloopen had, vanaf accessiesysteem tot domanialiteitsbeginsel, wordt door de wet van 1791 bijna in eens terug afgelegd. Evenwel niet ten volle wordt het accessiesysteem als zoodanig aanvaard, maar zonder dat de wet van 1791 uitspraak doet over de vraag, wie eigenaar van den ondergrond is, kent ze aan den grondheer zeer belangrijke aanspraken toe. Zij gaat in dat opzicht praktisch nog veel verder dan het latere Romeinsche recht waarvan Mispoulet onderstelt, dat het de exploitatie van gereserveerde delfstoffen mogelijk achtte, zelfs tegen den wil van den grondeigenaar onder vergoeding aan dezen van eene schatting van een tiende van de opbrengst.

De wet van 1791 voldeed niet aan de verwachting, namelijk bevordering van den mijnbouw. M. René de Recy vat de fouten

[1]) De wet draagt dus het karakter van een compromis tusschen de opvattingen van Heurtault Lamerville aan den eenen kant en Regnault d'Epercy en de Mirabeau aan den anderen kant.

van de wet in het kort samen in de volgende bewoordingen (Revue des deux Mondes, 1 December 1889):

„A l'Etat, le pouvoir de concéder moins la liberté du choix; „au maître du fonds, le droit d'exploiter, moins la faculté „d'exploitation, sauf dans une zône de cent pieds de profondeur, où par une contradiction singulière les fouilles pouvaient être pratiquées librement par les propriétaires, tant „à ciel ouvert qu'avec fosses et lumière, sans aucune précaution de police que commande la protection du travail „souterrain."

De bepalingen van de wet van 1791 leidden tot roofbouw, daar allereerst de eigenaars van de oppervlakte de hun toekomende 100 voet zoo onoordeelkundig plunderden, dat de ontginning beneden 100 voet technisch onmogelijk werd gemaakt. Om hieraan een eind te maken werden de grondeigenaars door een ministerieel besluit van den 18 Messidor an IX (7 Juli 1801) verplicht ook voor de ontginning van de bovenste 100 voet permissie te vragen.

De beperkte duur van de concessies, n.l. 50 jaar, had voorts dezelfde strekking om n.l. in deze 50 jaren uit de mijn te halen wat er uit te halen viel; dus ook roofbouw te plegen. Tevens was het aan de concessionnarissen verleende recht te onzeker om de basis voor een solied opgezet mijnbedrijf te worden.

Een nieuwe wet was noodig en kwam tot stand tijdens de regeering van keizer Napoleon en onder diens persoonlijke leiding. De behandeling duurde vier jaar. Het eerste ontwerp was van den 1sten Februari 1806 en werd na vele omwerkingen de wet van 21 April 1810.

De totstandkoming van die wet wordt uitvoerig beschreven door Locré: Legislation sur les mines, Paris 1828.

Het merkwaardige van de totstandkoming van de mijnwet van 1810 is, dat we te doen hebben met twee tegenover elkaar staande meeningen, n.l. die van Napoleon en die van zijn kroonjuristen. Napoleon zelf wilde in beginsel vasthouden aan het accessiesysteem en den grondheer den eigendom van den ondergrond toekennen. Hij gaf evenwel toe, dat het niet in het staatsbelang was, dat de grondheer over alle delfstoffen in zijn terrein voorkomende, vrijelijk zou kunnen beschikken en wilde daarom het staatsgezag bij de exploitatie van bepaalde mineralen doen

ingrijpen, opdat deze door diegenen ontgonnen zouden worden, die daarvoor het meest geschikt zouden zijn. De eigenaren van den bovengrond moesten echter schadeloos gesteld worden in het geval, dat hun de ontginning ontnomen werd.

Zijn kroonjuristen evenwel waren opgegroeid onder het ancien régime, met het domanialiteitssysteem en hadden de wet van 1791 meegemaakt, die de delfstoffen uitdrukkelijk (afgezien van de bedoeling, van de Mirabeau, die duister blijft) niet aan de grondheeren toekenden, maar „à la disposition de la nation", stelden. Deze wet die alle partijen trachtte te bevredigen, konden zij beschouwen als gebaseerd op het domanialiteitsprincipe, een beginsel, waarmee zij waren opgevoed en dat hun als volkomen rechtvaardig voorkwam.

Gedurende de geheele behandeling van het wetsontwerp, dat de wet van 1810 geworden is, blijkt de strijd tusschen deze twee opvattingen duidelijk.

Bij de samenstelling van de Code was rekening gehouden met een spoedige wijziging van het mijnrecht, zooals blijkt uit het laatste lid van art. 552, dat voorzoover de mijnen betreft, verwijst naar een speciale wet.

Art. 552 luidt:

> La propriété du sol emporte la propriété du dessus et du dessous.
>
> Le propriétaire peut faire au dessus toutes les plantations et constructions qu'il juge à propos, sauf les exceptions établies au titre des servitudes ou services fonciers.
>
> Il peut faire au dessous toutes les constructions et fouilles qu'il jugera à propos, et tirer de ces fouilles tous les produits qu'elles peuvent fournir, sauf les modifications resultant des lois et reglements relatifs aux mines, et des lois et reglements de police.

Hoever kunnen nu evenwel die modifications gaan? Mogen ze het eerste lid van art. 552 wijzigen en dus den eigendom van de mijn aan den grondheer onttrekken of mogen ze het beschikkingsrecht van den eigenaar slechts reglementeeren? De totstandkoming van dit artikel van den Code vinden we bij Locré, Tome VIII, bl. 105.

Allereerst het proces-verbaal du conseil d'Etat van den 27°

vendemiaire an XII Locré Tome VIII Partie II n°. 9, bld. 125.

„M. Regnaud (de Saint Jean d'Angely) dit que dans les „villes, et même quelquefois dans les campagnes, les lois et „les réglements de police limitent le droit qu'a le propriétaire „de faire, sous le sol et même à la superficie les constructions „et les fouilles qu'il juge à propos. Des lois de voierie urbaine „et rurale modifient sagement l'usage du droit de propriété.

„La loi du 28 juillet 1791, sur les mines établit aussi des „restrictions nécessaires à maintenir. Il conviendrait donc de „rédiger ainsi. „Sauf les modifications résultant des lois et „réglements relatifs aux mines et des lois et réglements de „police."

Dit voorstel werd aangenomen en deze laatste wijziging aan art. 552 toegevoegd. M. i. volgt hieruit, dat art. 552 in overeenstemming werd gebracht met de wet van 1791 en daar deze het eigendomsrecht van de mijnen niet uitdrukkelijk aan de grondheeren toekende en de mijnen stelde à la disposition de la nation (ondanks de groote voordeelen aan de eigenaars van de oppervlakte toegekend) volgt hieruit, dat het laatste deel van de derde alinea van art. 552 de mogelijkheid opende om door middel van de mijnwet te derogeeren aan het beginsel van het eerste lid van art. 552 en den eigendom van de mijnen ***aan de grondheeren te onthouden***.

Verder vinden we het Exposé des motifs par M. Portalis (Locré, Tome VIII, Partie II, VI n°. 17 en 18, bld. 159 en 160):

„On comprend que la propriété serait imparfaite, si le „propriétaire n'était pas libre de mettre à profit pour son „usage toutes les parties extérieures et intérieures du sol ou „du fonds qui lui appartient et s'il n'était pas le maître de „toute l'espace que son domaine renferme ....

„Cependant, comme il est des propriétés d'une telle nature „que l'intérêt particulier peut se trouver facilement et fré„quemment en opposition avec l'intérêt général dans la ma„nière d'user de ces propriétés, on a fait des lois et des régle„ments pour en diriger l'usage"

„Tels sont les domaines qui consistent en mines en forêts „et en d'autres objets pareils et qui ont dans tous les temps „fixé l'attention du législateur"

Verder het rapport par M. Faure Locré Tome VIII Partie II, VII n°. 11 bld. 178.

„Une règle trop ancienne et trop constante pour'n être pas „connue c'est que le propriétaire du sol peut planter et bâtir „au dessus, fouiller et construire au dessous en un mot élever „ou creuser à telle hauteur ou profondeur qu'il lui plaît.

„L'exercice de ce droit est restreint à la vérité par les lois „sur les servitudes. Mais ces lois n'ont en vue que d'em- „pêcher l'abus du droit et de forcer à supporter ce que dans „la nature des choses chaque voisin doit souffrir.

„Tout propriétaire est aussi tenu de se conformer aux lois „et réglements relatif aux mines. L'exploitation de certaines „mines intéresse la nation entière.

„Il doit se conformer aux loix et réglements de police. „L'action de la police intéresse la sûreté et la tranquilité pu- „blique. La restriction du droit de propriété en ces divers cas „est un effect nécessaire des obligations résultant du pacte „social."

Ten slotte het discours van M. Grenier, Locré Tome VIII Partie II, VIII, n°. 14 bl. 205.

„On a fixé dans l'art. 552 en principe élémentaire, que la „propriété du sol comporte la propriété du dessus et du des- „sous; et les dispositions des articles suivants jusqu'à 556 ne „sont que des conséquences sagement déduites de ce principe.

„On n'y a pas oublié la limitation nécessaire relativement „aux lois des servitudes aux réglements de police et à ceux „qui concernent les mines."

M. i. sluiten deze laatste drie redevoeringen volkomen aan bij hetgeen opgemerkt werd aangaande de rede van M. Regnaud en laten zij de mogelijkheid open om een mijnwet te construeeren, die afwijkt van het beginsel van het eerste lid van art. 552.

Wel wordt dit niet uitdrukkelijk gezegd, maar de laatste zin van het exposé van M. Portalis verwijst naar vroegere tijden, dus ook naar die toen het dominialiteitsbeginsel gold.

Ook het rapport van M. Faure en het discours van M. Grenier noemen de wetgeving op de mijnen apart en afgezonderd van de politiemaatregelen, die moeten waken voor de misbruiken van den eigendom. Bij de totstandkoming van den Code overwon m. i. de meening van de kroonjuristen. en werd mogelijk gemaakt de invoering van een mijnrecht, dat bijv. berustte op het dominialiteitsbeginsel.

De Code liet dus de regeling van het mijnrecht over aan een aparte wet. Nadat in den loop van eenige jaren verscheidene ontwerpen door den Conseil d'Etat beoordeeld en verworpen waren, kwam ze tot stand als de wet van 21 April 1810. Deze behoort bij den Code en is er een aanhangsel van. Door Locré wordt ze dan ook behandeld in een apart deel, dat volgt op de behandeling van de totstandkoming van het tweede boek van den Code. Allereerst eene uiteenzetting van de wet van 1810.

De wet van 21 April 1810 (Bulletin des lois n°. 285) [1]) kent de verdeeling van de mineralen in drie groepen, n.l. die, waarover de eigenaar van de oppervlakte vrijelijk kan beschikken en noemt deze „carrières", en die, waarvoor een speciaal recht zal gelden, dus de gereserveerde delfstoffen en geeft aan deze den naam van „mines".

Art. 57—80. De derde groep, die de wet kent, zijn de „minières". Deze groep wordt bijna geheel behandeld als de carrières, met deze uitzondering dat de eigenaar eene permissie noodig heeft, en dat, voorzoover ijzer betreft, er verplichting tot exploitatie bestaat ten behoeve van naburige ijzergieterijen. Ingeval de eigenaar niet wenscht te exploiteeren, kunnen de eigenaars van de ijzergieterijen de ontginning zelf ter hand nemen, met inachtneming van een aantal administratieve bepalingen en tegen eene vergoeding door experts te bepalen. Deze, in vergelijking met de overige mineralen onbelangrijke groep, ontleent voorzoover ijzer betreft, zijn regeling aan het oude Fransche recht, dat reeds eene dergelijke bepaling bevat in de ordonnanties van Lodewijk XIII in 1626 en van Lodewijk XIV in 1680. Zie Aguillon bl. 33 n°. 41.

Titel I bevat de classificatie van de delfstoffen in mines, carrières en minières, zoowel voorzoover deze voorkomen aan de oppervlakte als in den grond. Art. 1—4.

Titel II—VI handelt over de mijnen.

Deze kunnen slechts ontgonnen worden krachtens eene concessie verleend door de kroon in rade. (Deliberé en conseil d'Etat).

Art. 7, 8, 21. Deze concessie verleent aan den concessionaris den eeuwigdurenden eigendom van de mijn, welke eigendom geheel gelijksoortig is aan die van een stuk grond. Ze is onroerend,

---

[1]) Men raadplege voor een Nederlandsche vertaling van de wet van den 21 April 1810 (Bulletin des lois n°. 285) de Leidsche dissertatie van Mr. A. F. C. Hupkens van der Elst, 1888.

en valt geheel onder het civiele recht en is als zoodanig vatbaar voor overdracht en uitwinning. Een hypotheek kan er op gevestigd worden. Alleen één verschil is er met het recht geldend voor grondeigendommen; de mijn kan n.l. niet bij gedeelten verkocht worden, zonder eene autorisatie van het gouvernement, op dezelfde wijze te verleenen als de concessie.

Art. 10—12. Bevordering van den mijnbouw is het doel van de wet en dus moet de exploratie gemakkelijk gemaakt worden.

Niet alleen kan een eigenaar van een stuk grond op zijn eigen terrein zonder eenige voorafgaande formaliteit opsporingen verrichten en een derde dit doen met toestemming van dien eigenaar, maar zelfs tegen den wil van dezen laatsten kan die derde exploreeren, mits voorzien van eene autorisatie van het gouvernement. Deze raadpleegt over de verstrekking hiervan de mijnadministratie; de eigenaar van de oppervlakte moet gehoord worden en ontvangt eene voorafgaande schadeloosstelling.

Art. 13—16. De staat is vrij in de keuze van den concessionaris en kan dus diengene uitkiezen, die hij het meest gewenscht acht in het algemeen belang Een ieder kan hiervoor in aanmerking komen. Franschman, zoowel als vreemdeling, al of niet genaturaliseerd. Natuurlijke zoowel als rechtspersonen. Zij moeten aantoonen, in staat te zijn de ontginning te bewerkstelligen en de middelen te bezitten om de schadeloosstellingen en schattingen te betalen, die de acte van concessie hun zal opleggen.

In geval ontginningen onder huizen of andere ontginningen doorgaan, moet cautie gesteld worden voor de betaling van eventueele schadevergoeding.

Als boven gezegd is, heeft het gouvernement de vrije keus wat den concessionaris betreft, maar in het geval de inventeur de concessie niet verkrijgt, ontvangt deze van den concessionnatis eene, in de acte van concessie vast te stellen, schadeloosstelling.

Art. 17—18. De eigenaar van den bovengrond heeft rechten op den ondergrond, maar nadat de concessie verleend is, is de geconcedeerde delfstof gezuiverd van alle aanspraken van den grondheer, evenals van die van den inventeur. De grondheer krijgt in plaats van zijne rechten zekere andere rechten, die door de akte van concessie geregeld worden.

Zij, die hypotheek hebben op den bovengrond, lijden geen

schade, daar het hypotheekrecht zich na de concessieverleening uitstrekt over dezen door de acte van concessie te bepalen, rechten van den grondheer.

Art. 19—21. Na de concessieverleening, zelfs aan den grondheer zelf, is de mijneigendom afgescheiden van die van de oppervlakte en apart vervreemdbaar, enz.

Art. 22—30. Eene concessieaanvrage geschiedt aan het gouvernement door bemiddeling van het provinciaal bestuur. Er wordt een groote publiciteit aan gegeven, opdat belanghebbenden voor hun rechten kunnen opkomen. Definitief wordt over de aanvrage beslist door middel van een decret imperial déliberè en conseil d'Etat (zie voor het Nederl. recht het Kon. besluit van 18 Sept. 1818). Maar zoolang dit nog niet geschied is, is het nog mogelijk oppositie te doen bij den Conseil d'Etat. Spruit de oppositie echter voort uit beweerd eigendomsrecht op de mijn, dan zullen de partijen naar den gewonen rechter verwezen worden.

Art. 31 en 49. Een persoon kan meerdere concessies verkrijgen, maar is verplicht, ieder afzonderlijk in exploitatie te houden. Er is dus exploitatieplicht. Een uitdrukkelijke sanctie hierop vinden wij in de wet niet. Alleen vermeldt art. 49, dat ingeval de exploitatie gestaakt of geschorst is, zoodat daardoor de publieke veiligheid [1]) of het leven der mijnwerkers in gevaar komt, of wel de behoeften der consumenten bedreigd worden, de prefecten na de eigenaars gehoord te hebben, den minister moeten waarschuwen, die dan naar omstandigheden zal handelen.

Art. 32—45. De mijneigenaars hebben de volgende verplichtingen. 1°. Betaling van eene dubbele schatting aan den Staat.

a. een vaste jaarlijksche schatting van 10 frs. per K.M.²; *b.* een jaarlijksche schatting evenredig aan de opbrengst van de mijn. Deze laatste wordt ieder jaar bij de begrooting geregeld, maar mag nooit meer bedragen dan 5 % van het produit net. Dat de bedoeling van de wet is de mijnindustrie te bevorderen en de heffing absoluut geen fiscaal karakter draagt, volgt uit de bestemming van de door deze schatting verkregen middelen, want volgens art. 39 zal van de opbrengst van de vaste en evenredige bijdrage een fonds gevormd worden, waaruit de mijnadministratie

[1]) Met publieke veiligheid werd bedoeld de veiligheid van het terrein aan de oppervlakte. Art. 49 is dus een soort hinderwetbepaling.

betaald moet worden en dat ten bate van de mijnindustrie moet worden besteed.

Vrijstelling van de evenredige belasting zal zelfs onder bepaalde omstandigheden verleend kunnen worden.

2°. Voldoen aan de rechten, die de eigenaar van de oppervlakte verkregen heeft, als vergoeding voor zijne aanspraken op den ondergrond en welke rechten door de acte van concessie geregeld worden (art. 6). Volgens art. 42 zal de acte van concessie een som als vergoeding vaststellen. Verder geniet de eigenaar van de oppervlakte nog meer voordeelen, in geval hij schade lijdt, daar hem dubbele schadevergoedingen uitgekeerd moeten worden. Zoo bepaalt art. 42, dat ingeval van werkzaamheden van tijdelijken aard door explorateurs of exploitanten, die geen groote schade tengevolge hebben, zoodat na een jaar het land weer in cultuur gebracht kan worden, de schadeloosstelling vastgesteld zal worden op het dubbele van het nettoproduct van het in beslag genomen land en art. 44, dat ingeval van bovengenoemde werkzaamheden het genot van het land voor den eigenaar langer dan een jaar verloren gaat, of het terrein na de werkzaamheden niet meer voor landbouw geschikt is, de grondeigenaar kan eischen, dat de mijnexploitant het benoodigde terrein koopt. De dubbele waarde moet dan voor dien grond betaald worden.

Art. 47, 48 en 50. Staatsingenieurs oefenen politietoezicht uit over de mijn en moeten den eigenaar met raad bijstaan.

Art. 81 en 82. De ontginning van groeven geschiedt à ciel ouvert of par galeries souterraines. Voor zoover de groeven à ciel ouvert ontgonnen worden is daarvoor geen permissie noodig. Zij staat onder politietoezicht en moet algemeene en plaatselijke wetten in acht nemen. Heeft de exploitatie plaats door middel van galerijen, dan is zij onderworpen aan het toezicht van dezelfde administratie als die op de mijnen toezicht uitoefent.

De artikelen 83—86 betreffen de veenderijen. Deze zijn bij ons door art. 13 v. d. wet v. 13 Juli 1895 (Stbl. n°. 113) vervallen.

Napoleon heeft zeer actief deelgenomen aan de totstandkoming van deze mijnwet en bij de discussies in den conseil d'état van zijn overwegenden invloed gebruik gemaakt om te trachten zijne persoonlijke denkbeelden te doen accepteeren. Het ontwerp beleefde zeven verschillende redacties eer het wet werd. In de

zitting van den 22 Maart 1806 liet Napoleon het oorspronkelijke ontwerp terugzenden om gewijzigd te worden volgens zijne ideeën en gelastte, dat het moest berusten op de volgende gronden: „De mijnen waren eigendommen van een andere soort dan landerijen en moesten daarom geregeerd worden door aparte wetten, maar overigens zouden zij geheel vallen binnen het gemeene recht en vatbaar zijn voor verkoop en hypotheek, evenals ieder ander stuk onroerend goed.

Op de zitting van den 21sten Oct. 1808 werd de tweede redactie ingediend, voorafgegaan door een rapport van Fourcroy. Dit ontwerp berustte op het beginsel, dat de mijnen aan niemand toebehoorden. Voor ontginning ervan zou door de regeering concessie verleend worden aan diegenen, die de krachtigste waarborgen zouden geven voor een goede exploitatie.

Fourcroy motiveerde zijn voorstel met de bewering, dat bij alle naties in dit opzicht de wetgeving uniform was en de mijnen overal als *propriétés publiques* beschouwd werden, hetzij als deel van het nationaal domein, hetzij toebehoorende aan de vorsten, die ze voor hun rekening deden ontginnen of in concessie gaven aan particulieren.

Fourcroy's redactie zou volkomen in overeenstemming geweest zijn met de opvatting, dat het laatste lid van art. 552 Code een regeling van het mijnrecht gedoogde, die afweek van het gemeene recht en den eigendom van de mijnen aan de grondheeren onthield.

M. i. volgt uit Fourcroy's voorstel en motiveering ten duidelijkste, dat de juristen van Napoleon niets voelden voor het accessiesysteem (dat zij waarschijnlijk voortgekomen achtten uit de revolutie en mede daarom veroordeelden) en reeds bij de totstandkoming van den Code aanstuurden op een dominialiteitssysteem met of zonder occupatiestelsel.

Napoleon was met de grondslagen van dit voorstel niet ingenomen en zeide dat het ontwerp mijnwet moest berusten op de volgende beginselen: (Locré, législation sur les mines, Paris 1828, partie II, III, N°. 2, bld. 45).

> Napoléon dit que le projet de loi doit reposer sur les bases suivantes:
>
> Il faut d'abord poser clairement le principe que la mine fait partie de la propriété de la surface.

On ajoutera que cependant elle ne peut être exploitée qu'en vertu d'un acte du souverain.

La découverte d'une mine crée une propriété nouvelle; un acte du souverain devient donc nécessaire pour que celui qui a fait la découverte puisse en profiter, et cet acte en réglera aussi l'exploitation; mais comme le propriétaire de la surface a des droits sur cette propriété nouvelle, l'acte doit aussi les liquider. On lui donnera, à titre de redevance, une part dans les produits; cette part sera mesurée sur l'étendue de la surface dont il est propriétaire. On lui donnera en outre une indemnité pour la partie du fonds que l'exploitation lui enlève, et l'on fera entrer, dans l'évaluation la plus-value que la découverte de la mine ajoute au fonds, en défalquant les frais d'exploitation et l'intérêt des capitaux.

Quant à ce qui concerne l'invention de la mine, on doit bien se garder d'accorder au premier brouillon, au premier aventurier qui se présentera, le droit de faire des recherches; la prudence exige que, préalablement, il y ait un avis du conseil des mines, homologué par le ministre, qui déclare qu'en effet la mine existe et qu'il y a lieu de faire des fouilles.

Au surplus, la loi ne doit poser que des principes généraux, dont l'acte fera l'application suivant les circonstances.

Napoléon renvoie le projet à la section pour le rédiger d'après ces bases.

M. i. beschouwt Napoleon volgens deze uitspraak onder- en bovengrond als één. Hij wil dus, door middel van de mijnwet niet afwijken van het in art. 552 1ste lid, van den Code uitgedrukte beginsel, dat de eigendom van de oppervlakte dien van den ondergrond in zich sluit.

Aguillon evenwel meent, dat Napoleon bedoeld zou hebben, dat de mijnen vóór de ontginning res nullius waren en argumenteert dit op de volgende wijze:

Aguillon, Législation des mines en France, no. 46 bl. 40 en 41 noot:

A trois reprises différentes, dans la discussion, Napoléon voulut préciser le caractère de la loi en disant: „En principe, les mines sont des biens dont la propriété ne s'acquiert que par concession; le propriétaire de la surface y a des droits

qui sont réglés par l'acte portant concession de la mine."

et plus loin: „les mines sont des choses qui ne sont pas encore nées, qui n'existent qu'au moment où elles sont purgées de la propriété de la surface et qui, a ce moment même, deviennent des propriétés par l'effet de la concession"

et enfin: „avant la concession, les mines ne sont pas des propriétés, mais des biens."

Nous rappelons ces trois propositions, bien quelles ne sont pas parfaitement conciliables entre elles et qu'elles ne definissent pas un système juridique clair et rigoureux. Il semble, en effet, que de leur ensemble on puisse tirer la conclusion suivante qui, pour nous, resume l'un des principes essentiels de notre·législation minerale: „Les mines sont, avant leur concession, de choses qui juridiquement ne sont pas encore nées, des res nullius; elles ne deviennent des biens sur lesquels des personnes peuvent avoir des droits que par l'effet de la concession; le propriétaire de la surface n'a sur les mines concedées que le droit défini dans sa nature et réglé dans sa modalité et dans son exercice par l'acte de concession."

M. i. zijn deze latere door Aguillon aangehaalde uitlatingen van Napoleon wel degelijk in overeenstemming te brengen met zijn uitspraak van den 21sten October 1808, indien men nl. de door Aguillon aangehaalde passages opvat in dezen zin, dat vóór de concessieverleening de mijnen geen afzonderlijk voorwerp van eigendom zijn, maar uit juridisch oogpunt één geheel vormen met den bovengrond. Eerst na de concessieverleening is de mijn van den bovengrond afgescheiden.

Voor mijn standpunt omtrent Napoleon's opvatting pleiten nog andere argumenten. Zie de Séance van den 8sten April 1808 (Locré, partie II, V, N°. 2, bld. 52).

Hierbij heeft een discussie plaats gehad over de tweede redactie van het wetsontwerp, waarbij Napoleon het woord voerde naar aanleiding van de redevances, die de concessionaris aan den eigenaar van de oppervlakte moest betalen.

Napoléon dit qu'il est facile de faire cesser tous ces obstacles. Qu'on décide en général qu'il sera payé une redevance au propriétaire. L'acte de concession en réglera la quotité d'après les circonstances.

La propriété est le droit d'user ou de ne pas user ce qu'on possède. Ainsi, dans la rigueur des principes, le propriétaire du sol devrait être libre de laisser exploiter, ou de ne pas laisser exploiter; mais puisque l'intérêt général oblige de déroger à cette règle à l'égard des mines, que du moins le propriétaire ne devienne pas étranger aux produits que sa chose donne; car alors il n'y aurait plus de propriété.

Au reste, personne, sans doute, ne soutiendra que le propriétaire de la superficie ne soit pas aussi propriétaire du fonds.

M. le comte Regnaud (de Saint-Jean-d'Angely) dit que la section de l'intérieur tout entière est d'avis qu'une mine devient la propriété de celui qui l'exploite. Personne n'oserait se livrer à une semblable entreprise, si le propriétaire de la superficie devait seul en profiter.

Napoléon dit que d'après le Code Civil, la propriété du sol emporte la propriété du dessus et du dessous.

M. le comte Regnaud (de Saint-Jean-d'Angely) dit qu'une mine est une propriété nouvelle qui n'appartient qu'au gouvernement, et qui n'est pas soumise aux règles ordinaires.

Napoléon dit qu'une mine est de la même nature qu'une carrière de pierres et un cours d'eau, lesquels appartiennent à celui dans le sol duquel ils se trouvent.

M. le Ministre de l'intérieur propose, pour rendre hommage au principe que le chef du gouvernement vient derappeler, d'accorder au propriétaire de la superficie un ou deux sous par arpent. Son excellence est persuadée que, si la redevance était plus haute, personne ne voudrait entreprendre l'exploitation des mines.

Napoléon dit, que, si le propriétaire du dessus ne l'est pas du dessous, il ne lui est absolument rien dû; que s'il l'est, il faut lui donner une part plus sérieuse dans les bénéfices, et la fixer par l'acte de concession.

M. le comte de Ségur dit que, chez tous les peuples, les mines sont une propriété publique. C'est par cette raison que tous les actes, portant permission d'exploiter, ont toujours établi une redevance au profit de l'État, et que l'Assemblée Constituante n'avait accordé qu'une indemnité au propriétaire chez qui l'on ouvrait la mine, et non une part

> dans les bénéfices: elle ne le considérait que comme propriétaire de la superficie.

Mij dunkt, Napoleon drukt zich duidelijk genoeg uit, vooral daar, waar hij de mijn op één lijn stelt met eene steengroeve.

Tevens blijkt uit deze passage, hoe groot het meeningsverschil is tusschen Napoleon en de leden van den Conseil d'Etat. Merkwaardig vooral is de opmerking van den Ministre de l'intérieur, die het meeningsverschil wil sussen door den grondeigenaar een paar sous per arpent (d. i. een derde hectare) te geven, wat volgens Napoleon in flagranten strijd zou zijn met art. 552 Code.

(Zie verder de Séance van den 9den Januari 1810, Locré, partie II, XXII, N°. 4, bld. 243 en 244; discussie over de vijfde redactie).

> Napoléon dit, sur l'article 5 (2), qu'il est contradictoire de déclarer que les mines n'appartiennent à personne et que cependant le propriétaire de la surface y a droit.
>
> Napoléon dit qu'il faut établir en principe que le propriétaire du dessus l'est aussi du dessous, à moins que le dessous ne soit concédé à un autre, auquel cas il reçoit une indemnité à raison de la privation de la jouissance du dessus.

Hier neemt m. i. Napoleon duidelijk stelling tegen de opvatting dat de mijnen zouden zijn, „res nullius", waarop de oppervlakte-eigenaar slechts rechten heeft. Integendeel in zijne opvatting is vóór de concessieverleening de eigenaar van den bovengrond ook eigenaar van den ondergrond.

Napoleon beschouwt dus vóór de concessieverleening onder- en bovengrond als één. Hoe beschouwt hij den rechtstoestand van de mijn evenwel, nadat de concessie verleend is?

Ten opzichte van dit punt is Napoleon in den loop van de behandeling van meening veranderd, zooals uit de beraadslagingen blijkt. Op de zitting van den 22sten Maart 1806 (Locré, partie II, II, N°. 2, bld. 35) [1]) zegt Napoleon, dat de mijnen: ne sont pas

[1]) Napoléon dit que, quoique les mines soient, comme les autres biens, susceptibles de tous les droits que donne la propriété, ce ne sont cependant pas des propriétés de la même nature que la surface du sol et les produits qui en naissent. Ces sortes de propriétés doivent être régies par des lois particulières, et ceux-là seuls peuvent s'en prétendre propriétaires, à qui la loi défère cette qualité. Mais, au-delà, la propriété des mines doit rentrer entièrement sous le droit commun; il faut qu'on puisse les vendre, les donner, les hypothéquer, d'après les mêmes règles qu'on aliène ou qu'on engage une ferme, une maison, en un mot, un immeuble quelconque; il faut aussi que les contestations qui s'élèvent à ce sujet soient renvoyées devant les tribunaux.

des propriétés de la même nature que la surface du sol et les produits qui en naissent.

De tweede redactie van het wetsontwerp luidde dan ook in dien geest. Bij de bespreking ervan in de Séance van den 8sten April 1809 (Locré, partie II, V, N°. 23, bld. 62) [1]) gaf Napoleon van veranderde meening blijk.

De derde redactie van het wetsontwerp, bij de behandeling waarvan Napoleon niet tegenwoordig was, bevatte echter wederom een artikel, dat luidde: Les mines sont des propriétés de nature particulière (Locré, partie II, VI, N°. 10, bld. 96).

De aartskanselier verdedigde toen echter Napoleons meening (Locré, partie II, VI, N°. 12, bld. 98) [2]) en zeide dat de artikels zoodanig geredigeerd moesten worden, dat de mijnen beschouwd werden als propriétés nouvelles.

Bij de vierde redactie worden de mijnen dan ook aangeduid als „propriétés" zonder meer.

Bij de behandeling van de vijfde redactie zegt Napoleon (Locré, partie II, XXI, N°. 61, bld. 236), van de mijnen: ....elles se confondent avec les autres propriétés.

Bij de behandeling van de zesde redactie (Locré, partie II, XXV, N°. 11, bld. 313) zegt Regnaud: ....que d'après les vues manifestées par le chef du gouvernement on a assimilé les propriétés des mines à celle de toute autre nature.

Dit volgt ook uit het exposé de motifs van Regnaud (Locré, partie II, XXIX, N°. 10, bld. 383) en het rapport van Stanislaus Girardin (Locré, partie II, XXX, N°. 10, bld. 407).

Na de concessie beschouwt Napoleon de mijnen dus als afgezonderd van den bovengrond, en daar hij vóór de concessieverleening mijn en ondergrond als één geheel beschouwde, heeft dus in zijne opvatting van de mijnwet, door de concessieverleening onteigening plaats.

Als schadeloosstelling voor den grondheer moet beschouwd worden de redevance, die deze verkrijgt volgens de artikelen 6 en

---

[1]) Napoléon dit que plus il y réfléchit, plus il trouve exacte la définition qui qualifie les mines de propriété nouvelle; il faut que l'acte de concession purge toutes les propriétés antérieures, celles de la superficie, et même celle de l'inventeur.

[2]) Ensuite il faut se reporter à ce qui a été dit dans la discussion précédente. Le chef du gouvernement a qualifié les mines, de propriétés nouvelles, et il a voulu qu'on respectât les principes du Code Civil, et qu'en conséquence, les mines ne pussent être concédées à des tiers, que lorsque le propriétaire du dessus refuserait de les exploiter.

42[1]). Deze moet natuurlijk een behoorlijke som bedragen om als vergoeding voor den ontnomen ondergrond te kunnen dienen. Over het bedrag is nog al verschil van meening geweest. Napoleon evenwel dringt er op aan, dat het een behoorlijk bedrag moet zijn (Locré, partie II, V, N°. 2, bld. 52).

Hieruit volgt dus wederom, dat Napoleon de ontneming van den ondergrond aan den oorspronkelijken eigenaar als onteigening beschouwt.

Het verschil tusschen de wet van 1810 en die van 1791 is dit dat de eerste ronduit erkent, dat de eigenaar van den bovengrond ook eigenaar is van den ondergrond (tenminste in de opvatting van Napoleon) [2]) en dat, ingeval hem de ondergrond ontnomen wordt, hij een schadeloosstelling krijgt. (De wet van 1810 zou dus in dit opzicht de goedkeuring verkregen hebben van Heurtault Lamerville, die de bestrijder was van het ontwerp, dat de wet van 1791 geworden is.

Tot welke groep van mijnwetgevingen behoort nu de wet van 1810?

Tot die, welke het accessiesysteem of het domanialiteitssysteem huldigen?

M. i. valt het stelsel van de wet van 1810, zooals Napoleon [3]) het opvat, onder het accessiesysteem, evenwel sterk besnoeid door staatsinmengingen. De delfstoffen worden in zoover beschouwd als waren zij res nullius, dat een ieder het opsporen vrij staat. Ontginning mag echter slechts plaats hebben krachtens concessie van staatswege. Deze ontneemt den eigendom van de delfstoflaag aan den eigenaar van de oppervlakte, om hem toe te kennen, aan dien-

[1]) Behalve deze redevance wordt de grondheer nog bedacht door de artikels 43 en 44, die hem eene schadevergoeding tot het dubbele bedrag toekennen.

Art. 43 betreft het geval, dat de mijnontginning den bovengrond slechts tijdelijk noodig heeft, terwijl artikel 44 op het geval slaat, dat de bovengrond geruimen tijd noodig is voor de mijnontginning. In beide gevallen moet echter de schade dubbel vergoed worden. Het artikel 43 correspondeert met een gelijk artikel in de wet van 1791. Volgens het rapport van Stanislaus Girardin (Locré, partie II, XXX, n°. 23, bld. 420) is deze vergoeding gewettigd, omdat de eigenaar meer schade lijdt dan vergoed zal worden door slechts eenmaal het produit net te vergoeden. De dubbele vergoeding van artikel 44 kende de wet van 1791 niet, maar rechtvaardigt Stanislaus Girardin met de bewering, dat zij moet dienen om den mijnontginner te dwingen, zoo weinig mogelijk grond in beslag te nemen. Een *soort boete dus*. Bevoordeeling van den grondheer is dus niet de bedoeling van de artikelen 43 en 44.

[2]) Deze stond in deze meening tegenover zijn kroonjuristen.

[3]) Deze stond in deze meening tegenover zijn kroonjuristen.

gene, die de ontginning, van uit het oogpunt van het algemeen belang beschouwd, het best zal doen plaats hebben.

De wet van 1810 geeft tot vele moeilijkheden en vragen aanleiding. Het is m. i. gewenscht omtrent enkele van de voornaamste quaesties, de discussies in den conseil d'état na te gaan.

Allereerst de classificatie van de delfstoffen, zooals deze plaats heeft in den 1sten titel art. 1—4. Volgens welken maatstaf heeft men de delfstoffen ingedeeld in carrières (en minières), waarover de eigenaar van den bovengrond onbeperkt kan beschikken en mines, die slechts krachtens een concessie ontgonnen kunnen worden.

Deze quaestie werd o. a. behandeld op de zitting van den 8sten April 1809 bij de behandeling van de tweede redactie van het wetsontwerp (Locré, partie II, V, N°. 10, bld. 57) [1] en verder op de zitting van den 20sten Juni 1809, bij de behandeling van de derde redactie (Locré, partie II, VI, N°. 3, bld. 93) [2], bij welke zitting Napoleon niet tegenwoordig was.

Voorts op de zitting van den 10den Oct. 1809 bij de behandeling van de 4e redactie van het wetsontwerp, waarbij Napoleon evenmin aanwezig was. (Locré, partie II, XIV, N°. 3, bl. 181).

Eenige leden meenden, dat de, bij de mines ingedeelde, delfstoffen, in ieder geval tot een diepte van 100 voet onbeperkt ter beschikking van den eigenaar van den bovengrond moesten staan.

Daar nu reeds vroeger bepaald was, dat geen enkele ontginning van mijnen zou kunnen plaats hebben zonder permissie, stelde Pelet voor, het begrip mijnen te beperken tot die exploitaties „qui se font avec le secours de l'industrie et excavation" en de overige ontginningen bij de minières in te deelen.

Regnaud merkte echter op, dat die exploitaties aan de oppervlakte schadelijk zijn voor de ontginning van de diepere lagen en dat het wenschelijk zou zijn, met het oog op het water, eerst de dieper gelegen lagen te ontginnen en daarna pas de hooger gele-

[1] M. le comte Regnaud (de Saint-Jean-d'Angely) répond que cette formalité doit être exigée, afin que la mine ne soit pas perdue, tous les propriétaires n'ayant pas les connaissances que l'exploitation des mines exige.

[2] Il est utile que l'exploitation des mines soit soumise à l'administration, pour empêcher le dépérissement de cette branche de la richesse publique; mais cette sage précaution doit être conciliée avec l'intérêt de la propriété: or, il est impossible de confondre sous ce rapport les mines, les minières et les carrières, et de les assujettir, ni à la même théorie, ni aux mêmes règles.

gene. Liet men de ontginning van de hooger gelegen lagen onbeperkt aan de grondheeren over, dan zouden deze door hun ontginningen de exploitatie van de lager gelegene onmogelijk maken.

M. i. volgt uit een en ander, dat de bedoeling van de mijnwet is er voor te zorgen, dat er voor onafzienbaren tijd een ruime productie van nuttige delfstoffen plaats heeft, en we moeten dus aannemen, dat men die delfstoffen aan de vrije beschikking van de grondeigenaren heeft onttrokken, waarvan men meende, dat eene doelmatige ontginning in het algemeen belang was. Delfstoffen dus, die voor de gemeenschap van groot belang zijn, terwijl zij betrekkelijk schaars voorkomen en bij welker ontginning groote technische en financieele moeielijkheden overwonnen moeten worden. Ook voor zoover deze aan de oppervlakte worden aangetroffen, worden ze aan den grondheer ontnomen, opdat de ontginning van de diepere lagen geen schade zal lijden, wat in strijd zou zijn met de totale productie en dus met het algemeen belang.

De overige delfstoffen worden tot de carrières (minières) gerekend en zijn die delfstoffen, die zoo ruimschoots voorhanden zijn, dat zij betrekkelijk weinig waarde voor de gemeenschap hebben en waarvan voor schaarschte geen vrees bestaat. Staatsingrijpen is hier niet noodig om voor een ruime productie te zorgen. Ze kunnen dus gerust aan den grondeigenaar overgelaten worden.

Als maatstaf bij de indeeling van de delfstoffen heeft dus gediend de vraag, of het onttrekken van een of ander mineraal aan de vrije beschikking van den grondeigenaar in het belang van eene goede exploitatie was. Dezelfde maatstaf dus volgens welke de wet van 1791 de delfstoffen in twee groepen indeelde. Eene afwijking echter van het laat-Romeinsche en het middeleeuwsche mijnrecht, waarin fiscale belangen een groote rol speelden bij de classificatie van de delfstoffen.

De belangrijkste kwesties, waartoe de wet van 1810 aanleiding geeft, zijn de volgende. Heeft iemand recht op de concessie of is de Staat in de keus van een concessionaris vrij?

De vinder heeft ingeval hij de concessie niet verkrijgt, recht op eene vergoeding. Hoe groot moet deze echter zijn?

De wet van 1791 kende aan den grondeigenaar een recht van voorkeur ten aanzien van de concessie toe. Het systeem van deze wet had niet voldaan en had niet geleid tot een grooten opbloei

van de mijnindustrie en daarom veranderde de wetgever thans van stelsel.

De tweede redactie van het wetsontwerp van de mijnwet van 1810 kende ***den inventeur een recht van voorkeur*** toe. (Zie de Séance van 8 April 1809, Locré, partie II, V, N°. 23, bld. 62).

Regnaud zeide, dat nu de vraag ter sprake kwam, of de grondheer de voorkeur moest hebben. De afdeeling (die het ontwerp had voorbereid) had echter gemeend, dat indien de voorkeur niet verleend werd aan den inventeur er geen opsporingen zouden plaats hebben.

Napoleon evenwel meende, dat de acte van concessie naar omstandigheden moest beslissen, wie de voorkeur zou genieten, de grondeigenaar of de inventeur.

De derde redactie luidde, (zie de zitting van 24 Juli 1809, Locré partie II, VII, n°. 8, bld. 106) (Napoleon was bij deze zitting niet tegenwoordig):

> Art. 21. Corresp. aux art. 18 et 19 de la 2e rédaction (Voyez V, n°. 23 et 24), et à l'art. 16 de la loi. Le gouvernement juge des motifs ou considérations d'après lesquels la préférence doit être accordée aux divers demandeurs en concession, propriétaires de la surface, inventeurs ou autres.

De aartskanselier meende, dat het billijk zou zijn, ingeval de grondheer de voorkeur verkreeg, terwijl de opsporingen door anderen verricht waren, dat de acte van concessie aan den eersten den last op zou leggen, om dezen laatsten schadeloos te stellen.

Regnaud wenschte dit beperkt te zien tot schadevergoeding aan diengene, wiens opsporingen geslaagd waren, daar het onbillijk zou zijn den concessionaris te verplichten ook diegenen schadeloos te stellen, wier opsporingsarbeid niet met succès bekroond was en welke misschien schatten verslonden had.

Defermon meende, dat het artikel niet deugde, daar in ieder geval de voorkeur toe moest komen aan den eigenaar, indien deze tevens inventeur was. De aartskanselier achtte dit ongetwijfeld juist, maar zeide, dat de discussie betrof het geval, dat die twee kwaliteiten gescheiden waren en in dat geval moest de inventeur een schadeloosstelling hebben, indien de eigenaar de concessie verkreeg.

De Ségur zeide, dat indien men den inventeur slechts voor zijne uitgaven schadeloos stelde en niet voor het verlies van de

voordeelen, niemand zin zou hebben exploitaties te verrichten, waarvan de kosten te zijnen laste zouden komen, indien hij faalde en een ander de voordeelen zou genieten, zoo hij slaagde.

Regnaud meende, dat men uit de impasse kon geraken door den inventeur steeds de concessie te verleenen, wanneer de eigenaar weigerde opsporingsarbeid te verrichten.

De aartskanselier merkte op, dat dit in strijd was met den wensch van Napoleon, maar in ieder geval moest de eigenaar gedwongen worden, den inventeur schadeloos te stellen. Het bedrag van deze schadeloosstelling te bepalen, zou ongetwijfeld lastig zijn, maar dit zou een prikkel te meer zijn voor den eigenaar en den inventeur om dit in der minne te schikken.

Op voorstel van Regnaud wordt daarom aan het artikel toegevoegd, (Locré, partie II, VII, N°. 10, bld. 108.): Dans le cas où l'inventeur n'obtiendra pas la concession, l'acte qui l'accordera fixera l'indemnité qui lui sera payée par le propriétaire.

Uit deze discussie volgt dus, dat de conseil d'Etat den inventeur, die de concessie niet verkrijgt, wenscht schadeloos gesteld te zien, niet alleen voor zijne onkosten, maar ook voor het verlies van zijn voordeelen. De eigenaar moest deze schadeloosstelling bekostigen. Uit het gebruiken van het woord eigenaar volgt m.i. dat de Conseil d'Etat in de meening verkeerde, dat eigenaar en inventeur een recht van voorkeur hadden boven alle andere aanvragers. Zij stonden evenwel op gelijke lijn en het gouvernement moest tusschen hen beide kiezen.

Bij de behandeling van de vierde redactie werd de kwestie niet meer besproken, evenmin bij die van de vijfde, zesde en zevende redactie.

De commissie van het corps legislatif (Locré, II, XXVII, N°. 6, bl. 354) zeide aangaande de concessieverleening het volgende:

> L'intention du projet paraissant être de donner une préference au propriétaire et à l'inventeur, la commission a pensé que cette intention serait plus nettement exprimée par l'addition des mots: *dans l'ordre suivant*.
>
> Cette préférence a semblé très sage à la commission; le but de la loi étant d'encourager et de multiplier les recherches et exploitations, il est naturel d'intéresser à faire ces recherches celui qui, propriétaire de la surface, doit avoir, pour cela, plus de facilités que tout autre.

Zij meende dus, dat de bedoeling van het artikel is, een voorkeur toe te kennen aan propriétaire en inventeur en wel zoodanig, dat deze beide niet gelijkstaan, maar dat de propriétaire recht heeft boven den inventeur.

Eindelijk komt het exposé van Regnaud de kwestie rechtzetten (Locré, partie II, XXIX, N°. 13, bl. 386.):

> Désintéressé par la redevance à laquelle il a droit, le propriétaire n'a plus, à la concession, ce droit de préférence, l'une des inconséquences les plus remarquables de la loi de 1791.
>
> Juge entre les prétendans, estimateur impartial de leurs droits, comme de leurs moyens, le gouvernement prononce entre tous les concurrens et assure à l'inventeur, s'il ne l'emporte pas, l'indemnité qui lui est due.

Ten slotte zegt Stanislaus Girardin in zijn rapport (Locré, partie II, XXX, N°. 14, bld. 409 en 410):

> Le gouvernement s'étant réservé exclusivement, par la seconde section du Titre III, le droit de concéder les mines, a dû se donner toute latitude pour accorder des concessions à ceux qui offriraient le plus de moyens d'en tirer parti.
>
> A ceux qui réuniraient beaucoup de capitaux à beaucoup de connaissances, et auxquels des succès passés donneraient la presque certitude des succès à venir.
>
> Il appelle même les étrangers à ce concours, ils sont admis à jouir de richesses nouvelles, et à recevoir des propriétés lorsqu'ils offriront l'assurance de les faire valoir.
>
> Vous aurez remarqué sans doute, Messieurs, combien cette disposition est libérale et politique. Elle engage des hommes éclairés à venir se fixer parmi nous, et leur présente des avantages capables de les décider à nous apporter leurs capitaux et leur industrie.
>
> Quiconque a les facultés nécessaires peut donc obtenir une concession, en justifiant qu'il peut donner caution de payer toute indemnité en cas d'accidens causés par ses travaux, soit à des habitations, soit à d'autres exploitations voisines.
>
> Votre commission avait pensé qu'il convenait d'assurer la préférence au propriétaire de la surface quand son terrain est d'une étendue propre à former une exploitation.

Son but était d'exciter les propriétaires à faire des recherches dans leurs fonds; et comme toute mine n'a d'accès et d'issue que par des puits creusés à travers le sol, et par des chemins ouverts sur la surface pour arriver à la voie publique, c'était aux yeux de la commission une raison de plus d'accorder cette préférence; car s'il s'agissait de disposer d'un terrain enclavé dans un héritage, il semble que le propriétaire de cet héritage, aurait la préférence pour le cultiver.

D'autres considérations ont motivé la rédaction qui vous est soumise. Le gouvernement, en se réservant le pouvoir de statuer entre les concurrens, loin d'exclure aucun des motifs de préférence qui viennent d'être développés, se réserve au contraire de les peser tous, et de ne l'accorder qu'à celui qui en réunira le plus en sa faveur.

Il y a, en effet, dans ces sortes de demandes, un concours si varié de circonstances, qu'il paraît préférable de laisser à l'autorité la faculté de les apprécier.

Celui qui, par des recherches autorisées, a découvert une mine, paraît sans doute, avoir des titres à la préférence. Cependant, il y aurait eu de l'inconvénient à obliger le gouvernement à la lui donner, mais s'il la lui refuse, il lui assure une indemnité.

Het gouvernement heeft dus de vrije keus tusschen alle gegadigden. en moet als maatstaf nemen, de rechten, die zij kunnen laten gelden en de middelen, die te hunner beschikking staan. Deze rechten moeten m.i. opgevat worden als moreele aanspraken. Het voorkeursrecht van den eigenaar, dat de wet van 1791 kende, en dat men blijkbaar billijk achtte, wordt vervangen door een redevance.

Wat moet nu het bedrag zijn van de indemnité die de inventeur krijgt, indien de concessie hem ontgaat. ? De wet zegt het nergens uitdrukkelijk. M. i. moet het een volledige schadevergoeding zijn voor het niet verkrijgen van de concessie. Men moet niet denken, dat dit het geheele bedrag is, dat de concessie voor een derde waard zou zijn, vrij van alle rechten, die er op rusten. Er drukken n.l. betrekkelijk zware lasten op: de redevances verschuldigd aan den Staat en aan den grondeigenaar, welke laatste in plaats komt van het recht van voorkeur van den grondeigenaar

zooals Regnaud zegt, (Locré, partie II, XXIX, N°. 13, bld. 386) [1]) of wel als vergoeding dient omdat den grondheer de eigendom van den ondergrond ontnomen is. (Locré, partie II, XI, N°. 11, bld. 97) [2])

Deze laatste redevance moet dus in den geest van de wet van 1810 een behoorlijk bedrag zijn.

De indemnité voor den inventeur moet dus m. i. bedragen: de verkoopswaarde van de concessie, (vrij van alle rechten), verminderd met de gekapitaliseerde redevances aan Staat en grondeigenaar verschuldigd.

Ik motiveer dit met hetgeen gezegd is bij de discussie van het derde ontwerp (Locré, partie II, VII, N°. 9, bld. 107), waarbij men uitging van de veronderstelling, dat propriétaire en inventeur concurrent preferent waren, wat het verkrijgen van de concessie betreft en de vraag besproken werd, welke vergoeding de inventeur van den kant van den propriétaire moest ontvangen. Wij hebben reeds gezien [3]), dat volgens de Ségur de inventeur schadeloos gesteld moest worden, zoowel voor zijn onkosten als voor la perte des bénéfices. M. i. wordt hiermee bedoeld volledige schadevergoeding voor geleden verliezen en gedorven winst.

De inventeur moet dus eene vergoeding hebben *alsof hij recht had op de concessie.* Dit volgt dunkt mij ook uit de instructie van 3 Aug. 1810 (Locré, partie III, XXXII, § II slot bld. 438) waar staat:

> La découverte est encouragée, soit par la concession de la mine, soit par une indemnité de la part du concessionnaire, si l'auteur de la découverte n'obtient pas la concession, à défaut de moyens suffisans.

Als regel zal de inventeur dus de concessie verkrijgen. Alleen wanneer hem voldoende middelen ontbreken, krijgt hij een indemnité. M. i. zou het onbillijk zijn, indien het bedrag van de indemnité in dit geval niet gelijkwaardig was aan de waarde van de concessie, daar hij dan schade zou lijden tengevolge van zijn gebrek aan middelen. Bovendien, indien een derde de concessie beneden de waarde verkrijgt, geniet deze een voordeel, waarvoor hij niets gepresteerd heeft. Hij geniet dus een gunst van de zijde

---

[1]) Noot zie boven bl. 55.

[2]) Ce n'est pas là ce que le chef du gouvernement a voulu; son intention à été qu'on indemnisât le propriétaire pour rendre hommage au principe d'après lequel la propriété du dessus entraîne celle du dessous. Tout est concilié par ce sage tempérament.

[3]) Noot zie boven bl. 53.

van de Regeering, wat niet meer past in het stelsel van de wet van 1810 zooals Napoleon deze opvat, maar meer in overeenstemming is met de wetgeving van het ancien régime, toen het verleenen van concessies gunsten waren.

Aguillon echter vat de indemnité op als een belooning, waarvan de Regeering vrij is het bedrag te bepalen. Volgens zijne meening handelen 2 artikels over de aan den inventeur te verleenen schadeloosstelling, n.l. het 2de lid van art. 16 en art. 46.

Artikel 46 zou betreffen de vergoeding van de door den vinder gemaakte onkosten (dus het geleden verlies) en het tweede lid van art. 16 zou bedoelen eene premie ter aanmoediging van het verrichten van exploraties.

Dit lijkt mij onjuist. Art. 46 heeft m. i. geen betrekking op eenige vergoeding van de zijde van den concessionnaris aan den inventeur, maar slaat terug op art. 10—12 en betreft het geval, dat de inventeur, concessionnaris geworden, wegens opsporingsarbeid, verricht tegen den zin van den grondheer, doch met autorisatie van het gouvernement, aan den grondeigenaar schadevergoeding verschuldigd is. (Zie het rapport van Stanislaus Girardin: Locré, partie II, XXX, N°. 23 bld. 420 en 421).

> Toutes les questions d'indemnités ou d'achats, dont il vient d'être parlé, sont de la compétence des tribuneaux et cours, puisqui ce sont des contestations entre des propriétaires voisins à raison de leurs droits respectifs de propriété.
>
> Les contestations auxquelles peuvent donner lieu des travaux autorisés par le gouvernement, et antérieurs à l'acte de concession, sont de la compétence administrative, conformément à l'article 4 de la loi du 28 pluviose an VIII.

Let op de uitdrukking *autorisé par le gouvernement.* Dat slaat m. i. terug op art. 10, welk artikel besproken wordt (Locré, partie II, XXX, N°. 13, bld. 408). [1]) door Stanislaus Girardin, die voor de vaststelling van de schadeloosstelling verwijst naar de art. 43 en volgende.

De bedoeling van art. 46 is m. i. eene tegenstelling te vormen tegenover de voorafgaande artikelen, die schadeloosstellingen betreffen, die behooren tot de competentie van den gewonen

[1]) Le gouvernement peut aussi par un motif d'intérêt général, en accorder la permission à d'autres, à la charge d'une indemnité préalable en faveur du propriétaire, et dont les bases sont fixées par les articles 43 et suivans du projet.

rechter. Schade echter die een gevolg is van handelingen, geschied met autorisatie van de administratie, moet evenwel door de administratie zelf berecht worden. Dit is in overeenstemming met de hooge positie, die de administratie in Frankrijk inneemt en waarvan de handelingen onttrokken zijn aan het oordeel van de rechterlijke macht.

En wat de indemnité van art. 16 lid 2 betreft, meent Aguillon, dat het gouvernement volkomen vrij is in de vaststelling van het bedrag. Z. i. behoeft de indemnité niet meer te zijn dan eene premie, waarvan de grootte weliswaar af moet hangen van de door den inventeur aan de gemeenschap bewezen dienst, maar die niet behoeft te zijn een schadeloosstelling voor het niet verkrijgen van de concessie.

Volgens het systeem van Aguillon krijgt de inventeur dus vergoeding van *onkosten plus een premie.*

M. i. heeft hij *alleen recht* op de indemnité, bedoeld in art. 16, die echter zoo groot moet zijn, dat hij schadeloos gesteld wordt voor het niet-verkrijgen van de concessie. Zijne onkosten moet hij uit de schadeloosstelling bestrijden en wat er dan overschiet, kan hij als winst beschouwen. (en moet dus dienst doen als vergoeding voor la perte des bénéfices.) Dit lijkt mij billijker dan het systeem van Aguillon, want de ééne explorateur werkt veel voordeeliger dan de andere en het hieruit voortspruitend voordeel dient hem ten goede te komen. Bovendien de kosten van de exploratie kunnen zoo groot (hetzij door schuld van den explorateur of tengevolge van de omstandigheden) en de waarde der concessie zoo gering zijn, dat de eerste de laatste overtreffen. M. i. moet in dat geval de explorateur de schade lijden, hetgeen geschiedt, indien hij slechts vergoed krijgt de waarde van de concessie, maar niet zoo hij ontvangt vergoeding van zijne onkosten plus eene premie, want dan lijdt de concessionnaris deze schade, hetgeen mij onbillijk lijkt. Trouwens op die voorwaarden zal deze laatste waarschijnlijk de concessie niet willen accepteeren.

Het mijnrecht, dat voorafging aan de wet van 1810 bevatte steeds de bepaling, dat den exploitant het ontginningsrecht ontnomen kon worden, indien hij niet aanving met te exploiteeren of de ontginning staakte. De tafelen te Aljustrel maken reeds gewag van eene dergelijke rechtsregel, die wij verder steeds tegenkomen.

Ook Frankrijk kende onder het ancien régime dusdanige bepalingen. Deze waren in het vroegere recht volkomen op hun plaats. De bedoeling van het systeem van Aljustrel was, door middel van kleine mijnvennootschapjes de delfstoflagen productief te maken en den oorspronkelijken eigenaar op die wijze eene flinke opbrengst te verschaffen. Staking van werkzaamheden was natuurlijk in zijn nadeel en trachtte hij door een dreigende déchéance te voorkomen, of zoo zij plaats had gehad, op te heffen door de déchéance toe te passen en de mijn aan den ontginner te ontnemen om ze aan een ander toe te kennen.

Ook in het stelsel van het ancien régime had de déchéance reden van bestaan. De kroon immers gaf de mijn ter ontginning voor korteren of langeren duur, waarbij voor den fiscus een deel van de opbrengst bedongen werd. De regeering had dus bij voortzetting der exploitatie een financieel belang. Eveneens kende de mijnwet van 1791 *een retrait de concession* indien de werkzaamheden zonder wettige reden niet binnen zes maanden begonnen waren of gedurende een jaar onderbroken werden. Het doel van de wet was bevordering van den mijnbouw. Staking van de ontginning werd in strijd geacht met het algemeen belang en door middel van eene déchéancebepaling trachtte men ze te voorkomen.

Waar de wet van 1810 ook beoogt in het algemeen belang den mijnbouw tot grooter ontwikkeling te brengen, zou men in deze uitdrukkelijke wettelijke bepalingen omtrent de ontneming van den mijneigendom verwacht hebben. Wij zoeken er echter tevergeefs naar. Toch is de bedoeling van de wet, dat de concessionnaris wel degelijk met de ontginning begint en deze voortzet. Dit volgt uit art. 31 en 49 [1]). Eene bepaalde sanctie ontbreekt echter, want wat de minister bij staking van werkzaamheden kan doen staat niet in de wet. [2])

---

[1]) Art. 31 Plusieurs concessions pourront être reunies entre les mains du même concessionaire, soit comme individu, soit comme représentant une compagnie, mais à la charge de tenir en activité l'exploitation de chaque concession.

Art. 49: Si l'exploitation est restreinte ou suspendue, de manière à inquiéter sur la sureté publique ou les besoins des consommateurs, les préfets, après avoir entendu les propriétaires, en rendront compte au ministre de l'intérieur pour y être pourvu ainsi qu'il appartiendra.

[2]) Toch wettigt art. 49, volgens de Fransche regeering streng ingrijpen. In 1838 werd het beginsel van art. 49 uitgewerkt tot de wet van den 27 April 1838, waarbij de administratie de bevoegdheid kreeg in bepaalde gevallen de concessies in te trekken.

Aguillon n°. 54 (Législation des mines en France) meent evenwel dat deze wet van den 27 April 1838 in strijd is met de wet van 1810.

Oorspronkelijk echter kende het wetsontwerp, dat de wet van 1810 werd, wel uitdrukkelijk de déchéance (zie b.v. bij de bespreking van de tweede redactie van het wetsontwerp op de Séance van den 8sten April 1809, Locré, partie II, V, n°. 38/47.) Hier dreigde de déchéance, zoowel in geval van staking van de ontginning, als bij niet opvolging van de voorwaarden van de concessie. Napoleon zeide bij deze bespreking (n°. 40) dat, daar de mijnconcessie een voorwerp van eigendom schiep, de concessionaris niet van zijn recht ontzet kon worden, dan door de rechtbanken en niet door een eenvoudig ministerieel besluit. Er moest geen onderscheid gemaakt worden tusschen mijnen en andere voorwerpen van eigendom.

De verdere behandeling van deze vraag had plaats op de Séance van den 1sten Juli 1809 (Locré, partie II, IX, n°. 17/21; behandeling van het derde wetsontwerp), op de Séance van den 31sten October 1809 (Locré, partie II, XVII, behandeling van de vierde redactie van het wetsontwerp). en op de Séance van den 4den December 1809 (Locré, partie II, XVIII, n°. 2/7) wederom bespreking van de vierde redactie. (Bij de behandeling van deze beide redacties was Napoleon niet tegenwoordig). Bij al deze ontwerpen kwam nog steeds de déchéance voor, maar op de zitting van 18 Januari 1810 (Locré, partie II, XXIII, n°. 4) toonde Napoleon zich plotseling gekant tegen de déchéance en wenschte het aantal gevallen niet vermeerderd te zien. Bij de bespreking van de vijfde redactie op de zitting van den 3den Februari 1810 (Locré, partie II, XXIV, n°. 18, en 20, bld. 294—297 en 300). [1]) verzet Napoleon

---

[1]) Napoléon dit qu'il n'en faut point; sur l'exploitation des mines, on doit s'en rapporter à l'intérêt personnel, comme on le fait pour l'exploitation d'un champ.

Au reste, Napoléon aime mieux laisser agir l'intérêt personnel que d'établir la surveillance des ingénieurs. C'est un grand défaut dans un gouvernement que de vouloir être trop père. A force de sollicitude, il ruine et la liberté et la propriété.

M. le comte Berenger dit que les articles 54 et 55 du projet paralysent inutilement l'industrie des propriétaires: si l'intérêt personnel est assez éclairé et assez actif, il n'a besoin ni d'être dirigé, ni d'être stimulé par des ingénieurs; s'il ne l'est pas, l'intervention des ingénieurs ne remédiera à rien.

Napoléon dit qu'au surplus on peut charger les officiers des mines de rendre compte au préfet des infractions évidentes au droit commun; le préfet en instruirait le ministre et le ministre en référait au chef du gouvernement. Il ne s'agit plus alors de réglemens particuliers, mais de ces règles générales qui sont établies pour l'intérêt de la société et qu'aucun propriétaire ne peut enfreindre sous le prétexte qu'il a le droit d'user et d'abuser de sa chose. Par exemple, Napoléon ne souffrirait pas qu'un particulier frappât de stérilité vingt lieues de terre dans un département fromenteux, pour s'en former un parc. Le droit d'abuser ne va pas jusqu'à priver le peuple de sa subsistance.

zich tegen iedere déchéance-bepaling en tegen staatstoezicht om te zorgen voor een goed technisch beheer en zegt, dat de Staat er niet voor behoeft te zorgen, dat de mijnen niet uitgeput raken. Het eigenbelang van den exploitant zal hiervoor wel waken.

Dat men den concessionnaris voorwaarden oplegt, vindt Napoleon niet af te keuren. Nietopvolging mag echter geen déchéance tengevolge hebben. M. i. wil Napoleon hiermede zeggen, dat de mijnen geheel beschouwd moeten worden als eigendommen, zooals het gemeene recht deze kent en dat de eigenaren ze moeten kunnen ontginnen even onbelemmerd als dat bijv. een grondeigenaar zijn akker kan cultiveeren.

Geen staatsinmenging (zooals toen ter tijd in Duitschland bestond) om te zorgen voor eene goede exploitatie. Hiervoor zou het eigenbelang van den ontginner wel zorg dragen. Dus geen déchéance, evenmin als bij den grondeigendom, ofschoon de ontginning van akkers ook in het algemeen belang is.

De concessionnaris heeft echter volgens Napoleon niet het recht de ontginning te verwaarloozen of te misbruiken, want dat heeft de eigenaar van een akker ook niet en hij (Napoleon) zou nooit dulden, dat iemand een uitgestrekt stuk grond tot onvruchtbaarheid doemde. Dit zou in strijd zijn met het algemeen belang en Napoleon zou in dat geval wel maatregelen nemen. Hieruit volgt, dat Napoleon de zaak van een veel hooger standpunt beziet en als groot algemeen beginsel erkent, dat ernstig misbruik van den eigendom niet veroorloofd is en behoort te worden tegengegaan. Eene aparte regeling voor de mijnen is natuurlijk in verband hiermede niet noodig.

Bij de behandeling van de zesde redactie, 13 Februari 1810 (Locré partie II, XXV n°. 38) zegt Napoleon nogmaals, dat de ingenieurs alleen moeten letten op de veiligheid, maar zich niet moeten inlaten met de doelmatigheid van de installatie. Deze blijft ter uitsluitende beoordeeling van den eigenaar.

Interessant is, wat Regnaud in zijn Exposé de Motifs er van zegt (Locré, partie II, XXIX. n°. 22 bld. 391 en 392):

En ce cas, la concession jadis était révoquée: un tel

Ce n'est pas cependant que Napoléon se refuse à ce qu'on assuettisse le concessionnaire à des conditions; il veut seulement que le non accomplissement de ces conditions n'entraîne pas la déchéance: l'autorité des tribunaux condamnera le concessionaire à les exécuter, comme cela se pratique à l'égard de tous les contrats.

> système est incompatible avec celui de la propriété des mines.
>
> Il y sera pourvu, s'il se présente, sur le rapport du ministre de l'intérieur, comme aux cas extraordinaires et inhabituels que la législation ne peut prévoir.
>
> Et si ultérieurement le besoin d'une règle générale se fait sentir, elle ne sera établie qu'après que l'expérience aura répandu sa lumière infaillible sur cette question, fort difficile à résoudre, de savoir comment on peut concilier le droit d'un citoyen sur sa propriété avec l'intérêt de tous.

Hieruit volgt dus, dat Regnaud de mogelijkheid inziet, dat later misschien de noodzakelijkheid zal blijken, eene regeling te maken, waarbij een inbreuk op het eigendomsrecht mogelijk gemaakt wordt.

De aan den Staat verschuldigde schattingen worden geregeld door de art. 33 tot 39. In tegenstelling met de wetgeving van het ancien régime kende de wet van 1791 geen redevances voor den Staat. De wet van 1810 stelt ze echter weer in. Evenwel op zeer bescheiden voet, om de ontginning niet te belemmeren. Een fiscaal doel hebben ze echter niet, daar ze gestort worden in een speciaal fonds, dat moet dienen tot bestrijding van de kosten voor de mijnadministratie. (Zie het rapport van Stanislaus Girardin: Locré, partie II, XXX, No. 22, bld. 416.): [1])

> Les produits de ces deux redevances ne sont pas considérés comme faisant partie des finances de l'État; ils en sont séparés par l'art. 39 qui leur assigne une destination spéciale, en les affectant aux dépenses de l'administration des mines exclusivement. C'est une garantie qui doit rassurer pleinement les exploitans actuels, et tous ceux qui se livreront à l'avenir à ce genre d'industrie.
>
> Qu'il nous soit permis, Messieurs, d'arrêter encore quelques momens votre attention sur ce point important.
>
> S'il est juste que les propriétaires de mines, paient une redevance, à titre de propriétaires, il est nécessaire, pour l'intérêt général, qu'elle soit extrêmement modique; car si elle était considérable. elle paralyserait ou anéantirait bientôt

---

[1]) Ik heb de vrijheid genomen hier een groot citaat te nemen, omdat hetgeen Regnaud zegt, in vele opzichten toepasselijk is op den tegenwoordigen tijd.

les anciennes exploitations et serait un obstacle à ce qu'il puisse s'en établir de nouvelles.

Il est reconnu que tout impôt qui pèse sur l'undustrie est beaucoup plus nuisible qu'utile.

L'exploitant d'une mine n'a d'autre propriété que le fruit de son travail. Lorsque la mine est abondante il en tire il est vrai un profit qui le dédommage de l'intérêt de ses avances, mais ce profit est toujours balancé par des risques au moins proportionnés à l'étendue des bénéfices.

L'exploitation des mines doit être encouragée, car leurs productions sont incontestablement une richesse de plus pour la nation et une dépense de moins, puisqu'il faudrait acheter de l'étranger de quoi subvenir aux besoins de la société et des manufactures.

Nous sommes encore tributaires de l'étranger pour un quart environ du fer qui se consomme en France. Cependant, les mines de fer répandues presque sur toute la surface de la France, sont abondantes et inépuisables.

Il faut donc diriger l'industrie et les capitaux vers la fabrication du fer; et, pour y parvenir il faut favoriser l'exploitation du charbon de terre, il faut lui procurer de l'écoulement dans l'intérieur afin d'économiser le bois, et le réserver pour l'usage des fourneaux et forges.

De Fransche bureaucratie heeft de wet van 1810 geinterpreteerd in den geest van het oude Fransche mijnrecht, n.l. dat de mijnen waren „de droit regalien.” Dit woord „droit regalien” is een zeer onduidelijke term (zie Aguillon[1]) n°. 11) maar wil m. i. zeggen, dat voor de mijnen een apart recht geldt en dat in beginsel niet het accessiesysteem bestaat.

Locré verzet zich tegen het begrip, dat volgens de wet van 1810 de eigenaar van de oppervlakte tevens eigenaar van den ondergrond zou zijn en zegt naar aanleiding van de artikelen 5—7, dat het systeem van de wet het volgende is (Locré, partie I, bld. 5 en 6):

La propriété du fond est distinguée de celle de la super-

---

[1]) „Législation des mines en France.”

ficie; jusqu'à la concession, le fonds qui renferme la mine est un bien non affecté de propriété; la concession en fait une propriété naissante et nouvelle, qu'elle crée, et non plus une jouissance temporaire et révocable; cette propriété créée au profit du concessionnaire est une propriété parfaite; à ce titre elle a les mêmes attributs que toutes les autres propriétés, et est pleinement régie comme elles par le droit commun que le Code Civil établit. C'est en ce sens qu'il faut entendre désormais les expressions, *concessions, concessionaris.* — Ce système ne blesse point ce principe de l'article 552 du Code Civil que *la propriéte du sol emporte celle du dessous,* attendu que le droit du propriétaire du dessus sur le dessous qui recèle une mine, est purement éventuel, et n'a de consistance que par la concession. L'intérêt public, qui ne permet pas d'abandonner à discrétion les mines au propriétaire de la surface, l'exige ainsi. — Toutefois le propriétaire de la surface a le droit de l'exploiter et de la cultiver comme il lui plaît: une concession ne lui est nécessaire que pour l'exploiter en mine. — Néanmoins, pour concilier avec ce principe celui qui fera de la mine concédée une propriété nouvelle, le concessionnaire, s'il n'est pas le propriétaire du dessus, payera à ce dernier une redevance qui représentera ses droits sur le dessous, et lui en tiendra lieu.

Hij ziet dus in de mijn een soort res nullius, waarop de eigenaar van de oppervlakte rechten heeft.

Uit de debatten blijkt, dat een deel van de leden van den Conseil d'Etat niet met Napoleon mede wilde gaan wat betreft het oorspronkelijke recht van den grondheer op den ondergrond. B.v. bij de behandeling van de derde redactie, waarbij Napoleon niet tegenwoordig was (zie de Séance van den 20sten Juli 1809, Locré partie II, VI, n°. 11 en 12, bld. 96) [1]), klaagde Pelet, dat het ontwerp afweek van de meening van Napoleon.

De Commissie uit het Corps legislatief voelde ook niets voor

---

[1]) M. le comte Pelet (de la Lozère) dit que, dans la discussion qui a eu lieu en présence du chef du gouvernement, il a été reconnu que le propriétaire du dessus l'est aussi du dessous, et que néanmoins la section s'écartant de ce principe, propose de faire concéder la propriété du dessous par un acte du gouvernement, comme si elle était vacante.

den eigendom van den grondheer op den ondergrond. (Zie Locré, partie II, XXVII, n°. 3, bld. 350.)[1])

Regnaud draait in zijn Exposé de Motifs om de kwestie heen. (Zie Locré, partie II, XXIX, n°. 10, bld. 383.)[2]) evenals Stanislaus Girardin (Locré, partie, II, XXX, n°. 5, 6, 7, 8, en 10, bld. 399.)[3]), die o. a. de rede van de Mirabeau, gehouden bij de totstandkoming van de wet van 1791 aanhaalt, om het accessiesysteem te bestrijden.

M. i. vatten de leden van den Conseil d'Etat de wet evenzoo op als Locré dit doet en wel in dien zin, en deze is wel met de bewoording overeen te brengen, dat de mijnen voor de ontdekking *res nullius* zijn, waarop echter de eigenaar van de oppervlakte rechten heeft (art. 6).

Ook Aguillon vat de wet zoo op (Législation des mines en France n°. 10) en rangschikt ze onder de stelsels, waarbij de delfstoflagen als res nullius beschouwd worden.

Daar ik echter in een vorig hoofdstuk heb aangetoond, dat dit beschouwen van de mijnen als res nullius niet een op zichzelf-

---

[1]) Art. 6. (6 de la loi.) Cet acte règle les droits des propriétaires de la surface sur le produit des mines concédées.

A supprimer.

La commission a pensé qu'il fallait supprimer cet article, et, par suite, les articles 18 et 40 du projet qui s'y rapportent.

Son opinion est fondée.

1. Sur la nature des mines;
2. Sur la législation de la France;
3. Sur la jurisprudence générale de l'Europe;
4. Sur les inconvéniens extrêmement graves qui résulteraient des articles dont elle demande la suppression.

[2]) On a reconnu, d'un côté, qu'attribuer les mines au domaine public, c'était blesser les principes consacrés par l'art. 552 du Code Civil, dépouiller les citoyens d'un droit consacré, porter atteinte à la grande Charte civile, premier garant du pacte social.

On a reconnu, de l'autre, qu'attribuer la propriété de la mine à celui qui possède le dessus, c'était lui reconnaître, d'après la définition de la loi, le droit d'user et d'abuser, droit destructif de tout moyen d'exploitation utile; droit opposé à l'intérêt de la société, qui est de multiplier les objets de consommation, de reproduction de richesse; droit qui soumettrait au caprice d'un seul la dispoistion de toutes les propriétés environnantes de nature semblable; droit qui paralyserait tout autour de celui qui l'exercerait, qui frapperait de stérilité toutes les parties de mines qui seraient dans son voisinage.

De ces vérités on a déduit tout naturellement cette conséquence, que les mines n'étaient pas une propriété ordinaire à laquelle pût s'appliquer la définition des autres biens, et les principes généraux sur leur possession, tels qu'ils sont écrits dans le Code Civil.

[3]) L'opinion de ceux qui veulent consacrer en principe que les mines font partie de la propriété du sol, a été victorieusement réfutée par Mirabeau; qu'il nous soit permis de vous rappeler ces paroles pleines de sens et de force, les dernières proférées par lui à la tribune de l'Assemblée Constituante.

staand stelsel is, maar samengaat of met het accessiesysteem of met het dominialiteitsstelsel, moet nog nagegaan worden, met welke van deze beide systemen het hier gecombineerd is. Dit beschouwen van de mijnen als res nullius wil feitelijk niet veel anders zeggen dan, dat de exploratie vrij is en dat de vinder van een delfstoflaag er het ontginningsrecht van krijgt, afgezien van de vraag, wie oorspronkelijk eigenaar van de mijn is.

In zooverre is het beginsel hier beperkt, dat de vinder geen aanspraak kan maken op het ontginningsrecht, maar in ieder geval geniet hij voordeelen, daar hij eene schadeloosstelling ontvangt, indien hem het ontginningsrecht ontgaat. Volgens de opvatting van Napoleon is de eigenaar van de oppervlakte eigenaar van den ondergrond, die hem echter door middel van de concessieverleening ontnomen wordt. Daar de exploratie vrij is, worden in zijn systeem de mijnen ook beschouwd als waren zij res nullius. Napoleon's stelsel is dus eene *combinatie van het accessiesysteem en het occupatiestelsel.*

De leden van den Conseil d'Etat echter verzetten zich tegen het denkbeeld, dat de eigenaar van de oppervlakte eigenaar van den ondergrond zou zijn en kennen hem er slechts rechten op toe. Ook Aguillon ontkent het volledige eigendomsrecht van den eigenaar van de oppervlakte op den ondergrond en doet dit door de bewering, dat de mijnwet van 1810 de mijnen als res nullius beschouwt. Waar de mijnen, in hunne opvatting, dus niet het eigendom zijn van den eigenaar van de oppervlakte, aanvaarden zij dus zonder het uitdrukkelijk te zeggen, misschien wel zonder het te willen, het systeem van het ancien régime, n.l. het dominialiteitsbeginsel. In hunne opvatting is de mijnwet van 1810 *dus eene combinatie van het dominialiteits- en occupatiestelsel.*

M. i. behooren de mijnen, zooals de leden van den Conseil d'Etat en Aguillon de wet opvatten, tot het domein van den Staat. Deze kan er echter niet vrijelijk over beschikken, maar is gebonden aan de, door de Mijnwet gestelde, regels. De Staat mag de mijnen dus niet verhuren of verkoopen, kortom ze ten bate van den fiscus gebruiken, maar is door de wet gebonden.

De schatkist heeft dus geen direct voordeel van het oorspronkelijk staatseigendomsrecht op de mijnen. Deze worden in het algemeen belang kosteloos ter beschikking van explorateurs en

ontginners gesteld, uitgezonderd de geringe belasting die voortvloeit uit art. 33 tot 39.

Eene volledige erkenning van het domanialiteitsprincipe heeft echter zelfs in de opvatting van de leden van den Conseil d'Etat en van Aguillon niet plaats. Dit is niet mogelijk, omdat art. 6 den eigenaar van de oppervlakte rechten op den delfstof toekent, aanspraken, die onder het ancien regime geheel verdwenen waren.

De wet van 1810, zooals Aguillon die opvat, doet dus denken aan den tijd, in het begin van de middeleeuwen, toen de eigenaar van de oppervlakte en de Staat beide schattingen eischten van de opbrengst van de mijnen, die als res nullius beschouwd werden. Dit onderscheid is er echter, dat de Staat thans geen deel van de opbrengst opeischt, maar zijn deel als het ware ten geschenke geeft aan den exploitant. Hij doet dit om den mijnbouw aan te moedigen.

Hoever worden nu echter die aanspraken van den grondheer erkend?

Dit moet blijken uit de grootte van de vergoeding, die deze ontvangt. De wet regelt hieromtrent niets, maar laat de bepaling van het bedrag over aan de acte van concessie, art. 42. Uit de grootte van het bedrag blijkt dus, hoe de Regeering, die de concessie verleent, over den aard van de aanspraken van den grondheer denkt. Beschouwt ze hem als den oorspronkelijken eigenaar van den ondergrond, dan moet ze hem een behoorlijk bedrag toekennen, evenals Napoleon dit voorstelde. (Locré Partie II V. n°. 2, Bld. 53.) [1]) Beschouwt ze echter art. 6 geschreven om te voldoen aan een gril van Napoleon, dan kan ze volstaan met een luttel bedrag. „Pour rendre hommage au principe que le chef du Gouvernement vient de rappeler.", zooals de Minister van Binnenlandsche Zaken zeide.

Indien zij dat evenwel doet, erkent zij het domanialiteitsbeginsel.

Uit Aguillon blijkt nu, dat deze aan den grondheer uit te keeren bedragen, altijd zeer klein zijn geweest. (Zie Aguillon n°. 289, bld. 243.); in den regel fr. 0,05 à 0,10 per H.A. en per jaar. Dat is dus 2½ à 5 cents. Gekapitaliseerd tegen 5 %, dus bedragen van *f* 0,50 à *f* 1.—.

---

1) Zie boven bl. 46.

Deze bedragen zijn zeer onbeduidend en toonen m. i. wederom aan, dat het Fransche Gouvernement zich ten allen tijde gekeerd heeft tegen Napoleons opvatting. Zij beschouwt den eigenaar van de oppervlakte dus niet als volgerechtigd op den ondergrond, verwerpt dus het accessiesysteem en aanvaardt het domanialiteitsbeginsel.

De Duitsche schrijver Gothein (im Grundriss der Sozialökonomik, Abt. VI, VIII, Bergbau, bld. 394) meent dan ook, dat de wetgever van de wet van 1810 niet veel meer gedaan heeft dan in naam het domanialiteitsbeginsel (hij spreekt van „Bergregal" naar analogie van het Duitsche recht, waarvan z. i. het oude Fransche recht slechts een zijtak is) op te heffen. In wezen is het z. i. behouden gebleven, immers, ondanks het feit, dat de volle nadruk valt op de „Bergbau-freiheit", is er toch nog steeds sprake van de verleening van de concessie van Staatswege, zoodat de overheid dus evenals vroeger, over de mijnen beschikt.

Ten aanzien van de schadevergoeding uit te keeren aan den inventeur, heeft het Fransche gouvernement het standpunt ingenomen, dat ook door Aguillon verdedigd wordt. Zij kent den inventeur eene tweeledige schadevergoeding toe, n.l. een voor gemaakte onkosten, voortspruitende uit art. 46 en een premie krachtens artikel 16. Deze laatste heeft in het algemeen slechts kleine sommen bedragen (Zie Aguillon n°. 200, bld. 151). Als uitzonderingsgeval noemt Aguillon eene premie van 2 millioen francs, maar toen waren dan ook zeer rijke mijnen over eene groote uitgestrektheid ontdekt.

Verder noemt Aguillon er nog een van 200.000 francs en een van 45.000 francs. De overige bedragen zijn zelden grooter dan 10.000 francs. Eén bedraagt zelfs niet meer dan 200 francs.

Het resultaat van deze uitlegging van de wet van 1810 is m. i., dat de som van de vergoedingen, die de art. 46 en 16 toekennen, vaak minder bedraagt dan de verkoopswaarde van de concessie. De concessionaris geniet dus in dat geval een voordeel, dat hij, indien hij dit verlangt, onmiddellijk kan realiseeren door de mijn te verkoopen. De concessieverleening draagt dus het karakter van eene gunst en valt dus geheel in den geest van het oude Fransche recht.

De vraag, wie inventeur is, lost de wet van 1810 niet op. De eenige passage, die eenig licht geeft hieromtrent, vinden wij in de ministerieele instructie van den 3den Augustus 1810, welke luidt:

> On ne doit considérer comme découverte en fait de mines, que celle qui font connaitre non seulement le lieu où se trouve une substance minerale, mais aussi la disposition des amas, couches ou filons de manière à démontrer la possibilité de leur utile exploitation.

Om rechten als inventeur te kunnen laten gelden, moet men dus niet alleen de aanwezigheid van een delfstoflaag aangetoond hebben, maar tevens de ontginbaarheid ervan.

Een moeilijkheid doet zich voor, wanneer meerdere personen beweren inventeur te zijn. De wet lost deze kwestie niet op. Aguillon meent, dat de prioriteit in dat geval den doorslag geeft. Degene, die het eerst de aanwezigheid en ontginbaarheid van een delfstof aantoont, is z. i. de inventeur. Hij is de eenige, die aanspraken als zoodanig kan laten gelden en niemand anders. Er kan dus geen sprake zijn van concurrente-inventeurs, evenmin als van opeenvolgende. Dit laatste zou zich voordoen, indien bijv. iemand een delfstoflaag ontdekte en aantoonde, dat deze een goede ontginning deed verwachten. Een ander toont echter eenigen tijd later aan, dat deze delfstoflaag niet alleen goed exploitabel is, maar een schitterende ontginning belooft. Volgens Aguillon kan deze tweede explorateur echter geen inventeursrechten laten gelden, en heeft alleen de eerste het recht, als inventeur aangemerkt te worden.

Het Fransche gouvernement heeft volgens Aguillon bijna altijd in dien geest beslist. Men vindt z. i. in deze beslissingen analogie met het octrooirecht. Immers men kan een octrooiverleening beletten, indien men aantoont, de uitvinding op een vroeger tijdstip gedaan te hebben, dan de aanvrager.

Het Fransche gouvernement heeft echter een paar maal een uitzondering op dit beginsel gemaakt. Volgens het decreet van 23 Januari 1887 is de concessionaris gehouden om een indemnité te geven „pour l'invention partielle des gîtes de Lafigère." Eveneens kent het decreet van 6 Augustus 1884 een vergoeding „à deux explorateurs pour leur participation à l'invention des gîtes."

Als regel kent het Fransche gouvernement dus maar één in-

venteur en erkent als zoodanig den persoon, die het eerst de aanwezigheid en ontginbaarheid van een delfstoflaag aantoont.

Ongetwijfeld is het een zeer eenvoudig systeem. Of het echter rechtvaardig is, is een andere vraag. Het kan zich bijv. voordoen, dat een persoon opsporingen gaat verrichten. Hij gaat systematisch te werk en verricht, voor hij tot kostbare diepboringen overgaat, veel voorarbeid in den vorm van geologische verkenningen en proefboringen. Een ander echter weet op een of andere wijze zich van deze voorloopige verkregen gegevens meester te maken en begint een diepboring voordat n°. 1 hiertoe besluit. Hij slaagt er in een ontginbare laag aan te toonen en wordt nu in het systeem van het Fransche gouvernement als inventeur aangemerkt, ofschoon ieder zal toegeven, dat dit met de billijkheid in strijd is, daar het strijdig met de goede trouw is, voort te bouwen op gegevens van een ander, om op die wijze dien ander de ontdekking afhandig te maken (De Nederlandsche octrooiwet van den 7den November 1910 Staatsblad n°. 393 voorziet in een dergelijk geval waar het uitvindingen betreft. (Art. 9).

Ook het systeem, slechts één inventeur te erkennen in het geval van opeenvolgende ontdekkingen, lijkt mij niet onaanvechtbaar, immers de Fransche regeering wenscht den inventeur een premie toe te kennen voor de, door zijn ontdekking aan de gemeenschap bewezen, dienst. De persoon, die nu aantoont, dat de reeds ontdekte delfstoflaag veel meer waard is, dan de eerste ontdekking deed vermoeden, verricht m. i. ook een dienst aan de gemeenschap en is dus wel degelijk een premie waardig. (De Nederl. octrooiwet voorziet ook in een dergelijk geval door niet alleen octrooi te verleenen op nieuwe voortbrengselen of werkwijzen, maar ook op verbeteringen ervan).

Ten slotte kan het geval zich voordoen, dat een belangrijke wetenschappelijk en economisch resultaat verkregen wordt door een exploratie met negatieven uitslag, bijv. tengevolge van een mislukte boring wordt aangetoond de juiste begrenzing van een mijnveld en worden vele gegevens verkregen, die voor de ontginning van die mijn van groote waarde zijn. Komt nu dezen explorateur ook niet eene vergoeding toe? De billijkheid pleit er wel min of meer voor. Vergelijking met de octrooiwet gaat hier niet, want mislukte uitvindingen leveren geen octrooi op, hoe groot wellicht de wetenschappelijke waarde er van zij. Trouwens, er tegenover

staat, dat exploreeren en te trachten uitvindingen te doen nu eenmaal riskante bedrijven zijn en hij, die er mede begint, weet van te voren, dat zoo hij geen practische resultaten bereikt, zijn onderzoekingen hem verlies zullen opleveren, hoe groot de wetenschappelijke waarde van de door hem verkregen uitkomsten ook moge zijn.

Zooals men ziet, valt er op het systeem van het Fransche gouvernement, slechts één inventeur te erkennen, en als zoodanig aan te merken dengene, die het eerst de aanwezigheid en ontginbaarheid van een delfstoflaag aantoont, nog al een en ander aan te merken. Een voordeel ervan is evenwel, dat het stelsel eenvoudig is en dat het gouvernement geen kans loopt van partijdigheid beschuldigd te worden, wat wel het geval zou zijn, indien de billijkheid den doorslag moest geven.

In vele gevallen is het stelsel volkomen op zijn plaats, bijv. wanneer eenige personen in concurrentie met elkaar, een terrein exploreeren en daarbij te goeder trouw te werk gaan (door bijv. elkaar geen gegevens op oneerlijke wijze te ontfutselen).

Bovendien kan het stelsel van prioriteit op zeer hoogen ouderdom bogen. Wij vinden het reeds vermeld op de tafelen van Aljustrel en vinden het na dien tijd overal toegepast, waar aan het vinden van mijnen rechten verbonden waren.

Wellicht heeft de hooge ouderdom en de algemeene verbreidheid van het stelsel bij de Fransche Regeering den doorslag gegeven, die waarschijnlijk gemeend heeft, dat het een onveranderlijke regel van gewoonterecht op mijnbouwkundig gebied was.

Evenwel moet hierbij opgemerkt worden, dat oudtijds de toestanden geheel anders waren. De mijnen waren toen in den regel niet diep gelegen en de opsporingsarbeid kostte geen jaren aan studie, noch schatten aan geld. Onder die omstandigheden kleefden er aan het prioriteitsstelsel niet veel onbillijkheden.

M. i. mag het echter tegenwoordig, nu de exploratie een aparte wetenschap en een tonnenverslindend bedrijf geworden is, niet zonder voorbehoud van groote restricties toegepast worden. De wet van 1810 laat de oplossing van de vraag, wie inventeur is, geheel aan het gouvernement over. Dit kan m. i., indien het dit wenscht, een billijker systeem toepassen dan het tot dusver gevolgde prioriteitsstelsel [1]).

[1]) Zie bl. 110.

Resumeerende de opvattingen van Napoleon en van zijn kroonjuristen en van het latere Fransche gouvernement van de wet van 1810.

is die van Napoleon:

„Voor de concessieverleening is de eigenaar van den bovengrond tevens eigenaar van den ondergrond. Na de concessieverleening is de betreffende delfstoflaag afgescheiden van den bovengrond en een afzonderlijk voorwerp van eigendom geworden, dat in alle opzichten onder het gemeene recht valt. Als vergoeding verkrijgt de grondheer een bedrag, dat de acte van concessie zal vaststellen.

De Staat is vrij in de keuze van den concessionnaris."

en die van de kroonjuristen en van het latere Fransche gouvernement:

„Voor de ontdekking zijn de mijnen res nullius d. w. z. zij behooren tot het staatsdomein maar worden beschouwd als waren zij res nullius. De eigenaar van de oppervlakte heeft er rechten op.

Na de ontdekking is de mijn een afzonderlijk voorwerp van het eigendomsrecht geworden. De rechten van den eigenaar van den bovengrond worden omgezet in een zeer geringe schadevergoeding". [1]).

Wat de vergoeding voor den inventeur bestemd betreft, bestaat er m. i. verschil van opvatting tusschen de juristen van Napoleon en het latere Fransche gouvernement.

De eerste wenschten hem schadeloos gesteld te zien voor het niet verkrijgen van de concessie, de laatste kenden hem slechts een premie en vergoeding van onkosten toe.

Als inventeur wordt beschouwd degene, die het eerst de aanwezigheid en ontginbaarheid van een delfstoflaag aantoont.

Zooals het Fransche gouvernement de wet van 1810 opvat,

---

[1]) In verband hiermede lijkt het mij niet ongewenscht de opvatting van Mr. Boekhold (Mijnrecht, een Leidsche dissertatie van 1912) aangaande den aard van het mijnrecht weer te geven.

Deze komt tot de conclusie, dat volgens de wet van 1810 de mijn na de concessie niet een nieuw voorwerp van eigendom is, maar, dat het eigendomsrecht ervan blijft behooren aan den eigenaar van de oppervlakte. Het recht van den concessionaris is zijns inziens slechts een zakelijk recht.

Het geldt hier wederom de reeds vroeger, steeds in het mijnrecht terugkeerende vraag, zoowel bij het domanialiteits- als bij het accessiesysteem, nl. wat is de aard van het zoogenaamde eigendomsrecht op de mijnen? Is het eigendom of is het een zakelijk recht?

De onderscheiding is practisch van weinig belang daar de volle nadruk valt op de quaestie, wie het volle en in tijdduur onbeperkte genot van de mijnen heeft ongeacht den aard van het recht waaraan het ontleend wordt.

moeten zich op den duur enkele moeilijkheden voordoen.

Allereerst tengevolge van het niet verleenen van een volledige schadevergoeding aan den inventeur, ingeval een derde de concessie verkrijgt. Deze derde geniet, zooals boven aangetoond is, een voordeel, dat hij ontleent aan het feit, dat de Staat hem de concessie verleent. Dit is in strijd met de moderne opvatting, die het verleenen van dit voordeel aan een particulier door niets gerechtvaardigd acht en meent dat het aan den Staat zelve ten goede moet komen.

Ook het erkennen van diengene als inventeur, die het eerst de delfstoflagen aantoont, leidt tot onbillijke beslissingen, zooals boven is aangetoond. Verder voldoen enkele bepalingen van de wet zelf niet meer aan de moderne opvattingen, n.l. het aandeel, dat de Staat van de opbrengst verkrijgt, wordt door velen onvoldoende geacht. Immers de mijnbouw is een bedrijf, dat de nationale rijkdom doet verminderen. Het onttrekt aan den bodem waardevolle stoffen, die er niet weer in terugkeeren. Een deel van deze schatten moet nu volgens veler oordeel aan de gemeenschap ten goede komen.

In het Zeitschrift für Bergrecht, neunundfünfstiger Jahrgang, drittes und viertes Heft, 1918 bespreekt de geheimer Oberbergrat Voelkel de ontwikkeling van het Fransche mijnrecht na 1810: „Ofschoon de wet van 1810 ten aanzien van enkele onderdeelen in den loop van de laatste eeuw veranderd is, zijn toch de beginselen waarop zij rust onveranderd gebleven. De wet voldoet niet meer aan de moderne behoeften en wel tengevolge van een 3tal redenen.

Allereerst tengevolge van het feit, dat door het verleenen van de concessie aan iemand een voordeel wordt toegekend, waar geen praestaties van de zijde van den concessionaris tegenover staan. Verder de onmogelijkheid om den concessionaris bepaalde, door de omstandigheden geboden, voorwaarden op te leggen en ten slotte de moeilijkheid om tusschen meerdere gegadigden de goede keus te doen.

Een tijdlang heeft het gouvernement zich beholpen door de concessie aan diengene toe te kennen, die den Staat de grootste voordeelen beloofde.

Aan de acte van concessie ging dan een contract tusschen den Staat en den toekomstigen concessionaris vooraf. Vele ministers

vonden dit echter een onwaardige wijze van handelen voor den Staat en gaven er de voorkeur aan, in het geheel geen concessies meer te verleenen.

De moeilijkheden, waartoe de wet van 1810 aanleiding gaf, leidden er dus toe, dat de wet eenvoudig buiten werking werd gesteld.

Mijns inziens is dat een onwettige handeling, daar de overheid niet het recht heeft, wetten, die haar niet aanstaan, buiten toepassing te laten. De burgers immers handelen, terwijl zij in de meening verkeeren, dat hun handelingen de door de wet genoemde rechtsgevolgen zal hebben.

Zoo verwacht in het betroffen geval de inventeur, dat het gouvernement art. 16 van de wet van 1810 zal toepassen en hem of de concessie zal toekennen of een schadevergoeding zal verleenen.

Door de concessie nu eenvoudig niet te verleenen wordt de rechtszekerheid ernstig in gevaar gebracht. In het vervolg zal niemand meer exploraties durven ondernemen, terwijl juist de bedoeling van de wet was het doen hiervan aan te moedigen.

Door de handelwijze van de overheid wordt de wet dus voor onafzienbaren tijd van hare werking beroofd. Ze wordt derhalve, practisch gesproken, afgeschaft, iets wat alleen door een latere wet kan geschieden.

Oorzaak hiervan is, het ontbreken van administratieve rechtspraak, zoodat de burgers de overheid niet kunnen dwingen, die handelingen te verrichten, waarop zij meenen krachtens de wet recht te hebben.

Dit ophouden met concessieverleenen kon op den duur niet worden volgehouden en daarom besloot in 1917 minister Desplas wederom aan een particuliere maatschappij het ontginnen van een mijn toe te staan.

Het betrof een N. V. tot ontginning van een zoutmijn te Méréville.

Van het verleenen van een eigenlijke concessie werd hierbij afgezien en het voornaamste gewicht werd gelegd op een, den 11den September 1917 tusschen den Staat en de maatschappij gesloten, overeenkomst, waarvan de voornaamste bepalingen zijn:

1°. In plaats van het mijnveld, zooals volgens de wet van 1810 had moeten geschieden, om niet en voor altijd aan de be-

trokken maatschappij te verleenen, wordt het door den fiscus aan de N. V. verpacht.

2°. De Staat krijgt een aandeel in de winst, nadat eerst aan de aandeelhouders 6 % zal zijn uitbetaald. De helft van het staatsaandeel is voor de arbeiders bestemd, de rest vloeit in de staatskas.

3°. Het mijnveld wordt voor 75 jaar verpacht. Na 30 jaar heeft de Staat het recht tot aankoop ervan over te gaan.

4°. De arbeidsloonen zullen worden vastgesteld door een commissie, bestaande uit afgevaardigden van de directie en van de arbeiders.

5°. Na verloop van 5 jaren zullen desgewenscht afgevaardigden van de arbeiders deel kunnen nemen aan de directie van de maatschappij en lid kunnen worden van den raad van commissarissen.

Desplas was niet lang minister en werd opgevolgd door Loucheur. Aan dezen werd in het parlement gevraagd of hij van plan was de politiek van zijn voorganger voort te zetten. Bij die gelegenheid wees de socialist Cachin er op, dat alle steenkolenmijnen en hoogovens in Frankrijk in handen zijn van twee groote kapitalistische groepen, die van plan waren de ertslagen in Normandië te ontginnen. Hij wilde nu weten onder welke voorwaarden hun de „rijkdommen der natie" toevertrouwd zouden worden en sprak de hoop uit, dat men zich door het door min. Desplas gesloten contract zou laten leiden, ofschoon hij het nog meer gewenscht achtte, dat de Staat zelf aan de ontginning deel zou nemen, zooals in Zweden en Duitschland het geval is.

De minister verklaarde zich bereid Desplas' voorbeeld te volgen, maar gaf tevens te kennen, dat hij het particuliere initiatief niet wenschte te onderdrukken, doch juist hoopte aan te moedigen ofschoon hij zich te gelijker tijd voorstander verklaarde van een in tijdsduur beperkte concessie en van een staatsaandeel in de winst.

Resultaat van deze besprekingen is een wetsontwerp, dat afziet van een geheel nieuwe regeling van het mijnrecht en beperkt is tot twee voorname veranderingen n.l. *„beperking van de concessie wat den tijdsduur betreft"* en *„aandeel voor den Staat in de winst van de mijnbouwmaatschappijen."*

Bepalingen betreffende deelneming van de arbeiders bij het vaststellen van de loonen en bij het beheer van de maatschappij, zooals in het door min. Desplas gesloten contract voorkomen, vindt men in het wetsontwerp niet.

Volgens art. 1 van het wetsontwerp mogen de concessies slechts voor beperkten tijd en onder voorwaarde van een aandeel voor den Staat in de winst verleend worden. Deze voorwaarden worden in het cahier des charges vastgesteld.

De Staat kan evenwel besluiten tot staatsexploitatie van de ontdekte delfstoflagen over te gaan. In dat geval wordt door een, in den Conseil d'Etat vastgesteld, decreet de grootte van het mijnveld en de bedragen van de schadevergoedingen voor de grondheeren en den vinder vastgesteld.

Na afloop van een concessie aan een particulier verleend, na intrekking ervan of nadat de particulier de mijn heeft opgegeven, vervalt deze aan den Staat. De aan dezen in eigendom toebehoorende mijnen kan hij of zelf ontginnen of verpachten. Ook kunnen ze teruggezet worden tot den rechtstoestand van delfstoflagen, waarvan het exploreeren vrij staat.

De in tijdsduur beperkte concessies zijn evenals de vroegere eeuwigdurende onroerend en vatbaar voor hypotheek.

Art. 2 van het wetsontwerp betreft den inhoud van het cahier des charges.

De tijdsduur van de concessie wordt gesteld op 99 jaar. Wanneer ze niet 25 jaren van te voren wordt opgezegd, wordt de concessie telkens stilzwijgend met 25 jaar verlengd.

In geval de Staat van zijn recht gebruik maakt en de concessie 25 jaar voor den afloop ervan opzegt, komt de concessionaris gedurende deze laatste 25 jaren onder een speciale contrôle te staan, wat het beheer van het bedrijf betreft, om er voor te zorgen dat het bedrijf in goeden staat op den fiscus overgaat.

Verder bevat het cahier des charges de voorwaarden waaronder en de wijze waarop de concessies kunnen worden ingetrokken, indien de concessionaris zijn verplichtingen niet nakomt.

Voorts de voorwaarden waarop van de concessie afstand gedaan kan worden.

Ten slotte bepalingen betreffende het winstaandeel voor den Staat.

Volgens art. 3 van het wetsontwerp zal bij algemeene maatregel van bestuur worden vastgesteld een concept van het cahier des charges en de wijze waarop het financieele toezicht van den Staat op de mijnbouwonderneming zal worden uitgeoefend. De staatsmijnen zijn aan dezelfde rechtsbepalingen en belastingen onderworpen als de particuliere mijnen. De delging van de, voor de ontginning van de staatsmijnen opgenomen, bedragen mag in geen geval langer duren dan 50 jaren.

Volgens Voelkel schuilt er in de beperking van den tijdsduur tot 99 jaren schijnbaar een gevaar, daar dit tot roofbouw aanleiding zou kunnen geven, zooals gebleken is bij de wet van 1791, die concessies van 50jarigen duur kende.

Door de stilzwijgende verlenging van de concessies telkens met 50 jaar wordt volgens Voelkel dit gevaar opgeheven, daar de Staat zich waarschijnlijk niet geroepen zal voelen een reeds zoolang geëxploiteerde mijn eerst 25 jaar onder een ingewikkelde contrôle te nemen om ze daarna aan zich te trekken.

M. i. is de zaak niet zoo onschuldig als Voelkel ze voorstelt. Indien de fiscus er voordeel in ziet, de mijn aan zich te trekken, zal hij dit waarschijnlijk niet nalaten. In de eerste plaats komen hiervoor in aanmerking de mijnbedrijven, die na verloop van 74 jaar nog flink productief blijken te zijn. En daar de productiviteit van een mijn voor een deel afhangt van een goed beheer en goeden aanleg, worden deze door het wetsontwerp niet aangemoedigd, daar iedere verbetering, vooral die, welke in de latere jaren worden aangebracht, het gevaar vergrooten, dat de fiscus tot opzegging van de concessie overgaat.

In de bevoegdheid van den Staat om bij de ontdekking van delfstoflagen tot staatsexploitatie ervan te besluiten, ziet Voelkel een gevaar.

Z. i. wordt door die bepaling het particulier initiatief om tot exploreeren over te gaan onderdrukt, daar nu steeds het gevaar dreigt, dat bij het doen van een mooie vondst de Staat zich er van meester maakt. Wel is waar heeft onder vigueur van de wet van 21 April 1810 (Bulletin des lois 285) de vinder geen recht op concessie, het gebruik is, volgens Voelkel, altijd in Frankrijk geweest, in den regel den vinder de concessie te verleenen. En juist door dit gebruik heeft de wet van 1810 een zoo langen levensduur gehad.

IV. HET DUITSCHE MIJNRECHT NA DE FRANSCHE REVOLUTIE.

In Pruisen gold in den aanvang van de vorige eeuw, zooals wij gezien hebben, het directionsprincipe, dat door Frederik den Groote tot groote ontwikkeling was gebracht en waardoor de staatsinvloeden op het mijnbedrijf enorm was toegenomen. Feitelijk stond de geheele mijnindustrie onder staatsvoogdij.

Eenheid in het mijnrecht was echter door Frederik den Groote niet gebracht, daar voor verschillende deelen van Pruisen verschillend recht gold (zie O. Henry-Gréard: L'exploitation des mines par l'état dans le royaume de Prusse, Paris 1912, bl. 23) welk recht bovendien nog zeer verward en duister was, daar, ondanks de invoering van een nieuw mijnrecht in 1794, allerlei oude wetten van kracht bleven. Zoo bleven in verscheidene kleine gebieden, vroeger onafhankelijke vorstendommetjes, de oude zestiende-eeuwsche wetten gelden, terwijl in andere streken van Pruisen, bv. Pommeren geen geschreven mijnrecht gold en men zich behelpen moest met het bestaande gewoonterecht.

Napoleons veroveringen vermeerderden de verwarring op mijnrechtelijk gebied, daar de Fransche mijnwet van 1810 ingevoerd werd in de aan den linkeroever van den Rijn gelegen streken, waar ze na Napoleons val bleef gelden.

De Code Civil, die in den Napoleontischen tijd toepasselijk werd verklaard ook voor streken aan den rechter Rijnoever gelegen, was zeer weinig in overeenstemming met de ter plaatse geldende mijnwetten.

Kortom de verwarring was in Pruisen zoo groot, dat er in 1820 niet minder dan 50 verschillende soorten van mijnrecht gevonden werden.

Een veertigtal jaren was noodig om eenheid tot stand te brengen. De herziening begon in 1826. De invloed van de staatsambtenaren werd meer en meer verminderd, terwijl de aan den Staat

verschuldigde schatting van 10 % van de bruto-opbrengst tot 2 % werd teruggebracht. De invloed van de exploitanten, die tot dusver uiterst gering was werd allengs grooter. Door het „Freizügigkeitsgesetz" werd de gelegenheid open gesteld, arbeiders van elders te betrekken, zoodat deze niet meer, zooals vroeger, aan een bepaalde mijn gebonden waren.

De kroon op het werk werd gezet door de totstandkoming van de wet van 1865. Deze stond geheel in het teeken van de „vrijheid".

Vrijheid van financieel, commercieel en technisch beheer werd den exploitanten verzekerd, terwijl de staatsinvloed beperkt werd tot politiezorg en toezicht met het oog op de veiligheid.

Explorateurs verkregen vrijheid om overal naar delfstoffen te zoeken, terwijl de inventeur recht kreeg op een concessie.

Een geheele terugkeer had plaats naar de Bergbaufreiheit, waarvan de beginselen tot hunne volle consequenties werden doorgevoerd.

Daar men het mijnregaal en het Directions systeem voor twee verschillende woorden voor een zelfde begrip hield, meende men, door aan het laatste een eind te maken, ook het eerste op te heffen.

Men verkeerde in de meening, dat door de wet van 1865 de nog niet ontdekte delfstoflagen gemaakt werden tot *res nullius* waarvan de inventeur door middel van de concessieverleening eigenaar werd.

Feitelijk bleef echter het mijnregaal bestaan, daar de Staat iederen keer de concessie verleende en dus feitelijk over den ondergrond beschikte.

Trouwens Bergbaufreiheit en regaal waren nooit tegenstrijdige begrippen geweest, daar zooals wij gezien hebben in de middeleeuwen de Bergbaufreiheit slechts een stelsel was om de, aan den vorst toebehoorende mijnen, tot ontginning te brengen. Het groote verschil tusschen de Bergbaufreiheit uit de middeleeuwen en die van 1865 ligt in de motieven, die tot hare toepassing leidden.

De vorsten in de middeleeuwen beoogden financieel voordeel te behalen en verlangden daarom een deel van de opbrengst. De wetgever van 1865 zag in de hernieuwde instelling van de Bergbaufreiheit een middel om de mijnindustrie tot grooter bloei te brengen en op die wijze de algemeene volkswelvaart te bevorderen.

In naam werd dus in 1865 aan het regaal een einde gemaakt.

Tevens meende men, dat tengevolge van die wet de geconcedeerde mijnen voorwerpen van eigendom werden evenals volgens de Fransche mijnwet van 1810.

Gothein bl. 305 beweert echter, dat het regaal wel degelijk is blijven bestaan, daar volgens de wet van 1865 even streng als vroeger onder- en bovengrond gescheiden worden en men slechts rechthebbende op eene delfstoflaag kan worden door concessieverleening van staatswege. Wat den aard van het mijnrecht betreft, dit is z. i. geen eigendomsrecht, doch volgt uit de jurisprudentie duidelijk, dat het een zakelijk recht is.

De groote beteekenis van de wet van 1865 ligt in de bepaling, dat de inventeur recht heeft op een concessie. Niet alleen is dit in overeenstemming met de Bergbaufreiheit uit de middeleeuwen, maar tevens is het de consequentie van de Fransche wet van 1810. Volgens deze laatste krijgt de inventeur of een concessie of een schadeloosstelling. Bij de totstandkoming van de wet is er over gesproken, den inventeur recht op de concessie te geven (zie Locré partie II, VII, n°. 9) hetgeen echter niet geschied is, daar men van oordeel was, dat de Staat er voor moest zorgen, dat de mijnen in handen kwamen van personen, die de noodige geschiktheid voor de ontginning bezaten. Werd de explorateur dus ongeschikt geacht om voor een behoorlijke exploitatie zorg te dragen, dan kreeg hij de concessie niet, doch moest zich tevreden stellen met eene schadeloosstelling. Daar de explorateur dus in het onzekere verkeerde, of hij, zoo hij slaagde en een mijn ontdekte, de concessie zou verkrijgen en bovendien de vaststelling van het bedrag van de schadeloosstelling allerlei moeilijkheden opleverde, was het doen van kostbare onderzoekingen nog riskanter dan het uit den aard der zaak reeds was.

De Pruisische wetgever meende het risico te kunnen verminderen door den inventeur recht op de concessie te verleenen. Hij hoopte daardoor het doen van exploraties nog meer aan te moedigen dan de Fransche wet van 1810 gedaan had.

De resultaten van de wet van 1865 voldeden volkomen aan de verwachtingen. Eene reusachtige mijnindustrie ontwikkelde zich en bevorderde wederom den opbloei van vele andere takken van nijverheid, bv. de ijzer- en chemische industrie. Om een enkel cijfer te noemen: de opbrengst der kolenmijnen bedroeg in 1865 18 millioen ton, vertegenwoordigende eene waarde van 99 millioen

mark tegen 133 millioen ton in 1910 met eene waarde van 961 millioen mark.

Als de normale vorm voor eene mijnonderneming kent de wet van 1865 nog steeds de Gewerkschaft. Deze werd nog steeds beschouwd als de voor den mijnbouw meest geschikte ondernemingsvorm. Ze werd echter naar de tijdsomstandigheden veranderd en als rechtspersoon beschouwd. De naamlooze vennootschap kwam volgens de wet van 1865 slechts in de tweede plaats.

In de praktijk bleek echter de laatste meer in overeenstemming met de veranderde economische verhoudingen en verdrong de Gewerkschaft bijna geheel en al. Alleen bij de kaliontginningen bleef ze bestaan en geraakte wederom tot zekeren bloei.

Zooals gezegd, had de wet van 1865 een grooten opbloei van de mijnindustrie tengevolge. Evenwel geraakten de concessies in handen van slechts een klein aantal corporaties, die tengevolge daarvan eene zoo groote macht kregen, dat zij eene bedreiging voor den Staat gingen vormen. Dit moest deze laatste ondervinden, toen hij zijne plannen tot uitbreiding van den staatsmijnbouw door de mijnmagnaten gedwarsboomd zag.

Een tweetal uitmuntend toegeruste boorondernemingen had in den loop der jaren de hand op alle nieuwe concessies weten te leggen. Zij overtroffen in uitrusting en bekwaamheid alle andere explorateurs, zelfs die van den fiscus, die in vroeger jaren de eerste plaats had ingenomen.

Het systeem van de wet van 1865 om den inventeur recht op de concessie te verleenen had dus tengevolge, dat alle concessies in handen van slechts enkele personen geraakten.

Om aan dezen ongewenschten toestand een eind te maken werd de mijnwet gewijzigd. Allereerst in 1905 door de lex Gamp. Deze droeg slechts een tijdelijk karakter en trachtte de boorondernemingen zooveel mogelijk te sparen. Tengevolge hiervan was ze zoo ingewikkeld en onduidelijk, dat ze juist het tegenovergestelde bereikte van hetgeen ze beoogde. In plaats van het exploreeren te belemmeren bevorderde ze juist den exploratiearbeid in bepaalde gebieden.

Spoedig moest de lex Gamp dan ook plaats maken voor eene nieuwe wet van het jaar 1907. Deze hief de „Bergbaufreiheit" ten aanzien van steenkolen en zouten op d. w. z. de ontdekking van een van deze beide mineralen gaf geen recht meer op eene concessie.

Volgens Gothein keerde Pruisen door deze wet van de Bergbaufreiheit terug naar het regaal (bl. 308). M. i. is dit niet juist uitgedrukt, daar au fond het regaal nooit verlaten is. Alleen de wijze waarop de aan den Staat toebehoorende delfstoffen ontgonnen zullen worden, is veranderd. Het om niet verleenen van de ontginningsbevoegdheid aan den inventeur, waarvan de bedoeling geweest was, de mijnindustrie in het algemeen belang te bevorderen, werd (naast de boven genoemde bezwaren) in later jaren gevoeld als een geschenk van den Staat aan een particulier. De meening won veld, dat de Staat de hieruit voortvloeiende winst best zelf kon maken.

Volgens de wet van 1907 heeft de Staat de bevoegdheid, over kolen en zout te beschikken, zooals hem het meest raadzaam zal voorkomen dus, juist als voorheen, toen, tijdens de strengste doorvoering van het domanialiteitsbeginsel, de vorst naar welbehagen over de mijnen beschikte. Geheel gaat de vergelijking echter niet op, daar door de wet van 1907 de overheid in zooverre in de vrije beschikking over de zout- en kolenmijnen beperkt werd, dat de Staat slechts 250 concessies van bepaalde grootte (zoogenaamde Maximalfelder) voor zichzelf mag behouden. Wat de overige terreinen betreft, is hij verplicht de ontginning aan particulieren af te staan, echter niet om niet, maar tegen eene schadevergoeding.

Om de credietwaardigheid van de nieuwe ondernemingen niet te schaden, is bepaald, dat dit nieuwe ontginningsrecht vatbaar zal zijn voor hypotheek. [1])

---

[1]) Een opmerking naar aanleiding van de wetten van 1905 en 1907 zij hier gemaakt. De oorzaak van het kwaad, dat de wetgever wenschte te bestrijden, nl. dat de mijnen in handen van slechts enkele personen geraakten, werd gezocht in het feit, dat de wet van 1865 den inventeur recht op de concessie gaf. Aan dit recht werd een eind gemaakt ten aanzien van steenkool en zout en men keerde dus ten opzichte van deze delfstoffen tot den vroegeren toestand van vóór 1865 terug, toen de overheid meer invloed op den mijnbouw uitoefende.

M. i. vergat men, dat vóór 1865 in Pruisen nog een andere wet gegolden had, nl. de Fransche wet van 1810, welke tot 1865 gold in het gebied, gelegen aan den linker Rijnoever. Tot de beginselen van deze wet nu had men ook terug kunnen keeren om te verhinderen, dat de mijnen in handen van slechts enkele personen kwamen. Den inventeur had men dan toe moeten kennen of de concessie of een schadeloosstelling. Men had dan tegelijk kunnen bepalen, hoe groot de schadeloosstelling zou moeten zijn. De prikkel tot exploreeren zou dan nog steeds aanwezig geweest zijn, terwijl aan den anderen kant de Staat er voor zou kunnen zorg dragen, dat de concessies niet in ongewenschte handen kwamen. Een deel had de Staat bv. aan den fiscus kunnen toekennen en de overige aan particulieren, die daartoe geschikt geoordeeld werden, desgewenscht onder beding, dat een deel van de winst voor den Staat zou zijn. De bevoegdheid, dit te bedingen zou natuurlijk in de wet bepaald moeten zijn.

Was in de wet van 1865 het regaal geheel en al weggedoezeld, in de nieuwe wet van 1907 wordt het principieel wederom erkend.

In Pruisen heeft dus van af de middeleeuwen het dominialiteitsprincipe gegolden. Afwisselend greep de Staat meer of minder in het bedrijfsleven in, soms zoo weinig, dat het den indruk maakte, alsof de Staat geen recht meer op den ondergrond had. Het regaal is echter nooit geheel verdwenen en bleef sluimeren om van tijd tot tijd weer te ontwaken en tot een nieuw overheidsingrijpen te leiden. Eén van deze tijdperken was dat van het directionsprincipe. Daarentegen deed de wet van 1865 het regaal zeer diep inslapen. In 1905 en 1907 is het echter wederom ontwaakt.

Hoe het verder zal gaan is nog onbekend. De nieuwe Duitsche regeering spreekt van nationaliseering van alle mijnbedrijven. Tot welke nieuwe vormen van mijnrecht dit voornemen zal leiden moet de toekomst leeren. Zie hieromtrent verder hoofdstuk VIII. Zie bl. 164.

V. HET NEDERLANDSCHE MIJNRECHT [1]).

De onderzoekingen van den laatsten tijd hebben geleerd, dat Nederland gelukkig niet geheel en al van nuttige delfstoffen ontbloot is.

De weelde van een mijnrecht te bezitten veroorloofde ons vaderland zich lang voordat iemand de mogelijkheid durfde veronderstellen van de aanwezigheid van belangrijke mineralen. Dit is te danken aan het feit, dat Nederland een deel van het Fransche keizerrijk uitmaakte ten tijde dat aldaar de mijnwet van 1810 tot stand kwam.

Na Nederlands herstel werd de uitvoering van de wet naar de vaderlandsche behoeften gewijzigd. (Een mijnwetgeving had het jonge koninkrijk toen wel degelijk noodig, daar het delfstofrijke België er toen nog bij behoorde). Dit geschiedde bij Kon. Besluit van 18 Sept. 1818. Stbl. n°. 35.

Aan den minister van Waterstaat werden opgedragen de functiën, die voorheen den minister van Binnenlandsche zaken waren toegekend. De taak der prefecten werd toevertrouwd aan Gedeputeerde Staten, terwijl voortaan alle latere opposities, voortvloeiende uit art. 28 van de mijnwet bij eenvoudig request bij den betrokken minister ingediend moesten worden.

Gedurende de vereeniging met België werden nog een zestal Kon. Besluiten uitgevaardigd ter verduidelijking van de wet van 1810.

Na de afscheiding van de zuidelijke gewesten vinden wij gedurende geruimen tijd geen wetten of besluiten op de mijnen betrekking hebbende. Naast de steengroeven, de carrières, waarvan de ontginning door een speciale provinciale verordening gereglemen-

---

[1]) Voor de Nederlandsche mijnwetten raadplege men „de Nederlandsche mijnwetgeving, wetten, besluiten, beschikkingen, regelingen betreffende het mijnwezen, verzameld door Mr. N. C. Couvée en Mr. P. H. Ritter Jr., uitgegeven bij H. D. Tjeenk Willink en Zoon te Haarlem.

teerd werd, bezat ons land slechts één mijn nl. de domaniale steenkolenmijn te Kerkrade. Deze, wellicht de oudste steenkolenmijn op aarde, was tijdens de Fransche revolutie staatseigendom geworden en werd door het rijk ontgonnen.

De eerste wet nu, die wij na het jaar '30 op mijnrechtelijk gebied vinden, heeft betrekking op deze mijn. Dit is de wet van den 19 Juni 1845 Stbl. n°. 29, krachtens welke aan de kroon de bevoegdheid werd gegeven om het beheer en genot van deze mijn gedurende een tijdperk van 99 jaren tegen eene jaarlijksche vergoeding af te staan aan de concessionarissen van den spoorweg van Maastricht naar Aken, met een zijtak naar Kerkrade.

De reden van deze vervreemding was daarin gelegen, dat de regeering geen kans zag, de gedolven steenkool voordeelig te verkoopen. De domaniale mijn was noch aan vaarwater noch aan een spoorweg gelegen. De afzet kon alleen plaats hebben met karren en was dus tot de onmiddellijke omgeving beperkt. Van een afstaan van het beheer aan den spoorweg Aken-Maastricht tegen eene jaarlijksche vergoeding verwachtte men meer voordeel.

Wederom verneemt men gedurende 15 jaar niets meer op mijnrechtelijk gebied. Het eerste Kon. Besl. dat hierop betrekking heeft, is van den 28 Jan. 1860 Stbl. n°. 60. Hierbij werd krachtens de wet van 1810 concessie verleend aan de „Bergwerkvereeniging voor Nederland" tot ontginning van steenkolen over een terrein van 458 bunder en 29 roeden, gelegen in de gemeente Kerkrade in de provincie Limburg, welke ontginning den naam „Willem" zou dragen.

De meening, dat in Nederland nergens anders steenkolen aanwezig waren dan te Kerkrade werd niet meer zoo grif aangenomen als vroeger en de mogelijkheid werd ondersteld, dat in Limburg nog meer ontginbare lagen aanwezig waren dan die, welke door de maatschappij, die de domaniale mijn exploiteerde, ontgonnen werden. Vandaar deze nieuwe concessie.

Na deze eerste concessie in 1860 volgde in 1861 de concessie Sophia, vervolgens in 1876 en 1877 de concessies Laura en Vereeniging, in 1879 de concessie Carl en ten slotte in 1893 de concessie Oranje-Nassau, welke laatste in de plaats kwam van eenige vroegere concessies, welke tusschen de jaren '70 en '80 verleend waren.

Bij de verleening van deze concessies paste de Nederlandsche

regeering de mijnwet van 1810 toe. Van belang is het nu, na te gaan op welke wijze hier te lande deze wet geinterpreteerd werd.

Moest gedurende den tijd, dat hier te lande de Code Civil van kracht was, de mijnwet beoordeeld worden in verband met dezen laatsten, sinds de Code vervangen is door het B.W., moet de mijnwet gelezen worden in betrekking tot ons nationale wetboek. Gelukkig brengt dit geen groote moeilijkheden mede, daar art. 626 B. W. een letterlijke vertaling is van het overeenkomstige artikel uit den Code.

Ook wij hebben dus als beginselverklaring voorop, ***dat de eigendom van den grond in zich sluit den eigendom van hetgeen op en in den grond is.***

Maar evenals in den Code luidt het derde lid van het artikel:
„Onder den grond mag de eigenaar bouwen en graven en uit dat „bouwen en graven alle vruchten trekken, welke hetzelve kan opleve„ren; behoudens de wijzigingen uit de wetten en verordeningen van „politie op het stuk der mijnen, uitveening en andere dergelijke „voorwerpen voortvloiende."

De vraag doet zich dus voor (evenals bij den Code): hoever kunnen deze wetten gaan? Slaat het laatste stuk van het derde lid van art. 626 op het geheele artikel en kan dus bepaald worden, dat ten aanzien van de mijnen de eigendom van den bovengrond dien van de, zich in den ondergrond bevindende mijnen, niet zal bevatten of kunnen de wetten, op het stuk der mijnen betrekking hebbende, slechts zoover gaan dat zij het vrije beschikkingsrecht van den eigenaar van de oppervlakte aantasten?

Artikel 626 is een letterlijke vertaling van art. 552 Code, welk artikel m. i. de mogelijkheid onderstelde van een van het algemeene beginsel — nl. dat de eigendom van den bovengrond dien van den ondergond in zich sluit — afwijkend mijnrecht. Zie bl. 37.

Van belang is, nu na te gaan, hoe de wetgever, die het wetboek van 1838 tot stand bracht en dus artikel 552 Code overnam, de bepalingen van het artikel heeft opgevat.

Zie hiervoor Voorduyn „Geschiedenis en beginselen der Nederlandsche wetboeken" Deel III, B. W. bl. 379—416 art. 625 en 626.

Het betrokken artikel kwam tot stand, nadat de ontwerpen van den titel, waarin het stond, meerdere malen door de Tweede of Eerste Kamer verworpen waren.

In het comité generaal van den 7en Febr. 1823 bracht baron de

Sécus de quaestie ter sprake en stelde de volgende vraag (bl. 381): „Moeten de mijnen beschouwd worden als tot den eigendom van „den grond te behooren, behoudens het recht van het gouvernement, om op de bewerking reglementen in het algemeen belang „te maken, of moeten de mijnen beschouwd worden als eigendom „van den Staat, hetwelk door het gouvernement naar verkiezing kan worden afgestaan?"

Een in het Fransch opgestelde nota was aan de vraag toegevoegd waarin hij zegt:

„L'art. 552 du Code actuel porte: la propriété...., sauf les „modifications résultantes des lois et règlements relatifs aux mi„nes et des lois et règlements de police.

„En examinant la loi du 21 avril 1810, on voit que cette loi n'est „point seulement une *modification* apportée à l'art. 552 du Code „Civil, mais qu'elle est, relativement aux mines *une restriction „complète de la propriété*. L'art. 5 de cette loi porte: *les mines ne „peuvent être exploitées qu'en vertu d'un acte de concession, déli„beré dans le conseil d'Etat*. Or, on ne concède pas au propriétaire, „ce que lui *appartient* en vertu de sa propriété.

„L'art. 12, après avoir autorisé le propriétaire de faire des „recherches dans sa propriété, ce dont il à déjà le droit par le § 3 „de l'art. 552 du Code, ajoute: *mais il sera obligé d'obtenir une con„cession*. Il suit de ces dispositions, *que la propriété particulière ne „s'étend pas aux mines*, que la loi du 21 avril 1810 les considère „comme propriétés publiques et dont le gouvernement peut con„céder l'exploitation à d'autres mêmes qu'aux propriétaires du „sol, ainsi que porte l'art. 10 de la même loi.

„Maintiendra-t'-on cette *restriction à la propriété?* Déclarera-t'„on les mines, propriétés *publiques*, ou se bornera-t-on à soumet„tre les exploitations à la surveillance du gouvernement. Dans „le premier cas, comme il n'est plus généralement vrai que la pro„priété du sol emporte la propriété du dessus et dessous, comme „les mines sont une propriété que la loi ôte aux particuliers pour „l'attribuer au gouvernement, il faut bien désigner et bien circon„scrire ce qu'on entend par mines, pour éviter des extensions ar„bitraires.

„Si on ne trouvait pas la loi du 21 avril 1810 en vigueur — loi „qui prête aux plus sinistres interprétations contre les proprié„taires du sol, — on se demanderait, *si on peut par une loi, sous-*

„*traire les mines aux lois générales sur la propriété*, si on ne doit „pas se borner en *surveiller* l'exploitation et à la soumettre à des „règles portées dans l'intéret général; c'est pour ces motifs, que „j'ai cru devoir soumettre cette quatrième question à la décision „de vos nobles Puissances."

Baron de Sécus meent dus, dat het laatste stuk van de derde alinea van art. 626 de mogelijkheid van een van de eerste alinea afwijkend mijnrecht schept en tevens ziet hij in de mijnwet van 1810 een dergelijke afwijkende regeling.

Hij gaat derhalve accoord met de opvatting van Napoleons kroonjuristen en die van de Fransche regeering nl. dat de eigenaar van den bovengrond *niet* tevens eigenaar is van den ondergrond. En huldigden de Fransche juristen (b.v. Locré) de nu min of meer verwarde theorie, dat de mijnen res nullius waren, waarover de Staat beschikte, maar waarop de eigenaar van de oppervlakte rechten had, baron de Sécus zag duidelijk, dat deze redeneering slechts diende om de werkelijkheid te verbergen nl. dat volgens hunne opvatting de mijnen *staatseigendom* waren.

Een antwoord van de regeering op de vraag van baron de Sécus komt helaas niet voor (althans Voorduyn vermeldt het niet), slechts bij de motiveering van een van de vele redactiewijzigingen, die het artikel heeft ondergaan, wordt gezegd (zie de inleiding van de wet van 15 Mei 1829 Stb. n°. 16), dat geenszins de bedoeling is geweest, door de bepaling van dit artikel, de wettelijke verordeningen op het stuk der mijnen af te schaffen, en dat het van aanbelang is, om allen twijfel dienaangaande weg te nemen.

Nog een andere uitspraak van de regeering aangaande art. 626 vermeldt Voorduyn (bl. 416) ofschoon in een ander verband. De regeering achtte het artikel, hetwelk met artikel 552 C. C. overeenstemt, zeer duidelijk zonder in de vrees te deelen, dat over het land loopende beesten, daarin immer naar een gezonde uitlegging, zouden worden begrepen.

De regeering verklaart hier dus, dat art. 626 overeenstemt met art. 552 C. C.

M. i. volgt uit deze uitspraak in verband met het voorgaande, dat zij, wat het mijnrecht betreft, voort wilde gaan in het voetspoor van den Franschen wetgever. Waarschijnlijk huldigde zij dus de zelfde opvatting, als deze laatste, nl. dat de eigenaar van den bovengrond geen eigenaar van de mijnen was, zonder dat

zij aangaande den rechtstoestand van de nog niet geconcedeerde mijnen een zuiver gedéfinieerd denkbeeld had.

De verhouding tusschen art. 626 B. W. en de mijnwet van 1810 is dus precies dezelfde als tusschen art. 552 Code en deze mijnwet.

Bij de toepassing van de mijnwet handelde het Nederlandsche gouvernement geheel als de Fransche regeering. Zij kende nl. den eigenaar van den bovengrond slechts kleine bedragen toe (zie bl. 68).

Zoo bepaalde b.v. art. 16 van de in 1860 en 1861 verleende concessies „Willem" en „Sophia", dat de vaste jaarlijksche uitkeering, door den concessionaris aan de eigenaars der oppervlakte te geven, zou bedragen *f* 0,25 per bunder.

Bij de in 1876 en '77 verleende concessies „Laura" en „Vereeniging" werd den grondheeren *f* 0,50 per hectare toegekend.

De concessie Carl (1879) noemt een som van *f* 0,50 per jaar en per hectare evenals de concessie Oranje-Nassau (1893).

Deze bedragen zijn nu wel grooter dan die, welke de Fransche regeering vaststelde nl. 5 à 10 centimes; maar gesteld, dat de Nederlandsche regeering de opvatting van Napoleon aangaande de mijnwet van 1810 gehuldigd had en dus de concessieverleening beschouwd had als een onteigening van den ondergrond, dan zouden de bedragen van *f* 0,25 à *f* 0,50 per jaar toch te gering geweest zijn om als vergoeding dienst te doen.

Wat het recht van de eigenaren van den bovengrond betreft, huldigde het Nederlandsche gouvernement dus de zelfde opvatting als de Fransche regeering. Ook wat de toepassing van de mijnwet betreft, volgde de Nederlandsche regeering de Fransche na.

Onze regeering is eveneens van art. 7 v. d. wet van 1810 afgeweken.

Ook het Fransche gouvernement deed dit nl. door de wet van den 27 April 1838.

Dit artikel 7 bepaalt, dat de concessionaris verkrijgt „*la propriété perpétuelle*" van de mijn. Uit de discussie gehouden, bij de totstandkoming, blijkt, dat Napoleon er uitdrukkelijk op gestaan heeft, den mijneigendom te maken tot een eigendom als iedere andere, b.v. die van een stuk grond, en gewild heeft, dat ze even onherroepelijk zou zijn, als deze laatste.

Regnaud ziet echter in zijn *Exposé de motifs* van de wet van

1810 (zie Locré, Partie II, XXIX, n°. 22) [1]) de mogelijkheid onder het oog, dat later, nadat voldoende ervaring zal zijn opgedaan, aan deze onherroepelijkheid van den mijneigendom een einde zal worden gemaakt door middel van een algemeene wet.

De Nederlandsche regeering heeft bij het verleenen van de concessies Willem en Sophia, respectievelijk in 1860 en 1861, gemeend in de acte van concessie van art. 7 van de mijnwet te moeten afwijken.

Zij heeft dit gedaan door in de acte van concessie de bepaling op te nemen (art. 22), dat ingeval de concessionaris de voren-staande voorwaarden niet na zou komen of de werkzaamheden zouden worden gestaakt, zonder toestemming van de regeering, de concessie zou kunnen worden ingetrokken en zulks onverminderd alle andere maatregelen, die voorts krachtens de wettelijke verordeningen op het mijnwezen zouden kunnen genomen worden.

Behalve deze algemeen déchéancebepaling van art. 22, die aan de regeering de bevoegdheid geeft de concessie in te trekken, bevat de acte van concessie in art. 3 nog een speciale déchéancebepaling. Deze laatste bepaalt, dat wanneer binnen één jaar door den ontginner niet voldoende zekerheid verschaft zal zijn, dat de in art. 14 van de wet van 1810 bedoelde middelen aanwezig zijn, de concessie als ingetrokken zal worden beschouwd.

De vraag doet zich voor of de regeering bevoegd was van art. 7 af te wijken. Daar de concessionaris er genoegen mede nam, is de bepaling rechtsgeldig, indien wij art. 7 als aanvullend recht beschouwen. Of we dit echter mogen doen, is hoogst quaestieus daar, den mijneigendom onherroepelijk te maken, juist één van de punten is, waar Napoleon met klem op heeft aangedrongen. En of bovengenoemde uitlating van Regnaud het maken van een dergelijke bepaling in de acte van concessie rechtvaardigt, is zeer de vraag.

Met de in art. 3 bedoelde bepaling zou men desnoods nog vrede kunnen hebben, daar ze slechts voor korten tijd beoogt te werken nl. totdat de bedoelde zekerheid gesteld is en dus aan art. 14 van de wet v. 1810 voldaan is. Men had evenwel hetzelfde resultaat kunnen bereiken door, evenals in art. 19 van de Oranje-Nassau concessie (1893) geschied is, van het stellen van de zekerheid niet eene ontbindende doch eene opschortende voorwaarde te

[1]) Zie bl. 62.

maken. Dit zou uit juridisch oogpunt fraaier geweest zijn. Met den geest van de mijnwet v. 1810 lijkt mij echter art. 3 van de concessie Willem en Sophia niet in strijd.

De concessies Laura, Vereeniging en Carl bevatten geen déchéancebepalingen. Waarschijnlijk zijn deze echter te vinden in een naast de acte van concessie voorkomend contract tusschen de regeering en den exploitant.

Toen nl. in 1893 de Oranje-Nassau concessie verleend werd, kwam deze in de plaats van een aantal tusschen 1870 en 1880 verleende concessies, welke vervallen verklaard waren krachtens een in een afzonderlijk contract voorkomende bepaling, dat de concessionarissen hunne concessies als vervallen zouden beschouwen, indien zij in gebreke waren gebleven met het storten van een waarborgsom ter verzekering van hunne verplichtingen (zie art. 14 wet 1810). (Dus de bepaling, die bij de concessies Willem en Sophia voorkomt in art. 3).

De conclusie ligt derhalve voor de hand, dat ook de overige concessies, behalve door de acte van concessie, tevens geregeerd worden door afzonderlijke contracten.

Het aangaan van een afzonderlijk contract met den a.s. concessionaris naast de acte van concessie, heeft de Nederlandsche regeering overgenomen van het Fransche gouvernement.

In Frankrijk bestaat nl. de acte van concessie uit 2 stukken (zie Aguillon n°. 183 en volgende bl. 128) nl. *het decreet zelf* en het *cahier des charges*. Dit laatste is een eigenmachtige instelling van de regeering. De wet van 1810 spreekt er niet van.

Voor het eerst wordt het genoemd en dan nog slechts terloops in het decreet van den 18 November 1810. De ministerieele circulaires van den 17 Aug. 1812, 18 Dec. 1812 en 14 Oct. 1813 zijn meer uitvoerig op dit punt.

Volgens de ministerieele circulaire van den 18 Dec. 1812 moest het „cahier des charges" door den toekomstigen concessionaris onderteekend worden, alvorens er sprake kon zijn van de concessieverleening.

Aguillon keurt de instelling van het cahier des charges, alhoewel dateerend van af de eerste toepassing van de wet van 1810, ten zeerste af. Z. i. heeft het de strekking, de mijnconcessie op een lijn te stellen met de concessieverleening voor een of ander openbaar werk, wat in strijd is met de wet van 1810.

De praktijk in Frankrijk was, in het decreet te zetten de definitie van de mineralen, waarvoor concessie verleend werd, de uitgestrektheid van het terrein, de op te brengen schattingen en het bedrag van de schadeloosstelling voor den inventeur.

In het cahier des charges werden opgenomen eensdeels allerlei verplichtingen, die geen algemeene, maar slechts een speciale strekking hadden en anderdeels een commentaar van de mijnwetgeving, dat den concessionaris moest herinneren aan allerlei verschillende verplichtingen, die uit de wet voortvloeiden.

Volgens Aguillon was dit cahier des charges totaal overbodig, want hadden de bepalingen tot strekking, den concessionaris meer verplichtingen op te leggen dan uit de wet voortvloeiden, dan waren ze z. i. onwettig; vloeiden ze reeds voort uit de wet zelve of uit een of ander wettelijk reglement dan waren ze totaal overbodig.

De latere Fransche regeeringen zijn teruggekomen op het denkbeeld, dat de mijnconcessie analoog was aan de concessie voor een openbaar werk en indien zij zich niet beperkt hebben, bij het verleenen van een mijnconcessie, tot de enkele acte van concessie (dus wat Aguillon noemt het decreet), met als inhoud slechts de 5 of 6 onmisbare beschikkingen, maar nog steeds gebruik hebben gemaakt van een cahier des charges, dan was dat, omdat in Frankrijk een algemeene wet of reglement ontbrak tot regeling van het politietoezicht op de mijnen. In de cahiers des charges werden daarom de bepalingen opgenomen, die feitelijk in een algemeene veiligheidswet thuisbehoorden.

Doet Aguillon het nu voorkomen of in het begin van de vorige eeuw het woord concessie aan de Fransche regeering parten heeft gespeeld, zoödat deze de mijnconcessie verward heeft met de concessie voor een openbaar werk, mij lijkt dat onjuist.

Veel aannemelijker komt mij voor, dat het Fransche gouvernement volkomen bewust gehandeld heeft, toen zij den mijnconcessionaris op den zelfden voet behandelde als den concessionaris van een openbaar werk.

Wij hebben immers bij de totstandkoming van de wet van 1810 gezien, hoe groot het meeningsverschil was tusschen Napoleon en zijn kroonjuristen aangaande de grondbeginselen van het mijnrecht; hoe de eerste aanstuurde op het beginsel van eenheid

van onder- en bovengrond met onteigening van den ondergrond door middel van de concessieverleening, terwijl de anderen au fond het domanialiteitsbeginsel huldigden. De ambtenaren hebben nu steeds getracht de wet zooveel mogelijk te interpreteeren en toe te passen in de richting van het domanialiteitsbeginsel. Zie bv. wat de interpretatie betreft de gewrongen uitlegging van Locré (Partie I bl. 6).

Het aangaan nu van een speciaal contract met den a.s. concessionaris, het zoogenaamde cahier des charges is met deze laatste opvatting volkomen in overeenstemming en geschiedde mijn inziens om de wet van 1810 te ontduiken en den concessionaris meerdere verplichtingen op te leggen, dan volgens de mijnwet geoorloofd was. Uit deze handelwijze van het Fransche gouvernement blijkt m. i. nogmaals ten duidelijkste hoezeer het domanialiteitsbeginsel nog nawerkte en de regeering, evenals onder het ancien regime, naar welbehagen over den ondergrond trachtte te beschikken.

De laatst verleende belangrijke concesie voor de ontginning van steenkolen is de Oranje-Nassau concessie, in 1893.[1]) Deze omvat niet minder dan 3379 hectaren. De acte is juridisch veel beter samengesteld dan de vorige. De reden hiervan is waarschijnlijk deze, dat het in die dagen duidelijk begon te worden, dat Nederland meer ontginbare steenkolenlagen bevatte, dan men ooit had durven hopen, zoodat in de toekomst meerdere belangrijke concessies verleend zouden moeten worden, welke dan natuurlijk uit mijnrechtelijk oogpunt zoo goed mogelijk moesten zijn.

Déchéancebepalingen bevat deze acte van concessie niet. Waarschijnlijk komen ze ook niet in een afzonderlijk contract voor, daar men de speciale déchéancebepaling, die bv. voorkwam in art. 3 van de acte van concessie van de mijn Willem (nl. die waarbij bepaald werd, dat de concessionaris de concessie als vervallen zou beschouwen, indien hij binnen een bepaalden termijn de waarborgsom niet gestort zou hebben) hier verwerkt heeft tot een opschortende voorwaarde en in de acte van concessie geplaatst heeft. Was tevens een cahier des charges aanwezig, dan had men deze bepaling waarschijnlijk daarin opgenomen.

Toch heeft de concessionaris niet het volledige jus utendi et

[1]) Kon. Besl. van 2 Mei 1893 Stbl. no. 45.

abutendi, dat bv. de eigenaar van een stuk grond heeft, daar uit art. 21 blijkt, dat van hem verwacht wordt, dat hij de exploitatie voortzet en volgens art. 20 kan de regeering hem een boete opleggen, indien hij de bepalingen van de concessie niet nakomt.

Deze artikelen schijnen mij toe niet in strijd te zijn met de wet van 1810, daar Napoleon gezegd heeft (zie Locré Partie II, XXV. n°. 20), dat hij er geen bezwaar tegen had, dat de concessionaris aan verplichtingen onderworpen werd, mits de niet-nakoming ervan geen déchéance tengevolge had.

De concessie Oranje-Nassau is m. i. vrijwel in overeenstemming met de wet van 1810. Er blijkt echter uit, dat de regeering met deze wet niet ingenomen was, daar art. 17 van de acte bepaalt, dat alle tegenwoordige en toekomstige bepalingen betreffende de mijnen toepasselijk zijn op de mijn, die het onderwerp van deze concessie uitmaakt.

De regeering was dus blijkbaar van plan het mijnrecht spoedig te wijzigen. Hiervoor was alle reden, daar men hier te lande op de zelfde bezwaren stuitte als in Frankrijk (zie bl. 73).

De Nederlandsche regeering paste nl. de mijnwet toe in den zelfden geest als het Fransche gouvernement dit deed en kende den eigenaar van de oppervlakte niet veel meer dan een aalmoes toe.

Bij toepassing van het tweede lid van art. 16 van de wet van 1810 luidende „en cas que l'inventeur n'obtienne pas la concession d'une mine, il aura droit à une indemnité de la part du concessionaire; elle sera réglée par l'acte de concession" (hetgeen slechts één maal plaats had, zie art. 2 v. d. concessie Carl 1879) volgde de regeering het Fransche voorbeeld en gaf den inventeur niet een schadevergoeding, gelijkwaardig aan de waarde van de concessie, doch slechts een betrekkelijk gering bedrag nl. 4000 gulden als vergoeding voor boorkosten. De Ned. regeering was hier nog kariger dan de Fransche, daar deze volgens Aguillon behalve een vergoeding voor de onkosten tevens een, zij het dan ook geringe, belooning voor de vondst gaf.

Het gevolg van deze handelwijze van ons gouvernement was, dat evenals in Frankrijk de concessieverleening het karakter van een gunst kreeg. De concessionaris verkreeg de concessie voor een betrekkelijk gering bedrag, veel minder dan de concessie waard was, en zou dus terstond een aardige winst kunnen maken door

zijn rechten te verkoopen of voor een hoog bedrag in een maatschappij in te brengen.

Hij genoot dus om niet een belangrijk voordeel. Dit nu achtte men door niets gerechtvaardigd.

Hierbij kwam, dat het moeilijk was uit de vele aanvragers om concessie den meest geschikten uit te kiezen.

Behalve deze beide bezwaren, die zich ook in Frankrijk hadden doen gelden, kwam hier te lande de vrees, dat alle concessies in handen van buitenlanders zouden geraken.

In Nederland was geen kapitaal voor mijnbouw te vinden en de tot dusver verleende concessies bevonden zich alle in handen van vreemdelingen. Zoo behooren Willem en Sophia aan de Société anonyme des charbonages, gevestigd te Brussel.

Laura en Vereeniging zijn eigendom van de Société anonyme des charbonages réunis Laura et Vereeniging. Carl en Oranje-Nassau hebben als eigenaar de „Maatschappij tot exploitatie van Limburgsche steenkolenmijnen, een lichaam dat thans geheel in handen is van een Fransch syndicaat (de Wendel groep).

Naast deze vrees voor een te grooten invloed van vreemdelingen op het Nederlandsche mijnwezen, duchtte men tevens, dat op den duur deze buitenlanders afhankelijk zouden worden van één van de enkele groote syndicaten, die de kolenproductie op het vaste land van Europa beheerschten.

Juist in die dagen (eind van de vorige eeuw) ontstond in Duitschland het Rijnsch-Westfaalsch steenkolensyndicaat, een lichaam, dat zelfs de Pruisische regeering ontzag inboezemde, laat staan de Nederlandsche.

Het gevolg van al deze bezwaren was, dat het Nederlandsche gouvernement wederom het voorbeeld van de Fransche regeering volgde en evenals deze het verleenen van concessies stop zette.

Alle bezwaren, waartoe de wet van 1810 aanleiding kon geven, tenminste toegepast en geinterpreteerd op de wijze, waarop de Fransche en Nederlandsche regeeringen dit gedaan hadden, hoopten zich in de negentiger jaren plotseling opeen.

Zoodra nl. gebleken was, dat Zuid-Limburg, waarschijnlijk een groote quantiteit ontginbare steenkolen bevatte, stroomden de explorateurs toe en begonnen in concurrentie met elkaar een onderzoek in te stellen. Kostbare boringen werden daartoe ver-

richt. Daar de onderzoekers ieder voor zich zelf arbeidden, werden in het geheel veel meer kosten gemaakt, dan noodig geweest zouden zijn, indien het geheele terrein methodisch geëxploreerd was geworden.

Men neemt aan, dat wel 3 maal meer boringen verricht zijn dan strikt noodzakelijk geweest zouden zijn.

Nadat de exploratie met gunstig gevolg had plaats gehad, stroomden de aanvragen om concessie binnen. Deze waren eveneens groot in aantal. Verscheidene stukken terrein werden meerdere malen, enkele zelfs 5 à 6 malen aangevraagd.

Al deze concessieaanvragen hadden plaats in de laatste jaren van de vorige eeuw. Zij betroffen een terrein van 14.500 hectaren.

Indien de regeering dus concessie had willen verleenen, had zij uit deze aanvragers (ongeveer een 25-tal) de meest geschikten uit moeten kiezen. De overigen had zij moeten teleurstellen en eene schadeloosstelling moeten toekennen, voorzoover zij inventeursrechten konden laten gelden. Zij had dan de moeilijke vraag moeten oplossen, wie onder de vele explorateurs (er was immers wel driemaal meer geboord dan noodig geweest was) recht op den naam van inventeur hadden en tevens had zij dan een besluit moeten nemen aangaande het bedrag van de uit te keeren schadeloosstellingen.

De wet van 1810 had dus opeens in het groot en in alle consequenties toegepast moeten worden.

De regeering aarzelde om hiertoe over te gaan en overwoog een deel van het terrein in eigen exploitatie te nemen.

Bij kon. Besl. van 17 April 1899 n°. 50 werd een commissie ingesteld met de opdracht, te onderzoeken of een gedeelte van het in Limburg beschikbare steenkolenterrein van staatswege behoorde te worden ontgonnen en, zoo ja, welk gedeelte daarvoor in aanmerking zou komen en hoe het overblijvende gebied zou moeten worden verdeeld bij ontginning door particulieren.

De commissie bracht den 23 Aug. 1900 een rapport uit en concludeerde, dat, behalve de reeds verleende concessies, welke te zamen 6000 hectaren groot waren, het nog beschikbare steenkolen terrein een oppervlakte van 14.500 hectaren besloeg. Voor de beantwoording van de vraag of hier te lande tot staatsexploitatie besloten moest worden, had de commissie zich op de hoogte gesteld van de door de Pruisische regeering gevoerde ontginningen

in het Saarbekken. De technische, commercieele en finantieele uitkomsten kwamen haar bevredigend voor. Den arbeiders werden ongeveer even groote loonen uitbetaald als bij de particuliere mijnen.

Er bestond derhalve volgens het oordeel der commissie alle aanleiding om hier te lande tot staatsexploitatie over te gaan, te meer daar zij een winst verwachtte van *f* 0.60 per ton, wat bij een afzet van 500.000 ton per jaar *f* 300.000 zou bedragen. Bovendien zou Nederland minder afhankelijk worden van buitenlandsche steenkolensyndicaten, die wellicht op de particuliere nijverheid invloed zouden weten te krijgen.

De commissie stelde daarom voor, een terrein voor staatsexploitatie te bestemmen, groot 4515 hectaren en gelegen ten N. van de concessie Oranje-Nassau. Dit veld zou allerlei soorten kolen bevatten n.l. gas-, vet-, en magerkolen te zamen in een quantiteit van 800 millioen ton.

Wat het overige terrein betreft, stelde de commissie voor, over te gaan tot het verleenen van concessies, elke 500 tot 1000 hectaren groot.

De regeering evenwel meende tot staatsexploitatie van het geheele terrein te moeten besluiten en diende daartoe den 24 Januari 1901 een wetsontwerp in, dat de wet van den 24 Juni 1901 werd.

In de memorie van toelichting verdedigde de minister zijn voorstel met een drietal argumenten n.l. het belang van de consumenten bij een ontginning door den Nederlandschen Staat; de eventueele winst, waarvan de minister verwachtte, dat ze grooter zou zijn dan het aandeel, dat de Staat zou genieten bij particuliere exploitatie en ten slotte het sociale belang van Limburg. De minister verwachtte n.l. bij particuliere ontginning een zoo groote toevloed van vreemde werkkrachten naar het nieuwe mijndistrict, dat dit een stoornis zou te weeg brengen in de sociale verhoudingen van de arbeidersbevolking.

Door middel van deze wet werd afgeweken van het stelsel van de wet van 1810. Immers, om den Staat tot mijneigenaar te maken, was geen wet noodig. De Staat had slechts in zijn qualiteit van rechtspersoon een aanvrage om concessie behoeven in te dienen, daarbij de voorschriften in acht nemend van den vierden titel van de mijnwet. Om dan tot exploitatie te kunnen overgaan had de

regeering zich door een wet moeten laten machtigen, daar aan de ontginning uitgaven verbonden zijn. Waar dus toch een wet noodig was, meende de minister van die gelegenheid gebruik te kunnen maken om door middel van wettelijke bepalingen af te wijken van de uit den vierden titel voortvloeiende formaliteiten.

Art. 1. luidde derhalve: „De ontginning van steenkolenmijnen „in de terreinen der provincie Limburg, welke op de bij deze wet „behoorende kaart blauw zijn aangeduid, zal geschieden van „staatswege.

„De mijnen, welke achtereenvolgens zullen worden ontgonnen, worden door ons, den Raad van State gehoord, aangewezen.

„Door deze aanwijzing wordt, als ware voor de ontginning vol- „gens de wet van den 21 April 1810 (Bulletin des Lois n°. 285) „concessie verleend, voor den Staat den eigendom van de mijn „verkregen."

Het besluit van aanwijzing kwam dus in de plaats van de *acte van concessie*. Verder was dit wetsontwerp bedoeld als interpretatie van de wet 1810. De minister wilde n.l. den inventeurs niet te kort doen en hun, nu zij de concessie niet verkregen de, in art. 16 2e lid (wet 1810) toegekende, indemniteit niet onthouden. Hij meende echter bij deze wet te moeten vaststellen, wie inventeurs waren en hoe groot de schadeloosstelling zou zijn.

Art. 3 en 4 luidden daartoe: Voor boringen in de in art. 1 bedoelde terreinen welke de aanwezigheid van steenkolen hebben aangetoond, wordt uit 's Rijks schatkist eene vergoeding verleend tot een bedrag overeenkomende met dat der kosten aan zulke boringen in het algemeen verbonden.

Art. 4. Hij die eene vergoeding, als in art. 3 bedoeld, meent te kunnen vorderen, moet zich ter verkrijging daarvan, binnen één jaar na het in werking treden van deze wet, met overlegging van bewijsstukken tot staving van zijn recht, wenden tot Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, die hem, binnen zes maanden na dien termijn, kennis geeft of hij zich met de vordering, en tot welk bedrag, vereenigt.

Wordt aan den belanghebbende het bedrag, waarop hij aanspraak maakt, niet binnen zes maanden na dagteekening van de in het eerste lid voorgeschreven kennisgeving uitbetaald, zoo kan hij, binnen zes maanden na het verstrijken van dien termijn, zijne vordering in rechte doen gelden.

Art. 5 regelde het recht van den eigenaar van de oppervlakte en bepaalde dit op een uitkeering in eens van *f* 12,50 per hectare

Bij de behandeling in de Tweede Kamer zie de Handelingen der Staten Generaal 1900—1901. II Vel 415, 416, 417, 418, 419, bl. 1581—1600 en die der Eerste Kamer bl. 441, 460—462, 527—533. verdedigde de minister zijn voorstel tot staatsexploitatie door nogmaals te wijzen op het belang van ***het bezit van steenkolen, de eventueele winst en het sociaal belang van Limburg.***

Wat dit laatste punt betreft, meende hij, dat noodig was, een ***geleidelijke,*** hoewel ***krachtige ontwikkeling.***

Een vijand van particuliere ontginning naast staatsexploitatie toonde de minister zich niet. Voor dat oogenblik achtte hij evenwel een billijke verdeeling van een stuk terrein onder particulieren niet te verwezenlijken. Hij opperde echter de mogelijkheid, dat een latere regeering, nadat de noodige ervaring met staatsexploitatie zou zijn opgedaan, alsnog een deel van het door deze wet te reserveeren terrein aan particulieren in concessie zou geven.

Wat het afwijken van den gewonen weg betreft nl. om door middel van een speciale wet de formaliteiten van titel IV van de wet van 1810 te ontgaan, moet vermeld worden, dat dit een verdediger vond in den heer Nolens (bl. 1586), die zich daarbij beriep op Bury „Traité de la législation des Mines", deuxième édition, tome premier, p. 78, dewelke zegt, dat eigenlijk de Staat evenals een particulier concessie zou moeten vragen, maar hiervan door middel van een speciale wet kan afwijken.

> „Mais il n'est plus ainsi lorsqu'une loi speciale a ordonné „une concession au profit de l'Etat, comme on vit, en France, „la loi de 6 avril 1825 ordonner au profit du domaine la „concession des mines de sel de gemme. Dans ce cas les „publications seraient inutiles, puisqu'elles sont remplacées „par la publicité ordinaire, „qui précède, accompagne et suit „le vote d'une loi. Toute concurrence alors est d'ailleurs im„possible, et il suffit qu'on laisse au propriétaires de sol et „aux inventeurs le temps de faire valoir leurs droits, c'est „à dire qu'on laisse un certain temps s'écouler entre la loi „qu'ordonne la concession et l'arrêté royal, qui l'accorde et „fixe les conditions (parmi lesquelles figurent les redevances „des propriétaires et les indemnités des inventeurs)."

De artikelen 3 en 4 van de wet hebben tot een levendige discussie aanleiding gegeven.

Het eerste artikel bedoelde te zijn een authentieke interpretatie van art. 16 alinea 2 van de wet van 1810. Ofschoon door middel van een speciale wet van eenige bepalingen van de mijnwet werd afgeweken, meende de minister, dat de inventeurs toch recht op een vergoeding hadden, daar zij boringen hadden verricht in de meening, dat de wet van 1810 zou worden toegepast. Om de moeilijkheden, voortvloeiende uit de toepassing van art. 16 2e lid te ontgaan, wenschte de minister in de wet vast te stellen wie een vergoeding zou krijgen en hoe groot deze zou zijn. Sommige leden hadden bezwaren tegen het toekennen van deze vergoedingen, die zij door niets gerechtvaardigd achtten, daar de aanwezigheid van steenkool in den Limburgschen bodem toch reeds boven allen twijfel verheven was.

Anderen wilden weer veel verder gaan dan de minister en ook een vergoeding geven voor mislukte boringen, daar deze van groot belang kunnen zijn voor de kennis van het terrein.

Tevens werd de meening geopperd of niet een vergoeding gegeven moest worden boven de gemaakte boorkosten.

De heer de Savornin Lohman verzette zich er tegen, deze schadeloosstelling in de wet vast te leggen, daar de Staat in dat geval rechter in eigen zaak zou zijn.

De regeering was z. i. wel van plan art. 16 al. 2 toe te passen, doch de wijze, waarop dit plaats greep, was onjuist. Dit moest z. i. geschieden door den rechter, deze en niet de wet moest vaststellen wat in art. 16 al. 2 bedoeld werd met het begrip indemnité.

De minister antwoordde, dat de wet van 1810 het aan de regeering overliet, vast te stellen hoe groot de indemnité zou zijn en wien deze zou toekomen.

Wie inventeurs waren, was z. i. in het onderhavige geval zeer moeilijk uit te maken, daar strikt geredeneerd deze naam eigenlijk zou toe komen aan de ontginners van de reeds bestaande mijnen; immers in de in deze wet bedoelde velden waren reeds tal van boringen verricht, maar eerst tot het vragen van concessie werd overgegaan toen de ontginning van de mijn Oranje-Nassau bleek te slagen.

De minister wilde echter hen, die geslaagde boringen verricht hadden, wel als inventeurs beschouwen. Wat evenwel de schade-

loosstellingen betrof, wees hij er op, dat z. i. slechts recht bestond op vergoeding voor geleden schade, maar dat er van vergoeding voor winstderving geen sprake kon zijn.

Immers bij het nagaan van de toepassing van de wet van 1810 in Frankrijk bleek, dat de vergoedingen daar altijd zeer gering zijn geweest. Hier te lande was eveneens bij het verleenen van de concessie Carl niet meer dan ƒ 4000 aan den inventeur vergoed, zijnde het bedrag van de onkosten.

En wat het bezwaar van den heer de Savornin Lohman aanging, meende de minister, dat er geen bezwaar tegen was, bij de wet te bepalen, hoe groot de schadeloosstelling zou zijn, daar volgens de wet van 1810 het ook de regeering was, die dit moest vaststellen.

Wat de niet geslaagde boringen betrof, voelde de minister er wel iets voor een vergoeding toe te kennen. Hij meende echter, dat dit dan zou moeten geschieden door er een post voor op de begrooting uit te trekken, zoodra er tot staats-exploitatie zou worden overgegaan. De vergoeding in deze wet op te nemen leek hem evenwel ongewenscht.

Mijn inziens valt er op het systeem van den minister aan den eenen kant niets, maar aan den anderen kant veel af te dingen. Hij kende n.l. bij deze wet aan den inventeurs toe, wat hij hun ook gegeven zou hebben, indien hij art. 16 al. 2 had moeten toepassen. Hij ging in één opzicht zelfs verder dan de wet van 1810, daar hij ieder, die geslaagde boringen had verricht, als inventeur aanmerkte, terwijl in Frankrijk alleen als zoodanig gegolden had, degeen, die dit het eerst had gedaan.

Toch ware het veel beter geweest, indien hij gehandeld had zooals de heer de Savornin Lohman dit voorstelde, daar door de wet, zooals de minister ze wenschte, de inventeurs verstoken werden van de verweermiddelen, waarop zij volgens de mijnwet recht hadden. Art. 4 van het wetsontwerp kende hun wel het recht toe, de vordering uit art. 3 voortvloeiende in rechten te doen gelden, evenwel konden zij slechts aanspraak maken op een bedrag overeenkomende met de kosten in het algemeen aan boringen, zooals zij verricht hadden, verbonden.

Krachtens de wet van 1810 in verband met het Kon. Besl. van den 18den Sept. 1818 konden zij evenwel hun eigen opvatting aangaande de begrippen „inventeur en indemnité" tegenover den minister verdedigen, die den Raad van State moest hooren.

Het zou daarom m. i. billijker geweest zijn, dit recht onverkort te handhaven, daar de inventeurs dan wellicht er in geslaagd waren, den minister te overtuigen, dat zij recht hadden op meer dan alleen vergoeding van onkosten.

Interessant is het na te gaan uit de beschouwingen over de wet van 1901, welke opvattingen hier te lande heerschten over de wet van 1810.

Zie b.v. de memorie van toelichting (Handelingen Staten Generaal, Bijlagen 1900—1901 [159, 1—7] art. 1 slot):

> „Aan het Kon. Besl. van aanwijzing zal het gevolg zijn „toe te kennen, dat anders de acte van concessie heeft, te „weten (art. 7 en 19 der mijnwet), dat de eigendom van den „bovengrond van dien van den ondergrond wordt gescheiden, en de mijn een zelfstandig object van eigendoms„recht wordt.

Daar hier gesproken wordt van scheiden van onder- en bovengrond, is mijn inziens de opvatting van den minister, dat vóór de concessieverleening onder- en bovengrond één zijn. De eigenaar van de oppervlakte is dus eigenaar van den ondergrond en de mijnen zijn dus niet res nullius.

Verder is de opvatting van den minister, dat na de concessieverleening de mijnen afzonderlijke voorwerpen van eigendomsrecht zijn. De aard van het mijnrecht is dus geen zakelijk recht maar eigendomsrecht. Dit volgt ten overvloede uit het laatste lid van art. 1 van de wet van 1901 dat luidt: „Door deze aanwij„zing wordt, als ware voor de ontginning volgens de wet van 21 „April 1810 (Bulletin des lois n°. 285) concessie verleend, voor „den Staat de eigendom van de mijn verkregen."

Een geheel andere opvatting ten aanzien van de quaestie van eenheid van onder- en bovengrond blijkt uit de redevoering van den heer Nolens, gehouden op de vergadering van de Tweede Kamer van de Staten Generaal, den eersten Mei 1901 (zie handelingen bld. 1586):

> „Volgens het bestaande mijnrecht kan men als onbetwist „aannemen, dat de mijnen en nog wel meer hun inhoud, „alvorens concessie verleend is tot ontginning, aan niemand „in eigendom toebehooren; dat tot ontginning slechts ge„rechtigd is hij, die eigenaar van de mijn geworden is; dat „eigenaar van de mijn wordt degene aan wien de concessie

„verleend wordt, en dat de Staat het recht heeft die con-
„cessie te verleenen; dat hij heeft het beschikkingsrecht over
„de mijnvelden.

Monseigneur Nolens huldigt dus de opvatting van Napoleons kroonjuristen n.l. dat voor de concessie de mijnen res nullius zijn, waarover de Staat het beschikkingsrecht heeft.

M. i. is dit een verkapt *domanialiteitsbeginsel.*

Ten aanzien van den aard van het mijnrecht (d. w. z. het recht, dat de concessionaris op den ondergrond heeft) huldigt hij evenals de minister de opvatting, dat het eigendomsrecht is.

Zooals gebleken is uit art. 17 van de in het jaar 1893 verleende concessie Oranje-Nassau, stelde de regeering zich in die dagen vóór, verandering in het mijnrecht te brengen. Het artikel immers luidde: Alle tegenwoordige en toekomstige wettelijke bepalingen betreffende de mijnen zijn toepasselijk op de mijn, die het onderwerp is van deze concessie.

Nadat de wet van den 24 Juni 1901 (Stbl. 170), betreffende exploitatie van staatswege van steenkolenmijnen in Limburg tot stand was gekomen, werden belangrijke wijzigingen in het mijnrecht aangebracht.

Opmerkelijk is, dat de regeering er niet toe over is gegaan, de wet van 1810 door een andere te vervangen, maar deze slechts op een enkel punt een belangrijke wijziging heeft doen ondergaan. Door een aantal speciale wetten is ze echter practisch buiten werking gesteld. Voor de kennis van het tegenwoordig in Nederland geldende mijnrecht zijn deze speciale wetten van grooter belang, dan de wet van 1810. Ook enkele wetsontwerpen, die geen wet geworden zijn, verdienen alle aandacht.

Uit deze wetten en wetsontwerpen blijkt een dubbel streven: Ten eerste om te komen tot de feitelijke erkenning van het domanialiteitsbeginsel en ten tweede om de staatsexploitatie van mijnen zooveel mogelijk uit te breiden.

De wetten en wetsontwerpen, die ik mij voorstel hieronder aan een korte beschouwing te onderwerpen zijn:

I. De opsporingswetten van 24 Juli 1903 (Stb. n°. 230) en 6 Oct. 1908 (Stb. n°. 312).

Zie voor de totstandkoming van de wet van 1903 de handelingen van de Staten Generaal, Bijlagen ,1902—1903 [107, 1—9]: Tweede Kamer, 1902—1903, II, vel 236, 323, bld. 901, 1223—1225; Eerste Kamer, 1902—1903, I, vel 92, bld. 328, vel 96, bld. 340, vel 102, 103, 104, 105, bl.d 359—373.

Zie voor de totstandskoming van de wet van 1908 de handelingen der Staten-Generaal, Bijlagen, 1906—1907 [195, 1—6]: Tweede Kamer, 1907—1908, II, vel 46, 47, 48, 49, bld. 169—181; Eerste Kamer, 1907—1908, I, vel 22, 23, bld. 81, 82, 83; 1908—1909, I, vel 12, 13, 14, 15, bld. 42—55.

II. De wet van den 27sten April 1904 (Stbl. n°. 73), houdende nadere bepalingen betreffende de mijnontginning, met wijziging der wet van 21 April 1810 (Bulletin des lois n°. 285).

Zie voor de totstandkoming: Handelingen der Staten-Generaal, Bijlagen, 1902—1903 [62, 1—6] 1903—1904 [11, 1—5]: Tweede Kamer 1903—1904, II, vel 59—67, bld. 225—260; Eerste Kamer 1903—1904, I, vel 23, bld. 85—88, vel 42, bld. 161, 162, vel 90—97, bl. 339—370.

III. De interpellatie van Kol, gehouden in de Tweede Kamer der Staten Generaal, den 22 October 1907 geeindigd met aanneming van de volgende motie:

„De Kamer van oordeel, dat er thans geen redenen bestaan om „mijnbouwconcessiën aan particulieren uit te geven, gaat over tot „de orde van den dag".

Zie de Handelingen der Staten-Generaal 1907—1908, II, vel 39—45, bld. 141—167.

IV. Het wetsvoorstel van Kol, van den 14 Febr. 1908, waarbij voorgesteld werd te bepalen, dat iedere concessieverleening door de wet bekrachtigd zou moeten worden.

Zie de Handelingen der Staten-Generaal, Bijlagen 1907—1908 [236, 1—7]: Tweede Kamer 1908—1909, II, vel 133—139. bld. 512—534; Bijlagen, 1908—1909 [13, 1—11]; Tweede Kamer 1908—1909 II vel 613—615 bld. 2371—2381.

V. De wetten tot uitbreiding van het staatsmijnveld van den 13 Febr. 1911 (Stbl. n°. 68) en van den 23 Sept. 1912 (Stbl. n°. 307).

Zie voor de totstandkoming van de wet van 1911 de Handelingen der Staten-Generaal Bijlagen, 1910—1911 [140, 1—9]: Tweede Kamer 1910—1911, II, Vel 217—220, 224, bld. 837—847

862; Eerste Kamer 1910—1911, I, vel 60, 61, 84, 120—122, bld. 224, 225, 312, 451—462.

Zie voor de totstandkoming van de wet van 1912 de Handelingen der Staten-Generaal, Bijlagen, 1911—1912 [200, 1—9]: Tweede Kamer 1911—1912, II, vel 773—781, bld. 3002—3031; Eerste Kamer 1911—1912, I, vel 152, bld. 563—565, 1912—1913, I, vel 5—10, bld. 15—34.

VI. Het wetsontwerp betreffende ontginning van steenzout bij Buurse (gemeente Haaksbergen), van den 26 Februari 1917, waarbij werd voorgesteld de te Buurse aanwezige zoutlagen te doen ontginnen door een maatschappij, waarbij de Staat financieel betrokken was (een exploitatie-contract).

Zie de Handelingen der Staten-Generaal, Bijlagen, 1916—1917 [376, 1—8]: Tweede Kamer 1916—1917, II, vel 681—686, bld. 2619—2626, 2628—2640.

V. Het bruinkolenwetje van den 23 Maart 1918 (Stbl. n°. 168).

Zie voor de totstandkoming de Handelingen der Staten-Generaal 1917—1918 [300, 1—8]: Tweede Kamer 1917—1918, II, vel 532, bl. 2057—2059; Eerste Kamer 1917—1918, I, vel 51, bl. 188.

VIII. Wet van den 18den Juni 1918 (Stbl. 421) tot ontginning van steenzout bij Buurse.

Zie voor de totstandkoming de Handelingen der Staten-Generaal, Bijlagen, 1917—1918 [328, 1—7]: Tweede Kamer 1917—1918, II, vel 621, 622, bld. 2400—2404; Eerste Kamer 1917—1918, I, vel 171, 172, bld. 650—653.

Verder moeten nog vermeld worden de wet van den 6den Maart 1915 (Stbl. n°. 141) houdende bepaling betreffende het gebruik van grond voor mijnontginning. Voorts het wetsontwerp van den 5en Augustus 1919 betreffende de heffing van een recht op de mijnen met afschaffing van het bestaande recht volgens de artikelen 33—39 van de wet van 1810. Zie de Handelingen der Staten-Generaal 1918—1919 Bijlage [533 1—2] en 1919—1920 Bijlage [110 1—2]. [1])

De opsporingswetten van den 24sten Juli 1903 (Stbl. n°. 230) en

---

[1]) Dit proefschrift was reeds als copie gereed, toen den 25en November 1919 een wetsontwerp werd ingediend waarbij werd voorgesteld over te gaan tot Staatsexploitatie van een steenkolenmijn bij Vlodorp.
Zie naschrift bl. 187.

den 6den Oct. 1908 (Stbl. n°. 312) hebben ten doel het opsporen van delfstoffen tot een staatsmonopolie te maken.

De beide wetten verschillen onderling slechts weinig.

De eerste wet betrof slechts enkele streken van ons vaderland en reserveerde in deze gebieden de exploratie voor den Staat voor een tijdvak van 6 jaar, terwijl de tweede wet, die de eerste verving, dit voor geheel Nederland deed voor een tijdperk van 15 jaren.

Beide wetten veroorloven aan de regeering, in afwijking van het monopolie, aan particulieren vergunning te verleenen tot exploratie van delfstoffen, uitgezonderd voor steenkolen en zouten.

(De wet van 1903 verbood ook vergunning te verleenen voor het opsporen van bruinkolen, welke bepaling in de wet van 1908 ontbreekt, zoodat volgens deze laatste wet de regeering wel vergunning tot het opsporen van bruinkolen mag verleenen. Verder sprak de wet van 1903 van steenzout en kalizouten en die van 1908 van zouten.

Overtreding van het opsporingsverbod werd in de wet van 1903 strafbaar gesteld, terwijl in de wet van 1908 elke sanctie ontbreekt.

Het springt direct in het oog, dat de opsporingswetten in lijnrechten strijd zijn met de art. 10—12 van de mijnwet van 1810.

Krachtens deze laatste is de eigenaar van den bovengrond bevoegd in zijn terrein te exploreeren zonder dat hij daartoe toestemming van wie ook noodig heeft. Op andermans terrein mogen opsporingen verricht worden door derden met toestemming van den eigenaar en zoo deze niet te verkrijgen is, krachtens autorisatie van het gouvernement.

De opsporingswetten stellen deze bepalingen buiten werking en verbieden alle mogelijke exploratie.

(Opgemerkt dient hierbij te worden, dat hier de opsporing bedoeld wordt van delfstoffen, die tot de klasse der mines behooren. De art. 10—12 van de mijnwet van 1810 hadden trouwens ook slechts op de tot de mines behoorende stoffen betrekking).

Den grondeigenaar wordt dus verboden in zijn eigen grond opsporingen te verrichten. Hij mist dus de gelegenheid, inventeur te worden en de daaraan verbonden voordeelen te genieten, welke

voorrechten aan den Staat, bij uitsluiting van ieder ander, toegekend worden.

De vraag doet zich nu voor of dit geoorloofd is, of als ongrondwettig beschouwd moet worden.

De heer Vlielander Hein heeft zich bij de totstandkoming van de wet van 1903 op dit laatste standpunt gesteld en op dien grond de wet van 1903 bestreden (zie de Handelingen van de Eerste Kamer 1902—1903. — I Vel 102 bl. 361 enz.) „de eigendom, zoo zegt „hij, staat onder hoede van de grondwet, zooals die in ons „burgerlijk recht — en dit werd het reeds bij de G. W. van „1815 — staat omschreven als het recht om te beschikken „boven den grond en onder den grond, sauf de bepalingen „van de wet van 1810. Die bepalingen van de wet van 1810 „vormen dus een integreerend deel van ons eigendomsbegrip „en wanneer men daar nu aan zou willen gaan tornen, en „aan den eigenaar meer rechten wil gaan ontnemen dan de „wet van 1810 deed, dan zou men zich daar wel eens ernstig „mogen afvragen, of het bij onze grondwet aangaat, de wet „van 1810 in dier voege te herzien, dat de eigenaar zonder afkoop of schadeloosstelling minder rechten overhoudt dan de „wet van 1810 hem laat. Dit zou een punt van overweging „zijn, dat niet zoo dadelijk en niet zoo gemakkelijk ware op „te lossen. Ik zal daarop nu niet dieper ingaan, maar zou „toch meenen, dat het niet aanging om daar, waar men de wet „van 1810 laat bestaan bij de eerste de beste gelegenheid, „dat men haar in toepassing brengt een harer hoofdbeginselen over boord te smijten en zoodoende aan den eigenaar „zijn goed recht te ontnemen.

„En dit recht ontneemt de Staat den eigenaar ten eigen „bate, immers de eigenaar verliest de kans inventeur te „kunnen worden."

En dit voorrecht, inventeur te worden, achtte de heer Vlielander Hein niet gering, want de vergoeding, die den inventeur, die geen concessie krijgt, toekomt, bestaat z. i. niet alleen uit vergoeding voor de gemaakte onkosten, maar bovendien uit een belooning voor het ontdekken van de mijn.

De minister verdedigde het wetsontwerp als volgt (zie Handelingen E. K. 1902—1903 bl. 365). „Hij gaf toe, dat de strekking van het wetsontwerp voornamelijk negatief was en beoogde ande-

ren, gedurende een zeker tijdperk, af te houden van het doen van boringen, hetgeen noodig was om aan de practijk van concessiejagers een eind te maken.

Dat hierdoor de eigenaars ook getroffen werden, beaamde de minister volledig, maar wat beteekende dit in werkelijkheid? Hoogstens zou de eigenaar, inventeur geworden, aanspraak hebben op een schadeloosstelling van den kant van den concessionaris.

Deze schadeloosstelling, nu, meende de minister zou nooit grooter zijn dan de onkosten, daar, hoe de Fransche jurisprudentie op dit punt ook luidde, de Nederlandsche wetgever bij de wet van 1901 (Stbl. n°. 170) een besliste uitspraak had gedaan door aan de boorondernemers niet meer te vergoeden dan de kosten aan boringen in het algemeen verbonden.

Volgens het Nederlandsche recht was de vergoeding niet grooter dan de gemaakte kosten. Finantieel bleef het dus voor den grondeigenaar hetzelfde of hij een geslaagde boring verrichte of van ieder onderzoek naar den ondergrond af zag.

Door het boren te verbieden, berokkende men hem derhalve absoluut geen schade."

Dat de grondwet geschonden zou zijn ontkende de minister eveneens, daar daarin slechts sprake is van ontzetting uit den eigendom en het hier slechts betrof beperking van gebruik door den eigenaar. Bovendien mag z. i. krachtens het laatste lid van art. 626 B. W. door middel van mijnrechtsbepalingen van het hoofdbeginsel van het artikel worden afgeweken en behoeft men zich dus ten opzichte van dit onderdeel van den eigendom (d. w. z. de zich in den grond bevindende mijnen) niet aan de grondwet te storen.

Het meeningsverschil tusschen den Minister en den heer Vlielander Hein komt dus hierop neer, dat deze laatste meent, dat art. 626 en de bepalingen den eigendom rakende, die in de mijnwet voorkomen, als een geheel moeten worden opgevat en als zoodanig onder bescherming van de grondwet staan.

De minister daarentegen meent, dat juist het laatste lid van art. 626 den wetgever ten opzichte van de mijnrechtelijke bepalingen de vrijheid geeft, naar goeddunken te handelen, zoodat dus ten opzichte van de mijnen de eigendom de bescherming van de grondwet niet geniet.

Een belangrijk practisch argument pleitte er voor den Staat, ten opzichte van de exploratie een monopolie te verschaffen nl. het volgende:

Indien de Staat geen monopolie had, zou de kans groot zijn, dat hij zich de vruchten van zijn arbeid zou zien ontgaan. De Staat was nl. van plan de exploratie methodisch te beginnen en aan te vangen met een uitgebreid vooronderzoek. De hierdoor te verkrijgen gegevens zouden nu particulieren in staat kunnen stellen diepboringen te verrichten, voordat de Staat hiertoe besloot en slaagden deze diepboringen, dan zouden zij zich als inventeurs op kunnen werpen en de daaraan verbonden rechten opeischen.

Dat de Staat zich hiertegen door een monopolie trachtte te beschermen valt m. i. alleszins te billijken.

Dit had echter veel beter en tevens billijker kunnen geschieden door een andere interpretatie van het begrip inventeur, dan tot dusver gebruikelijk was geweest. Op de gebreken van de tot nu toe gevolgde wijze van uitlegging van het begrip inventeur wees ik reeds bij de bespreking van de totstandkoming van de wet van 1810 (zie bl. 71).

De Fransche mijnrechtsgeleerden erkennen als inventeur dengene, die het eerst de aanwezigheid en de ontginbaarheid van een delfstoflaag heeft aangetoond. Deze opvatting nu van het begrip inventeur is m. i. de oorzaak van de bovengenoemde moeilijkheid, die de Nederlandsche regeering er toe geleid heeft zich een opsporingsmonopolie te verschaffen, daar men door dengene, die het eerst de ontginbaarheid van een delfstoflaag aantoont, als inventeur te erkennen, het profiteeren van andermans voorarbeid gedoogt. Alleen wordt gevraagd naar het resultaat en het tijdstip, waarop dit verkregen is. Hoe het verkregen is, blijft buiten quaestie. M. i. moest men ieder als inventeur beschouwen, die door zijn onderzoekingen de kennis van den ondergrond heeft helpen vermeerderen, terwijl er op gelet moet worden, dat te goeder trouw gehandeld is.

Om een voorbeeld te noemen: Wanneer iemand met exploreeren aanvangt en zijn onderzoek regelmatig voortzet en een tweede maakt gebruik van de door nummer één verkregen voorloopige gegevens en weet vlugger dan deze de ontginbare laag aan te toonen, dan is er m. i. door nummer twee een onrechtmatige daad verricht en komt hem de belooning als inventeur niet toe.

Had daarentegen nummer één zijn pogingen reeds opgegeven, toen nummer twee begon of in een bijzonder langzaam tempo voort gezet, dan zou ik de handeling van nummer twee niet als onrechtmatig beschouwd wenschen te zien en het leeuwendeel van de belooning aan hem wenschen toe te kennen, terwijl nummer één wellicht een kleinigheid zou kunnen krijgen voor het door het ontijdig gestaakte vooronderzoek verkregen resultaat. M. i. zijn dus meerdere inventeurs naast elkaar mogelijk en moet ieder vergoeding ontvangen in evenredigheid van den door hem aan de gemeenschap bewezen dienst. Dit vaststellen van de schadevergoedingen zal ongetwijfeld een moeilijk probleem zijn en moet daarom opgedragen worden aan een onpartijdigen rechter bv. den Raad van State en voor het geval Nederland ooit administratieve rechtspraak rijk zou worden, aan den administratieven rechter.

De taak van dezen rechter zal dan moeten zijn, vast te stellen, wie inventeurs zijn en welke schadeloosstellingen hun toekomen.

Wordt het begrip inventeur zoo opgevat, als ik hierboven voorstel, dan zou de Staat geen monopolie noodig hebben, om zich te beschermen tegen medeëxplorateurs, immers deze zouden, indien de Staat er maar voor zorgde, de opsporing in een behoorlijk tempo voort te zetten, nooit van de voorloopig verkregen gegevens kunnen gebruik maken. Daartegenover zouden de grondeigenaars zooveel mogelijk van den ondergrond kunnen blijven profiteeren, als maar eenigszins met recht en billijkheid overeen te brengen zou zijn. Immers, naast de van staatswege ondernomen exploratie, blijven wel degelijk particuliere opsporingen denkbaar, die resultaten verkrijgen, zonder dat gezegd kan worden, dat zij ten koste van den Staat geprofiteerd hebben bv.: Ten gevolge van het ondernomen vooronderzoek komen de staatsingenieurs tot de slotsom, dat in bepaalde gebieden geen nuttige delfstoffen op ontginbare diepte voorkomen. Particulieren meenen echter tot een andere conclusie te kunnen geraken en besluiten, een kostbare diepboring te wagen, welke met een schitterend resultaat bekroond wordt. Dit resultaat is nu m. i. bereikt zonder dat de Staat benadeeld is.

Dat een dergelijk geval lang niet ondenkbaar is, bewijst de geschiedenis van de tinontginning op het eiland Billiton, waarop bij de behandeling van de opsporingswet van 1908 door den heer de Steurs gewezen is (zie de Handelingen 2e Kamer 1907—1908, II. bl. 175). In der tijd is van Staatswege eenige malen ontkend,

dat op Billiton tin aanwezig was en wanneer eenige invloedrijke personen de regeering niet hadden weten te bewegen toch concessie te verleenen, dan was er officieel nog steeds geen tin op Billiton.

Deze ervaring met de tinontginning op Billiton bewijst m. i. volstrekt niet, dat de staatsingenieurs onbekwaam zouden zijn, maar zelfs de meest bekwame personen loopen gevaar zich te vergissen.

Om die reden is het m. i. gewenscht, niemand, zelfs den Staat niet, een monopolie te geven voor de exploratie.

Dat het in 1903 en 1908 toch geschied is, lijkt mij evenwel uit practisch oogpunt volkomen gerechtvaardigd, gezien de toen geldende opvatting van het begrip inventeur, die er onvermijdelijk toe geleid zou hebben, dat derden zouden geprofiteerd hebben van de door den Staat verkregen voorloopige gegevens.

Vermelding verdient, dat bij de totstandkoming van de beide opsporingswetten, de minister er beide malen op gewezen heeft, dat ten aanzien van al of niet staatsexploitatie van mijnen door deze wetten niets beslist werd.

De opsporingswetten zijn in zooverre een stap in de richting van het domanialiteitsbeginsel, dat zij den Staat het voordeel verschaffen, dat aan het exploreeren verbonden is. Zij breiden dus de macht van den Staat over den ondergrond aanmerkelijk uit, terwijl zij die van den grondeigenaar in dezelfde mate verkleinen.

De volgende stap in de richting van uitbreiding van de staatsbemoeiing bestaat in het totstandkomen van de wet van den 27en April 1904 (Stbl. n°. 73), welke op het oog had een wijziging van de wet van 1810.

De strekking van deze wet was tweeledig. Ten eerste de mijnwet in overeenstemming te brengen met de sociale behoeften van den modernen tijd en ten tweede de *propriété perpétuelle* van art. 7 van de wet van 1810 te maken tot een *herroepelijk recht.*

Ten aanzien van het eerste punt werd bepaald, dat bij algemeenen maatregel van bestuur voorschriften zouden worden gegeven:

a. ter verzekering van de veiligheid bij de mijnontginning.

b. omtrent den arbeid van alle of van sommige personen in de mijn.

Deze bepalingen van socialen aard waren van kracht voor alle concessies, de reeds bestaande zoowel als de nog te verleenen.

Wat het tweede punt betreft nl. het herroepelijk maken van den mijneigendom in afwijking van art. 7 van de wet van 1810, werd een onderscheiding gemaakt tusschen de concessies verleend vóór en na de inwerkingtreding van de voorgestelde wet. Bepaald werd, dat de art. 1—8 (die op de herroepelijkheid betrekking hadden) niet van toepassing zouden zijn op deze eerste.

Oorspronkelijk was de bedoeling van de regeering, dat ook de reeds bestaande concessies herroepelijk gemaakt zouden worden. Deze bepaling werd echter teruggenomen, nadat er in het voorloopig verslag aanmerking op was gemaakt, de concessies te onderwerpen aan bepalingen, waarop bij het aanvaarden niet ge rekend was.

Deze argumentatie is echter m. i. niet juist, daar de tot dusver verleende concessies alle aan déchéancebepalingen onderworpen waren, hetzij deze voorkwamen in de acte van concessie, hetzij in een afzonderlijk contract, terwijl zelfs art. 17 van de Oranje-Nassau concessie bepaalde, dat alle tegenwoordige en toekomstige wettelijke bepalingen betreffende de mijnen toepasselijk zouden zijn op de mijn, die het onderwerp van deze concessie was.

Dat de concessionarissen bij het aanvaarden van de concessies geen rekening hadden behoeven te houden met eventueele déchéancebepalingen is dus m. i. onjuist.

Het herroepen der concessies gaat als volgt te werk. De kroon kan den houder eener concessie, *wegens overwegende redenen van algemeen belang*, nalatig verklaren in de behoorlijke ontginning van de mijn, hetzij wegens niet aanvanging of staking der exploitatie, hetzij bij niet nakoming van de verplichtingen, hem bij wettelijk voorschrift of bij de acte van concessie opgelegd.

Voordat deze nalatigverklaring wordt uitgesproken, hetgeen geschiedt bij Kon. Besluit, den Raad van State gehoord, krijgt de concessionaris gelegenheid zich te verdedigen tegenover een commissie uit Gedeputeerde Staten.

Na de nalatigverklaring wordt in afwijking van art. 7 van de wet van 1810 overgegaan tot openbare verkoop van de mijn. De opbrengst wordt uitgekeerd aan den gewezen concessionaris onder voorbehoud, dat 25 % ten bate komt van den Staat.

De vraag doet zich echter voor of het herroepelijk zijn van de toekomstige concessies in overeenstemming is met art. 7 van de wet van 1810, waar gesproken wordt van de propriété perpétuelle van de mijn, welk artikel van kracht bleef.

De zonderlinge toestand op mijnrechtskundig gebied bestaat dus dat dit laatste artikel bepaalt, dat de concessie eeuwigdurenden eigendom verschaft, terwijl tegelijkertijd van kracht is de wet van den 27 April 1904, (Stbl. 73) waarbij wordt vastgesteld, dat in bepaalde omstandigheden den concessionaris de concessie ontnomen kan worden.

Bovendien is de vraag gewettigd of deze laatste wet niet in strijd is met art. 151 G. W., dat bepaalt, dat niemand van zijn eigendom kan ontzet worden dan na voorafgaande verklaring bij de wet, dat het algemeen belang de onteigening vordert en tegen vooraf genoten of vooraf verzekerde schadeloosstelling.

Bij de totstandkoming van de wet van den 27 April 1904 (Stbl. n° 73) werd deze quaestie behandeld door den heer Vlielander Hein (zie Handelingen der Staten-Generaal 1903—1904, I, vel 90, bl 339 enz.).

Deze kwam tot de conclusie, dat de bedoeling van het wetsontwerp was, den mijneigenaren uit den eigendom te ontzetten, omdat deze niet of niet behoorlijk exploiteerden. Hiertegen had hij geen bezwaar, doch wel tegen de wijze waarop dit geschiedde, welke hij in strijd achtte met art. 151 G. W., welk art. den eigenaar met een reeks waarborgen tegen willekeurige onteigening beschermt.

De minister wees er in zijn antwoord op, dat volgens de art. 31 en 49 van de mijnwet van 1810 er wel degelijk exploitatieplicht bestaat en dat Napoleon zelf gezegd heeft, dat dit van zelf sprak, daar hij zelfs ten aanzien van den grondeigendom niet zou dulden, dat iemand groote stukken land onbebouwd zou laten om er een park van te maken.

Staatsingrijpen bij niet behoorlijke exploitatie was z. i. dus volgens de wet van 1810 alleszins gewettigd.

Strijd met artikel 151 G. W. achtte hij niet aanwezig, daar het artikel niet verbiedt herroepelijkheid van welken eigendom ook. Evengoed als iemand een huis kan verkoopen onder de ontbindende voorwaarde, dat de koop ongedaan zal zijn, indien het huis voor een bepaald doel gebruikt wordt bv. om er een koffiehuis

van te maken, even zoo goed kan de Staat iemand den eigendom van een mijn verschaffen onder voorwaarde, dat deze behoorlijk geëxploiteerd moet worden en er bij bedingen, dat zoo dit niet geschiedt den eigenaar zijn eigendom wederom ontnomen zal kunnen worden. Met art. 151 G. W. heeft dat niets te maken.

M. i. staat dit argument van den minister zeer sterk. De concessionaris weet bij het aanvaarden van de concessie, dat hij, bij niet behoorlijk exploitatie, uit den eigendom van de mijn ontzet kan worden en wordt derhalve in zijn rechten niet benadeeld. De wet van 1904 bepaalt dus feitelijk, dat in de toekomst de mijneigendom zal zijn een voorwaardelijke eigendom en niet meer een propriété perpétuelle. Niets verbiedt m. i. de mijnwet aldus te wijzigen.

Regnaud heeft in zijn exposé de motifs (zie Locré, partie II, XXIX, n°. 22, bl. 392) er reeds op gewezen, dat in de toekomst, nadat de noodige ervaring zou zijn opgedaan, de mijnwet wellicht met déchéancebepalingen voorzien zou moeten worden.

Het voornaamste bezwaar tegen de wet van 1904 is echter m. i. dit, dat men in de wet van 1810 het woord „propriété perpétuelle" heeft laten staan, terwijl het feitelijk door de wet van 1904 tot een herroepelijken eigendom is gemaakt.

De reden hiervan is m. i. de moeilijkheid, in een Fransche wet wijzigingen aan te brengen.

De wet van 27 April 1904 Stbl. no. 73 is wederom een stap in de richting van het domanialiteitsbeginsel, daar ze den staatsinvloed op het mijnbedrijf aanmerkelijk uitbreidt. De Staat beoordeelt of er sprake is van een behoorlijke exploitatie en laat deze dus niet uitsluitend aan de mijneigenaren over.

Uit de totstandkoming van deze wet blijkt, dat, ofschoon de regeering den staatsinvloed op het mijnbedrijf wenschte uit te breiden, zij toch rekening hield met het verleenen van concessies aan particulieren en dus niet aanstuurde op een staatsmonopolie.

In den loop van de eerste jaren van onze eeuw werden verscheidene concessies aangevraagd in een terrein gelegen ten N. van het in 1901 voor staatsexploitatie gereserveerde gebied. Dit terrein was indertijd door den Staat niet geschikt geacht voor ontginning.

Particulieren hadden er echter eenige jaren later succesvolle boringen verricht en aanvragen om concessie ingediend.

Dit bracht den heer van Kol er toe, de regeering den 22 Oct. 1907 over de quaestie der staatsexploitatie te interpelleeren (zie Handelingen van de Staten-Generaal 1907—1908, II, vel 39 enz.).

Tot zijn leedwezen had hij vernomen, zoo sprak hij, „dat de regeering van plan was mijnbouwconcessies aan particulieren uit te geven. Hij meende, dat door de wet van 1901 het beginsel van staatsexploitatie van steenkolenmijnen was aangenomen. Dit achtte hij zeer gewenscht, daar ten eerste de reeds bestaande concessies zich alle in handen van vreemdelingen bevonden en het verder z. i. niet aanging, *de ontzaglijke rijkdommen, die in den bodem der aarde verborgen zijn, aan slechts enkele weinigen te schenken* [1]. Deze schatten dienden ten bate van de gemeenschap, dus aan den Staat te komen en daarom alleen reeds was staatsexploitatie gewenscht. Ontginningen, door particulieren ondernomen, zouden een toestrooming van allerlei ongewenschte vreemdelingen tengevolge hebben, terwijl bovendien te vreezen stond, dat de concessionarissen zich zouden aansluiten bij een van de reusachtige buitenlandsche trusts.

Verder zou de Staat geen roofbouw plegen en niet meer steenkool aan den grond onttrekken dan noodig was, zoodat er voor de toekomst een groote reserve over zou blijven.

Om al deze redenen achtte hij staatsexploitatie gewenscht. Hij voegde er aan toe, dat hij hoopte, dat men hem niet zoo streng dogmatisch zou beschouwen, dat hij absoluut en onder alle omstandigheden particuliere exploitatie zou willen weren. Op dat oogenblik echter achtte hij dergelijke bijzondere omstandigheden niet aanwezig en meende, dat de aangevraagde terreinen door den Staat ontgonnen moesten worden."

Hij stelde daarom de volgende motie voor:

De Kamer

van oordeel, dat staatsexploitatie van mijnen regel moet zijn,

dat er thans geen reden bestaat om mijnbouwconcessies aan particulieren uit te geven,

gaat over tot de orde van den dag.

De heeren Nolens en Ruys de Beerenbrouck waren het gedeelte-

---

[1]) Zie omtrent de waarde van de onder den grond liggende steenkolen bl. 124 en verder het Eindverslag van den Rijksopsoringsdienst voor delfstoffen.

ijk met den heer van Kol eens en meenden, dat wanneer de con:essies aan particulieren werden verleend, wij zouden krijgen een oevloed van vreemd kapitaal en van vreemde werklieden, zoodat le voordeelen niet ten bate van ons land zouden komen. Princi)ieel waren zij geen vijanden van ontginning door particulieren, loch de terreinen, gelegen ten N. van het reeds bestaande staatsnijnveld, moesten volgens hunne meening eveneens door den ;taat ontgonnen worden.

Omtrent de vraag of de exploitatie van mijnen uitsluitend door len Staat zou moeten plaats hebben, wenschten zij, evenals in 1901, een afwachtende houding aan te nemen totdat voldoende :rvaring op dat gebied verkregen zou zijn.

Enkele andere leden waren de meening van den heer van Kol rijandig gezind, o. a. de heer van Citters, die aantoonde, dat de :erreinen, welke nu aangevraagd werden, vroeger tot tweemaal :oe door den Staat terzijde gelaten waren. Zoowel bij de exploi:atiewet van 1901 als bij de exploitatiewet van 1903 had de Staat leze terreinen als ongeschikt beschouwd en dus feitelijk aan par:iculieren overgelaten.

Het was z. i. nu hoogst onbillijk, ze niet in concessie te geven ıan degenen, die het terrein, onder het loopen van groot risico, onderzocht hadden.

Verder meende hij, dat men de particuliere ondernemingen ook op het gebied van het mijnwezen in hunne ontwikkeling niet mocht belemmeren, omdat er een groote kracht schuilt in de energie, het talent en de werkkracht van particulieren.

De heer de Savornin Lohman verklaarde zich tegen de motie omdat hij meende, dat de Kamer hier hare bevoegdheid te buiten ging.

De Kamer was z.i. in deze quaestie niet deskundig en daarom achtte hij het bedenkelijk, dat deze na een betrekkelijk oppervlakkig en summier debat over een zoo belangrijk vraagstuk als staatsexploitatie van mijnen, een beslissing zou nemen. De regeering heeft volgens de wet van 1810 over het al of niet uitgeven van concessies te beslissen. Zij is meer deskundig dan het parlement en moest volgens den heer de Savornin Lohman hare vrijheid in deze zaak behouden.

De heer Veegens, Min. van Landbouw, Nijverheid en Handel, verklaarde zich tegen de motie. Waar door de concessieaanvra-

gers geslaagde boringen verricht waren in terreinen, die tot tweemaal toe door den Staat als waardeloos geabandonneerd waren, meende hij geen termen te kunnen vinden, den explorateurs de concessies niet toe te kennen, te meer daar door het tot stand komen van de wet van 1904 het uitgeven van concessies aan particulieren in het uitzicht werd gesteld.

De nieuwe wetten in Pruisen, die door de voorstanders van de motie aangehaald waren om aan te toonen, dat men daar te lande een eind wenschte te maken aan de particuliere steenkolenontginningen, hadden volgens den Min. niet ten doel, uitsluitend staatsexploitatie van mijnen in te voeren, doch beoogden slechts de positie van den Staat tegenover het kolensyndicaat te versterken.

De minister beloofde evenwel rekening te zullen houden met de door de Kamer te nemen beslissing.

Na al deze discussies wijzigde de heer van Kol zijn motie en liet het eerste deel er af, zoodat ze nu luidde:

De Kamer

van oordeel, dat er thans geen redenen bestaan om mijnbouwconcessies aan particulieren te geven, gaat over tot de orde van den dag.

Deze motie werd aangenomen.

Het resultaat hiervan was, dat de Kamer geen beslissing uitsprak over de quaestie „staats- of geen staatsexploitatie van mijnen, maar wel als haar oordeel te kennen gaf, dat zij het op dat oogenblik als ongewenscht beschouwde, de aangevraagde concessies aan particulieren te verleenen."

Of dat in de toekomst alsnog zou kunnen geschieden, of, dat de bedoelde terreinen bij het staatsmijnveld gevoegd moesten worden, beslistte de motie niet.

Uit de debatten valt echter op te maken, dat vele leden met name de socialisten en de katholieken dit wenschten.

In hoever bond dit votum van de kamer den minister? Dit staat volgens het Nederlandsche staatsrecht niet vast. Wel had de minister beloofd, zich aan de motie te zullen houden, maar een latere minister was door deze belofte absoluut niet gebonden, immers door een motie van de tweede Kamer wordt een bestaande wet (in dit geval de wet van 1810) niet van hare rechtskracht beroofd.

Om zekerheid in deze te verkrijgen en de regeering de vrijheid, concessies te verleenen, te ontnemen, maakte de heer van Kol gebruik van het hem toekomende recht van initiatief en diende een voorstel tot wet in[1]), waarbij bepaald werd, dat *in afwijking van de bepalingen, vervat in de wet van den 21 April 1810 (Bulletin des lois n°. 285) iedere door de kroon te verleenen concessie, goedkeuring door de wet noodig had.*

Later wijzigde hij de redactie, die daarna luidde: *concessies tot ontginning van mijnen worden door ons niet verleend dan na goedkeuring door de Staten-Generaal.* De bedoeling van de voorgestelde wet bleef echter na deze redactiewijziging volkomen de zelfde.

De argumentatie van den heer van Kol van zijn wetsontwerp kwam in het kort hier op neer (zie Handelingen van de Staten Generaal 1908—1909 II bl. 523):

> „.... mogen onder het tegenwoordige constitutioneele „staatsrecht zulke gewichtige besluiten als de beschikking „over een groot deel van den nationalen rijkdom, over„gelaten worden feitelijk aan het goeddunken van één per„soon, die aan geen enkel advies gebonden is en van wiens „beslissing geen redres meer is".

De heer van Kol meende natuurlijk, dat dit niet geoorloofd moest zijn en dergelijke gewichtige beslissingen in handen van de Staten-Generaal moesten berusten.

Schatten zijn het waarover beschikt moet worden, zoo zegt hij in de memorie van toelichting. Het betreft milliarden tonnen steenkool.

Over het wetsvoorstel van Kol ontstond den 17en Nov. 1908 een levendig debat in de Tweede Kamer (zie Handelingen der Staten Generaal 1908—1909, II, Vel. 133—139, bl. 512—533), waarbij de hoofdzaak, nl. de vraag of het uitgeven van concessies in het vervolg onderworpen zou worden aan de goedkeuring van den Staten-Generaal, vrijwel in de verdrukking kwam en voornamelijk een discussie gevoerd werd over de quaestie of in het vervolg concessies aan particulieren zouden worden gegeven, of dat alle nieuwe terreinen door den Staat ontgonnen zouden worden.

Interessant is de verklaring van den heer Ruys de Beerenbrouck, dat verscheidene leden, die indertijd gestemd hadden,

[1]) 14 Febr. 1908.

voor de motie van Kol *geen principieele voorstanders waren van Staatsexploitatie overal en altijd.*

Velen zouden voor concessieverleening te vinden geweest zijn indien aan hun bezwaren tegemoet gekomen was.

Volgens zijn meening was er in Nederland wèl degelijk plaats voor particuliere exploitatie.

De heer de Savornin Lohman verklaarde zich tegen het wetsontwerp omdat hij meende, dat de bedoeling er van was exploitatie door particulieren te verhinderen en te komen tot uitsluitend staatsexploitatie en dit laatste achtte hij ongewenscht, omdat het z. i. *is speculeeren met het geld van het Nederlandsche volk in mijnwaarden.*

Minister Talma verklaarde geen bezwaren tegen het wetsontwerp te hebben, het evenwel noch te verdedigen noch te bestrijden, maar maakte van de gelegenheid gebruik om te verklaren, dat volgens zijn meening de particuliere concessies bevorderd moesten worden.

Kort en bondig was de verklaring van den heer Roodhuyzen, die zeide, dat men aan beide zijden van de Kamer er van overtuigd was, dat het nooit doenlijk zou zijn tot een behoorlijke ontginning te komen, tenzij staatsexploitatie en particuliere exploitatie elkaar zouden aanvullen.

Verscheidene amendementen werden daarop op het wetsontwerp ingediend, die het noodig maakten het wetsvoorstel naar de afdeelingen terug te zenden.

De bedoeling van enkele voorstellers van amendementen was het wetsontwerp van Kol zoò te wijzigen, dat de bezwaren, die zij indertijd tegen het verleenen van concessies gehad hadden, opgeheven zouden worden.

Zoo verwierp b.v. het amendement Ruys de Beerenbrouck geheel en al de machtiging van de Staten Generaal, maar stelde bepalingen vast tegen een te snelle uitbreiding van de ontginningen, met het oog op een te groote toestrooming van werklieden en stelde bovendien bepalingen voor, die moesten voorzien in de door de mijnindustrie ontstane finantieele nood der betrokken gemeenten.

De voorstellers der amendementen gingen dus veel verder dan de heer van Kol, die slechts machtiging van de Staten Generaal voor het verleenen van concessies voorstelde, zonder evenwel on-

der stoelen en banken te steken, dat hij persoonlijk een voorstander was van Staatsexploitatie van mijnen als regel. Het wetsontwerp dreigde door al die amendementen geheel van karakter te veranderen en het is zeer de vraag in welken vorm het ooit aangenomen zou zijn, ware het niet, dat het een zonderlingen dood stierf door de omstandigheid, dat de heer van Kol bij de verkiezing van 1909 niet herkozen werd als lid van de Tweede Kamer.

Hij was dus niet in de gelegenheid in de nieuwe Kamer zijn wetsontwerp opnieuw te verdedigen.

Op voorstel van de sociaaldemocraten werd voor de sluiting van de zitting nog een vergadering der oude Tweede Kamer bijeengeroepen om het wetsontwerp te behandelen .De kamer weigerde echter het ontwerp in behandeling te nemen, daar zij van meening was, over een dergelijke belangrijke zaak geen beslissing te mogen nemen, nu zij op het punt stond ontbonden en door een nieuw gekozen Tweede Kamer vervangen te worden.

Al werd het wetsvoorstel van Kol geen wet, de discussies zijn toch van groot belang, daar er uit blijkt, dat vele leden, die vroeger om opportuniteitsredenen voor staatsexploitatie geijverd hadden, als hun meening hebben te kennen gegeven, dat naast staatsexploitatie ook particuliere ontginningen in het leven geroepen moesten worden, zij het ook onder andere voorwaarden dan vroeger. Voor een staatsmonopolie van mijnontginning voelden zij niets.

Gezien de discussies, gehouden bij de bespreking van het wetsontwerp van Kol, en speciaal, de uitspraak van minister Talma, dat hij meende, dat de particuliere concessies bevorderd moesten worden, zou men verwacht hebben, dat de aangevraagde concessies zouden zijn verleend geworden.

Dit is evenwel niet geschied, doch de Staat heeft de betrokken terreinen voor zichzelf verworven tot uitbreiding van het staatsmijnbedrijf.

Dit is deze keer niet geschied op de zelfde wijze als in 1901, toen bij de wet de indemnités zijn vastgesteld, doch de Staat heeft met de inventeurs contracten gesloten, waarbij deze hun aanspraken tegen een bepaalde vergoeding overdroegen.

Vervolgens werden de terreinen door middel van de wet voor staatsexploitatie gereserveerd.

Door een tweetal transacties wist de Staat zich meester te maken van alle aangevraagde terreinen, gelegen ten N. van het reeds bestaande staatsmijnveld.

Het bedrag der uit te keeren vergoedingen werd door middel van speciale wetten op de begrooting gebracht, welke wetten tegelijk behandeld werden met de wetten, die het verworven terrein voor staatsexploitatie aanwezen.

De uitbreiding van het staatsmijnveld heeft plaats gehad door twee stellen wetten, nl. die van den 13 Febr. 1911 (Stbl. n°. 68) en die van den 23 Sept. 1912 (Stbl. n°. 307).

De eerste betrof een terrein, gelegen ten N.O. van het reeds bestaande staatsmijnveld en stond bekend onder den naam van het veld Eendracht.

De tweede had betrekking op de, ten N.W. van het staatsmijnveld gelegen, zoogenaamde Maasvelden.

De inventeurs van het veld Eendracht droegen hun rechten aan den Staat over voor *f* 300.000.—, die van de Maasvelden voor *f* 1.900.000.—.

De minister motiveerde de handelwijze van de regeering hiermede, dat in 1901 de betrokken terreinen als waardeloos beschouwd waren. Was dit niet het geval geweest, dan waren zij toen waarschijnlijk reeds terstond aan het staatsmijnveld toegevoegd. Zij, die dus later de aanwezigheid van steenkool hebben aangetoond, hebben ten volle recht, beschouwd te worden als inventeurs krachtens de wet van 1810. Mitsdien gaat het niet aan het terrein op voorbeeld van de wet van 1901 eenvoudig, zij het dan ook met vergoeding voor de verrichte boringen, voor den Staat te annexeeren.

De bedoeling van de regeering was dus deze maal den inventeurs meer toe te kennen dan bij de wet van 1901 geschied was, toen aan al degenen, die geslaagde boringen verricht hadden, toegekend was vergoeding voor de kosten aan boringen in het algemeen verbonden.

Zeer zeker verdienden de inventeurs van het veld Eendracht en van de Maasvelden een ruime vergoeding, al was het alleen reeds, omdat de Staat hen bijna 10 jaar heeft laten wachten zonder een beslissing te nemen aangaande hun concessieaanvragen.

Maar behalve dat bestond er ditmaal geen twijfel, wie in-

venteurs waren, zooals in 1901, toen verscheidene boringen in concurrentie met elkaar verricht waren en boven iederen twijfel stond het feit, dat zij aan de gemeenschap door hun ontdekking een grooten dienst bewezen hadden, daar de Staat het betrokken terrein tot tweemaal toe voor waardeloos had verklaard.

Te prijzen valt de handelwijze der regeering, dat zij den inventeurs een grootere belooning toekende dan in 1901 geschied was. Zonderling is alleen de wijze waarop het geschiedde, nl. door een overeenkomst. Wellicht zag de regeering er tegen op art. 16 al. 2 van de wet van 1810 deze keer anders te interpreteeren dan in 1901 geschied was.

Het resultaat was in ieder geval dit, dat de inventeurs behalve een vergoeding voor hun boorkosten ook een belooning voor het vinden van de steenkool kregen .Evenals dus de practijk in Frankrijk was.

Toch was de handelwijze van de regeering niet in overeenstemming met de wet van 1810, zooals de samenstellers deze m. i. hadden bedoeld. Volgens hen had m. i. de inventeur (zie bl. 56) recht op een volledige vergoeding voor het niet verkrijgen van de concessie. En deze is hem ook thans niet toegekend.

Uit de stukken blijkt nl., dat de waarde van de concessies veel grooter was dan de uitgekeerde schadeloosstellingen.

Zoo was de waarde van de Maasvelden (zie Handelingen der Staten Generaal, Bijlagen 1911—1912 [200, 3]) als geconcedeerd terrein *f* 4,762,429,85, terwijl een vergoeding gegeven werd van *f* 1,848,728,95½.

Het was voor de inventeurs dus veel voordeeliger geweest indien hun de concessie was toegekend, daar zij deze terstond voor ruim 4½ millioen hadden kunnen verkoopen, terwijl zij thans rond *f* 1,900,000 ontvingen. M. i. is dit niet in overeenstemming met de bedoeling van de samenstellers van de wet van 1810, die m. i. bedoeld hebben, dat het finantieel voor de inventeurs hetzelfde moest zijn of zij de concessie krijgen of niet.

De Staat meende echter naar recht en billijkheid te handelen, toen hij de overeenkomsten sloot. Zelf genoot hij een groot voordeel, daar hij de concessies kreeg ver beneden de waarde, die er voor betaald had moeten worden, indien hij ze als geconcedeerd terrein had moeten koopen.

Hieruit volgt m. i., dat de regeering van 1911 en 1912 evenals hare voorgangsters en als de Fransche regeering meende, dat het geven van concessie het verschaffen van een voordeel aan den concessionaris was.

In die opvatting blijft het in concessie geven van een mijn een gunst, beschikt de Staat dus ten voordeele van een bepaald persoon of van zich zelf over den ondergrond en huldigt dus au fond het domanialiteitsbeginsel.

Uit de stukken blijkt tevens, dat er van ondergrondsche schatten geen sprake is.

De hoeveelheid steenkolen, in de Maasvelden aanwezig, werd geschat op 900.000.000 ton. De waarde van de Maasvelden als geconcedeerd terrein werd tevens begroot op ƒ 4,762,429,85. Een eventueele kooper zou dus betaald hebben voor iedere ton steenkolen, in den grond aanwezig, ongeveer een halve cent.

Wanneer we nu zien, dat de gemiddelde verkoopsprijs der steenkolen van de staatsmijn Wilhelmina (zie Handelingen der Staten-Generaal, Bijlagen, 1911—1912 [200, 8]) heeft bedragen ongeveer ƒ 6.— en de minister de winst per ton, in 1911 gemaakt, becijferde op ƒ 0,96, dan volgt daaruit, dat per ton de steenkolen aan productieprijs kostten ƒ 5.—.

Aannemende dat de ontginning van de Maasvelden de zelfde onkosten met zich zou brengen, als die van de mijn Wilhelmina, dan springt het dadelijk in het oog, dat de onkosten van aankoop van het terrein, zijnde een halve cent per ton in den grond, geheel in het niet zinken bij de overige uitgaven van het bedrijf.

Zoolang de steenkolen nog in den grond zijn, zijn het geen schatten, maar worden dit pas door het naar boven brengen, hetgeen ontzaglijke kosten met zich brengt aan installaties en werkloonen.

Uit de discussies in den Staten-Generaal, naar aanleiding van deze wetten tot uitbreiding van het staatsmijnveld gehouden, blijkt, dat vele leden geen bezwaar hadden tegen de wetsontwerpen, daar zij het staatsmijnbedrijf zich gaarne zouden zien ontwikkelen tot een zeer groot bedrijf, doch toch hoopten, dat later buiten Limburg concessies aan particulieren zouden worden gegeven.

Anderen maakten aanmerking op de met de staatsexploitatie

verkregen uitkomsten en meenden, dat de verwachtingen in 1901 gewekt, niet waren uitgekomen en de winsten uiterst gering waren gebleken, terwijl de ontginning slechts zeer langzaam was uitgebreid.

Minister Talma verklaarde bij de verdediging van het ontwerp, dat de wet van 1912 is geworden, dat hij geen voorstander was van een staatsmonopolie, maar wel van een krachtige nationale mijnbouwpolitiek. En volgens zijn meening zouden de concessies, aan particulieren verleend, op den duur onherroepelijk in handen van vreemdelingen geraken, daar in Nederland geen geld voor mijnbouw te vinden was.

Het ontstaan van een nationalen mijnbouw zou vele andere industrieën in het leven roepen b.v. de chemische nijverheid en het hoogovenbedrijf. Kregen echter vreemdelingen zeggingsschap over de voor deze industriëen onmisbare steenkolen, dan was dat niet alleen een gevaar voor deze nieuw te scheppen takken van nijverheid, doch voor de geheele Nederlandsche industrie, daar die dan van den wil van vreemdelingen afhankelijk zou zijn, wat de kolenvoorziening betrof.

Om deze redenen achtte minister Talma het gewenscht, de betrokken terreinen bij het staatsmijnveld te voegen, omdat z. i. alleen op die wijze het nationale karakter van de mijnindustrie gewaarborgd zou kunnen worden. *Was er in Nederland zelf belangstelling voor den mijnbouw dan stond de zaak er geheel anders voor, maar deze moest volgens min. Talma eerst wakker gemaakt worden.*

Eenige jaren ligt de mijnwetgeving stil. De wereldoorlog breekt uit en veroorzaakt in Nederland een tekort aan allerlei artikelen en grondstoffen. In de eerste plaats aan steenkolen. De eigen productie van deze onmisbaarste aller grondstoffen is verre beneden het verbruik.

Over het jaar 1913 bedroeg de Nederlandsche steenkolenproductie 1.873.079 ton.

Het verbruik bedraagt in Nederland ongeveer 10 millioen ton per jaar, zoodat er ongeveer 8 millioen ton ingevoerd moeten worden.

Van de hier te lande geproduceerde steenkolen brachten voort in 1913 (netto productie):

de staatsmijn Wilhelmina	358.164 ton.
„ „ Emma	59.688 „
de staatsmijnen samen	417.852 ton.
de domaniale mijn	444.570 „
„ mijn Oranje-Nassau I . . .	296.798 „
„ „ „ II . . .	238.118 „
„ „ Willem	143.431 „
„ „ Laura	332.310 „
de particuliere mijnen samen	1.455.227 ton.

Zooals deze cijfers aantoonen heeft het staatsbedrijf zich slechts langzaam ontwikkeld. In 1901 kwam de wet op de staatsexploitatie tot stand, waarbij een zeer groot terrein voor ontginning van staatswege gereserveerd werd. In 1906 begon de staatsmijn Wilhelmina te produceeren. Eerst in 1911, dus juist 10 jaar na het tot standkomen van de wet van 1901 begon de tweede staatsmijn, Emma, steenkolen voort te brengen.

Men had een snellere uitbreiding van het bedrijf mogen verwachten, gezien de redevoeringen gehouden bij het totstandkomen van de wet van 1901, toen toegezegd werd een krachtige en geleidelijke ontginning, om Nederland onafhankelijk te maken van het buitenland.

Na het uitbreken van den oorlog werd natuurlijk alles in het werk gesteld om de nationale productie te verhoogen. Gebrek aan het benoodigde materiaal werkte echter belemmerend. Desondanks kon de productie vergroot worden en bedroeg in 1917 2.972.256 ton.

Deze hoeveelheid bleef echter veel te klein om in de behoeften te voorzien, die zooals reeds vermeld is, ongeveer 10 millioen ton bedragen.

Er bleef dus een groot tekort. Voor een klein deel kon hierin voorzien worden door bruinkolen; een in Limburg op betrekkelijk geringe diepte voorkomende brandstof, die een warmtegevend vermogen heeft, dat ongeveer een derde van dat van steenkolen bedraagt.

Bruinkool valt onder de in art. 2 van de wet van 1810 als mines gequalificeerde delfstoffen en kon dus niet anders dan krachtens een concessie ontgonnen worden.

Een concessie tot bruinkoolontginning was reeds in 1906 verleend. Het was derhalve een herroepelijke concessie, zooals bedoeldwordt in de wet van 1904. Dit was de concessie Carisborg I. Eerst na het uitbreken van den oorlog werd ze in exploitatie gebracht. Meerdere concessies werden tijdens den oorlog verleend nl. Carisborg II, Energie, Brunhilde I en II en Herman.

Om de ontginning van bruinkolen te bevorderen [1]) diende minister Posthuma 8 Januari 1918 een wetsontwerp in, dat de wet van 23 Maart 1918 (Stbl. 168) geworden is, en waarbij werd voorgesteld, in afwijking van de bepalingen van de wet van den 21 April 1810, den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel de bevoegdheid te verleenen, aan den eigenaar van een terrein voor een bepaalden tijd, twee jaar niet te boven gaande, en onder door hem te stellen voorwaarden, vergunning te geven, behoudens ieders recht, de zich in dat terrein bevindende bruinkolen te ontginnen of te doen ontginnen.

De bedoeling van deze bepaling is dus af te wijken, van de wet van 1810 en den grondheeren voor beperkten tijd het recht te geven, over de in hun terrein voorkomende bruinkool te beschikken.

De aard van dit beschikkingsrecht is m. i. eigendomsrecht. Uit de discussies, gehouden bij de totstandkoming van de wet van 1810 volgt immers (zie bl. 48), dat vóór de concessieverleening de eigenaar van den bovengrond eigenaar is van alles, wat zich in den grond bevindt en daarover vrij kan beschikken [2]), alleen de in art. 2 genoemde delfstoffen mogen pas ontgonnen worden, nadat daartoe concessie verleend is, door welke concessieverleening de betrokken delfstof tot een apart voorwerp van eigendom wordt gemaakt en welke concessie ook verleend kan worden aan anderen dan aan den eigenaar van den bovengrond. Vóór de concessieverleening is deze laatste dus eigenaar van de in art. 2 bedoelde delfstoffen, maar mag er niet over beschikken.

De vergunning, bedoeld in het bruinkolenwetje, veroorlooft

---

[1]) In verband met de ontginning van bruinkolen zij de reeds op bl. 106 genoemde wet van den 6den Maart 1915 (Stbl. 141) aangestipt, die beoogt één der moeilijkheden op te lossen, die kunnen voortvloeien uit het feit, dat de ontginningen voor bruinkolen en steenkolen somtijds boven elkander komen te liggen.

Deze wet bepaalt daarom, dat bij het verleenen van een concessie tevens terreinen kunnen worden aangewezen, die door den concessionaris niet voor zijne ontginning gebruikt mogen worden, daar dit in strijd zou zijn met het belang van een andere. voor hetzelfde veld verleende of nog te verleenen, concessie.

[2]) Ten minste in de opvatting v. Napoleon, zie bl. 73.

den eigenaar van den bovengrond dus van zijn eigendomsrecht ten aanzien van bruinkool gebruik te maken, wat hem volgens de wet van 1810 niet geoorloofd was.[1])

Minister Posthuma verdedigde het wetsontwerp met het argument, dat voor het verleenen van concessie vele tijdroovende formaliteiten noodig waren en het gewenscht was de bruikoolontginning met kracht uit te breiden. Bovendien had deze wet geen betrekking op groote bruinkoolbeddingen, doch slechts op terreinen van geringe uitgestrektheid, waar slechts plaatselijk bruinkool voorkwam.

Een tweede, tijdens den oorlog tot standgekomen wet op mijnrechtelijk gebied is de wet op de ontginning van steenzout bij Buurse van 18 Juni 1918 (Stbl. 421).

Hierdoor werd in ons Nederlandsch rechtswezen een geheel nieuw instituut ingevoerd nl. het exploitatiecontract[2]). Bij de wet werd aan den Staat, als ware concessie verleend, den eigendom toegekend van een zoutmijn in een terrein in de provincie Overijsel, 3030 H.A. groot. Tevens werd de minister gemachtigd, het ontginningsrecht over te dragen aan de op te richten N. V. „Nederlandsche Zoutindustrie" genaamd, voor den termijn en op de voorwaarden in de, bij het wetsontwerp behoorende, ontwerpovereenkomst.

Den grondeigenaren werd een uitkeering van ƒ 0.25 per jaar en per hectare toegekend. Indien de ontginner dit wenscht, kan hij een uitkeering geven van ƒ 6.25 per hectare in eens.

Bij de exploitatieovereenkomst werd bepaald, dat de Staat het ontginningsrecht van de zoutlagen voor den tijd van 50 jaar overdroeg aan de N. V.

De staat ontving 150 aandeelen van 1000 gulden zonder het doen van eenige storting. Het geheele kapitaal van de N. V. zou bedragen 3 millioen. Van af 1 Januari 1934 is de Staat bevoegd door naasting van de nog niet ten name van den Staat staande aandeelen der Vennootschap aan de overeenkomst een einde te maken.

De winstverdeeling geschiedt als volgt:

---

[1]) Indien wij ten minste, evenals Napoleon doet, aannemen, dat vóór de concessieverleening, onder- en bovengrond één zijn.

[2]) In Ned. Oost-Indië bestond het reeds.

In de eerste plaats wordt daarvan 10 % besteed tot het vormen van een reservefonds.

Vervolgens wordt er van afgezonderd een bedrag strekkende om aan de aandeelhouders, zoo mogelijk, uit te keeren 4 % over het bedrag hunner aandeelen.

De verdeeling der overwinst geschiedt in dier voege, dat daarvan toevalt aan:

a. den raad van commissarissen 10 %!
b. de directie 5 %, indien deze bestaat uit één directeur; 10 % indien zij bestaat uit meer dan één directeur;
c. een te vormen fonds ten behoeve van het fabrieks- en kantoorpersoneel 5 % of meer, te bepalen door de algemeene vergadering van aandeelhouders;
d. aandeelhouders hetgeen daarna van de overwinst overblijft, voor zoover het niet op een volgend boekjaar wordt overgeschreven, met dien verstande, dat van dit bedrag $\frac{1}{8}$ als superdividend toekomt aan den Staat en het overige tusschen de andere aandeelhouders wordt verdeeld, totdat deze laatsten 6 % superdividend genieten. Van hetgeen daarna ter uitdeeling overblijft, geniet de Staat in stede van $\frac{1}{8}$ als hiervoor genoemd, de helft en wordt de wederhelft aan de overige aandeelhouders uitgekeerd.

De Staat heeft grooten invloed op het beheer der Vennootschap. Zoo moet b.v. de benoeming van den directeur en de vaststelling van diens salaris door den minister van Landbouw, Nijverheid en Handel goedgekeurd worden.

Om het nationale karakter van de onderneming te bewaren werd bepaald, dat van de, bij de oprichting geplaatste 1500 aandeelen, niet meer dan 300 aan vreemdelingen mochten worden uitgegeven. Bij uitbreiding van kapitaal moet deze verhouding steeds in acht worden genomen. Overdracht van aandeelen aan vreemdelingen is niet van kracht, zoolang zij niet is goedgekeurd door den minister van Landbouw, Nijverheid en Handel.

De aandeelen luiden op naam en kunnen behalve aan den Staat en de onder de oprichters genoemde vennootschap alleen aan physieke personen toebehooren.

De totstandkoming van de wet tot ontginning van steenzout bij Buurse ging met eenige moeilijkheden gepaard.

Het eerste ontwerp, den 26 Febr. 1917 ingediend, werd door de Tweede Kamer verworpen, daar deze vond, dat de regeering het ontwerp onvoldoende had toegelicht. Verder meende men, dat de bestaande zoutziederijen door het nieuwe bedrijf in gevaar werden gebracht. Deze te behouden werd in 's lands belang geacht, daar zij in het centrum des lands gelegen zijn en steeds over een groote voorraad zout beschikken, waarop in geval van oorlog geruimen tijd geteerd kan worden. Het nieuwe bedrijf komt nabij de grens te liggen en zou in geval van oorlog onmiddellijk in handen van den vijand kunnen vallen, zoodat de zoutvoorziening spaak zou loopen, indien de bestaande zoutziederijen niet in het leven werden gehouden.

Andere leden van de Tweede Kamer hadden bezwaar tegen het wetsvoorstel, omdat zij meenden, dat de voordeelen, die de Staat voor zich zelf bedongen had, te gering waren, terwijl nog eenige anderen staatsexploitatie meenden te moeten prefereeren.

Den 22sten Februari 1918 kwam minister Posthuma met een nieuw ontwerp, dat de wet van den 18den Juli 1918 werd en waarbij getracht was zooveel mogelijk aan de geopperde bezwaren te gemoet te komen.

Het winstaandeel, voor den Staat bedongen, was grooter dan bij het vorige ontwerp, terwijl meerdere belanghebbenden bij de reeds bestaande zoutindustrie bij het nieuwe bedrijf betrokken waren, waardoor men hoopte, dat de zoutziederijen minder in hun bestaan bedreigd werden.

Uit de stukken, op de totstandkoming van deze wet betrekking hebbend, blijkt, dat dit wetsontwerp niet op het oog had, een principieele beslissing te nemen ten aanzien van de vraag op welke wijze in de toekomst de ontginning van delfstoffen zou plaats hebben.

Alvorens hierover te beslissen wilde de minister het eindrapport van den Rijksopsporingsdienst van delfstoffen afwachten. Toch was het gewenscht, dat spoedig hier te lande zout werd gewonnen, daar de zoutvoorziening door den oorlog ernstig bedreigd werd.

Door deze wet werd daarom niets beslist aangaande de quaestie al of geen staatsexploitatie in de toekomst, ofschoon de minister als zijn eigen meening te kennen gaf, dat dit bedrijf zich niet leende

voor ontginning van staatswege, daar er te veel risico aan verbonden was.

De vorm van een exploitatiecontract was gekozen, omdat de minister van oordeel was, dat zonder de Staten-Generaal niet beschikt mag worden over terreinen, waarin met rijksgeld door de rijksopsporingsdienst van delfstoffen, nuttige mineralen zijn gevonden.

Deze laatste opmerking, eveneens indertijd door minister Talma bij de totstandkoming van de wetten tot uitbreiding van het staatsmijnveld gemaakt, lijkt mij onjuist.

De regeering beslist, volgens de wet van 1810 over de vraag, aan wien een concessie gegeven zal worden, wie inventeur is en hoe groot de schadeloosstelling zal zijn, indien de inventeur de concessie niet krijgt. Dat de Staat zelf inventeur is, doet in dit geval niets ter zake. De Staat treedt hier op als ieder andere particuliere inventeur en de aanspraken, die hij kan laten gelden, dienen evenals die van particulieren door den minister beoordeeld te worden en door niemand anders. Evenals de minister beschikken kan over terreinen door particulieren geëxploreerd, kan hij dat ook doen over mijnen door den Staat zelf opgespoord. De Staten-Generaal dienen hierbuiten te blijven. De minister treedt in dat geval op in twee qualiteiten, nl. den Staat, als inventeur vertegenwoordigend, en als arbiter. Dit is wel een eenigszins zonderlinge toestand, maar komt wel meer voor b.v. bij quaesties, die op de Hinderwet betrekking hebben. [1])

Opmerking verdient een passage uit de rede van den heer van Hamel, bij de behandeling van deze wet gehouden (zie Handelingen der Staten-Generaal 1917—1918, II, bld. 2402), waarbij deze zegt, dat de voorgestelde productievorm hem zeer gewenscht lijkt, nl. een productievorm waarbij men het particuliere initiatief en het particuliere beleid zijn gang laat gaan, maar waarbij de Staat ook de hand aan het roer slaat.

Een bespreking zij nog gewijd aan het wetsontwerp van den 5 Aug. 1919. Handelingen van de Staten-Generaal 1918—1919. Bijlagen [533 1—2.] 1919—1920 Bijlagen [110 1—2.]

Door dit wetsontwerp wordt voorgesteld het bestaande recht op de mijnen af te schaffen en door een ander te vervangen.

[1]) Bij de tot stand koming van de opsporingswet van 1903 wees minister de Marez Oyens er op, dat het gouvernement dikwijls in eigen zaak heeft recht te spreken o.a. bij gevallen de Hinderwet betreffende (Zie H. St. Gen. 1902—1903—I blz. 372).

De art. 33—39 van de mijnwet van den 21 April 1810 (Bulletin des lois 285) zullen daartoe worden afgeschaft en in de plaats daarvan zal komen een heffing van een vast bedrag van iedere ton geproduceerde delfstof. Dit recht is eerst bij aflevering van het mineraal verschuldigd en bedraagt 25 cent per ton voor steenkolen, 7 cent voor bruinkolen en 5 cent voor zout.

Van het door deze heffing te verkrijgen bedrag zal 5% worden uitgekeerd aan de provincie en 20% aan de gemeenten binnen welke minstens 25 mijnwerkers wonen. De overige 5% vloeien in de staatskas.

Tot dusver is de mijnindustrie aan een dubbele belasting onderworpen en wel aan een vaste bijdrage van 10 fr. per vierkante kilometer geconcedeerd terrein en aan een bijdrage, die afhankelijk is van de hoeveelheid geproduceerde delfstof. De grootte van deze bijdrage wordt ieder jaar opnieuw vastgesteld, maar mag nooit meer bedragen dan 5 % van het „produit net".

Onduidelijk is, wat moet verstaan worden onder „produit net". Volgens art. 28 van het decreet van den 6den Mei 1811 (Bulletin des lois 369) schijnt met „produit net" niet bedoeld te zijn de werkelijke zuivere opbrengst van een mijnbedrijf maar een door schatting te bepalen fiscale opbrengst, bij de vaststelling van welke in aanmerking genomen moeten worden de bruto opbrengst, de toestand van de ondergrondsche werken en het aantal werklieden.

Van dit systeem is men echter in de praktijk moeten terugkomen en zoowel in Frankrijk als hier te lande heeft men aansluiting gezocht bij de bedrijfsresultaten, zooals die door een goede commercieele boekhouding worden aangewezen en heeft men de werkelijke winst belast (zie het artikel van prof. mr. D. van Blom in de Economist van 1911 bl. 890: getiteld „drie kwart minder.")

De opbrengst van de vaste jaarlijksche bijdrage is slechts enkele honderde guldens, die van het evenredige mijnrecht (tot 1919 2½ % met 15 opcenten) bedroeg voor het dienstjaar 1915 (ontginningsjaar 1914) 49.000 gulden en zou voor 1918 242.000 gulden bedragen hebben indien het heffingsprocent hetzelfde was gebleven. Daar de wet van 21 Febr. 1919 (Stbl. 46) het heffingsprocent verdubbelde en op 5 % bracht was de opbrengst 484.000

gulden (ongeveer 25 cent per ton). Het voorgestelde recht zal ook de staatsmijnen treffen en zou over 1918 (ontginningsjaar 1917) bedragen hebben 781.000 gulden.

De uitkeeringen van 5 % voor de provincie en 20 % voor de gemeenten binnen welke mijnwerkers wonen zijn gebaseerd op de overweging. dat de mijnindustrie beide op hooge kosten jaagt, terwijl de mijnwerkers zelve niet finantieel voldoende draagkrachtig zyn om hooge belastingen te kunnen opbrengen.

Interessant is de wijze waarop in de memorie van toelichting de voorgestelde heffing wordt gemotiveerd. Er staat:

„Het schijnt alleszins gerechtvaardigd voor de gemeenschap een bijzondere bijdrage (boven de reeds bestaande belastingen nl.) te vorderen van hen die het recht hebben gekregen mineralen-bestanddeelen van den Nederlandschen bodem te hunnen bate uit te delven."

Men lette op de woorden „Nederlandschen bodem" en „ten eigen bate uitdelven". Deze duiden er m. i. op, dat de samenstellers van het wetsontwerp op het standpunt staan, dat de Nederlandsche Staat recht heeft op de in den bodem voorkomende delfstoffen. Zij zijn dus, wellicht onbewust, aanhangers van het domanialiteitsbeginsel.

Wanneer we nu in het kort de Nederlandsche mijnwetgeving beschouwen, dan zien wij, dat de hier te lande geldende Fransche mijnwet van 1810 op ongeveer dezelfde wijze is toegepast als dit in Frankrijk zelve is geschied, n.l. in den geest van Napoleons kroonjuristen, die aanhangers waren van het domanialiteitsbeginsel en de meening huldigden, dat de Staat rechthebbende op den ondergrond was.

Dat de Nederlandsche regeering de Fransche nagevolgd heeft, blijkt uit het feit, dat zij bij de totstandkoming van het B. W. (zie bld. 89) verklaard heeft, dat art. 626 geheel overeenstemt met art. 552 van den Code, een artikel, dat, zooals wij gezien hebben rekening gehouden heeft met een eventueel in te voeren domanialiteitsstelsel. Verder volgt dit uit het geven van slechts een zeer geringe vergoeding aan den eigenaar van den bovengrond n.l. niet meer dan 0,25 per hectare en per jaar, een bedrag veel te gering om als vergoeding voor het ontnemen van den ondergrond

dienst te doen. Voorts uit het toekennen van een niet volledige schadeloosstelling aan den inventeur, die de concessie niet verkrijgt, zoodat de concessionaris door het verkrijgen van de concessie een voordeel geniet, hetgeen het concessie verleenen tot een gunst bestempelt, wat alleen past in het domanialiteitssysteem.

In de laatste 20 jaar is dit streven naar toepassing van de beginselen van het domanialiteitssysteem toegenomen en heeft de Staat zijn macht over den ondergrond weten uit te breiden door den mijneigendom tot een herroepelijken eigendom te maken en het opsporingsrecht aan den grondheer te ontnemen om het voor zich zelven te reserveeren.

Kortom, geheel werd afgeweken van Napoleons beginsel, die de grondheeren als de oorspronkelijk rechthebbenden op den ondergrond beschouwde en hun zooveel mogelijk rechten er op toekende, als maar eenigszins in overeenstemming te brengen was met een doelmatige mijnbouwpolitiek.

Ook het streven naar staatsexploitatie van mijnen heeft zich de laatste 20 jaren krachtig doen gelden en geleid tot het reserveeren van alle na 1893 in Limburg ontdekte steenkolenmijnen voor ontginning van staatswege.

Niet uitsluitend overwegingen van principieelen aard deden tot staatsexploitatie besluiten, doch voornamelijk argumenten van sociaal en nationaal karakter. In Nederland was geen geld te vinden, evenmin als ondernemers om in het eigen land mijnbouw te beginnen. Particuliere concessies zouden, zooals de regeering vreesde, alle in handen van vreemdelingen komen. Bovendien zou volgens de meening van de regeering een te snelle ontwikkeling van den mijnbouw sociale wantoestanden in de mijnbouwdistricten te weeg gebracht hebben.

Deze beide overwegingen gaven vooral den doorslag om tot staatsexploitatie te besluiten.

De laatste jaren komt echter in de Staten-Generaal een streven tot uiting om naast staatsexploitatie ook te komen tot ontginning door particulieren. Hiertoe is evenwel nog niet overgegaan.

Hoe moet de verdere ontwikkeling van het mijnrecht in Nederland nu plaats hebben? Zal de wet van 1810 behouden blijven of zal een geheel nieuwe wet tot stand gebracht worden, dan wel zal telkens door speciale wetten in alle voorkomende gevallen

voorzien worden? Zal staatsexploitatie regel worden of zullen ook particulieren het houweel ter hand mogen nemen, of zullen gemengde bedrijven gesticht worden in den geest van de zoutontginning bij Buurse?

Op al deze vragen moet nog geantwoord worden en wel spoedig, daar Nederland groote behoefte heeft aan de grondstoffen, die in zijn bodem voorhanden zijn. Het eindverslag van den Rijksopsporingsdienst voor delfstoffen, waarop minister Posthuma verklaard heeft te willen wachten (zie bl. 130) alvorens tot het nemen van pricipieele beslissingen over te gaan, is verschenen, zoodat om die reden uitstel niet meer gewettigd is.

Alvorens mijn persoonlijke conclusies te trekken omtrent het te scheppen mijnrecht en de te volgen mijnbouwpolitiek, komt het mij gewenscht voor het advies mede te deelen, dat mr. W. A. J. M. v. Waterschoot van der Gracht, de samensteller van het Eindverslag over de onderzoekingen en de uitkomsten van den dienst der Rijksopsporing van delfstoffen in Nederland 1903—1916 aan de regeering geeft. Voorts komt mij raadzaam voor de ervaringen met staatsexploitatie van mijnen in Pruisen opgedaan, te beschouwen. Ten slotte maken de geweldige politieke gebeurtenissen in Engeland en Duitschland het gewenscht na te gaan, wat daar te lande op mijnrechtelijk gebied aan het gisten is.

VI. HET EINDVERSLAG OVER DE ONDERZOEKINGEN EN UITKOMSTEN VAN DEN DIENST DER RIJKSOPSPORING VAN DELFSTOFFEN IN NEDERLAND, 1903—1916.

Dit verslag verscheen in 1918 bij Martinus Nijhoff te 's Gravenhage. Het grootste gedeelte heeft betrekking op de technische en geologische vraagstukken van de mijnindustrie. De laatste hoofdstukken zijn echter aan het juridische deel gewijd en geven antwoord op de vragen, wat behoort te geschieden met de terreinen, waarbinnen van staatswege vondsten van nuttige delfstoffen gedaan zijn en met de opsporingswetgeving.

Eerst echter een korte opgave van de door den Rijksopsporingsdienst verkregen resultaten (zie het eindverslag bl. 595 en volgende.)

Aangetoond werden:

I. Het *„Peelgebied"*.

Hier is ontdekt een totale oppervlakte van 19.500 H.A. steenkoolhoudend terrein, waar op geringer diepte dan 1200 Meter 1.766.100.000 ton kolen in lagen van ontginbare dikte zijn aangetoond.

De toekomst reserve beneden 1200 m. diepte, maar in niet te groote diepte om mogelijk nog ontgonnen te worden, bedraagt 799.200.000 ton, zoodat alles te zamen genomen in het Peelgebied 2.565.300.000 ton steenkolen voor ontginning in aanmerking komen, een voorraad, die voor circa 200 jaren voldoende is.

II. Het gebied van *Winterswijk*.

Hier is aangetoond een oppervlakte van 7000 H.A. delfstofhoudend terrein met 22.050.000.000 ton steenzout en 324.800.000 ton steenkolen van 37 % tot 34 % gasgehalte, boven de diepte van 1400 M.

III. Het gebied van *Buurse—Hengelo*.

Hier werd gevonden een terrein van 5500 H.A., bevattende

2100.000.000 ton steenzout, waarvan waarschijnlijk slechts 1575.000.000 ton ontgonnen kan worden.

IV. *Zuid-Limburg.*

Hier is bekend een ontginbaar te achten mijnveld van 36976 H.A., bevattend 3.165.903.527 ton steenkool boven de diepte van 1200 M. Beneden 1200 m. wordt nog verwacht een hoeveelheid van 600.000.000 ton.

De geheele aangetoonde en ontginbare steenkolenvoorraad van Nederland bedraagt derhalve (afgezien van hetgeen hier als toekomstreserve is aangeduid):

In het Peelgebied	1.766.100.000 ton.
„ „ gebied van Winterswijk .	324.800.000 „
„ Zuid-Limburg	3.165.903.527 „
Samen	5.256.803.527 ton.

Verder werd de waarschijnlijkheid van het voorkómen van nuttige delfstoffen op bereikbare diepte in enkele streken aangetoond en in andere gebieden de mogelijkheid daarvan.

Het eindverslag spreekt in het kort over nog andere nuttige delfstoffen dan steenkolen en zouten, welke gedeeltelijk niet tot de mines behooren en in Zuid-Limburg voorkomen, (zie bl. 551 en volg. van het eindverslag van den Rijksopsporingsdienst) b.v. diverse soorten zand en klei voor de keramiek en de glasindustrie van belang, kalksteenen, materialen voor de portlandcementfabricage en bruinkool. Deze laatste is van slechter qualiteit dan die, welke in Duitschland voorkomt en veel moeilijker ontginbaar dan daar te lande, zoodat alleen de oorlogsomstandigheden een ontginning hebben mogelijk gemaakt.

Ten slotte wordt de mogelijkheid verondersteld, dat in het zuidelijk gedeelte van Zuid-Limburg lood- en zink-ertsen voorkomen, daar deze gevonden zijn in het aan Nederland grenzende gedeelte van België, rond Aken en in Moresnet.

Volgens het eindversalg kan de Staat aanspraken maken op inventeursrechten in het *Peelgebied, in het gebied van Winterswijk en dat van Buurse-Hengelo.*

Voor de terreinen, waarvan de waarschijnlijkheid en mogelijkheid van het vinden van tot de mines behoorende delfstoffen door

den rijksopsporingsdienst is aangetoond, kan, volgens het inzicht van mr. W. A. J. M. van Waterschoot van der Gracht, de Staat geen aanspraak maken op vindersrechten, al zijn vooruitzichten op vondsten dan ook indirect door het van staatswege ingestelde onderzoek geopend.

Op de vraag, wat behoort te geschieden met de terreinen waarbinnen van staatswege vondsten gedaan zijn van nuttige delfstoffen, geeft het verslag het volgende antwoord:

In het algemeen acht mr. W. A. J. M. van Waterschoot van der Gracht in de Peelstreken de steenkolenontginning reeds dadelijk technisch mogelijk. Of ze uit oeconomisch oogpunt gewenscht is, is echter de vraag, daar de prijzen van de materialen, bij den aanleg van een mijn benoodigd, en de prijs van den arbeid thans ontzaglijk hoog zijn. De duur van den aanleg van een steenkolenmijn schat de heer v. W. v. d. G. op 6 à 7 jaar, na verloop van welke de prijs van de steenkolen wellicht heel wat lager zal zijn dan tegenwoordig, zoodat waarschijnlijk de aanleg van de mijn in den tijd zou vallen gedurende welke alles nog abnormaal duur zal zijn, terwijl de steenkolen eerst op de markt gebracht zullen kunnen worden in een tijd, waarin misschien de prijzen weer heel wat gedaald zullen zijn.

Afgezien hiervan is het nog zeer de vraag of er winst behaald zal kunnen worden, tengevolge van de concurrentie met de buitenlandsche steenkolen, welke fnuikend kan zijn voor de Nederlandsche mijnindustrie.

„Wij mogen n.l. nooit uit het oog verliezen", zoo zegt mr. „v. W. v. d. Gr., dat de Nederlandsche mijnvelden slechts „een uithoekje vormen van het groote Westphaalsch—Belgische kolenmijnveld en helaas een hoekje, waar de relatief „groote diepte en moeilijke dekterreinen de ontginning kostbaarder zullen maken dan bij onze buren."

„Bij dit alles komt nog, dat de diepe en kostbare Peel„mijnen noodzakelijk met een geringe winstmarge per ton „zullen moeten tevreden zijn, en dit door zeer groote pro„ductie zullen moeten compenseeren, zoodat productiekos„ten en prijzen en afzetmogelijkheden van steenkolen en „nevenproducten, inclusief electrischen stroom, hier meer „dan ooit gewicht in de schaal leggen en het niet slechts „een vraag wordt van meerdere of mindere winst, maar van

„winst of zeer aanzienlijk verlies. Vóór den oorlog had ik „(d.w.z. mr. v. W. v. d. G.) gerustelijk tot de onmiddelijke „exploitatie van het zuidelijk deel der Peelvelden durven „adviseeren; nu wensch ik mijn oordeel echter voorloopig op „te schorten, tot wij weten, waar ten slotte deze oorlog naar „toe gaat, m. a. w. hoe lang hij nog duren zal."

In verband hiermede raadplege men een studie[1]) van den zelfden mr. W. A. J. M. van Waterschoot van der Gracht, verschenen in de „Verhandelingen van het Geologisch-Mijnbouwkundig Genootschap voor Nederland en Koloniën", Mijnbouwkundige Serie, Deel I, bl. 1—90, Juni 1912.

Mr. v. W. v. d. G. toont hierin aan, dat de steenkolenindustrie in de laatste tientallen van jaren in Westphalen haar winsten voornamelijk dankte aan het veredelen en verder bewerken van de steenkolen. Moesten deze als schachtkolen direct verkocht worden, dan zouden waarschijnlijk verscheidene ondernemingen met verlies werken. Door het sorteeren, tot cokes verwerken en de winning van talrijke en zeer kostbare nevenproducten, mede in verband met het hoogovenbedrijf, kunnen toch nog bevredigende winsten gemaakt worden. Wil daarom de mijnbouw in Nederland ooit floreeren, dan zal hij even breed en grootsch opgezet moeten worden, als de moderne bedrijven in het Rijnland, waar de kolenlagen bijna even diep gelegen zijn als in Nederland.

Dit advies luidt geheel anders dan het door voorstanders van staatsexploitatie, bij de behandeling van onze mijnwetten, aangevoerde argument, dat de mijnbouw juist daarom zoo geschikt is voor staatsbedrijf, omdat ze zoo weinig gecompliceerd is. Zoodra de kolen naar boven gebracht zijn, zouden zij zonder verdere bewerking verkocht kunnen worden.

Het tegendeel is nu juist het geval, volgens mr. v. W. v. d. G. Slechts een klein deel van de kolen in Westphalen wordt als schachtkolen verkocht. Het grootste deel wordt op alle mogelijke manieren veredeld en verder bewerkt. De mijnindustrie dient daarom ten nauwste verbonden te zijn met andere takken van nijverheid, bv. de ijzer- en chemische industrie. Blijft ze op zich zelve staan, dan wordt ze veel minder rendabel, levert zelfs verlies op.

---

[1]) getiteld: De steenkool en de kolenmijnbouw in den modernen tijd, eene technisch economische studie.

Ook het belangrijke vraagstuk van al dan niet staatsexploitatie is niet zoo gemakkelijk op te lossen.

Politieke en economische omstandigheden kunnen staatsexploitatie noodzakelijk maken, een waarschuwend woord acht mr. v. W. v. d. G. echter op zijn plaats tegen den tegenwoordig heerschenden drang naar algeheele staatsexploitatie op elk en ieder mijnbouw-gebied. [1])

„Zakencontroleerende staatsinvloed, zoo zegt hij, is wel „gewenscht bij de productie van zekere minerale brandstof-„fen, doch geschiedt dan het best door deelname van den „Staat in de productie in voldoende mate om een invloed-„rijke factor te vormen op de nationale markt om aldus op „die wijze excessen in prijs- of productiepolitiek te kunnen „voorkomen.

„Er is echter een belangrijke groep personen in den lande, „die pleit voor staatsexploitatie van mijnen, terwille van de „door hen te verwachte winst voor de staatskas. Hier is „echter een groote onwetendheid aan het woord, daar ieder „ingewijde weet, dat als regel mijnbouw één van de meest „onsoliede geldbeleggingen is.

„Mijnbouw, zelfs de meest conservatief opgezette en geleide, „blijft speculatie.

„Het ongeluk van den mijnbouw is, dat een gering per-„centage van de geslaagde ondernemingen phenomenale win-„sten afwerpen, die voor de oogen van het publiek blijven „schitteren, terwijl het groote aantal mislukte ondernemin-„gen spoedig vergeten wordt.

„Men lette daarbij ook op onzen tegenwoordigen staats-„mijnbouw, die gedurende den oorlog schitterende winsten „heeft afgeworpen, maar neme daarbij in aanmerking, dat dit „oorlogswinst is.

„Er kunnen omstandigheden zijn, dat het noodzakelijk is, „dat de Staat den mijnbouw en speciaal de steenkolenont-„ginning onder eigen beheer neemt. Bij het nemen van be-„slissing hieromtrent dient echter het winstmotief buiten „beschouwing gelaten te worden en moet veeleer afgevraagd

---

1) Onderstaande regels zijn een korte samenvatting van het door mr. v. W. v. d. G. gegeven advies. Daar echter zooveel mogelijk van de door hem gebezigde woorden en zinswendingen is gebruik gemaakt, zijn aanhalingsteekens gebezigd.

„worden of het politiek of economisch belang, dat men met „staatsexploitatie op het oog heeft, de verlieskans waard is.

„De Staat heeft echter vindersrechten en wanneer het tot „particuliere exploitatie komt, zal hij die natuurlijk laten „gelden. De vraag is echter op welke wijze dit zal geschieden. „De inventeurs aanspraken kunnen of in eens worden gerealiseerd door verkoop à contant, dan wel door periodieke „uitkeeringen te bedingen, hetzij van zeker aandeel van de „bruto productie (royalty), hetzij van de netto-winst (winst-„aandeel). Het laatste kan al dan niet preferent zijn.

„Bij dergelijke transacties, waarbij eenig publiek lichaam „partij is, is het veelal gebruikelijk een publieke inschrijving „te openen en het hoogste bod te accepteeren. Dit is in mijn-„zaken hoogst ongewenscht, daar het op papier voor den „Staat meest voordeelige bod, zoo bezwaarlijk voor de ex-„ploitanten kan zijn, dat een winstgevend bedrijf uitgesloten „is. Gevolg: réquest tot herziening van de overeenkomst. De „Staat heeft te kiezen tusschen niets krijgen, omdat er niet „gewerkt wordt of wel de voorwaarden aanmerkelijk mati-„gen en zal natuurlijk het laatste doen. Het gevolg is een „grove onbillijkheid tegenover de lagere in den regel „fat-„soenlijker" inschrijvers, die het contract niet hebben gekre-„gen, terwijl de ontginning in handen is geraakt van minder „gewenschte speculanten.

„Men were dus zorgvuldig dergelijke inschrijvingen, maar „handele als een particulier vinder, die een royalty dan wel „een winstaandeel zoekt te bedingen, zou doen. Men onder-„handele met combinaties, die de beste waarborgen bieden „voor een goed daadkrachtig beheer en verder op de eenige „voorwaarde, die bij een speculatief bedrijf als dit werkelijk „billijk is; een zeker aandeel in werkelijk gerealiseerde winst „en binnen zoodanige grenzen, dat het door derden, met „andere woorden door het Nederlandsche publiek, in de on-„derneming gestoken kapitaal een behoorlijke rente kan „dragen, evenredig aan het bij den opzet aanvaarde aan-„zienlijke risico.

„Natuurlijk worde aan den Staat voldoende medezegging-„schap toegekend in het beheer.

De heer van Waterschoot van der Gracht wenscht het boven-

staande niet beschouwd te zien als een advies om de ontdekte velden aan de particuliere nijverheid ter beschikking te stellen; het zijn slechts opmerkingen voor het geval er toe overgegaan zou worden. Voorloopig moest z. i. echter afgewacht worden, wat de oorlog ons zou brengen.

Slechts hoopt hij, dat de omstandigheden spoedig zoodanig zullen zijn, dat het niet noodzakelijk zal blijken, de velden van staatswege te ontginnen, doch dat — onder de noodige waarborgen — de particuliere nijverheid zich hier zal kunnen ontplooien. De taak van den Staat op mijnbouwkundig gebied is waarlijk op het oogenblik in Zuid-Limburg nog omvangrijk genoeg.

„Wanneer de voorwaarden en waarborgen goed gekozen „zijn,zoo zegt hij, zal de invloed van den Staat op de nationale „kolenproductie meer dan voldoende zijn en — ik wil dit nog „eens herhalen — het geldbeleggingsmotief late men toch in „'s hemelsnaam buiten een eventueele beslissing voor staats„exploitatie. De schatkist is het beste gediend door een winst„aandeel, als hierboven omschreven. Men mag met deze fond„sen evenmin in mijnen dobbelen, als op de beurs of speel„bank.

Omtrent hetgeen met de opsporingswetgeving behoort te geschieden, geeft Mr. van Waterschoot van der Gracht het volgende advies:

„Behalve het terrein, waar door den Rijksopsporingsdienst „ontginbare delfstoffen zijn aangetoond en waarop de Staat „dus vindersrechten heeft verkregen, is er nog een zeker ge„bied, waar nog meer of minder verwijderde mogelijkheid „zou kunnen bestaan voor het vinden van nuttige delfstoffen. „De Staat heeft hier geen opsporingen verricht, wijl de kans „voor onmiddellijke bevredigende uitkomsten niet opwoog „tegen de hooge kosten, die met een dergelijk onderzoek „gemoeid zijn. De deklagen zijn van dien aard, dat het „noodig is kostbare speculatieve diepboringen te verrichten.

„Niets is er tegen, dat particulieren hier de hand aan den „ploeg slaan. Allereerst moet natuurlijk de opsporingswet, „die tot 1922 geldt, opgeheven worden.

„De bepalingen van de wet van 1810 zijn echter voor de „tegenwoordige omstandigheden niet geschikt, daar concur-

„rente boringen met het doel prioriteit te verkrijgen, uit den „booze zijn.

„Een vergunningsstelsel zou beter zijn, waarbij bv. op„sporingsvergunningen verleend werden voor een terrein van „10000 H.A., die voor een jaar gelden en telkens met een jaar „verlengd kunnen worden, mits er werkelijk met de exploita„tie behoorlijk voortgang wordt gemaakt.

„Wordt er werkelijk een vondst gedaan, dan dient de in„venteur recht te krijgen op een concessie of op een werke„lijke schadeloosstelling, ingeval de Staat de mijnrechten „wenscht te reserveeren. Deze schadeloosstelling worde door „den rechter vastgesteld, en moet niet alleen de gemaakte „kosten omvatten, doch behoort ook de momenteele waarde „te dekken van de werkelijk geschiede vondst, met een „behoorlijke vergoeding voor gerechtvaardigde winstder„ving. Het spreekt van zelf, dat het in de bedoeling van de „wet moet liggen, dat niet arbitrair aan een vinder de vruch„ten van zijn arbeid en het aanvaarde risico mag worden „onthouden, alleen omdat de Staat liever zelf de, na een „misschien gelukkige vondst verwachte, materieele winsten „aan zich zoude willen trekken, doch dat de mogelijkheid „aan een vinder alsnog concessie te onthouden alleen in de „wet moet worden opgenomen, teneinde eventueel om rede„nen van bijzonder openbaar belang ongewenschte conces„sies te kunnen vermijden. Het moet een geheel exceptio„neele maatregel blijven, terwijl als regel moet gelden, dat „een vinder verzekerd moet kunnen zijn van concessie en „waar deze hem ontgaat van een werkelijk gerechtvaardigde „schadeloosstelling, van zulk een aard, dat voor den Staat „andere redenen dan zuiver winstbejag moeten gelden, om „het bijzonder aantrekkelijk te doen zijn van zijn recht ge„bruik te maken.

Ten slotte spreekt Mr. van Waterschoot van der Gracht de hoop uit, dat al is het werk van den rijksopsporingsdienst van delfstoffen afgeloopen, een officieele geologische dienst in Nederland zal blijven bestaan.

„Kostbare exploratiewerken zijn wel is waar voorloopig „uitgesloten, doch de bestaande mijnindustrieën hebben „doorloopend geologische adviezen noodig. Bovendien is het

„allerminst uitsluitend de mijnbouw, die van een geologi-„schen dienst de vruchten plukt. Vele andere industrieën „hebben reeds van de adviezen van den rijksopsporingsdienst „geprofiteerd.

„En speciaal bij den aanleg van groote werken van water-„bouwkundigen aard kan mede geologisch advies tegen-„woordig niet meer gemist worden. Met name geldt dit bij „het waarlijk nationale werk van een terugwinning van de „Zuiderzee. Uit dit verslag[1]) blijkt duidelijk, hoe wij in „Nederland een voortdurenden strijd moeten voeren, om een „dalenden bodem tegen de zee te verdedigen. Voor een ge-„heele reeks van eeuwen zal die strijd vermoedelijk nog met „succes mogelijk zijn, want de daling is betrekkelijk slechts „gering. Het is echter een levensvraag voor het Westen en „Noordwesten van ons land, den aard dezer op verschillende „punten verschillende sterke daling steeds beter te leeren „kennen, en dit kan alleen door een centraal geologisch „lichaam, dat alle gegevens kan verzamelen, systematisch „bewerken en voor het nageslacht vastleggen. Het is het „feitenmateriaal, noodzakelijk voor de verdediging van onze „meest gevaarlijke grens, tegen onzen bittersten vijand, de „Noordzee. Nu deze dienst den innerlijken bouw van onzen „bodem in hoofdlijnen vermocht te ontsluiten, kan een der-„gelijk onderzoek met veel meer kans op succes worden „voortgezet.

Het verslag van den Rijksopsporingsdienst komt dus tot de conclusie, dat uitsluitend staatsexploitatie uit financieele redenen te ontraden is.

De Staat moet, ingeval tot particuliere ontginning wordt overgegaan, zijn vindersrechten doen gelden en kan dit het beste doen door voor zichzelf, voor het bedrag van zijn vorderingen, aandeelen in de vennootschappen te bedingen benevens medezeggingschap in het beheer.

De exploratie late men in de toekomst aan particulieren over en geve eventueele inventeurs een volledige schadeloosstelling, in geval zij geen concessie krijgen.

---

[1]) N.l. het techdische gedeelte van het eindverslag van den Rijksopsporingsdienst.

Concurrente boringen zijn uit den booze en dienen daarom voorkomen te worden door het verleenen van opsporingsvergunningen. Wat dit laatste punt betreft zou wellicht een oplossing gevonden kunnen worden door eene andere interpretatie van het begrip inventeur (zie bl. 110), zooals boven besproken is bij de bespreking van de totstandkoming van de wet van 1810 en van de opsporingswetten van 1903 en 1908.

VII. DE RESULTATEN DER STAATSEXPLOITATIE VAN MIJNEN IN PRUISEN.

De Pruisische Staat exploiteert reeds sedert onheugelijke tijden allerlei soorten van mijnen.

Om de resultaten van staatsexploitatie van mijnen in het algemeen te beoordeelen, is het gewenscht de resultaten van het staatsbedrijf dáár te lande na te gaan.

Prof. Verrijn Stuart verschaft in zijn boek „Inleiding tot de beoefening der Statistiek" de volgende gegevens daaromtrent:

„In Pruisen is door een subcommissie uit de begrootingscom-„missie van het Pruisische Huis van Afgevaardigden vóór enkele „jaren een onderzoek ingesteld naar aanleiding van de verminde-„ring van het rendement der staatsmijnen van gemiddeld 34,8 „millioen mark in 1900—1904 tot 21,2 millioen in 1905—1909 „(zie Drucksachen des abgeordneten Hauses, Session 1911, n°. „307B, 4er Bd., bl. 2759 vv.).

„Het oordeel over de staatsexploitatie was uit economisch oog-„punt ongunstig. Als oorzaken werden behalve de moeilijkheden „van comptabelen aard, de volgende aangewezen:

1°. De talrijke persoonswisselingen in de hoogere rangen.

2°. De feitelijk onafzetbaarheid van het personeel in de tusschenrangen, dat wegens mindere bekwaamheid niet ontslagen „kan worden.

„3°. Eveneens is het ontslag van onbekwame arbeiders moei-„lijk. Zij hebben beroep tot op den landdag, hetgeen tot veel „geschrijf aanleiding geeft en hun superieuren angst voor hun „eigen carrière inboezemt.

„4°. De zucht der arbeiders tot nivelleering der loonen wat het „verband tusschen praestatie en loon verbreekt.

„5°. Het streven der directies om het arbeidsinkomen op gelijk „peil te houden en dit geleidelijk op te voeren. Het gevolg is, dat „bij groote behoefte aan kolen, de particuliere mijnen hierin voor-

„zien, daar de staatsmijnen de productie niet wenschen te ver-„grooten om schommelingen in loon en werkduur te vermijden."

„De volgende statistiekjes geven de productie aan steenkolen „per arbeider en per jaar in de staats- en de particuliere mijnen „weer en toonen aan, dat die der eerste beneden die der laatste „blijft.

	PART. MIJNEN DORTMUND.	STAATSMIJN. SAARGEBIED.	PART. MIJNEN SILEZIË.	STAATSMIJN. SILEZIË.
1905	295 ton	293 ton	282 ton	282 ton
1906	321	296	286	284
1907	321	295	288	281
1908	310	293	288	282
1909	287	287	283	279

„In jaren van economischen opbloei blijft de uitbreiding van „de productie van de staatsmijnen ver achter bij die van de par-„ticuliere mijnen. Zoo was de toeneming der productie (in %) „in de jaren:

	PART. MIJNEN DORTMUND.	STAATSMIJN. SAARGEBIED.	PART. MIJNEN SILEZIË.	STAATSMIJN. SILEZIË.
1891	5,45	2,86	5,19	1,88
1899	7,14	2,93	5,39	0,81
1900	9,11	4,12	6,36	3,75
1906	17,50	4,63	10,38	7,43
1907	4,39	3,94	10,55	0,83

„Die snellere aanpassing der productie van de particuliere mij-„nen aan de gestegen behoefte komt in den vorm van hooger loon „den arbeiders en in den vorm van meer product het bedrijfsleven „ten goede.

„De directie der staatsmijnen tracht den indruk te verzwak-„ken door te wijzen op het niet tijdig gereed zijn der nieuwe instal-„laties, *terwijl bij de particuliere mijnen reeds de ondernemingsgeest „der talrijke belanghebbenden daarvoor waakt.*

„Door deze uitspraak van de directie der staatsmijnen wordt „aan de staatsexploitatie wel een gevoeligen slag toegebracht.

Uitvoerige gegevens betreffende de ontginning van staatsmijnen in Pruisen vinden wij in de rapporten van den heer M. G. Schelle (Paris) aan het „Institut international de statistique" onder den titel „Statistique des exploitations industrieëlles des états et des municipalités". Zie het Bulletin de l'institut international de statistique 1909: Tome XVIII, bl. 104; 1911: Tome XIX, bl. 51, 84, 86, 286; 1913: Tome XX, bl. 81, 1133.

Voor meerdere gegevens verwijst hij naar een Fransch werk, waaruit hij geput heeft en dat getiteld is *„L'exploitation des mines par l'état dans le royaume de Prusse"*, par O. Henry-Gréard; Rousseau, Paris 1912.

O. Henry-Gréard bespreekt uitvoerig de geschiedenis van de Duitsche mijnwetgeving en van het ontstaan van het Pruisische staatsmijnbedrijf, dat in het dienstjaar 1909—1910 niet minder dan 48 exploitaties omvatte met 98000 werklieden. De productie bedroeg 21 millioen ton, een waarde vertegenwoordigende van 255 millioen mark. Behalve 22 exploitaties van steenkolen in Opper-Silezië, Hannover, in het Saargebied en in Westphalen, beheert de Pruisische Staat in Pruisisch Saksen 5 bruinkoolontginningen, in Nassau 2 ijzerexploitaties, in de Harz 5 ontginningen van lood, zink, koper en zilver, in Silezië 5 zoutwinningen, bij Maagdenburg 5 potaschmijnen, aan de Baltische kust een barnsteenontginning en ten slotte 3 kalksteenexploitaties.

O. Henry-Gréard behandelt al deze ontginningen. Ik stel mij voor hier te volstaan met die van steenkolen, waarvan de resultaten voor Nederland het belangrijkst zijn.

De productie aan steenkolen van de Pruisische staatsmijnen bedroeg in het dienstjaar 1909—1910 20 millioen ton met een waarde van 225 millioen mark. 89000 werklieden vonden in dat jaar in de staatssteenkolenmijnen een bestaan.

Het doel, dat O. Henry-Gréard gehad heeft met zijn onderzoek naar de resultaten van de staatsmijnontginningen in Pruisen, was de Fransche regeering voor te lichten omtrent de al of niet wenschelijkheid, ook in Frankrijk staatsmijnbedrijven op te richten. Hij beschouwde daartoe de Pruisische staatsexploitatie van drieërlei standpunt, nl. *van een sociaal-, een economisch- en een fiscaal*

standpunt en zocht een antwoord te geven op de drie volgende vragen:

I. Hoe is de positie van de arbeiders bij de staatsbedrijven, vergeleken bij die in de particuliere industrie?

II. Is de voorziening in de behoeften aan steenkool der consumenten bij staatsexploitatie beter en goedkooper, dan wel duurder en slechter dan bij particuliere ontginning?

III. Zijn de financieele baten, die de staatsmijnbedrijven afwerpen bevredigend?

Aan ieder dezer drie vragen wijdt O. Henry-Gréard een apart hoofdstuk. Allereerst een onderzoek naar de positie der arbeiders:

> Bij de particuliere mijnbouw zijn de salarissen der werklieden aan sterke schommelingen onderhevig tengevolge van het vermeerderen of verminderen van de vraag naar steenkolen. Is de behoefte aan steenkolen gering, dan wordt er minder gewerkt dan in tijden van groote vraag. Daar de arbeid in taakloon verricht wordt, verdient de arbeider dus meer in tijden van groote behoefte aan steenkolen dan in die van geringe vraag. Dit wordt nog vermeerderd door het feit, dat het loon in drukke tijden stijgt, in slappe tijden daalt.
>
> De Staat tracht de arbeiders tegen deze schommelingen in de salarissen te beschermen, door afgezien van slappe of drukke tijden, het loon regelmatig en langzaam te verhoogen.
>
> Ontslaat de particuliere nijverheid in tijden van malaise een aantal werklieden, de Staat gaat hier zoo mogelijk niet toe over, doch tracht door het doen uitvoeren van niet direct productieve werken (bijvoorbeeld voorbereidende werkzaamheden) allen aan den arbeid te houden.
>
> (Opgemerkt zij, dat de Staat deze eigen handelwijze volgt in het Saarbekken, waar hij een feitelijk monopolie heeft. In Westphalen is hij door de concurrentie wel genoodzaakt, het stelsel van de particuliere mijnen te volgen. Dit geldt ook voor de volgende verschillen met de particuliere nijverheid). Vreemde werkkrachten neemt de Staat in het Saargebied niet in dienst, doch betrekt zijn mijnarbeiders uitsluitend uit de streek zelve, waar zij van jongst af aan en generaties na generaties tot staatsmijnarbeiders opgeleid worden.
>
> Gevolg is, dat in drukke tijden handen te kort komen, in slappe tijden, het aan het werk houden van de over-

bodige werkkrachten, het bedrijf op hooge kosten jaagt. Snelle uitbreiding is bij het benutten van uitsluitend plaatselijke werkkrachten, zeer bezwaarlijk.

Niet alleen tracht de Staat de werklieden steeds hetzelfde regelmatig stijgende loon te verschaffen, doch ook wordt getracht in drukke tijden het verrichten van overwerk te voorkomen, wat bij de particuliere mijnen juist door een stelsel van premies wordt aangemoedigd.

De Staat tracht zooveel mogelijk de loonen van de werklieden van eenzelfde categorie even hoog te houden, wat geen prikkel tot ijverig werken is, daar meer rekening gehouden wordt met den goeden wil dan met de opbrengst van den arbeid.

Zoo verdienden in 1909 84 % van de arbeiders van eenzelfde categorie in het Saargebied een loon tusschen 4,40 mark en 5,40 mark per werktijd, 7 % verdienden meer, 9 % minder.

In Westphalen is het verschil veel grooter, zelfs in de staatsmijnen te Bergmansglück, waar 15 % der arbeiders minder dan 4 mark verdienen, 18 % tusschen 4 en 5 mark, 54 % tusschen 5 en 6 mark, 9 % tusschen 6 en 7 mark en 10 % meer dan 7 mark. Men ziet, het onderscheid tusschen het Saargebied en Westphalen is reusachtig.

Die zelfde zucht tot Gleichmacherei valt waar te nemen bij het bevorderen tot hoogere rangen, hetgeen bij ancienniteit en volgens een uiterst nauwkeurig reglement geschiedt.

Ontslag van onbekwame werklieden is zeer moeilijk, zoodat men volgens Dr. Herbig (Jahrbuch für Nationalökonomie und Statistik von Hildebrand bl. 289 1910 en Landtag sten. Verslag 20 Mei 1911) een groot aantal arbeiders in dienst heeft, die niet in staat zijn een normaal loon te verdienen. Oorzaak hiervan is, dat het gezag van de directie meer theoretisch dan practisch is, daar van hare beschikkingen beroep is op den minister, den chef van de fiscale administratie.

De regeering zelf gaf toe bij de in 1910—1911 gehouden enquête, de opbrengst van de staatsmijnen betreffende, dat de discipline bij de staatsmijnen wel even goed was als bij de particuliere ondernemingen, doch dat het recht van beklag,

dat tot aan den Landtag toe opgevoerd kan worden en een ontzaggelijken administratieven rompslomp meebrengt, de hooger geplaatsten er toe brengt, veel door de vingers te zien, wat eigenlijk niet door den beugel kan, hetgeen aan de ongunstige elementen onder de arbeiders vrij spel geeft. Voor de productie is een dergelijke gang van zaken natuurlijk hoogst ongunstig.

Heeft de staatsmijnwerker een beter lot dan dat der arbeiders bij de particuliere industrie? [1])

Men vergelijke daartoe de loonen (in marken) in onderstaande tabel, per post.

jaren.	SILEZIË.		WESTPHALEN.		SAARGEB.
	te zamen.[2])	staatsmijn.	te zamen.[2])	staatsmijn.	staatsmijn.
1900	3.12	3.47	4.18	—	3.56
1901	3.10	3.43	4.07	—	3.54
1902	2.97	3.37	3.82	—	3.57
1903	2.98	3.41	3.88	4.06	3.60
1904	2.98	3.41	3.98	4.13	3.71
1905	3.08	3.53	4.03	4.25	3.80
1906	3.23	3.68	4.37	4.50	3.88
1907	3.48	3.91	4.87	4.81	4.02
1908	3.52	3.99	4.82	4.83	4.04
1909	3.48	3.92	4.49	4.70	3.96
1910	3.44	?	4.54	?	3.97

In Silezië en in Westphalen betaalt de Staat iets beter dan het gemiddelde, hetgeen in de laatste streek tot reden heeft, dat de Staat geheel nieuwe exploitaties ontgint en dus door hooger loon arbeiders naar zich toe moet trachten te trekken.

In het Saargebied is daarentegen het loon veel lager dan in Westphalen in welke streek, tengevolge van de enorme ontwikkeling van alle mogelijke takken van nijverheid, groote loonen betaald moeten worden.

---

[1]) Men raadplege in verband hiermede de artikelen van den ingenieur L. v. Es en van den heer van Bosse in den 2en jaargang (1911) van het tijdschrift voor Economische geografie bl. 243 en 333.

[2]) Staats- en particuliere mijnen.

Wel is het leven in het Saargebied goedkooper dan in het Rijnland, toch staan de mijnwerkers in het eerste gebied achter bij hun lotgenooten in Westphalen, daar ook in het Saargebied de kosten van levensonderhoud zoodanig gestegen zijn, dat de 50 pfenning loonsverhooging, die in 10 jaar heeft plaats gehad, daar niet tegen opweegt.

Dit laatste wordt beweerd in een rapport in 1910 door het syndicaat van christelijke mijnwerkers te Saarbrücken uitgebracht.

Hierin werd tevens geklaagd over de loonpolitiek der regeering, die den arbeiders het voordeel ontneemt, dat hun collega's in de particuliere nijverheid in goede jaren genieten. De loonen worden bij de staatsmijnen zooveel mogelijk op een zelfde niveau gehouden om groote schommelingen te vermijden, doch vergeten wordt, dat in de jaren van groote bedrijvigheid ook het leven duurder wordt om in slappe tijden weer goedkooper te worden.

Bovendien is het voordeel van niet weggestuurd te worden vervallen, sinds het aan het kolensyndicaat gelukt is, groote crisissen in de kolennijverheid te vermijden, zoodat tengevolge daarvan ook in de particuliere industrie de positie van de werklieden veel meer stabiel is geworden dan vroeger, terwijl zij tevens van de goede jaren blijven profiteeren.

De regeering zorgt op nog veel meer andere wijzen voor zijn arbeiders bv. door ziekenfondsen, woningbouw, bouw van scholen enz.

De particuliere industrie doet dit evenwel ook, is wel gedwongen dit te doen om de arbeiders naar nieuwe ontginningszetels te lokken.

De positie van de arbeiders is derhalve m. i. bij de staatsmijnen niet beter dan by de particuliere industrie. Het rapport van het christelijke syndicaat van mijnarbeiders te Saarbrücken acht ze zelfs minder gunstig. (Men neme echter in aanmerking, dat het oordeel van dit laatste niet objectief kan zijn).

De tweede quaestie, die O. Henri-Gréard behandelt, betreft de commercieele politiek van den Staat tegenover de consumenten.

Allereerst zij de verkeerde meening rechtgezet, dat de Staat het product zijner eigen mijnen uitsluitend benut voor de

staatsspoorwegen. Dit is slechts voor een klein gedeelte het geval. Het grootste deel van de door de staatsspoorwegen gebruikte steenkolen wordt van de particuliere mijnen in Westphalen betrokken, welke gunstiger gelegen zijn en goedkooper leveren dan de staatsmijnen in het Saargebied. De weinige, uit het Saargebied voor de staatsspoorwegen betrokken steenkolen werden in 1911 aan de directie der spoorwegen berekend voor 16 mark per ton, terwijl die, welke door de particuliere mijnen in Westphalen geleverd waren, betaald moesten worden met 11.85 mark per ton.

Evenals voor de particuliere industrie is ook voor de staatsmijnen export een levensvoorwaarde. Het Rijnsch-Westphaalsche steenkolensyndicaat heeft steeds groote quantiteiten geëxporteerd en door lage prijzen een enorme uitvoer weten te bereiken. Deze prijzen waren vaak zoo laag, dat ze de productiekosten niet dekten en het syndicaat op een aanzienlijk verlies kwamen te staan, hetgeen uit een speciaal daarvoor bestemd fonds gedekt werd. Toch is deze export, zelfs tegen prijzen, die verlies opleveren, van groot belang, daar zij in tijden van geringe binnenlandsche vraag toch een groote productie veroorlooft, waardoor de algemeene exploitatiekosten sterk verminderd worden en het geheele personeel aan het werk kan blijven. Stijgt nu weer de binnenlandsche vraag, dan zijn de mijnen in vol bedrijf en volledig geoutilleerd om er aan te kunnen voldoen. De binnenlandsche consumenten hebben bij een dergelijke politiek dus groot belang.

Niettemin heeft deze exportpolitiek somtijds een schaduwzijde. De vreemdelingen hebben nl. behoefte aan contracten voor een langen tijdsduur bv. een paar jaar, welke natuurlijk nagekomen moeten worden, zoodat bij het plotseling stijgen van de binnenlandsche vraag, daaraan soms moeilijk onmiddellijk in haar geheel voldaan kan worden. Eenmaal heeft zelfs het syndicaat Engelsche steenkolen in moeten voeren om eenigszins aan de binnenlandsche behoefte te kunnen voldoen.

Een dergelijke politiek viel, wat de staatsmijnen betreft, niet in den smaak van het parlement, dat daarom aan de directie van de staatsmijnen niet de vrijheid liet, de export zooveel uit te breiden, als wel voor een goede ontwikkeling van het bedrijf wenschelijk was.

De contracten voor levering naar het buitenland moesten aan de goedkeuring van het ministerie onderworpen worden en in 1907 werden zelfs maartegelen genomen om het vernieuwen van deze contracten te voorkomen en de productie voor Duitschland te reserveeren. Toch is dit ingrijpen van regeeringswege niet afdoende, daar het gewoonlijk te laat komt om eenige uitwerking te hebben en een afzetgebied verloren doet gaan, dat moeilijk te heroveren is en dat in tijden van geringe binnenlandsche vraag niet gemist kan worden. De staatsmijnen zijn dus voorzichtiger in hun export dan de particuliere mijnen, hetgeen medegewerkt heeft tot hunne langzame ontwikkeling en het onvoldoende zijn van hun hulpbronnen in voordeeliger jaren.

Deze politiek der staatsmijnen is dus tegen het belang der consumenten, dat ze juist beoogt te dienen.

Verder dient vermeld te worden, dat de commercieele politiek van den Staat zich minder aan de behoeften der consumenten aanpast, dan die van de particuliere industrie. Deze laatste verschaft aan hare afnemers groote credieten op langen termijn, welke deze voor de ontwikkeling van hun bedrijf noodig hebben. De staatsmijnen eischen contante betaling, hetgeen den opbloei der nijverheid (b.v. chemische en metallurgische fabrieken) tegenhoudt.

Bij de vaststelling der prijzen houdt de Staat rekening met de concurrentie. In Westphalen volgt hij de prijzen van het syndicaat, waarbij hij zich ten slotte in Januari 1912 heeft aangesloten.

In het Saargebied heeft de Staat evenwel een monopolie. Haar ware politiek tegenover de consumenten moet daarom juist daar beoordeeld worden.

Vergelijkt men nu de prijzen, die de Staat in het Saargebied rekent met die van het syndicaat in Westphalen dan vindt men het volgende:

In 1910 kostte:

de vetkolen: in Silezië 11.65 mark, in Westphalen 10.50 mark, in het Saargebied 11.80 mark.

de gaskolen: in Silezië 13.55 mark, in Westphalen 12.50 mark, in het Saargebied 16.70 mark.

de gasvlamkolen: in Silezië 11.20 mark, in Westphalen 10.50 mark, in het Saargebied 12.20 mark.

De cokes kostte in 1910 in Westphalen 15 mark, in het Saargebied 16.90 mark. Hier komt nog bij, dat de cokes in Westphalen 12 % beter is, dan die uit het Saargebied.

Verder dient in dit verband opgemerkt te worden, dat de Staat weigert kortingen te geven aan de metaalindustrie hetgeen het syndicaat doet om den ijzerexport te bevorderen en welke kortingen de laatste jaren 1.50 mark voor cokeskolen en 2.10 mark voor cokes bedragen hebben.

Zooals men ziet, zijn de prijzen in het Saargebied door den Staat berekend, hooger dan die in Westphalen. Men zou verwachten, dat de Staat zou trachten de prijzen ten allen tijde op het zelfde peil te houden. Dit is echter niet het geval. In tijden van depressie blijven ze hoog om in tijden van groote vraag snel te stijgen.

De industrieelen in het Saargebied hebben tegen deze politiek van de regeering geprotesteerd. De metaalnijverheid is het meest op de overheid vertoornd, daar deze haar niet bevoordeelt, zooals het syndicaat dit doet en haar daardoor in hare ontwikkeling belemmert. De cokes, door de staatsmijnen aan haar geleverd, komt haar, in aanmerking genomen de mindere qualiteit vergeleken bij de Westphaalsche, bijna even duur als die van het syndicaat, vermeerderd met 8 mark vracht per ton.

Vele hoogovens hebben daarom reeds het Saargebied verlaten en zich in Luxemburg of Lotharingen gevestigd, in de nabijheid van de ijzerbeddingen.

Behalve de hooge prijzen, verwijten de industrieelen in het Saargebied den Staat de geringe vooruitgang van zijne productie. Deze steeg bij de staatsmijnen in het Saargebied van 6.212.540 ton in 1890 tot 10.333.427 ton in 1910, terwijl deze in Westphalen toenam van 35.469.290 ton in 1890 tot 86.846.599 ton in 1910. Deze langzame toename is in het nadeel van de verbruikers, die behoefte hebben aan een overvloedige markt. Speciaal in jaren van groote vraag naar steenkolen, lijden zij onder een gering aanbod, te meer daar de Staat gebleken is niet bij machte te zijn in tijden van groote vraag plotseling zijn productie op te

voeren in die mate als de particuliere nijverheid dit doet.

Zoo wisten in het jaar 1891, toen er kolengebrek heerschte de mijnen in Westphalen hun productie te vermeerderen met 5,45 %, de Staat in het Saargebied slechts met 2,86 %. In 1906 bedroegen deze cijfers 17,50 % en 4,63 %. De geringe uitbreiding van het staatsmijnbedrijf heeft mede tot oorzaak de groote afhankelijkheid van de rijksfinanciën, van welke de credieten voor de uitbreiding afhankelijk zijn. Verder werken belemmerend de stijfheid van de begrooting, de onvermijdelijke langzaamheid van de administratieve beslissingen en de verplichting, een jaar van te voren het werkprogramma vast te stellen.

De particuliere industrie is, wat die administratieve maatregelen betreft, veel elastischer.

Ook de sociale politiek n.l. het op een zelfde niveau houden van de salarissen van arbeiders van een zelfde categorie en het doen verrichten van zoo weinig mogelijk overwerk, verhinderen een snelle vergrooting van de productie, hetgeen in tijden van kolenschaarschte van groot nadeel voor de gemeenschap is.

Ongetwijfeld is de politiek van de particuliere mijnen niet boven critiek verheven, die nu eens zeer hooge loonen betaalt en de werklieden veel overwerk doet verrichten, dan weer hen op straat zet, doch de regelende invloed van het sýndicaat heeft deze misstanden sterk doen verminderen en het is de vraag of zijn politiek niet beter is dan die van den Staat, welke een behoorlijke voorziening in tijdelijk meerdere behoefte verhindert.

Was overal de staatspolitiek gevolgd, dan zou in jaren van schaarschte Duitschland door een grooten import in zijn kolenbehoefte hebben moeten voorzien, wat het buitenland zich ongetwijfeld duur zou hebben laten betalen.

Het is daarom zeer de vraag of van het standpunt der consumenten gezien, de politiek der staats-mijnen wel de juiste is.

De derde vraag, die O. Henry-Gréard ter sprake brengt, betreft de finantieele baten van het mijnbedrijf voor den Staat.

Het finantieele resultaat van het staatsmijnbedrijf te beoordeelen is uiterst moeilijk, daar de staatsbedrijven langen

tijd geen eigen budget hadden. Hun inkomsten en uitgaven werden met het algemeene budget vereenigd terwijl er geen reserves gemaakt werden. Kosten van aanleg werden alle op het jaarlijksche budget onder het hoofd exploitatiekosten ondergebracht.

Dit ging allemaal vrij goed, zoolang de Staat zich tevreden stelde met zijn domein te exploiteeren zonder het te vergrooten. Toen er toe werd overgegaan het bedrijf aanmerkelijk uit te breiden, waren groote sommen noodig, die niet aan het bedrijf zelf ontleend konden worden, maar waarvoor speciale credieten bij de wet toegestaan moesten worden.

Eenige van deze wetten zijn:

I. de wet van 21 Maart 1902 toen voor aankoop van steenkolenconcessies en van den mijn Gladbeck in Westphalen 58 millioen mark werd toegestaan.

II. de wet van 6 Maart 1905 toen voor aankoop van de aandeelen van de mijn Hibernia 69 millioen mark werd gevoteerd.

III. de wet van 10 Mei 1908, waarbij 55 millioen werd toegestaan voor het inrichten van 3 nieuwe ontginningszetels in Westphalen.

Deze speciale credieten maken de rekening van de staatsmijnen zeer duister, daar de rente en aflossing ervan op de rekening van het mijnbedrijf niet duidelijk te vinden zijn.

In de maand Januari van ieder jaar werden aan het parlement een aantal documenten, het staatsmijnbedrijf betreffende, voorgelegd. Deze bestonden uit:

1°. De begrooting van het bedrijf, aanvangende in de daarop volgende maand April.

2°. Een rapport over de resultaten van het jaar, dat afgeloopen was 31 Maart van het vorige jaar.

3°. Een groot aantal statistieken.

De ontvangsten en uitgaven van de diverse bedrijven werden afzonderlijk opgegeven, doch er aan toegevoegd werden de onkosten van de centrale administratie, die van de contrôle op de particuliere mijnen, de kosten van de technische scholen en van den dienst van de geologische kaart en ten slotte twee hoofdstukken met uitgaven, die niet duidelijk te omschrijven waren.

Het eerste bevatte onder den naam van *diverse uitgaven*, zoowel de ondersteuning van ambtenaren en hunne weduwen, als de premies voor den bouw van arbeiderswoningen.

Het tweede was getiteld *buitengewone uitgaven*. Hierop werden niet gebracht, zooals men zou verwachten de kosten van aanleg. Deze kwamen onder den naam van *nieuwe constructies en vergrootingen* onder de loopende uitgaven van het jaar voor. Wat wel onder de buitengewone uitgaven viel, stond niet nauwkeurig vast. Zoo werden er in het jaar 1911—1912 op gebracht de kosten van den bouw van de arbeiderssteden, welke de nieuwe fiscale ontginningszetels in Westphalen moeten omringen. Verder de onkosten van den bouw van een kantoor voor het Oberbergamt te Breslau en van een entrepôt stroomopwaarts voor de Ruhrkolen van de staatsmijnen.

De kosten van dergelijke ondernemingen zijn hoog en de directies van de afzonderlijke mijnbedrijven hebben er belang bij, zooveel mogelijk van hunne onkosten op het hoofdstuk „buitengewone uitgaven" te brengen om hun eigen budget gunstiger te doen schijnen.

Bracht men nu alle bovengenoemde onkosten aan het staatsmijnbedrijf in rekening dan zou er in het geheel geen winst overblijven. Dit zou bovendien onjuist zijn, daar vele van de uitgaven niet alleen betrekking hebben op de staatsmijnen maar ook op de contrôle over de particuliere industrie. [1])

Om nu de winst op het staatsmijnbedrijf te berekenen werden van de uitgaven afgetrokken alle administratieve onkosten, de kosten van de technische scholen en alle *buitengewone uitgaven*. Deze wijze van handelen is absoluut onjuist daar de staatsmijnen ook profiteeren van de administratie en van de technische scholen, terwijl de buitengewone uitgaven, althans voor een groot deel, ten laste van het staatsmijnbedrijf dienen te komen, daar de particuliere mijnen ook dergelijke uitgaven hebben.

---

[1]) O. Henry-Gréard verwijst herhaaldelijk naar de parlementaire stukken deze vragen betreffende n.l. de handelingen van *den Pruisischen landdag* en *van den rijksdag*, de begrootingen en de stukken betreffende de enquête door het Pruisische parlement in 1911 gehouden aangaande den toestand van de staatsmijnen.

Zooals de Staat de rekening opmaakte was er over het dientsjaar 1909—1910 een winst van 17 millioen mark. Maar daar tegenover staat, dat de administratie kostte 3 millioen mark, de scholen 578.482 mark en de buitengewone uitgaven, voornamelijk bestemd voor arbeiderswoningen, 1.832.788 mark bedroegen. Voorts werden ruim 10 millioen mark opgenomen op het fonds bestemd voor de ontwikkeling van de Westphaalsche staatsmijnen. Kortom, indien al deze bedragen ten laste van het staatsmijnbedrijf waren gebracht, en voor een deel had dat zeker behooren te geschieden, — zou er een déficit geweest zijn, in stede van een winst.

Het Pruisische parlement heeft herhaaldelijk de rekening van de staatsmijnbedrijven aan critiek onderworpen en in de laatste jaren een omwerking ervan weten te verkrijgen, zoodat het ware rendement beter tot zijn recht komt. Het budget van het bedrijf over het dienstjaar 1912—1913 is aangeboden onder den volgenden nieuwen vorm:

Op de rekening van de buitengewone uitgaven zijn gebracht alle uitgaven voor werken van aanleg, welke 100.000 mark te boven gaan. Apart zijn gezet alle uitgaven ,die met het bedrijf niets te maken hebben en daarentegen wederom ten laste van het bedrijf gebracht de kosten van exploitatie van arbeiderswoningen, rente van leeningen, enz.

Uit deze enkele correcties vloeide in 1912 een extrauitgave van ruim 8 millioen mark voort, zoodat men begrijpen kan hoe geflatteerd de balansen vroeger waren.

Ondanks de sterk geflatteerde rekeningen van voor 1912 zijn de laatste 25 jaar de inkomsten zeer verminderd en des te meer naarmate het aantal arbeiders toenam. Zie onderstaande statistiek:

Jaren	Winst.	Aantal arbeiders.	Winst per arbeider.
1890	24.464.383 mark	56.475	433.19 mark
1895	19.440.106 „	58.942	329.82 „
1900	47.056.859 „	72.727	647.03 „
1905	30.651.588 „	84.244	363.84 „
1909	17.000.052 „	101.941	166.76 „

Een groote moeilijkheid bij de beoordeeling van de rentabiliteit van het staatsmijnbedrijf zit in de vraag, hoe groot het kapitaal is. De administratie schatte het in 1910 op 375 millioen mark en rekende, dat de winst over het vorige dienstjaar bedragen had 29 millioen mark, d.w.z. de 17 millioen mark uit bovenstaande statistiek vermeerderd met 12 millioen mark, waarmede in het afgeloopen jaar het, in de staatsmijnen gestoken, kapitaal vergroot was. De rente zou dan bedragen hebben 7,8 %. Dit is schijnbaar niet ongunstig, doch vergeten wordt, dat, behalve dat die 17 millioen van een geflatteerde rekening afkomstig zijn, zooals wij boven gezien hebben, het kapitaal veel te laag is genomen. De landelijke eigendommen zijn berekend tegen den aankoopsprijs. De in Westphalen aangekochte mijnen zijn wel voor hun werkelijke waarde op de balans gebracht, doch het grootste en rijkste gedeelte van het staatsdomein nl. de enorme terreinen in het Saargebied en in Silezië zijn een erfenis uit het verleden en hebben den fiscus niets gekost en de waarde ervan komt niet op de balans voor, daar de administratie zich hierbij beperkt heeft tot de werkelijk aangekochte velden en mijnen. Dientengevolge komen de enorme bekende en onbekende reserves van het staatsmijnveld voor slechts 77 millioen op de balans voor.

Een vergelijking met de particuliere industrie is daarom uiterst moeilijk. De steenkoolontginning is verreweg de voornaamste van de staatsmijnbedrijven en, behalve eenige kleinere ondernemingen elders, bezit de Staat groote ontginningen in de steenkolenbekkens van Silezië, Westphalen en het Saargebied, In het laatste gebied heeft ze zelfs het monopolie.

De Westphaalsche staatsmijnen zijn nog betrekkelijk jong en bestaan uit 2 complexen, waarvan het eene aangekocht is in 1902 en het andere in 1908. De aanleg van de eerste groep is voltooid, die van de tweede is nog aan den gang. De kosten van aanleg van de Westphaalsche mijnen vielen enorm tegen. Men had verwacht, dat het uitvoeren van het programma van 1902 gekost zou hebben 82 millioen mark en in werkelijkheid zullen de onkosten waarschijnlijk 138 millioen mark bedragen. Men had gerekend op 1 mark winst per ton, wat een rendement van 4,90 % gegeven zou hebben. Door de meer-

dere kosten van aanleg daalt dit echter op 2,90 %, terwijl de Staat voor zijn leeningen 3,92 % rente betaalt.

De Westphaalsche mijnen zijn derhalve voor den Staat verre van voordeelig. Die in het Saargebied en Silezië geven ook reden tot zorg, daar de winst van de eerste in de jaren 1900 tot 1909 met 50 % gedaald is, die van de tweede is $^1/_4$ van hetgeen ze 10 jaar geleden was, toen de productie 2 millioen ton minder bedroeg.

Het parlement heeft zich over de minder gunstige resultaten van het staatsmijnbedrijf ongerust gemaakt en een commissie benoemd, die een onderzoek naar de oorzaken in moest stellen.

Deze bracht den 15den Maart 1911 een rapport uit en weet den achteruitgang voornamelijk aan de sociale politiek van de regeering, de zgn. Gleichmacherei, die reeds boven besproken is en waarmee de werklieden zelf ook slechts matig zijn ingenomen. De commissie achtte deze politiek voor de opbrengst nadeelig en twijfelde aan de sociale weldaden ervan.

Ook het maken van de opzichters en andere hooger geplaatste werklieden tot ambtenaren is een fout geweest. Verder is het aantal directeuren en ingenieurs grooter dan bij de particuliere nijverheid, wat een versterking van het formalisme ten gevolge heeft. Voorts wisselen directeuren en ingenieurs meer van plaats dan wel voor een goeden gang van zaken gewenscht is en gaan zeer vaak zoo spoedig mogelijk naar de particuliere industrie over, waar veel betere salarissen betaald worden.

De Duitschers zijn met het finantieele resultaat van het staatsmijnbedrijf slechts matig ingenomen en vergelijken het gaarne met de schitterende resultaten van de staatsspoorwegen. Ze vergeten echter, dat het spoorwegbedrijf in Duitschland een monopolie is en de staatsmijnen met de particuliere moeten concurreeren.

Verre er van om te spreken, dat het staatsmijnbedrijf failliet zal gaan, is het toch niet waarschijnlijk, dat het ooit zulke voordeelen zal afwerpen als de particuliere mijnindustrie oplevert.

Na de drie gestelde vragen, nl. aangaande de sociale en com-

mercieele politiek en aangaande de finantieele resultaten van het staatsmijnbedrijf onderzocht te hebben, komt O. Henry-Gréard tot de volgende conclusie:

> Alles te zamen genomen schijnt het niet, dat Pruisen reden heeft tevreden te zijn over de resultaten van het staatsmijnbedrijf.
>
> Het verkoopt zijn steenkolen even duur als de particuliere mijnen en duurder indien het het monopolie heeft.
>
> De vooruitgang van de productie is gering geweest en in het Saargebied hebben de staatsmijnen de wisselende vraag niet kunnen volgen.
>
> De winsten zijn verminderd naarmate de bedrijven grooter werden, terwijl de salarissen het gemiddelde niet overschreden.
>
> Oorzaak van dit alles is de weinige elasticiteit, die de staatsbedrijven bezitten, vergeleken bij de particuliere nijverheid. Ook de sociale politiek, waarover de arbeiders zelf niet voldaan schijnen te zijn, heeft tot gevolg gehad benadeeling van de consumenten en vermindering van het finantieele resultaat.
>
> Te zeggen, dat het staatsmijnbedrijf in Pruisen een mislukking is geweest, zou onjuist zijn. Maar het resultaat ervan is niet evenredig aan de gegeven moeite en is niet aanmoedidigend voor een anderen Staat om staatsexploitatie van mijnen te beginnen.

De staatsexploitatie van mijnen in Pruisen is eenige jaren geleden in het Tijdschrift voor Economische Geographie besproken door den Candidaat mijnbouwkundig ingenieur L. J. C. van Es Jr. zie 2de jaargang (1911) bl. 243 en 333, waarbij een polemiek plaats heeft met den heer P. M. van Bosse, ingenieur bij het staatstoezicht op de mijnen en de 3de jaargang (1912) bl. 100 en 199; polemiek met mr. dr. H. van Groenendael.

Deze polemieken hadden plaats naar aanleiding van de quaestie of de zoogenaamde Maasconcessies voor exploitatie van staatswege gereserveerd moesten worden.

De heer van Es toonde zich voorstander van staatsexploitatie van deze terreinen, omdat hij vreesde, dat bij ontginning ervan door particulieren, de concessies in handen van vreemdelingen zouden geraken.

De tegenstanders van staatsexploitatie hadden de resultaten van de Pruisische staatsmijnbouw te berde gebracht, die hun in meerdere opzichten weinig bevredigend was voorgekomen.

De heer van Es nu, kwam daar tegen op en verdedigde de Pruisische

staatsmijnbouw, waarvan hij de resultaten lang niet zoo slecht achtte. Dat de opbrengst geringer was dan vroeger gaf hij toe. In aanmerking moest z. i. echter genomen worden, dat in de latere jaren groote sommen besteed waren voor uitgaven voor nieuwe werken, welke bedragen feitelijk bij de winst hadden moeten gevoegd worden om het werkelijke resultaat te leeren kennen. Dat de opbrengst van de Saarmijnen in het bijzonder zoozeer gedaald was had allerlei bijzondere omstandigheden tot oorzaak bv. verouderd materiaal, verandering van systeem wat de ontginning betreft en verkeerde positie van de arbeiders als gevolg van specifiek Pruisische toestanden.

Aan den anderen kant toont de staatsexploitatie in het Saargebied vele voordeelen n.l. samenwerking van de verschillende mijnen, wat het overwinnen van een aantal technische moeilijkheden vergemakkelijkt en de welvaart van de arbeidersbevolking, die zelf de noodige arbeidskracht levert, terwijl door de geleidelijke stijging van de loonen excessies vermeden worden, waardoor ontevredenheid geweerd wordt.

VIII. DE RAPPORTEN BETREFFENDE NATIONALISATIE EN SOCIALISATIE VAN MIJNEN IN ENGELAND EN DUITSCHLAND.

De wereldoorlog heeft in alle groote en ook in de kleinere landen een ingrijpen van overheidswege in het productieproces te weeg gebracht. Ook de steenkolennijverheid ontkwam niet aan dit staatsingrijpen en kwam zoowel in Engeland als in Duitschland (de beide voornaamste productielanden voor steenkolen in Europa) onder strenge contrôle te staan. In stede van de vrije concurrentie kwam een bepaling van prijzen van overheidswege.

Ook de vaststelling van de loonen, vroeger aan de vrije overeenkomst tusschen werkgevers en werknemers overgelaten, kwam onder staatsinvloed, daar het de overheid er alles aan gelegen was, stakingen te voorkomen.

Na afloop van den oorlog deed zich de vraag voor of dit overheidsingrijpen bestendigd zou worden, dan wel of men zou terugkeeren tot den toestand van voorheen. De reusachtige politieke veranderingen, door den oorlog te weeg gebracht, openden het vooruitzicht, dat op economisch gebied geheel nieuwe banen ingeslagen zouden moeten worden.

In Duitschland kwam een deels socialistische regeering aan het bewind en hare volgelingen verlangden toepassing van de hun jaren lang voorgehouden theorie aangaande het brengen van de productiemiddelen aan de gemeenschap. Geen bedrijf scheen hun daar meer toe geschikt om mee te beginnen dan de steenkolenontginning.

In Engeland waren de mijnwerkersbonden tot groote macht gekomen en verlangden grooter aandeel in het product van hun arbeid. Dit meenden zij, dat hun ten deel zou vallen, indien de Staat alle mijnen aan zich trok.

In beide elkander vijandige landen uitte zich een streven om de steenkolenproductie aan de particuliere ondernemers te ontne-

men en ze onder den een of anderen vorm aan de gemeenschap te brengen.

In beide rijken deed de regeering een rapport omtrent deze quaestie uitbrengen. In Engeland geschiedde dit door een commissie onder leiding van den „honourable mr. Justice Sankey."

In Duitschland werd door de „Sozialisierungskommission über die Frage der Sozialisierung des Kohlenbergbaues" een „Vorläufiger Bericht" uitgebracht..

Het Engelsche rapport bestaat uit eenige sterk verschillende adviezen nl. een rapport door den voorzitter, the hounorable mr. Justice Sankey, een tweede rapport door de vertegenwoordigers der arbeidersbelangen, waaronder zich bevonden Sidney Webb en Robert Smillie, en een derde rapport door de behartigers van de belangen van de mijnontginners.

Mr. Justice Sankey acht het van het grootste belang voor de positie van Engeland in de wereld, dat een productie van 250 millioen ton steenkolen per jaar behouden wordt en doet daartoe een beroep op allen, die bij het mijnbedrijf betrokken zijn.

Verder beveelt hij aan, dat de Staat zich den eigendom verwerve van alle *Coal Royalties* en van alle *Kolenmijnen*. De Staat dient beide van de rechthebbenden te koopen.

In Engeland is de eigenaar van den bovengrond tevens eigenaar van alle in den ondergrond voorkomende mineralen en heeft daarover de vrije beschikking. Gewoonlijk wordt het ontginningsrecht voor een tijdvak van bv. 50 jaar aan een maatschappij afgestaan, die daarvoor een zeker bedrag betaalt, gewoonlijk per ton geproduceerde steenkool berekend en royalty genaamd. Wanneer Sankey dus aanbeveelt, dat de Staat de coalroyalties moet aankoopen, dan bedoelt hij hiermede, dat de Staat den grondheeren het recht op de, in hun grond voorkomende, steenkool tegen een vergoeding moet ontnemen.

Hij adviseert dit, omdat de steenkool aan ongeveer 4000 eigenaars toebehoort. De meeste van dezen zijn wel voor rede vatbaar en geneigd een ontginning van de in hun grond voorkomende mijnen tegen een behoorlijke vergoeding toe te staan. Enkelen echter leggen aan de mijnindustrie vele hinderpalen in den weg of willen van een ontginning niets weten.

Het feit, dat de oppervlakte somtijds in handen is van vele

eigenaren, die ieder een betrekkelijk klein stuk bezitten, maakt het zeer lastig, een ontginningscontract af te sluiten. Voorts worden geheele stukken vaak niet ontgonnen, die tusschen de eigendommen van verschillende grondheeren inliggen, wat natuurlijk strijdig is met het algemeen belang.

Kortom staatseigendom van de kolenlagen zou een einde maken aan al deze wantoestanden, die het gevolg zijn van de verdeeling van den bovengrond en de absolute macht van den grondeigenaar over den ondergrond.

Het verwerven van den eigendom van de kolenmijnen voor den Staat motiveert Sankey op de volgende gronden:

> De mijnindustrie is de sleutelindustrie voor alle andere takken van nijverheid. Een goedkoope en regelmatige voorziening van steenkolen is een levensvoorwaarde voor de geheele natie. Dit is thans door de uitgebreidheid van den tusschenhandel, die aan dit artikel moet verdienen, niet het geval. Gebrek aan kapitaal in sommige bedrijven en aan goede leiding in andere, verhindert in vele gevallen een goede ontwikkeling van het bedrijf.
>
> Bij staatseigendom van de mijnen zouden al deze bezwaren vervallen, daar de tusschenhandel uitgeschakeld en de geheele productie voordeeliger ingericht zou kunnen worden door voor alle mijnen materiaal van de zelfde soort en van de zelfde afmetingen te gebruiken, wat een groote besparing zou geven.
>
> Ook de verhouding tusschen de arbeiders en de mijneigenaars maakt staatseigendom van de steenkolenmijnen gewenscht. De mijnwerkers zijn thans van meening, dat zij voor de kapitalisten werken en een staking krijgt het karakter van een strijd tusschen arbeid en kapitaal. Dit is minder waarschijnlijk bij staatseigendom van de mijnen en er is alle reden te verwachten, dat de verhouding tusschen de gemeenschap en den arbeid beter zal zijn dan die tusschen kapitaal en arbeid.

Behalve een verlangen naar materieele voordeelen wenschen de mijnwerkers ook deel te hebben aan het bestuur van de industrie, waarin zij arbeiden en hiertoe zijn de mijnontginners, zooals zij bij monde van Lord Gainford verklaard hebben, niet bereid. Indien den exploitanten niet het volledige beheer gelaten wordt, wenschen deze geen verant-

woordelijkheid te dragen en zouden nationalisatie tegen een behoorlijke vergoeding prefereeren, hoezeer zij dit ook een ramp voor de gemeenschap zouden achten. Bij staatseigendom van de mijnen evenwel, zou aan de mijnwerkers een zekeren invloed op het beheer van het bedrijf toegekend kunnen worden.

Voor het beheer van de mijnen stelt Sankey een stelsel voor, waarin voorkomen een plaatselijke —, een districts — en een nationale mijnraad in welke ook de belangen van de arbeiders en verbruikers vertegenwoordigd zullen worden.

Het staatsmijnbedrijf moet zoo zakelijk mogelijk gedreven worden en daarom moet voor de ambtenaren, verbonden aan het mijnbedrijf niet toepasselijk zijn het in den staatsdienst gebruikelijke bevorderen naar anciënniteit en moet zooveel mogelijk alle bureaucratische maatregelen afgeschaft worden.

Het rapport van de arbeidersvertegenwoordigers in de commissie betuigt instemming met het rapport van Sankey, adviseert echter in afwijking ermede, den arbeiders een grooteren invloed in de districts- en nationalen raad te geven dan Sankey voorstelt.

Enkele arbeidersvertegenwoordigers meenen, dat de Staat geen vergoeding behoeft te geven aan de eigenaars van de royalties, uitgezonderd aan diegenen, die slechts royalties van geringe beteekenis bezitten, op de opbrengst van welke zij voor hun levensonderhoud zijn aangewezen.

De vertegenwoordigers van de mijnontginners brengen een geheel ander rapport uit en betoogen, dat het gewenscht is de particuliere mijnbouw in stand te houden.

Het geheim van het succès van deze laatste is gelegen in het persoonlijke belang, dat de ondernemers bij den uitslag hebben. Bij staatsexploitatie is dat in mindere mate het geval en is het handeler op eigen verantwoordelijkheid practisch uitgesloten, daar vele besluiten aan het oordeel van hooger geplaatste personen onderworpen moet worden, ten slotte zelfs vaak aan het parlement. Het gevaar is daarom groot, dat de politiek de handelingen van de staatsbedrijven gaat beinvloeden en er meer gelet wordt op de belangen van de politieke partijen, dan op het handelsbelang.

Wat de slechte verhouding tusschen de werkgevers en werknemers betreft, ontkennen de vertegenwoordigers van de mijneigenaren, dat deze zoo slecht is, dat alleen nationalisatie uitkomst zou kunnen brengen. Zij verwachten een gunstige uitwerking, indien de mijnwerkers meer verstand van en meer belang bij de industrie krijgen. Dit stellen zij zich voor te verwezenlijken door de instelling van plaatselijke-, districts- en nationale raden, waarin vertegenwoordigers van de werkgevers en werknemers zullen plaatsnemen en waarin de belangen der laatsten zouden worden behartigd.

Om aan te toonen, hoe zeer de particulieren de kolenindustrie bevorderd hebben, wordt een deel van de getuigenis van Lord Gainfrod, het hoofd van de Mining Association (de bond van mijnontginners), aangehaald, waarin deze verklaart, dat dank zij den ondernemingsgeest van de mijneigenaren, die hun kapitaal gewaagd hebben op een wijze als de Staat nooit zou doen, de opbrengst van de steenkolenmijnen in 30 jaren tijds gestegen is van 128 millioen ton tot 288 millioen ton, het aantal werklieden van 492.422 tot 1.118.452 terwijl de export geklommen is van 16 millioen ton in 1873 tot 82 millioen ton in 1913.

Wat den eigendom van de royalties betreft, achten de mijnontginners deze niet gewenscht in handen van de grondheeren en zouden prefereeren die, wat steenkolen betreft, in handen van den Staat te zien. Deze moest de uitsluitende eigenaar van alle steenkoolbeddingen zijn en niet de eigenaars van de oppervlakte. De grieven tegen deze laatsten, die absolute macht over den ondergrond hebben, zijn vele, o. a. zijn er eigenaren, die onwillig zijn, hun rechten te verkoopen of te verhuren of wel er exorbitante prijzen voor vragen. Ook doet zich het geval voor, dat de eigenaars niet te vinden of niet tot handelen bevoegd zijn. Kortom er zijn allerlei bezwaren, die voorkomen zouden worden, indien de Staat eigenaar van de mijnen was.

Zooals men ziet, bevat het rapport van de Engelsche commissie twee geheel uiteenloopende adviezen.

Wat er in Engeland zal geschieden, is nog lang niet zeker en zal in de toekomst moeten blijken.

Eén opmerking zij echter naar aanleiding van het rapport gemaakt.

Zoowel het advies van den rechter Sankey, als dat van de vertegenwoordigers van de mijnexploitanten klagen over het feit, dat de eigenaars van de oppervlakte absoluut beschikkingsrecht over den ondergrond hebben en adviseeren om die reden staatseigendom van de steenkolenlagen.

Reeds Napoleon begreep het bezwaar, verbonden aan het absolute beschikkingsrecht van den eigenaar van den bovengrond over den ondergrond en heeft daarom getracht in de wet van 1810 het beginsel van *„eigendom van den bovengrond sluit die van den ondergrond in zich"* in overeenstemming te brengen met het belang van een goede ontginning. Daarom heeft hij de belangrijkste mineralen ingedeeld in de klasse der *mines* en bepaald, dat over deze niet vrijelijk door den grondheer beschikt mocht worden, doch dat deze door middel van een concessieverleening van staatswege tegen eene vergoeding aan den eigenaar van de oppervlakte ontnomen zouden worden om aan een mijnontginner toegekend te worden.

Alle bezwaren door de Engelsche mijnexploitanten opgesomd, worden door een dergelijke regeling opgeheven en het zou ongetwijfeld aanbeveling verdienen, indien de Engelsche regeering, zoo zij verandering in het mijnrecht wenscht te brengen, hare aandacht eens wijdde aan de beginselen, die Napoleon voor oogen stonden, toen hij de mijnwet van 1810 tot stand bracht.

Het Duitsche voorloopige rapport van de Socialisierungskommission bevat het volgende advies:

> Den kolenmijnbouw in de toekomst kan men zich op 3 wijzen denken:
>
> Allereerst terugkeer tot den toestand van vóór den oorlog met de daaraan verbonden ontplooing van de vrije krachten en van de particuliere energie. Tweedens een staatsmonopolie van den mijnbouw en ten slotte een socialiseering op nader aan te geven wijze.
>
> Terugkeer tot den toestand van vóór den oorlog is uitgesloten, daar door het overheidsingrijpen in het bedrijf gedurende den oorlog, de producenten nog meer georganiseerd zijn geworden dan reeds voorheen het geval was. Vele van

hen zullen ongaarne naar den tijd van de vrije concurrentie terugkeeren en de waarborgen prijs geven, die zij in den oorlogstijd verworven hebben, waarvan één van de voornaamste wel is, een bepaalde verkoopsprijs voor de steenkolen. Ook de arbeiders zullen ongaarne de hooge loonen, die bij een hernieuwing van de vrije concurrentie in de verdrukking zouden kunnen komen, missen, evenmin als den meerderen invloed, die zij gedurende den oorlog verworven hebben.

Ook een staatsmonopolie van de steenkolennijverheid veroordeelt de commissie eenparig, daar de tegenwoordige organisatie van den staatsmijnbouw getoond heeft, zich in geen enkel opzicht met de particuliere industrie te kunnen meten. De bureaucratische opvatting van de staatsondernemingen verhindert ten eenenmale een volgens regels van goede koopmanschap gevoerd bedrijf.

De hoogere beambten zijn gedwongen zich met allerlei kleinigheden bezig te houden, terwijl zij veel te vaak van plaats verwisselen. Hun bezoldiging is belachelijk klein, vergeleken met de bezoldigingen in de particuliere nijverheid, terwijl hun vrijheid van handelen uiterst gering is en zij ten opzichte van de meeste vragen afhankelijk zijn van het oordeel van hooger geplaatsten, zelfs dikwijls van het parlement. Quaesties, over welke in de particuliere industrie in een ommezien beslist wordt, vorderen veelal een behandeling welke soms jaren duurt.

Kortom contrôle over contrôle verhinderen ieder zelfstandig handelen en benemen zelfs den beste onder de geëmployeerden hun werklust.

Den geheelen mijnbouw tot staatsbedrijf te maken wordt daarom door de commissie afgekeurd.

De derde oplossing is socialisatie van den kolenmijnbouw en beveelt de commissie aan. Over de mate en den vorm waarin dit moet geschieden, zijn de leden het niet eens en geven daaromtrent een tweeledig advies nl. het rapport van de meerderheid van de commissie en dat van de minderheid.

De meerderheid bestaande uit de heeren Ballod, Cunow,

Hilferding, Lederer, Schumpeter, Umbreit en Wilbrandt, geeft de volgende grondgedachten aan:

Geen staatsmijnbedrijf, geen privaatkapitalistisch bedrijf, zooals vroeger, zij het dan ook onder een zware contrôle, welke het particuliere initiatief zou dooden, doch een zoodanig stelsel, waarbij zooveel mogelijk speelruimte gelaten wordt, zoowel aan het initiatief van den directeur als aan de arbeidslust van allen, die bij het bedrijf betrokken zijn. Niet alleen die krachten moeten tot ontwikkeling gebracht worden, die de schitterende resultaten van het privaatkapitalistische systeem te weeg gebracht hebben, doch ook de interesse van den minsten arbeider voor het resultaat van den gemeenschappelijken arbeid moet gewekt worden. Op die wijze moet het beginsel van de socialisatie verwezenlijkt worden.

Alle kolenmijnen, zoowel de particuliere, als de staatsmijnen moeten daartoe tegen een behoorlijke schadeloosstelling onteigend en ingebracht worden in een nieuw op te richten, rechtspersoonlijkheid bezittend lichaam, Deutsche Kohlengemeinschaft, genaamd.

Deze Kohlengemeinschaft wordt eigenaar van alle steenkolenmijnen en krijgt het uitsluitende recht nieuwe concessies aan te vragen.

In dit nieuwe lichaam worden alle bij de steenkolenindustrie betrokken belangen vertegenwoordigd, zooals onder zal worden aangetoond.

De mijnen aan de arbeiders over te dragen, zou een stap terug zijn, daar dan in plaats van een enkelen ondernemer eenige honderden zouden komen, die de zelfde belangen zouden hebben, als de vroegere kapitalisten, terwijl zij de geschiktheid zouden missen om het bedrijf te voeren.

De te stichten Deutsche Kohlengemeinschaft moet de vrije beslissing bezitten over alle technische en economische quaesties, die zich bij het mijnbedrijf voordoen. Hare bevoegdheid naar binnen en naar buiten moet niet geringer zijn dan die van een burgerlijke naamlooze vennootschap. Zoo moet zij b.v. een eigen crediet hebben.

Alleen enkele handelingen, die met haar wezen in strijd zijn, zal zij niet mogen verrichten b.v. het vervreemden van een zoodanig deel van haar bedrijf, dat uit den aard der zaak

tot het gesocialiseerde steenkolen mijnbedrijf behoort b.v. een mijn.

Eenige bevoegdheden moet het rijk zich echter tegenover de Kohlengemeinschaft voorbehouden, afgezien van het deel, dat den Staat in het bestuur van dezelve krijgt, zooals wij onder zullen zien. Deze bevoegdheden zijn:

I. De prijsbepaling der steenkolen is aan de goedkeuring van het Rijk onderworpen.

II. Voor het verpanden van bezittingen en het aangaan van rechtsgedingen is toestemming van het Rijk noodig.

III. Het budget van het nieuwe bedrijf wordt wel afgescheiden van dat van den Staat, de winst echter, die overblijft, nadat een ruime reserve gemaakt is, moet in de staatskas vloeien, hoe gering overigens het fiscale doel van het bedrijf ook zij.

Overigens moet de Kohlengemeinschaft, geheel gelijk staan met een particuliere onderneming en in geen geval mag het vrije initiatief en de persoonlijke verantwoordelijkheid uitgeschakeld worden, daar juist aan deze beide het succes der particuliere ondernemingen te danken is. Indien ieder besluit het resultaat moet zijn van lang overwegen van verschillende bestuursorganen, dan is er niemand, die zich persoonlijk er voor verantwoordelijk voelt en het met al zijn kracht helpt door te zetten. Het is daarom noodig in het productieproces, dat enkele personen een onafhankelijke leidende rol hebben.

Aan het hoofd van de Kohlengemeinschaft komt te staan een Kohlenrat, die uit 100 leden bestaat en ongeveer 4 maal per jaar samenkomt. 25 leden worden gekozen door de bedrijfsbesturen, 25 door de arbeiders, 25 door de consumenten en 25 door het rijk. Van deze laatsten worden 10 door het parlement en 15 door den rijkspresident benoemd. $\frac{1}{3}$ van de afgevaardigden van het rijk mogen slechts ambtenaren zijn.

De kolenraad moet zorgen voor de leiding van het geheele kolenbedrijf b.v. beslissen welke mijnen stilgelegd en welke tot een groep vereenigd moeten worden, hoe hoog de prijzen zullen zijn enz.

De uitvoerende macht komt in handen van een door den Kohlenrat voor den tijd van 5 jaren te kiezen Reichskohlen-

directorium. Dit bestaat uit 5 leden, waarvan één president is.

Het directorium is belast met het voeren van alle handelszaken van de Kohlengemeinschaft.

De bezoldiging van de directeuren van de afzonderlijke bedrijven moeten zoodanig zijn, dat zij gelijk is aan die welke bij de particuliere nijverheid gegeven worden. Evenals daar moeten ook alle benoemingen in de Kohlengemeinschaft zelve geschieden door middel van een burgerrechtelijke overeenkomst.

De minderheid der commissie, bestaande uit de heeren Francke en Vogelstein wenscht niet zoo ver te gaan als de meerderheid. Zij wenschen de particuliere industrie te laten bestaan, doch te onderwerpen aan het toezicht van een nieuw te scheppen lichaam „Deutsche Kohlenrat" genaamd.

Verder wenschen zij de onder bijzonder gunstige economische omstandigheden werkende mijnen aan een speciale belasting te onderwerpen (die zij den naam van differentiaalrente geven) en verder de tot dusver bestaande staatsmijnbedrijven op een geheel nieuwen grondslag te organiseeren.

Haar advies motiveert de commissie als volgt:

De laatste 25 jaar zijn tengevolge van de groote kolenbehoefte vele nieuwe mijnen geopend, die onder ongunstiger omstandigheden arbeiden dan de vroeger aangelegde. Tengevolge hiervan hebben de op een eerder tijdstip aangelegde ondernemingen een voorsprong op de nieuwere, hetgeen een grootere winst ten gevolge heeft, aannemende, dat de verkoopsprijs even hoog is. Deze extra winst wordt door de minderheid der commissie door niets gerechtvaardigd geacht en moet h. i. door een speciale belasting, de differentiaalrente, aan de ondernemers van de vroeger aangelegde mijnen ontnomen worden.

De ondernemers zelf geven toe, dat de productie- prijs- en afzet-politiek tegenwoordig door hen niet meer autonoom gevoerd kan worden. De minderheid der commissie wenscht daarom invloed op het bedrijf toe te kennen aan de arbeiders, de afnemers en den Staat.

Dit zou moeten geschieden door instelling van een Deutsche Kohlenrat, welke uit 100 leden zou moeten bestaan, van

welken 25 gekozen zouden moeten worden door de ondernemers, 25 door de mijnwerkers en beambten, 25 door de consumenten en 25 door het Rijk.

De uitvoerende macht zou moeten berusten bij een uit 5 personen bestaand directorium. Deze directeuren moeten door middel van een privaatrechtelijke overeenkomst aangesteld worden en een evengroot salaris genieten, als hun collegas bij de particuliere industrie. Tantièmes moeten zij evenwel niet ontvangen, daar zij dan persoonlijk belang hebben bij prijsverhoogingen van de steenkolen, waartegen zij juist zooveel mogelijk moeten waken.

De taak van den Kohlenrat moet zijn, de grondlijnen vast te stellen voor den gang van zaken van het geheele bedrijf. Verder moet hij de prijzen bepalen en contrôle uitoefenen over het geheele mijnbedrijf en over de verdeeling van de kolen.

Hij zou dus de bevoegdheden moeten krijgen, die tot dusver het syndicaat heeft en bovendien vele functies vervullen, die in vroeger eeuwen onder het régime van het Directionsprincip door den Staat vervuld werden.

Bovendien zou de Kohlenrat als gevolmachtigde van den Staat de staatsmijnbedrijven moeten beheeren.

De vraag blijft nu nog over, hoe het in de toekomst moet gaan met het openen van nieuwe mijnen. Moeten de particulieren daarin vrij blijven ja dan neen? Natuurlijk vallen de nieuwe mijnen evenals de oude onder de contrôle van den Kohlenrat. Moet deze echter voor het openen toestemming geven?

Deze vraag wenscht de minderheid van de commissie niet op te lossen, toch adviseert zij gedurende de eerste 5 jaren, met het oog op het kapitaalsgebrek in Duitschland, het openen van nieuwe mijnen van de toestemming van den Kohlenrat afhankelijk te maken.

De staatsmijnen wenscht de minderheid van de commissie geheel te reorganiseeren. Zij stelt daarom voor:

I. Scheiding van de financiën van de staatsmijnbedrijven van die van den Staat.

II. Aanstelling van de beambten bij burgerrechtelijke overeenkomst en opheffing van de levenslange benoeming.

Deelname in de bedrijfswinst voor de hoogere en middelbare beambten.

III. Onafhankelijkheid van het beheer van het bedrijf van de staatsadministratie en in de eerste plaats van het Pruisische ministerie van Handel en Nijverheid.

Het bedrijf worde naar regelen van goede koopmanschap georganiseerd en een raad van toezicht ingesteld, waarin kooplieden, industrieelen en arbeiders zitting hebben.

IV. Getracht moet worden particulieren te bewegen, kapitaal in de staatsmijnen te steken.

Over het algemeen is de minderheid van de commissie van meening, dat het gewenscht is, een zoodanigen vorm van organisatie te kiezen, dat de particuliere kapitalist met zijn initiatief en zijn connecties met de overige zakenwereld grooten invloed op het bedrijf blijft uitoefenen.

Gaven de commissieleden omtrent de socialisatie een tweeledig advies, aangaande de arbeidsverhoudingen en de loonquaesties zijn zij eenparig in hun oordeel en brengen het volgende advies uit:

Behalve de arbeidersvertegenwoordigers in den Kohlenrat, die aldaar medewerken bij het beheer van het geheele steenkolenbedrijf, kiezen de arbeiders van iedere mijn afgevaardigden, die tot taak hebben, met de directie van de mijn de quaesties te bespreken, die de loonen, de veiligheidsmaatregelen en de straffen betreffen. Deze afgevaardigden worden ook op de hoogte gehouden van den gang van zaken van het bedrijf.

De loonen der arbeiders, beambten en ambtenaren moeten naar het oordeel van de commissie in overeenstemming zijn met ieders persoonlijke prestatie. Alle medearbeidenden dienen materieel belang te hebben bij een gunstig resultaat voor de gemeenschap van het kolenbedrijf.

Dit kan geschieden door allen deelgerechtigd te maken in de opbrengst (voor zoover dit ten minste mogelijk is zonder schade voor de gemeenschap, die bij lage verkoopsprijzen belang heeft), maar ook door het geven van premies b.v voor een groote productie.

Ook de directeuren van de afzonderlijke mijnen moeten naast vaste salarissen tantièmes ontvangen, die evengroot moeten zijn als die, welke bij de particuliere nijverheid uitgekeerd worden.

Alleen de leden van het Reichskohlendirectorium moeten slechts vaste bezoldigingen genieten, opdat zij geen belang zullen hebben bij hooge verkoopsprijzen of men zou hun tantièmes toe moeten kennen, die niet met de prijspolitiek in verband staan.

IX. SLOTBESCHOUWING.

Komen wij nu ten slotte tot de beantwoording van de op bl. 134 gestelde vraag, hoe de ontwikkeling van het mijnrecht in Nederland verder plaats moet hebben. M. i. mag in geen geval de wet van 1810 behouden blijven, toegepast en geinterpreteerd op de wijze, zooals tot dusver is geschied en die zoo onbevredigend is geweest, dat de laatste 25 jaren telkens door middel van een speciale wet er van is afgeweken, wat tot groote schade voor de rechtszekerheid is geweest, daar men daardoor niet wist, waaraan men zich op mijnrechtelijk gebied te houden had en niet in staat was iets te ondernemen, uit vrees, dat een speciale wet de gewekte verwachtingen den bodem in zou komen slaan.

De mijnwet radicaal te veranderen is m. i. volkomen geoorloofd. Art. 626 B. W., dat geheel en al in overeenstemming is met art. 552 van den Code geeft m. i., gezien de totstandkoming van de beide artikels, den wetgever de volledige vrijheid, door middel van de mijnwet af te wijken van het beginsel, dat de eigendom van den bovengrond dien van den ondergrond in zich sluit. Tegen het verklaren van een bepaald aantal delfstoffen tot staatsdomein bestaat m. i. geen enkel wettelijk beletsel. Desgewenscht kunnen deze tot res nullius gemaakt worden, wat echter m. i. evenals in Pruisen het geven van een onjuiste voorstelling van den waren stand van zaken zou zijn.

Het domanialiteitssysteem in te voeren komt mij echter ongewenscht voor, omdat het zou zijn voortbouwen op een indertijd begane groote fout.

Volgens het Romeinsche recht was de eigenaar van den bovengrond tevens eigenaar van den ondergrond. In de middeleeuwen hebben in Duitschland de vorsten zich naast andere heerlijke rechten ook van het recht op den ondergrond meester gemaakt en zich de kostbare mineralen weten toe te eigenen. Ik wil volstrekt niet beweren, dat dit te kwader trouw geschied is. Integendeel,

de in het begin van de middeleeuwen heerschende toestanden, met name het leenstelsel, leidden er van zelf toe. Bovendien maakten de, in het latere Romeinsche recht voorkomende, staatsmonopolies voor de ontginning van bepaalde mineralen, dit streven van de vorsten gemakkelijker en verschaften het zelfs een rechtsgrond (bl. 21).

In de middeleeuwen waren de Duitsche vorsten dus eigenaar van een aantal in den ondergrond voorkomende mineralen. Dit waren de kostbare delfstoffen (in dien tijd alleen de metalen). De overige hadden voor hen geen waarde en lieten zij aan den grondeigenaar ter beschikking over. Voor deze laatste mineralen bleef dus het beginsel van eenheid van onder en bovengrond gelden.

De door den vorst gereserveerde delfstoffen waren in verschillende landen en tijden niet steeds dezelfde. En juist hierin zit de groote fout van het domanialiteitsbeginsel. Het recht van den vorst op den ondergrond wordt uitgedrukt door het reserveeren van een aantal mineralen. Blijven deze steeds dezelfde, dan geeft dat geen moeilijkheden, daar na verloop van een paar eeuwen de grondheeren zich er bij neerleggen. In den loop van den tijd winnen echter andere, tot dusver nog niet gereserveerde, delfstoffen aan beteekenis en de vorsten trachten die dan ook te reserveeren, stuiten echter daarbij op grooten tegenstand van de grondheeren, die zich in hun recht aangetast zien, want evenals zij zich door verloop van tijd neergelegd hebben bij het feit, dat de vorst een aantal mineralen voor zich gereserveerd heeft, evenzeer voelen zij zich eigenaar van de overige delfstoffen en zien in het reserveeren van een aantal nieuwe delfstoffen een inbreuk op hun eigendomsrecht.

Dit toevoegen van nieuwe mineralen aan de gereserveerde heeft altijd tot veel strijd aanleiding gegeven. Het duidelijkst komt dit uit bij steenkolen, een in den aanvang der middeleeuwen niet gereserveerd mineraal, dat o. a. de Fransche koningen gepoogd hebben aan zich te trekken, wat eeuwen van strijd gekost heeft en hun slechts ten deele gelukt is.

Dit is en blijft m. i. het groote bezwaar tegen het domanialiteitsbeginsel en weegt tegenwoordig nog veel zwaarder dan vroeger, nu door een nieuwe uitvinding op technisch gebied een tot dusver onbeteekenende delfstof plotseling een groote waarde kan krijgen.

De consequentie zou derhalve zijn, alle delfstoffen te reserveeren, hetgeen echter m. i. in strijd zou zijn met de artikels 626 B. W. en 552 Code, daar de juristen, die art. 552 Code tot stand gebracht hebben, dit ongetwijfeld niet bedoeld hebben.

Zij hielden rekening met een domanialiteitsbeginsel, zooals dat onder het ancien régime bestaan had, maar zouden nooit toegestemd hebben in het reserveeren van alle delfstoffen. Dit vinden wij trouwens in geen een land, waar het domanialiteitsbeginsel van kracht is. Overal, waar dit geldt, vinden wij een onderscheiding in niet en wel gereserveerde delfstoffen.

Het ware daarom gewenscht geweest, indien de Fransche revolutie, die aan alle feodale rechten een eind gemaakt heeft, ook met het domanialiteitsbeginsel voor goed had afgerekend. Dat zulks niet gebeurd is, is voornamelijk te danken aan de Mirabeau (zie blz. 31), die in een absolute macht van den grondheer over den ondergrond een gevaar voor een goede ontginning zag en daarom wist door te drijven, dat door de wet van 1791 de mijnen in naam „à la disposition de la nation" gesteld werden. Het begrip „domanialiteit" bleef daardoor bestaan, waardoor latere Fransche en buitenlandsche regeeringen in de gelegenheid waren het later wederom nieuw leven in te blazen. Was er in 1791 voorgoed een eind aan gemaakt, dan was het waarschijnlijk voor altijd van de baan geweest.

Toch waren de bezwaren van de Mirabeau tegen een onbeperkte macht van de grondheeren over den ondergrond volkomen terecht; nog onlangs zijn door de in Engeland gehouden enquête, de bezwaren van een absoluut beschikkingsrecht van de eigenaren van de oppervlakte over alle in hun terrein voorkomende delfstoffen, gebleken (zie bl. 165 en 168).

De grondeigenaren in hun absoluut beschikkingsrecht aan banden leggen, wilde de Mirabeau niet, omdat hij dit in strijd achtte met het wezen van het eigendomsrecht, dat z. i. een onbeperkte heerschappij over het voorwerp van eigendom in zich sluit.

Dit nu is onjuist. Op het absolute eigendomsrecht is wel degelijk een correctief geoorloofd en de bestaande onteigeningswetten gaan, in dit opzicht, niet ver genoeg.

Een onbeperkt accessiesysteem in te voeren, is daarom m. i. evenzeer te ontraden als dat van een domanialiteitsstelsel.

Het eenige goede systeem is m.i. dat, hetwelk Napoleon voor oogen stond, toen hij de wet van 1810 deed tot stand brengen, nl. een beperkt accessie systeem waarbij de gondheer wel eigenaar van den ondergrond is en hem zooveel mogelijk macht daarover is toegestaan, hij in zijn beschikkingsbevoegdheid echter zooveel beperkt is, als met het oog op een goede ontginning gewenscht is.

Door de concessieverleening wordt de ondergrond onteigend en in handen gegeven van dengene, die verwacht wordt er een in het algemeen belang nuttig gebruik van te zullen maken. De eigenaar krijgt een schadevergoeding, van de zijde van den concessionaris, in plaats van den onteigenden ondergrond.

Dat deze schadeloosstelling niet dezelfde waarde heeft als de ontnomen delfstoflaag, heeft als reden dat het leeuwendeel van de waarde van de vondst bestemd is voor den vinder. Dit is tegenover den grondheer niet onbillijk, daar er anders niet geëxploreerd zou worden en de grondheer nooit te weten zou komen, dat zijn grond mineralen bevat. De uitkeering aan den grondheer moet echter een behoorlijk bedrag zijn en niet een enkele stuiver, zooals de Fransche en Nederlandsche regeeringen tot dusver gaven.

Voor Nederland komt het mij daarom gewenscht voor, de wet van 1810 te behouden, doch haar nieuw leven in te blazen door een interpretatie in den geest van den keizer. Tegelijk verandere men van opvatting aangaande het begrip inventeur.

Ook kan men een geheel nieuwe wet maken op dezelfde grondbeginselen berustend. Noodzakelijk is dit echter niet.

Er worde derhalve van den grondslag uitgegaan, dat de grondheer in beginsel eigenaar is van boven- en ondergrond en op dezen laatsten zooveel rechten moet hebben, als maar eenigszins met een goede exploratie en exploitatie is overeen te brengen.

In geen geval mag daarom den eigenaar van de oppervlakte het exploratierecht ontnomen worden, omdat hij in ieder geval in de gelegenheid moet zijn, inventeur te worden.

Daar evenwel een ruime opsporing van delfstoffen in het algemeen belang is, moet iedereen bevoegd zijn opsporingsarbeid te ondernemen.

Het reserveeren van het opsporingsrecht voor den Staat mag niet meer plaats hebben, terwijl door een andere interpretatie

van het begrip inventeur oneerlijke concurrentie voorkomen moet worden (zie bl. 110).

Als inventeur moet beschouwd worden ieder, die door zijn opsporingen waardevolle gegevens omtrent den ondergrond heeft verschaft, terwijl er rekening mee moet worden gehouden, dat te goeder trouw door hem gehandeld is. Dit wil niet zeggen dat al deze inventeurs een groote belooning moeten krijgen, verre van dien. Indien er een vondst gedaan is, moet de grootste belooning toegekend worden aan dengene, wiens opsporingsarbeid (natuurlijk te goeder trouw verricht) de aanwezigheid en ontginbaarheid van een delfstoflaag heeft aangetoond.

Alleen indien de onderzoekingen van andere en vroegere explorateurs hem belangrijke gegevens verschaft hebben voor de ontdekking, kan in bepaalde omstandigheden ook aan dezen een kleinigheid worden toegekend. Alleen echter mag dit geschieden, indien die gegevens van beslissenden invloed voor het eind resultaat zijn geweest en de waarde van de ontdekte laag zoo groot is, dat er billijkerwijze iets voor hen moet overschieten.

In plaats van de jaarlijksche uitkeering voor den Staat, die voortvloeit uit de art. 33 en 34. van de wet van 1810 zou het m. i. beter zijn den Staat bij de concessieverleening een deel van de waarde van de concessie toe te kennen en te bepalen, dat hij voor dit bedrag deel kan nemen in de onderneming.

Bij de concessieverleening moet de waarde van de concessie dus geschat worden. Daarna wordt deze verdeeld onder den inventeur, (somtijds de inventeurs) den Staat en de grondheeren.

Het meerendeel van de waarde van de concessie moet toegekend worden aan den inventeur, wiens te goeder trouw gedane opsporingsarbeid met succes bekroond is. De rest moet verdeeld worden tusschen den grondheer en den Staat. De uitkeering aan den grondeigenaar komt in de plaats van den onteigenden ondergrond. Het aandeel van den Staat moet beschouwd worden, als een belasting en wel als een belasting op waardevermeerdering. Immers door de ontdekking is een voorwerp van waarde aan het maatschappelijk kapitaal toegevoegd. Hiervan voor den Staat een belasting te heffen is alleszins billijk.

Bij het toekennen van deze bedragen aan den Staat en den grondheer, moet er op worden gelet ze niet te hoog te nemen, daar anders het exploreeren belet wordt.

Het grootste deel van de waarde van de concessie moet den inventeur ten goede komen, hetzij in den vorm van het verkrijgen van de concessie (natuurlijk onder verplichting den Staat en den grondheer de vastgestelde uitkeeringen te doen), hetzij in den vorm van een volledige schadevergoeding, ingeval een derde de concessie verkrijgt.

Deze derde moet dus voor het verkrijgen van de concessie de volle waarde betalen, zoodat het concessieverleenen geen „toekennen van een gunst aan een bepaalden persoon" meer is.

Men onderwerpe den mijnbouw aan geen extra belastingen. Den Staat moet een deel van de waarde van de concessie, zooals boven is aangetoond toegekend worden, desverlangd in aandeelen. Overigens moet het mijnbedrijf aan geen andere belastingen onderworpen zijn, dan de overige takken van nijverheid. Door niets wordt dit gerechtvaardigd en het staat een goede ontwikkeling van de mijnindustrie in den weg.

Dat de industrie geen hooge belastingen kan verdragen, werd reeds bij de totstandkoming van de wet van 1810 door Stanislaus Girardin bepleit in zijn rapport aan het Corps Législatif, zie Locré, Législation sur les mines, Partie II XXX no. 22 bl. 416 [1]).

Bovendien neme men in aanmerking, dat, zooals mr. W. A. J. M. van Waterschoot van der Gracht in het eindverslag van den rijksopsporingsdienst van delfstoffen heeft aangetoond, de Nederlandsche mijnvelden ongunstiger gelegen zijn, dan die in de naburige landen, zoodat de concurrentie met het buitenland zeer zwaar zal zijn. Het zou daarom m. i. onverstandig zijn deze door hooge belastingen nog moeilijker te maken.

Moet de mijnontginning in Nederland in de toekomst uitsluitend van staatswege plaats hebben, of zal ook een particuliere mijnindustrie in het leven geroepen worden?

Een staatsmonopolie moet m.i. in ieder geval afgekeurd worden. Zoowel O. Henry—Gréard (L'exploitation des mines par l'état dans le royaume de Prusse) als het Vorläufiger Bericht der Sozialisierungskommission über die Frage der Sozialisierung des Kohlenbergbaues, toonen duidelijk aan, dat de staatsmijnexploitatie in Pruisen tot dusver geen succès is geweest, noch in

---

[1]) Zie bl. 63.

sociaal opzicht, noch van het standpunt van den consument, noch wat de finantieele baten betreft.

Ook het eindrapport van den rijksopsporingsdienst van delfstoffen ontraadt staatsexploitatie met het oog op te verwachten voordeel voor de schatkist, acht het evenwel mogelijk, dat andere redenen tot een staatsmonopolie nopen.

Deze redenen komen mij voor thans niet aanwezig te zijn. Een van de voornaamste argumenten, waarom gedurende de laatste 20 jaren hier te lande tot staatsexploitatie werd overgegaan, was de vrees, dat de mijnen in handen van vreemdelingen zouden komen, daar in Nederland geen belangstelling en kapitaal voor mijnbouw in eigen land te vinden was.

De oorlog heeft echter de toestanden, ten opzichte van deze zaak, zeer doen veranderen. De Nederlandsche industrie is bij het beleggend publiek in Nederland veel meer in trek gekomen en er bestaat m. i. alle reden om te verwachten, dat er tegenwoordig voor mijnbouw wel geld te vinden zal zijn.

Ik acht het daarom gewenscht te trachten een natonale particuliere mijnindustrie in het leven te roepen te meer daar deze door de relaties met de overige industrieele en handelswereld waarschijnlijk beter in de gelegenheid zal zijn groote nevenindustriën te doen ontstaan (b. v. chemische en ijzerindustrie) dan de staatsmijnbouw. En een opbloei van de Nederlandsche nijverheid zou in den tegenwoordigen tijd van groot belang zijn, daar dan wellicht in geheel Nederland de tegenwoordige hooge loonstandaard bewaard en door een groote productie het te kort aan verbruiksartikelen hersteld kan worden.

Al komt mij een staatsmonopolie van mijnbouw ongewenscht voor, toch moet de Staat een groot mijnveld zelf blijven ontginnen, om in staat te zijn op de prijspolitiek van de particuliere mijnindustrie invloed uit te oefenen en er voor te waken, dat Nederland, wat de kolenvoorzienig betreft, niet geheel afhankelijk wordt van de welwillendheid van particuliere mijneigenaars.

Omdat mijnbouw een tamelijk onsoliede geldbelegging is en de Staat met de rijksfinanciën geen speculatieve ondernemingen mag beginnen, moet getracht worden het particuliere kapitaal voor de staatsmijnindustrie te interesseeren en aan dit een deel van het finantieele risico over te dragen. Tevens zou van dit particuliere kapitaal een stuwende kracht in commercieele richting

uit kunnen gaan wat er toe zou kunnen leiden, dat ook naast den staatsmijnbouw zich vele andere industriën vestigden.

Over te gaan tot socialisatie van den mijnbouw, zooals in Duitschland wordt voorgesteld, komt mij ongewenscht voor, daar nog uiterst vaag is, wat daaronder eigenlijk verstaan wordt. M. i. komt het voor een groot deel neer op een herstel van het directionsprincipe, hetwelk indertijd juist om de vele fouten, die er aan kleefden, verlaten is.

Dat aan de arbeiders meer invloed op het bedrijf wordt toegekend en zij bij de resultaten ervan geinteresseerd worden, is m.i. een streven dat alle toejuiching verdient. Dit vraagstuk heeft evenwel niet op den mijnbouw alleen betrekking, maar betreft het geheele productieproces, waar arbeid en kapitaal samenwerken. Indien hiervoor een goede vorm gevonden zou kunnen worden, verdient die ongetwijfeld toegepast te worden en zal bij werkgevers en werknemers een goed onthaal vinden, daar het in beider belang is, aan den strijd tusschen arbeid en kapitaal een einde te maken.

Staatsinvloed op de particuliere industrie komt mij echter ongewenscht voor, daar juist de groote vrijheid van beweging het geheim van het succès er van is. Moet alles wederom aan den Staat d.w.z. de staatsambtenaren gevraagd worden, dan komen er dezelfde fouten aan te kleven, als aan de staatsindustriën in het algemeen, nl. een groot formalisme en een strakheid van beweging. Er kunnen zich nochtans omstandigheden voordoen, die een staatsingrijpen in het beheer der particulieren mijnen noodig maken. Overweging verdient echter, na te gaan of de compenseerende invloed van het bestaande staatsmijnbedrijf niet voldoende is om aan de particuliere industrie de gulden vrijheid te kunnen laten. Alleen behoude men de wet van 1904, om tegen het onbehoorlijk stilleggen van ontginningen op te kunnen treden. Men passe ze echter eerst in den uitersten nood toe, indien nl. de stilleggingen een voor de gemeenschap gevaarlijk karakter beginnen te krijgen.

Waar m. i. te groote staatsinmenging ongewenscht is, komt het mij ook dubieus voor of contracten, zooals dat voor de ontginning van steenzout bij Buurse, aanbeveling verdienen. Dat de Staat voor de hem toekomende inventeursrechten zich volledig laat betalen, komt mij geheel billijk voor. Hij heeft als inventeur, die

de concessie niet gekregen heeft, recht op een volledige schadeloosstelling, al heeft hij dan ook indertijd zelf daaromtrent anders beslist. Dat hij zich hiervoor laat betalen in aandeelen en aan het bezit van deze aandeelen invloed op het bestuur vastknoopt, is volkomen te recht. De Staat hoede zich er echter voor te overvragen, daar een te zwaar belast bedrijf geen levenskracht bezit en een te streng toezicht de commercieele ontwikkeling belemmert.

Kome nu de vraag ter sprake, wie de beslissing moet hebben in de mijnrechtszaken. Volgens de wet van 1810 beslist de Kroon, den Raad van State gehoord, over vele belangrijke kwesties o. a. over de vragen wie concessionaris zal worden, wie inventeur is en hoe groot de eventueele schadeloosstelling voor dezen zal zijn. Tegen het nemen van dergelijke belangrijke beslissingen door één persoon werden de laatste jaren in het parlement bezwaren geopperd en betoogd, dat dergelijke belangrijke beslissingen door de wet behoorden te worden genomen.

De bezwaren tegen het nemen van dergelijke belangrijke besluiten door den voor het Koninklijk besluit verantwoordelijken minister, komen mij niet voor van alle grond ontbloot te zijn, al is er geen sprake meer van het verleenen van gunsten, indien nl. de concessies op hun volle waarde geschat worden. Eén persoon en dat nog wel een politiek persoon, een dergelijke groote macht te geven, is niet onbedenkelijk, te meer daar de minister aan het advies van den Raad v. State niet gebonden is.

De beslissing in handen van het parlement te leggen, is nog meer ongewenscht, daar dit geheel ondeskundig en te veel aan de politiek van den dag onderworpen is, om in staat te zijn over feitelijke quaesties een beslissing te nemen.

Men drage daarom de beslissing aan een onpartijdigen rechter op bv. aan den Raad van State of een speciaal daartoe te benoemen rechter. Indien Nederland ooit administratieve rechtspraak zou krijgen zou de administratieve rechter met deze functie belast kunnen worden. Van te voren moet echter de regeering de bevoegdheid hebben, om desgewenscht door middel van de wet tot reserveering van de betroffen terreinen voor den Staat te kunnen besluiten. In dat geval worden echter de schadeloosstellingen toch door den rechter vastgesteld.

Men vergunne mij ten slotte een opmerking, naar aanleiding van het al of niet gereserveerd zijn van de delfstoffen.

De gereserveerde mineralen zijn aan de vrije beschikking van den eigenaar van de oppervlakte onttrokken. Iedereen mag er naar exploreeren en slechts krachtens een concessie kunnen ze ontgonnen worden, waarbij den grondheer een schadeloos stelling wordt toegekend. De inventeur krijgt een zeer groote belooning.

Of een delfstof al of niet gereserveerd is, staat in de wet. De belangrijke mineralen, waarvan een groote productie gewenscht is, zijn gereserveerd. Wil de grondeigenaar dus de volle waarde voor eventueel in zijn terrein van een dergelijke delfstof aanwezige lagen ontvangen, dan moet hij gaan onderzoeken of ze in zijn gebied voorkomen, om op die wijze te trachten zelf inventeur te worden. Dit van den grondheer te verlangen is niet onbillijk, daar ieder zijn eigendom in het algemeen belang moet gebruiken. Doet hij het niet, dan kan een ander inventeur worden, maar moet de grondheer toch in de aan hem, als eigenaar van de oppervlakte, toegekende schadeloosstelling een behoorlijke vergoeding vinden. Hij deelt dan de waarde van de ontdekte delfstoflaag met den inventeur, welke laatste het leeuwendeel krijgt. Bij deze verdeeling moet m. i. echter rekening gehouden worden met diverse omstandigheden b.v. of het opsporen erg lastig is geweest, waarmede in verband staat of de lagen diep gelegen zijn enz. Heeft het opsporen weinig moeite gekost en liggen de lagen dicht onder de oppervlakte dan brengt m. i. de billijkheid mede, dat de grondheer een grooter aandeel krijgt, dan indien het omgekeerde het geval is.

De niet gereserveerde delfstoffen staan ter volledige beschikking van den grondheer. Deze kan hier over naar willekeur beschikken. Ze op te sporen verschaft den opspoorder geen enkel voordeel en de grondheer kan er iederen exorbitanten prijs voor vragen, dien hij begeert of wel ze niet laten ontginnen. Dit kan m. i. tot groote schade voor de gemeenschap strekken en de nijverheid, die er behoefte aan heeft, ten ondergang doemen of op ontzaglijke lasten jagen. Kortom ten aanzien van deze mineralen doen zich de zelfde bezwaren voor als ten aanzien van bv. steenkolen in Engeland (zie het Sankey rapport). Hieraan moet een eind ge-

maakt worden door onteigening, tegen een volledige schadeloosstelling voor den grondheer, mogelijk te maken. Het verschil met de gereserveerde delfstoffen is, dat hier het geheele hoofdstuk, den inventeur betreffende, ontbreekt en de grondheer in ieder geval de volledige schadeloosstelling verkrijgt of hij zelf de betroffen mineralen heeft opgespoord, dan wel dat dit door een ander is geschied.

Een dergelijke toestand vinden wij reeds in sommige wetgevingen o. a. in Mexico zie bl. 82 „International mining law" Theo. F. van Wagenen 1918 New-York.

NASCHRIFT.

Dit proefschrift was reeds als copie gereed, toen den 25sten November 1919 een wetsontwerp werd ingediend, waarbij werd voorgesteld over te gaan tot staatsexploitatie van een steenkolenmijn, gelegen in een terrein bij Vlodorp.

Deze kolenmijn behoort bij het steenkolengebied van de Peel.

In de memorie van toelichting staat, dat de vermeerdering van de steenkolenproductie voor Nederland van groot belang is. Ofschoon in het in Limburg voor staatsexploitatie gereserveerde terrein nog plaats is voor het aanleggen van 3 tot 5 mijnen, meent de minister, dat ook het terrein bij Vlodorp voor exploitatie van staatswege bestemd moet worden. Een principieele beslissing aangaande het vraagstuk „al of niet uitsluitend staatsexploitatie" wordt door dit wetsontwerp niet genomen. In de memorie van toelichting leest men n.l.:

„Zonder thans een beslissing te willen uitlokken over de vraag of de exploitatie der steenkolenvelden in Nederland uitsluitend door den Staat moet geschieden, schijnt het wenschelijk dit op zich zelf staande veld door den dienst der staatsmijnen te doen ontginnen."

Wederom wordt hier een principieele beslissing vermeden. Dit is te betreuren, daar het Eindverslag over de onderzoekingen en uitkomsten van den dienst der rijksopsporing van delfstoffen in

Nederland, waarop minister Posthuma verklaarde te moeten wachten, voordat tot het nemen van een principieele beslissing kon worden overgegaan (zie bl. 130) thans is verschenen.

De samensteller van dit verslag mr. W A. J M. van Waterschoot van der Gracht oppert in dit rapport (zie boven bl. 136–145) enkele bezwaren tegen uitsluitend staatsexploitatie. Eén van de voornaamste is het groote financieele risico aan mijnbouw eigen.

Er kunnen, zoo zegt hij, omstandigheden zijn, dat het noodzakelijk is, dat de Staat den mijnbouw en speciaal de steenkolenontginning onder eigen beheer neemt. Bij het nemen van een beslissing hieromtrent dient echter het winstmotief buiten beschouwing gelaten te worden en moet veeleer overwogen worden of het politiek of economisch belang, dat men met staatsexploitatie op het oog heeft, de verlieskans waard is.

Gezien dit verslag van even deskundige als officieele zijde, had men in de memorie van toelichting van het wetsontwerp tot staatsexploitatie van steenkolenmijnen bij Vlodorp een uitgebreide uiteenzetting van de motieven verwacht, die er toe geleid hebben dit terrein voor staatsexploitatie te bestemmen.

Het is te hopen, dat er in het parlement stemmen op zullen gaan, die om uitvoeriger inlichtingen verzoeken, dan in de memorie van toelichting worden gegeven.

REGISTER.

Accessie, systeem van — (eenheid van onder- en bovengrond), 2, 8, 35, 36, 44, 50, 66, 67, 179.
Aguillon, (Louis —), législation des mines en France Paris 1912, 2, 9, 25, 45, 59, 68, 69, 70, 92.
Aljustrel, bronzen tafelen te — gevonden in 1876 en 1906, 11, e. v.
Arbeiders. Zie: Positie der arbeiders bij de staatsmijnbedrijven in Pruisen, 149 e. v.

Ballod. Zie: Sozialisierungskommission (meerderheid) van 15 Febr. 1919, 170 e. v.
Bergbaufreiheit, Duitsch woord voor het occupatiesysteem, 7, 19, 25, 80, 82.
— — Zie ook Res Nullius.
Blom, (Prof. Mr. D. v. —), Artikel in de Economist van 1911, naar aanleiding van het „produit net", 132.
Buurse, Wet en wetsontwerp tot ontginning van steenzout bij —, 128, 130.
Buurse-Hengelo, aangetoonde ontginbare delfstoffen in —, 136.
B. W., art. 626, 1, 87, 177, 179.
Bruinkool, 126.
— — wet 1918, 127.

Cahier des charges, 92.
Carrières, niet gereserveerde delfstoffen volgensde wet van 1810, 40, 51, 186.
Citters, (van —), interpelatie van Kol van 22 Oct. 1907, 117.
Classificatie van delfstoffen, 4, 178, 186.
— — volgens de wet van 1791, 31.
— — volgens de wet van 1810, 40, 51.
Code civil, art. 552, 1, 37, 177, 179.
Commercieele politiek van den Pruisischen Staat tegenover de consumenten, 152 e. v.
Concessie volgens de wet van 1810, 40.
— — volgens de opvatting van Napoleon, 49.
— — heeft volgens de wet van 1810 iemand recht op de —?, 52.
Concessie „Willem" 1860, 86.
— — „Sophia" 1861, 86.
— — „Laura" 1876, 86.
— — „Vereeniging" 1877, 86.
— — „Carl" 1879, 86.
— — „Oranje Nassau" 1893, 86, 95.
— — (tot ontginning van bruinkool) Carisborg I en II, Energie, Brunhilde I en II en Herman, 127.
Concession de droit regalien, het systeem van —, 2, 3, 7, 8.
Cunow. Zie: Sozialisierungskommission (meerderheid)van 15 Febr. 1919, 170.
Déchéance, (vervallenverklaring van den mijneigendom) bij de Romeinsche staatsmijnen, 12.
— — van aandeel in de Romeinsche mijnvennootschap, 13.
— — gedurende de middeleeuwen, 20.
— — volgens de wet van 1791, 34.
— — zooals deze ter sprake kwam bij de wet van 1810, 59 e. v.
— — zooals de Ned. regeering deze bij de concessieverleeningen vaststelde, 91.
— — zooals deze ingevoerd werd bij de wet van 1904, 112.
Defermon, tot standkoming van de wet van 1810, 53.
Desplas, minister in Frankrijk in 1917, 75.
Differentiaalrente, minderheidsvoorstel Sozialisierungskommission 15 Febr 1919, 173.
Directionsprincipe, 24, 79, 80.
Directorium van de Kohlengemeinschaft, 172, 174.
Dominale mijn te Kerkrade, 86.
Domanialiteit (zelfde als mijnregaal), systeem van —, d. w. z. staatseigendom van bepaalde delfstoflagen; zie Mijnregaal, 2, 9, 35, 37, 44, 67, 69, 84, 94, 104, 112, 115, 124, 177.

Eendracht, het veld—, 122.
Eenheid van onder- en bovengrond, 1.

EIGENDOMSRECHT, het absolute —, (jus utendi et abutendi), 32.
— — eeuwigdurende — op de mijn volgens de wet van 1810, 40.
— — aard van het — op een mijn volgens Napoleons opvatting van de wet van 1810, 49.
— — volgens de Pruisische mijnwet van 1865, 81.
— — volgens de opvatting van de Ned. regeering, gebleken bij de totstandkoming van de wet van 1901, 103.
EINDVERSLAG over de onderzoekingen en uitkomsten van den dienst der rijksopsporing van delfstoffen in Nederland 1903—1916, 136 e. v.
ES (L. J. C. VAN — JR), artikelen in het Tijdschrift voor Economische Geographie over de staatsexploitatie van mijnen in Pruisen, 162.
EXPLOITATIE-contract voor de ontginning van steenzout bij Buurse, 128.
— — advies van Mr. W. A. J. M. van Waterschoot van der Gracht betreffende de — der door den Staat ontdekte terreinen, 138 e. v.
EXPLORATIE volgens de wet van 1810, 41
— — in Limburg in de negentiger jaren„ 96.
— — van staatswege, 107.
— — advies van Mr. W. A. J. M. van Waterschoot van der Gracht betreffende de —, 142.
— — 180.

FAURE, totstandkoming van art. 552 Code, 38.
FINANCIEELE RESULTATEN van het staat mijnbedrijf in Pruisen, 156.
FOURCROY, totstandkoming van de wet van 1810, 44.
FRANCKE, Zie: Sozialisierungskommission (minderheid) van 15 Febr. 1919, 173.
FREDERIK DE GROOTE, bevorderaar van het directionsprincipe, 25, 79.
FREIZÜGIGKEITSGESETZ, 80.

GAINFORD, (LORD —), Sankey-rapport, 166, 168.
GERESERVEERDE DELFSTOFFEN, 4, 178, 186.
— — volgens de wet van 1791, 31.
— — volgens de wet van 1810, 40, 51.
GESCHIEDENIS VAN HET MIJNRECHT (hoofdstuk II tot V), 11 tot 135.
— — gedurende den Romeinschen tijd, 11 tot 18.
GESCHIEDENIS VAN HET MIJNRECHT gedurende en na de middeleeuwen in Duitschland tot en met de 18e eeuw, 18 tot 25.
— — gedurende en na de middeleeuwen tot en met de 18e eeuw in Frankrijk, 25 tot 30.
— — verspreiding van het Duitsche mijnrecht in Engeland, 25.
— — in het begin van de Fransche revolutie tot en met de totstandkoming van de mijnwet van 1791, 31 tot 35.
— — onder Napoleon; totstandkoming van art. 552 van den Code civil, 35 tot 40.
— — onder Napoleon; wet van 21 April 1810, bulletin des lois 285, 40 tot 73.
— — opvatting van het Fransche gouvernement van de wet van 1810; gevolgen hiervan en voorgestelde wijziging van de wet, 73 tot 78.
— — in Pruisen van af het einde der 18e eeuw tot en met de wet van 1907, 79 tot 84.
— — in Nederland van af het begin der 19e eeuw tot aan het totstandkomen van de wet betreffende de exploitatie van staatswege van steenkolen in Limburg van 24 Juni 1901 Stbl. 170, 84—104.
— — in Nederland gedurende de laatste 20 jaren o. a. totstandkoming der wetten tot staatsexploitatie en staatsexplo ratie van mijnen, 104 tot 135.
GEWERKSCHAFT, (Duitsche naam voor de speciale mijnvennootschapjes), 23, 82.
GOTHEIN, „Bergbau" im „Grundrisz der Sozialökonomik", 7, 9, 18, 23, 69, 81, 83.
GRENIER, totstandkoming van art. 552 Code, 39.

HAMEL, (PROF. MR. VAN —), totstandkoming van de wet van 1918 tot ontginning van steenzout bij Buurse, 131.
HENGELO. Zie: Buurse, 136.
HENRY-GRÉARD, (O. —), l'exploitation des mines par l'état dans le royaume de Prusse, 19, 79, 148.
— conclusie van — omtrent het staatsmijnbedrijf in Pruisen, 162.
HEURTAULT-LAMERVILLE, totstandkoming van de Fransche wet van 1791, 32
HILFERDING, Zie Sozialisierungskommission (meerderheid) van 15 Febr. 1919, 171.

INDEMNITÉ voor den inventeur, die de

concessie niet verkrijgt, volgens de wet van 1810, 41, 56, 57, 69, 73, 110, 181.
INDEMNITÉ volgens de wet van 1901, 99, 101.
— — volgens de wetten van 1911 en 1912 122, 123.
— — advies van Mr. W. A. J. M. van Waterschoot van der Gracht betreffende de —, 143.
— — 181.
INLEIDING, (hoofdstuk I), 1 tot 10.
INVENTEUR aanspraak op concessie?, recht op schadevergoeding. Beide volgens de wet van 1810, 52, 54 e. v., 73.
— — wie is — volgens de wet van 1810? 70 e. v.
— — volgens de wet van 1901, 101.
— — aanspraak op concessie volgens de Pruisische wet van 1865, 80.
— — recht op schadevergoeding volgens de wet van 1901, 99.
— — gewenschte interpretatie van het begrip —, 110.
— — schadeloosstelling volgens de wetten van 1911 en 1912, 122.
— — schadeloosstelling voor den — volgens het advies van Mr. van Waterschoot van der Gracht, 143.
— — interpretatie van het begrip —, 181
— — schadeloosstelling voor den —, 181.
INVENTEURSRECHTEN van den Staat in de Peel, Winterswijk en Buurse, 137.

KOHLENGEMEINSCHAFT, Deutsche —, 171.
KOHLENRAT, meerderheidsvoorstel, 172.
— — minderheidsvoorstel, 173.
KOL, (VAN —), interpellatie — van 22 Oct. 1907, 116.
— — wetsontwerp — van 14 Febr. 1908, 119.
K. B., 18 Sept. 1818, 85.
— — 17 April 1899 (Stbl. n°. 50) tot instelling eener commissie ter bestudeering van eventueele staatsexploitatie in Limburg, 97.
— — tot concessieverleening. Zie: Concessie.

LEDERER. Zie: Sozialisierungskommission (meerderheid) van 15 Febr. 1919, 171.
LIMBURG, aangetoonde ontginbare delfstoffen in Zuid—, 137.
LOCRÉ, tot standkoming van art. 552 Code, 37.
— — législation sur les mines. Paris 1828, 44 e. v.
LOCRÉ 's opvatting van de wet van 1810, 64.
LOUCHEUR, minister in Frankrijk in 1917 na Desplas, 76.

MAASVELDEN, de —, 122.
MAATSCHAPPIJ tot exploitatie van Limburgsche steenkolenmijnen, 96.
MÉRÉVILLE, contract tot ontginning van een zoutmijn te — in 1917, 75.
METALLA, (alle ontginbare delfstoffen volgens het Romeinsche recht metalla publica en metalla privata), 12.
MINES, gereserveerde delfstoffen volgens de wet van 1810, 40, 51.
MINIÈRES, speciale groep van niet gereserveerde delfstoffen volgens de wet van 1810, 40.
MIRABEAU, (DE —), totstandkoming van de Fransche wet van 1791, 31 e. v.
— — 179.
MISPOULET, (J. B.), le regime des mines à l'époque romaine et du moyen age d'après les tables d'Aljustrel. Zie: Geschiedenis van het mijnrecht, 11 e. v.
MONOPOLIE, staats— van ontginning van delfstoffen in den Romeinschen tijd, 16, 18.
MIJNONTDEKKING. Zie: Occupatiesysteem 3.
MIJNREGAAL. Zie: Domanialiteitsbeginsel, eigendomsrecht van den vorst op enkele mineralen, 2, 18.
— — ontstaan van — in Duitschland, 21, 22.
— — ontstaan van — in Frankrijk, 26.
— — ontstaan van — Frankrijk ten aanzien van steenkolen, 28.
— — bezwaren tegen het —, 29.
— — Zie: Domanialiteit.
— — krachtens de wet van 1810 volgens Gothein, 69.
— — volgens de Pruisische wet van 1865, 80, 81.

NAPOLEON, totstandkoming van de Fransche mijnwetgeving, 43 e. v.
— — 's opvatting van de mijnwet van 1810, 73.
NASCHRIFT, 187.
NATIONALE MIJNBOUW, voordeelen van een —, 125, 183.
NATIONALISATIE. Zie: Socialisatie.
NEDERLANDSCHE ZOUTINDUSTRIE, N. V. — —, 128.
NIET-GERESERVEERDE DELFSTOFFEN, 4, 178, 186.
— — gelijksoortige behandeling door de

grondheeren van de — als de Staat de gereserveerde delfstoffen behandelt, 9.
NIET GERESERVEERDE DELFSTOFFEN volgens de wet van 1791, 31.
— — volgens de wet van 1810, 40, 51.
NOLENS, (MONSEIGNEUR —), naar aanleiding van de wet van 1901, 100, 103.
— — interpellatie van Kol 22 Oct. 1907, 116.

OCCUPATIE, systeem van, 2, 3.
ORDONNANTIE van 1413 in Frankrijk van Karel VI, 25.
— — van 1471 van Lodewijk IX in Frankrijk, 26.
— — van 1520 van Frans I in Frankrijk, 26.

PARTICULIER INITIATIEF, gebruikmaking van het — voor de ontginning van de Romeinsche staatsmijnen, 14.
PEELGEBIED, (HET —), aangetoonde ontginbare delfstoffen in het —, 136.
PELET, totstandkoming van de wet van 1810, 51.
PORTALIS, totstandkoming van art. 552 Code, 38.
POSITIE DER ARBEIDERS bij de staatsmijn bedrijven in Pruisen, 149 e. v.
POSTHUMA, (MINISTER —), totstandkoming van het bruinkolenwetje van 1918, 127.
— — totstandkoming van de wet van 18 Juni 1918 (Stbl. 421) tot ontginning van steenzout bij Buurse, 128.
PRIORITEIT VAN ONTDEKKING OF AANVRAGE. Zie: Occupatiesysteem, 3, 70, 72.
PRODUIT NET, beteekenis van het begrip —, 132.
PROPRIÉTÉ PERPÉTUELLE, 40, 49, 112.

REDEVANCE, voor den Staat, 42, 63, 132.
— — als schadeloosstelling voor den grondeigenaar, 43, 49, 68, 90.
— — voor den Staat, aandeel in de waarde van de concessie, 181.
— — voor den grondheer, aandeel in de waarde van de concessie, 181.
REGAAL. Zie: Mijnregaal.
REGNAUD DE ST. JEAN D'ANGELY, tot standkoming van art. 552 Code, 36.
— — tot standkoming van de wet van 1810, 47 e. v.
— — 115.
RES NULLIUS, het beschouwen van bepaalde delfstoflagen als —, 2 e. v., 45, 65, 80, 103, 177.
— — Zie ook Bergbaufeiheit.
— — Asser over —. 5.
ROMEINSCH RECHT betreffende de mijnen 11 e. v.
— — betreffende de mijnen vanaf het einde der republiek tot aan de vierde eeuw, 14.
— — van af de vierde eeuw tot aan de regeering van Justinianus, 17.
ROODHUYZEN, wetsontwerp van Kol van 14 Febr. 1908, 120.
ROYALTY, 25, 165, 168.
RUIJS DE BEERENBROUCK, interpellatie van Kol van 22 Oct. 1907, 116.
— — wetsontwerp van Kol 14 Febr. 1908, 120.
RIJNSCH-WESTPHAALSCH steenkolensyndicaat, 96.

SANKEY, (MR. JUSTICE —), rapport uitgebracht door een commissie onder leiding van — aangaande nationalisatie en socialisatie van steenkolenmijnen in Engeland, 165 e. v.
SAVORNIN-LOHMAN, (DE —), over de wet van 1901, 101.
— — interpellatie van Kol 22 Oct. 1907, 117.
— — wetsontwerp van Kol 14 Febr. 1908 120.
SCHADELOOSSTELLING voor den inventeur, die de concessie niet verkrijgt, volgens de wet van 1810, 41, 52 e. v. 69, 73, 181.
— — voor den eigenaar van den bovengrond, 41, 43, 49, 56, 68, 73, 90, 133, 180.
— — voor den inventeur volgens de wet van 1901, 99 e. v.
— — voor den eigenaar van den bovengrond volgens de wet van 1901, 100.
— — voor den inventeur volgens de wetten van 1911 en 1912, 122.
— — advies van Mr. van Waterschoot van der Gracht betreffende de — voor den inventeur, 143.
SCHEIDING VAN ONDER- EN BOVENGROND, mogelijkheid van — in het Romeinsche recht, 15.
— — volgens de wet van 1810, 42, 49.
— — volgens de opvatting van de Nederlandsche regeering, gebleken bij de totstandkoming van de wet van 1901, 103
— — 180.
SCHELLE, (M. G.), Paris. Statistique des exploitations industrielles des états et des municipalités. Rapport uitgebracht aan het institut international de statistique, 148.
SCHUMPETER. Zie: Sozialisierungskom-

mission (meerderheid) van 15 Febr. 1919, 171.
Sécus, (Baron de —), vragen van — aan de regeering, gesteld bij de totstandkoming van art. 626 B. W., 88.
Ségur ,(de —), tot standkoming van de wet van 1810, 47, 53.
Sidney Webb. Zie: Sankey-rapport, 165.
Slotbeschouwingen, (Hoofdstuk IX), 177 tot 187.
Smillie, (Robert —). Zie: Sankey-rapport, 165.
Sociaal belang van Limburg, 100.
Socialisatie, de kwestie van de — van de steenkolennijverheid in Engeland, 164 e. v.
— — de kwestie van de — van de steenkolennijverheid in Duitschland, 169 e.v
Société anonyme des charbonages, 96.
— — réunis Laura et Vereeniging, 96.
Sozialisierungskommission, 169.
— — (meerderheid) van 15 Febr. 1919, 170.
— — (minderheid) van 15 Febr. 1919, 173.
Staatsexploitatie van mijnen in den Romeinschen tijd, 11 e. v.
— — van af de zestiende eeuw in Duitschland, 24.
— — van mijnen in Nederland, 98 e. v., 104, 116, 119, 121, 134.
— — resultaten van — in Pruisen, 146 e. v.
— — advies van Mr. Waterschoot van der Gracht betreffende —, 140.
— — moet de Staat een monopolie krijgen? 182.
— — wetsontwerp tot — van een terrein bij Vlodorp, 187.
Staatsexploratie van mijnen. Zie: Exploratie.
Staatsmijn „Emma", 126.
— — „Wilhelmina", 126.
Stanislaus Girardin, tot standkoming van de wet van 1810, 49 e. v.
Steenkolen, ontstaan van het mijnregaal voor steenkolen in Frankrijk, 28.
— — aangetoonde ontginbare steenkolen in Nederland, 136.
Steurs, (de —), tot standkoming van de wet van 1908, 111.

Talma, (Minister —), wetsontwerp van Kol 14 Febr. 1908, 120.
— — tot standkoming van de wet van 1912, 125.

Umbreit. Zie: Sozialisierungskommission (meerderpeid) 15 Febr. 1919, 171.

Veegens, (Minister —), interpellatie van Kol 22 Oct. 1907, 117.
Vennootschap tot ontginning van een kleine mijn volgens het voor de Romeinsche staatsmijnen geldende recht, 13 e. v.
— — in de middeleeuwen, 19 e. v.
Verrijn Stuart, inleiding tot de beoefening der Statistiek. Resultaten der staatsexploitatie van mijnen in Pruisen, 146.
Verspreiding van het Duitsche mijnrecht, 25.
Vinder. Zie: Inventeur.
Vlielander Hein, tot standkoming van de opsporingswet van 1903, 108.
— — tot standkoming van de wet van 1904, 114.
Vlodorp, wetsontwerp van 15 Nov. 1919 tot staatsexploitatie van een steenkolenmijn bij —, 187.
Voelkel, Oberbergrat — in het Zeitschrift für Bergrecht over het Fransche mijnrecht na 1810, 74 e. v.
Vogelstein. Zie: Sozialisierungskommission (minderheid), 173.
Voorkeursrecht voor de grondeigenaren volgens de wet van 1791, 33.
— — voor de grondeigenaren en den inventeur, zooals dit ter sprake kwam bij de tot standkoming van de wet van 1810, 53.

Waterschoot van der Gracht, (Mr. W. A. J. M. van —), zie eindverslag over de onderzoekingen en uitkomsten van den dienst der rijksopsporing van delfstoffen in Nederland van 1903—1916, 136 e. v.
— — zijn oordeel over de vraag, wat behoort te geschieden met de terreinen waar binnen van staatswege vondsten gedaan zijn van nuttige delfstoffen, 138.
— — over de vraag, van al dan niet staatsexploitatie, 140.
— — zijn oordeel omtrent de opsporingswetgeving, 142.
— — „de steenkool en de kolenmijnbouw in den modernen tijd", een technische en economische studie van —, voorkomende in de verhandelingen van het geologisch mijnbouwkundig genootschap voor Nederland en Koloniën Juni 1912, 139.
Wendel, (de Wendelgroep), 96.
Wet, Fransche mijnwet van 1791, 31
— — onbevredigende resultaten van de Fransche mijnwet van 1791, 35.

WET, Fransche mijnwet van 21 April 1810 Bulletin des lois n°. 285, 40 e. v.
— — moeilijkheden, waartoe de wet van 1810 in Frankrijk aanleiding gaf, 74.
— — Pruisische mijnwet van 1865, 80.
— — les Gamp 1905, 82.
— — Pruisische wet van 1907, 82.
— — van 19 Juni 1845 Stbl. n°. 29 tot verhuring van de domaniale mijn, 86.
— — Fransche mijnwet van 1810. Moeilijkheden, waartoe deze wet in Nederland aanleiding gaf, 95.
— — van 24 Juni 1901 Stbl. n°. 170, betreffende exploitatie van staatswege van steenkolen in Limburg, 98.
— — van 21 Juli 1903 Stbl. n°. 230, betreffende het opsporen van delfstoffen van staatswege, 106.
— — van 27 April 1904 Stbl. n°. 73, houdende nadere bepalingen betreffende de mijnontginning met wijziging der wet van 21 April 1810 (Bulletin des lois n°. 285), 112.
— — van 6 Oct. 1908 Stbl. n°. 312, betreffende het opsoren van delfstoffen van staatswege, 107.
— — van 13 Febr. 1911 Stbl. n°. 68 tot uitbreiding van het staatsmijnveld, 122.
— — van 23 Sept. 1912 Stbl. n°. 307 tot uitbreiding van het staatsmijnveld, 122.
— — van 6 Maart 1915 Stbl. n°. 141, houdende bepaling, betreffende het gebruik van grond voor mijnontginning, 127.
— — van 23 Maart 1918 Stbl. n°. 168 (bruinkoolwetje), 127.
— — van 18 Juni 1918 Stbl. n°. 421, tot ontginning van steenzout bij Buurse, 128.
WETSONTWERP van Kol 14 Febr. 1908, 119.
— — van den 26 Febr. 1917 tot ontginning van steenzout bij Buurse, 130.
— — tot wijziging van de mijnwet in Frankrijk eind 1917 of begin 1918, 76.
— — van 5 Aug. 1919, betreffende de heffing van een recht op de mijnen, 131.
— — van 25 Nov. 1919 tot staatsexploitatie van een steenkolenmijn bij Vlodorp, 187.
WILBRANDT. Zie: Sozialisierungskommission (meerderheid) van 15 Febr. 1919, 171.
WINTERSWIJK, aangetoonde ontginbare delfstoflagen in het gebied van —, 136.

UITGAVEN

OP

MIJNBOUWKUNDIG EN GEOLOGISCH GEBIED

Jaarboek van het Mijnwezen in Nederlandsch Oost-Indië. gr. 8vo. 1890, Jrg. XIX fl. 10.—; 1891, Jrg. XX fl. 10—; 1892, Jrg. XXI fl. 10.—; 1894, Jrg. XXIII fl. 9.—; 1895, Jrg. XXIV fl. 12.50; 1896, Jrg. XXV fl. 15.—; 1897, Jrg. XXVI fl. 10.—; 1898, Jrg. XXVII fl. 15.—; 1899, Jrg. XXVIII fl. 15.—; 1900—1901, Jrg. XXIX—XXX fl. 9.—; 1902, Jrg. XXXI fl.3.—; 1903, Jrg. XXXII fl. 4.— 1904, Jrg. XXXIII fl. 13.25; 1905, Jrg. XXXIV fl. 17.50; 1906, Jrg. XXXV fl. 2.; 1907, Jrg. XXXVI fl. 3.50; 1908, Jrg. XXXVII fl. 18.—; 1906, Jrg. XXXVIII fl. 4.—; 1910, Jrg. XXXIX fl. 9.—; 1911, Jrg. XL fl. 16.—; 1912, Jrg. XLI fl. 7.—; 1913, Jrg. XLII, Verhandelingen fl. 4.50; 1914, Jrg. XLIII, Verhandelingen deel I fl. 12.—; idem deel II fl. 3.—, Algemeen gedeelte fl. 6.; 1915, Jrg. XLIV, Verhandelingen deel I fl. 6.—; Algemeen gedeelte fl 5.—; Verhandelingen II fl 12.—; 1916, Jrg. XLV, Verhandelingen deel I fl. 8.—; Algemeen gedeelte fl 5.—; Verhandelingen II fl 9.—.

Boekhold, B. F., Mijnrecht. 1912. gr. 8vo. . . . . fl. 4.50 (Hierin is opgenomen de mijnwet van 28 Juli 1791, 21 April 1810 en de wijzigingswet van 27 April 1904).

Cappelle, H. v., Essai sur la constitution géologique de la Guyane hollandaise (district occidental) suive d'ue étude pétrographique par E. H. M. Beekman. 1907. 8vo. Met platen. . . . . In linnen fl. 4.50

Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië. Tweede druk. 1916/19. gr. 8vo. Deel I. A—G, onder redactie van Mr. Dr. J. Paulus. XII en 832 blz. in 2 kolommen . . . . In linnen fl. 27.—

Deel II. H—M, onder redactie van S. de Graaff en Prof. D. G. Stibbe. IX en 856 blz. in 2 kolommen . . . . In linnen fl. 27.60
Deel III. N—Soema, onder redactie van Prof. D. G. Stibbe VIII en 823 blz. in 2 kolommen . . . . In linnen fl 27.—

Evans, J. W., Geology of the British Isles. With an appendix „The Channel Islands" bij John Parkinson. 1918. gr. 8vo. . . . In linnen fl 12.—

Groot, C. de, Herinneringen aan Blitong, historisch, lithologisch, mineralogisch, geografisch, geologisch en mijnbouwkundig. 1887. Gecart. 8vo. Met platen en een geologische kaart. folio . . . . . . (fl. 12.50) fl. 7.80

Mollema, J. C., De ontwikkeling van het eiland Billiton en van de Billiton-Maatschappij. 1918. 4to . . . . Gecart. fl. 2.90

Polak, J. C., Historisch overzicht van de goudindustrie in Suriname, 1908. 8vo. Met kaart. . . . . In linnen fl. 7.20

Verslag van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië. 1901—1906. 8vo. Per deel . . . . fl. 1.50

Waterschoot van der Gracht, W. A. J. M. van, Rapport over de opsporing van delfstoffen in Nederlandsch-Indie. 1915. folio . . . fl. 5.—

Wellenstein, E. P., Het Indische Mijnbouwvraagstuk. 1918. gr. 8vo. Met 6 graphische voorstellingen . . . . fl. 5.—

MARTINUS NIJHOFF — UITGEVER — 's-GRAVENHAGE

EINDVERSLAG

OVER DE

ONDERZOEKINGEN EN UITKOMSTEN

VAN DEN DIENST DER

RIJKSOPSPORING VAN DELFSTOFFEN IN NEDERLAND

1903—1916

EEN DEEL TEKST 664 BLZ. MET 35 FIGUREN. GR. 4TO
EN EEN ATLAS MET 30 KAARTEN EN PROJECTIES. GR. FOLIO

Prijs *fl* 40.—

NB. Het Eindverslag wordt op blz. 132 en vg. van dit boek uitvoerig behandeld

---

In de serie Mededeelingen van de Rijksopsporing van Delfstoffen verschenen:

No. 1. **Tesch, P.,** Der Niederländische Boden und die Ablagerungen des Rheines und der Maas aus der jüngeren Tertiär- und der älteren Diluvialzeit. 1908. 4to . . . . fl. 1.80

No. 2. **Waterschoot van der Gracht, W. A. J. M. van,** The deeper geology of the Netherlands and adjacent regions, with special reference to the latest borings in the Netherlands, Belgium and Westphalia. With contributions on the fossil flora by W. J. Jongmans. 1909. gr. 4to. . . . . fl. 24.—

No. 3. **Jongmans, W. J.,** Anleitung zur Bestimmung der Karbonpflanzen West-Europas. Mit besonderer Berücksichtigung der in dem Niederlanden und den benachbarten Ländern gefundenen oder noch zu erwartenden Arten. I. Thallophytae, Equisetaes, Sphenophyllales. 1911. 8vo . . . . fl. 9.—

No. 4. **Tesch, P.,** Beiträge zur Kenntnis der Marinen Mollusken im West-Europäischen Pliocänbecken. 1912. gr. 4to. . . . . fl. 3.60

No. 5. **Klein, W. C.,** Tektonische und stratigrafische Beobachtungen am Südwestrande des Limburgischen Kohlenreviers. 1913. gr. 4to fl. 6.—

No. 6. **Reid, Clement** and **Eleanor M.,** The pliocene floras of the Dutch-Prussian Border. 1915. gr. 4to. . . . . fl. 16.50

No. 7. **Jongmans, W. J.,** Flora of the Carboniferous of the Netherlands and Adjacent Regions. Vol. I A monograph of the calamites of Western Europa bij R. Kidston, F. R. S. L. and E., F. G. S. and W. J. Jongmans. *Atlas*. Plate 1—158. 1915. gr. 4to. . . fl. 45.—

—— Hetzelfde. Text. Part. I. gr. 4to. . . . . fl. 7.50